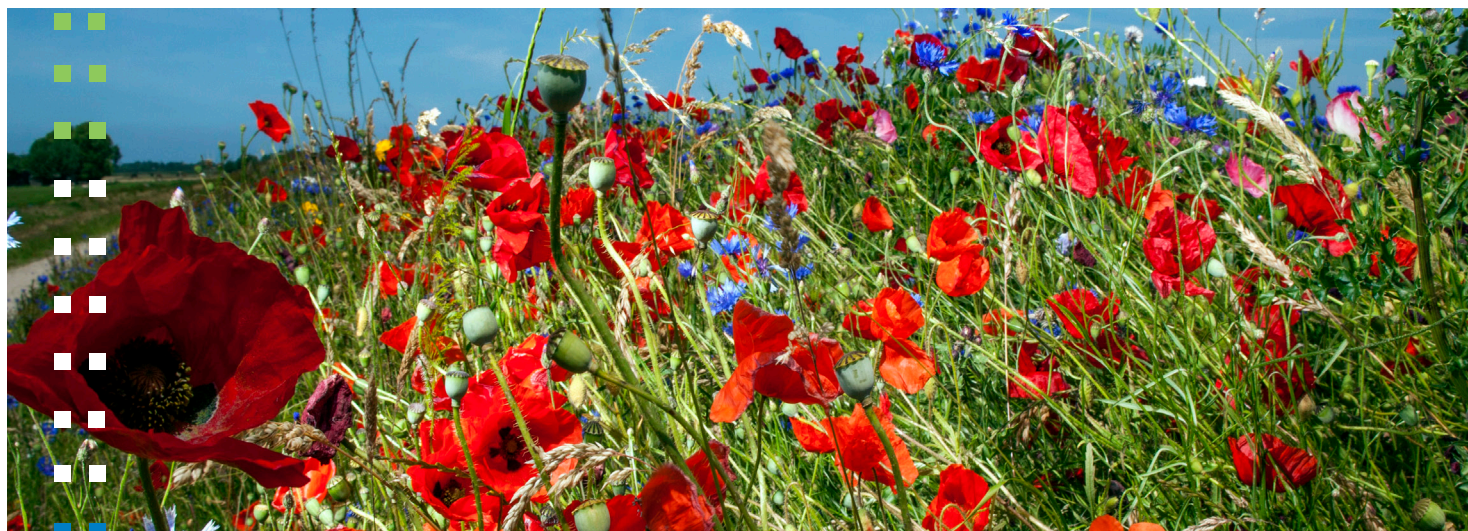

Jaarrekening 2016

April 2017

Inhoudsopgave

1	AANBIEDINGSNOTA	2
1.1	Voorwoord.....	2
1.2	Inleiding.....	3
1.3	Bestemming resultaat	9
1.4	Financiële samenvatting	10
1.5	Controleverklaring	13
2	JAARVERSLAG	16
2.1	Programmaverantwoording.....	16
2.1.1	Programma 1: Vitale Dorpen in Midden-Delfland® 2025	17
2.1.2	Programma 2: Bestuur en veiligheid	23
2.1.3	Programma 3: Beheer, verkeer en milieu.....	26
2.1.4	Programma 4: Onderwijs.....	39
2.1.5	Programma 5: Welzijn en Wet maatschappelijke ondersteuning.....	42
2.1.6	Programma 6: Economische- en Sociale zaken	49
2.1.7	Programma 7: Ruimtelijke ordening, Ontwikkeling en Volkshuisvesting	54
2.1.8	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	60
2.2	Paragrafen	64
2.2.1	Lokale heffingen	65
2.2.2	Verbonden partijen	67
2.2.3	Grondbeleid	82
2.2.4	Onderhoud kapitaalgoederen.....	86
2.2.5	Bedrijfsvoering	90
2.2.6	Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	96
2.2.7	Financiering	101
3	JAARREKENING	104
3.1	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	104
3.2	Overzicht baten en lasten.....	108
3.2.1	Toelichting op het overzicht baten en lasten.....	111
3.2.2	Overzicht aanwending bedrag onvoorzien	111
3.2.3	Overzicht incidentele baten en lasten	112
3.2.4	Wet normering bezoldiging topfunctionarissen.....	118
3.3	Balans	119
3.3.1	Toelichting op de balans	121
3.3.1	Toelichting op de balans	121
3.3.2	Single information, Single audit (SiSa)	129
4	BIJLAGEN.....	132
4.1	Staat van reserves en voorzieningen	132
4.2	Overzicht begrotingswijzigingen	138
4.3	Incidentele subsidies	139
4.4	Rapportage Interbestuurlijk Toezicht	140

1 AANBIEDINGSNOTA

1.1 Voorwoord

Geachte lezer,

Voor u liggen de jaarstukken van de gemeente Midden-Delfland over het jaar 2016. De jaarstukken bestaan uit het jaarverslag, de jaarrekening en een aantal bijlagen. Met deze stukken legt ons college verantwoording af over het gevoerde beleid en het financiële beheer in het derde jaar van de collegeperiode 2014-2018.

De doelstellingen van het beleid, de daadwerkelijk verrichte activiteiten en geleverde prestaties zijn per programma toegelicht in het jaarverslag (hoofdstuk 2). De financiële weerslag hiervan is te vinden in het jaarverslag en de jaarrekening (hoofdstuk 3). De jaarstukken zijn ook te raadplegen op de website van de gemeente:
www.middendelfland.nl

Het college van burgemeester en wethouders.

1.2 Inleiding

Algemeen

De jaarrekening is de afsluitende rapportage van het beleidsmatige en financiële resultaat over het jaar 2016. Onder de titel *Inspireren en verbinden (2) – Samen verder werken aan een duurzame samenleving* is in 2016 verder gebouwd op:

1. De gemeentelijke visies Midden-Delfland®2025 en Behoud door ontwikkeling (vitale dorpen);
2. Het collegeprogramma 2014-2018 "Inspireren en verbinden".
Vrijwel alle voornemens uit dit collegewerkprogramma zijn momenteel in uitvoering of al gerealiseerd.

Basis voor de uitvoering van het gemeentelijk takenpakket is:

- Betrokken, dienstbare en toegankelijke medewerkers
- Goede en efficiënte dienstverlening
- Adequaat functionerende administratieve processen
- Solide financieel beleid

Cittaslow

Midden-Delfland is de eerste Cittaslow van Nederland. Het Nederlandse netwerk bestaat inmiddels uit de tien gemeenten Alphen-Chaam, Bellingwedde, Borger-Odoorn, Echt-Susteren, Eijsden-Margraten, Heerde, Midden-Delfland, Vaals, Vlagtwedde en Vianen. Iedere Cittaslow werkt vanuit zijn eigen kwaliteiten actief aan het uitdragen van de uitgangspunten van de filosofie van Cittaslow. Onze gemeente werkt vanuit de identiteit van de dorpen op basis van deze filosofie aan de verbetering van de kwaliteit van leven. Daarbij is specifieke aandacht voor duurzaamheid, landschap en samen optrekken met inwoners en ondernemers.

De filosofie van Cittaslow is leidraad bij de uitvoering van het gemeentelijk beleid. Voorbeelden hiervan zijn:

- het individueel maatwerk binnen het sociaal domein
- beleving van de cultuurhistorie met erfgoedlijnen en Kindermonumentendag
- Uitvoeringsprogramma Midden-Delfland®2025 om de kwaliteit van het landschap te versterken
- ondersteuning korte ketens Delflands Hof en Farm-I-See
- de plannen voor nieuwbouwwijk De Kreek
- het centrumplan Schipluiden
- hergebruik van het oude gemeentehuis in Maasland
- innovatie en circulaire economie vanuit de Roadmap Next Economy
- het regionaal Investeringsprogramma en het toepassen van Slowmanagement bij het organisatieontwikkelingsproces

Financieel resultaat

Het resultaat van de jaarrekening 2016 vóór bestemming is € 1.561.326. Het resultaat na bestemming is € 243.572.

De belangrijkste oorzaken van dit positieve resultaat (voor bestemming) zijn:

a. Op het door het Rijk beschikbaar gestelde budget voor de invoering van het sociaal domein is sprake van een voordelig resultaat van € 338.150. In het bestemmingsvoorstel wordt voorgesteld dit bedrag te storten in de Reserve sociaal domein.	€ 338.150
b. Niet afgeronde en niet uitgevoerde projecten/werkzaamheden.
In het bestemmingsvoorstel wordt voorgesteld dit bedrag door te schuiven naar 2017.	€ 979.600
c. Onderschrijding budgetten onderhoud wegen (gevolg van nog niet uitvoeren reconstructie Kwakelweg en nog niet afronden van Commandeurpolder III) en openbare verlichting	€ 517.000
d. Onderschrijding budgetten onderhoud openbaar groen	€ 134.600
e. Ontvangen subsidie geothermie	€ 173.300
f. Afrekening i.v.m. oplevering van MFA Het Lint (zie ook nadere toelichting in programma 4)	€ 285.000
g. Hogere Rijksuitkering Gemeentefonds	€ 145.900
h. Resultaat op rente (gevolg van de wijziging BBV, is eenmalig)	€ -950.000
i. Overig
Dit is een saldering van veel (voor- en nadelige) posten, zoals aanbestedingsvoordelen, lagere opbrengst, leges/belastingen en dergelijke.
In hoofdstuk 1.4 is per programma een uitsplitsing op hoofdlijnen weergegeven.	€ -61.600

Een nadere toelichting op de afwijkingen is te vinden in de programma's.

Het voorstel is om het resultaat na bestemming van € 243.572 toe te voegen aan de Algemene reserve. Een meer uitgebreide toelichting is opgenomen in hoofdstuk 1.3.

Het resultaat vóór bestemming gecorrigeerd met de incidentele baten en lasten bedraagt € 978.181 (€ 1.561.326 -/- € 583.145). Het 'Overzicht uitsplitsing incidentele en structurele lasten en baten' hebben wij opgenomen onder 3.2.3.

Samenstelling jaarstukken

Het jaarverslag en de jaarrekening 2016 bestaat uit de volgende onderdelen:

- een voorstel voor bestemming van het jaarrekeningresultaat 2016, opgenomen in hoofdstuk 1.3.
- een financiële samenvatting van de jaarrekening 2016, waarbij in financiële zin de aansluiting tussen begroting en jaarrekening en de ontwikkeling van de Algemene reserve zijn toegelicht (hoofdstuk 1.4). Ook wordt in dit hoofdstuk het jaarrekeningresultaat 2016 nader verklaard
- de resultaten per programma, waarin is ingegaan op de drie W-vragen ('Wat hebben wij bereikt?', 'Wat hebben wij daarvoor gedaan?' en 'Wat heeft het gekost?'). Ook is een totaaloverzicht per programma opgenomen, een specificatie van de algemene dekkingsmiddelen en de toevoegingen/onttrekkingen aan de reserves
- 7 verplichte paragrafen met nadere informatie volgens vastgestelde criteria. Deze paragrafen zijn lokale heffingen, verbonden partijen, grondbeleid, onderhoud kapitaalgoederen, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en financiering
- de balans per 31 december 2016 met toelichting. Tevens is ook dit jaar een extra hoofdstuk toegevoegd over de waarderingsgrondslagen
- diverse bijlagen

De programma's 1 t/m 7 en het overzicht van de algemene dekkingsmiddelen bevatten een inhoudelijke verantwoording op de bereikte resultaten.

Leeswijzer

Voor deze inleiding is gekozen voor een verantwoording op de voornemens uit de begroting 2016-2019. Zoals hiervoor aangegeven is het gemeentebeleid gebaseerd op De visies *Midden-Delfland*®2025 en *Behoud door ontwikkeling*. Deze visies zijn samen met inwoners en organisaties geformuleerd. Bij de begroting is het gemeentebeleid opgedeeld in vijf speerpunten.

1. Landschap
2. Samenleving
3. Economie
4. Dienstverlening
5. Bestuur en organisatie

Hieronder wordt per speerpunt ingegaan op de verantwoording van de voornemens uit de begroting.

1.2.1 Landschap

Het grote veenweidegebied van Midden-Delfland brengt mens en dier veel goeds. Het landschap is bijzonder, getypeerd door grazende koeien en de roep van weidevogels. Inwoners uit de stedelijke omgeving kunnen er genieten van rust, ruimte en beleavingsrecreatie. De gemeente heeft de opdracht deze groene long in de Randstad in topconditie te houden. Hiertoe faciliteert ze de recreatief-toeristische ondernemers en beschermt ze biodiversiteit in de natuur. Ook ondersteunt ze veehouders die hun bedrijf met respect voor de natuur verder ontwikkelen naar een passend duurzaam bedrijfsmodel.

Resultaten 2016

- We organiseerden op 30 en 31 oktober 2015 met een groot aantal maatschappelijke organisaties en overheden de manifestatie '24-uur van Midden-Delfland'. Uitkomst van dit evenement is een uitvoeringsprogramma voor de periode tot en met 2025. Dit programma benoemt het eigenaarschap van projecten bij de diverse partners en bepaalt ook de financiële opgave voor de toekomst. Ook zijn wij er in geslaagd om het Regionaal Investeringsprogramma van MRDH en het uitvoeringsprogramma van de Landschapstafel Hof van Delfland (provincie Zuid-Holland) aan elkaar te verbinden.
- Om de kwaliteiten in ons landschap en van het groene buitengebied nog verder te versterken is een handreiking voor vergunningaanvragers opgesteld. Deze handreiking moet hen helpen in te spelen op de kwaliteit van de omgeving. Volgende fase in het versterken van de kwaliteit van het landschap in 2017 zijn de poldergesprekken en de aanstelling van een adviserend polderarchitect. Voor de aanwijzing van Midden-Delfland tot een Bijzonder Provinciaal Landschap 2016 samen met veldpartijen en omliggende gemeenten een startdocument opgesteld. Als gevolg van het later in werking treden van de Wet Natuurbescherming is de formele procedure voor de aanvraag bij de provincie pas begin 2017 opgestart.
- Landschap, recreatie en economische bedrijvigheid hangen nauw samen en zijn in 2016 in samenwerking met meerdere partijen versterkt. Met ondernemers zijn pilots gestart om te komen tot

andere vormen van beheer in de Schiezone en het Kraaiennest. Voor de Maaslandse Poort is het beleidskader vastgesteld. Het project Duurzaam Boer Blijven is met een nieuwe tranche van vier jaar verlengd. Het nieuwe programma bevat innovatieprojecten, zoals de boerderij van de toekomst, studiegroepen voor jonge landbouwers en een werkgroep voor biologische landbouw. De ontwikkeling van het Internationaal Hippisch Kenniscentrum van Lentiz en het CHIO is ondersteund. De aanmelding voor de bijbehorende MBO-opleiding in Maasland is opengesteld. De leergang start in het schooljaar 2017-2018.

- Besloten is om te komen tot liquidatie van het Recreatieschap Midden-Delfland, mede ingegeven door het uittreden van Rijk en provincie. Onderliggende visie voor de toekomst is dat recreatie niet langer meer als zelfstandig beleidskader voor groene landschappen wordt gehanteerd. Beheer van landschappen vraagt een integrale aanpak. Het streven naar een circulaire economie, zoals geformuleerd in de Roadmap Next Economy, past ook Midden-Delfland.
- De kwaliteit van de informatievoorziening over en branding van Midden-Delfland staat ook hoog op de agenda. Vanuit de Landschapstafel heeft dit geleid tot het plaatsen van informatiepanelen (digitale poorten) bij negen recreatieve ondernemers in het gebied Midden-Delfland. Daarnaast is een vervolg gegeven aan het verbeteren van het wandelroute- en vaarrouthenetwerk. De ontwikkeling van het ruiterroutenetwerk is vordert gestaag.
- Als onderdeel van de provinciale erfgoedlijn trekvaarten zijn drie informatiezuilen in Midden-Delfland geplaatst.
- Er is een steeds bredere bestuurlijke erkenning van het belang voor de verstedelijkte regio van groene landschappen. De door Bureau West8/Adriaan Geuze 'Landschap als vestigingsfactor' (voor de MRDH) opgestelde visie is gebruikt voor het uitvoeringsprogramma van de Landschapstafel en het Regionaal Investeringsprogramma. Maassluis heeft het initiatief genomen voor een MRDH-project 'Alliantie Vrije Tijdseconomie', dat inmiddels leidt tot de organisatie van het Groene Weekend van de Metropool in juni 2017.
- Ter uitvoering van de afspraak uit de overeenkomst uit 2003 is de gemeente Maassluis toegetreden tot de Stichting Groenfonds Midden-Delfland. Deze samenwerking versterkt het draagvlak voor een mooi groen Midden-Delfland.

1.2.2 Samenleving

Aandacht voor elkaar verbindt en versterkt mensen. Daarom koestert de gemeente het enorme netwerk van vrijwilligers en mantelzorgers dat in de dorpen uiteenlopende welzijnsactiviteiten organiseert. Ook coördineert zij de zorg aan inwoners die van ondersteuning afhankelijk zijn, bijvoorbeeld met sociale voorzieningen en een inspirerende buitenruimte. Daarbij streeft de gemeente ernaar dat inwoners controle over hun eigen leven houden.

Resultaten 2016

- In het kader van de verdere invoering van het nieuwe sociaal domein hebben we meer accent gegeven aan preventieve impulsen en de transformatie. We stimuleren de benutting van de eigen kracht en dat van het eigen netwerk van inwoners en maatschappelijke organisaties. Wij zijn in 2016 doorgegaan met onze inzet op gebied van de ondersteuning van het –in ons dorp aanwezig- enorme netwerk aan vrijwilligers en mantelzorgers. Als gemeentelijke overheid nemen we een meer faciliterende en stimulerende rol aan.
- Het afgelopen jaar is binnen het sociaal domein- de ambtelijke capaciteit gericht op dienstverlening verhoogd. We zijn daarmee in staat de inwoners, die ondersteuning nodig hebben, beter te leren kennen en hen gericht te ondersteunen in de ontwikkeling naar zelfredzaamheid. De komende jaren moet dat concrete resultaten opleveren in de vorm van doorgeleiding naar werk.
- Gerichte dienstverlening in het sociaal domein vormt 1 van onze speerpunten! Er is sinds 2015 een nieuw Maatschappelijk Team georganiseerd, dat naast de 1 op 1 relaties, die wij met onze inwoners hebben d.m.v. vaste klantmanagers, als poort fungeert voor alle ondersteuningsvragen. In 2016 is hierin een tweede stap gezet door het Maatschappelijk Team in het gemeentehuis te huisvesten. Hiermee is een duidelijke positionering en locatie (in ons dorp) bereikt. We constateren in 2016 dan ook een beter bereik van dit team. Intern zijn belangrijke stappen gezet om het principe van '1 gezin, 1 plan, 1 regisseur' meer efficiënt en integraal te organiseren. Binnen de grenzen van de privacywetgeving streven wij in dit verband naar een zo integraal mogelijk werken.
- In 2016 is ons beleid gericht op deelname aan kunst & cultuur en sport, verder voortgezet en uitgerold. Ook het Minimabeleid werd in dit kader opnieuw tegen het licht gehouden. Dit laatste wordt

nu gefaseerd aangepast en daar waar mogelijk uitgebreid. De nadruk ligt daarbij op 'meedoen' voornamelijk voor kinderen in gezinnen op een sociaal minimum.

- De instroom van statushouders is het afgelopen jaar een belangrijk thema geweest. Naast de inzet van burgerparticipatie is in 2016 veel energie gestoken in het versterken en coördineren van de maatschappelijke begeleiding door vrijwilligers en maatschappelijke organisaties. Dit zijn belangrijke voorbereidingen voor de grotere instroom van statushouders in de loop van 2017.
- Net als in de meeste andere gemeenten zien we, ondanks de goede ontwikkelingen in de economie en de arbeidsmarkt, het aantal uitkeringen stijgen. Deze stijging wordt nog versterkt door de verhoogde instroom van statushouders. Daarnaast zien we tegelijkertijd de landelijke budgetten voor Werk en Inkomen de komende jaren dalen. Om die reden hebben we in 2016 onder de titel 'Uitvoeringsprogramma Werk en inkomen' een 3-jarig programma opgezet met een reeks van maatregelen. Voorbeelden hiervan zijn: verbetering van de positie van de cliënt door: versterking van de re-integratie mogelijkheden, versterking van de zgn. Poortwachterfunctie en controle op de rechtmatigheid van uitkering. We geven de komende jaren prioriteit aan de uitvoering van deze maatregelen.
- Mooie voorbeelden van preventie en ondersteuning zijn de jongerenconsulent, de gezinsconsulent op het Lentizcollege in Maasland en de opening van het strandgoed Ter Heijde ter ondersteuning van mantelzorgers.
- In 2016 zijn binnen het sociaal domein klanttevredenheidonderzoeken uitgevoerd. Midden-Delfland scoorde hierbij op diverse fronten boven het landelijk gemiddelde. Uiteraard leverden de uitkomsten ook aandachtspunten ter verbetering op. Hier wordt in 2017 verder aan gewerkt.

Verkeer en Milieu

Resultaten 2016

- De raad heeft ingestemd met het plan om op korte termijn de verkeersveiligheid op de route Maassluiseweg-Oude Veiling te verbeteren. Dit plan wordt nu nader uitgewerkt en na de zomer van 2017 uitgevoerd. Voor de langere termijn lijken meer maatregelen noodzakelijk. De Metropoolregio leidt het onderzoek naar de toekomstige verkeerssituatie en komt in april met de bevindingen.
- Conform de samen met alle partijen opgestelde energiebeleid heeft onder andere geleid tot het vervangen van de afgeschreven conventionele armaturen door led armaturen in de straatverlichting. Daarnaast zijn energie- en CO₂-besparende maatregelen uitgevoerd. Dit in de vorm van led verlichting in de straatverlichting in combinatie met detectie-units en dimmers. Dit past goed in ons streven naar een duurzaam Midden-Delfland. Tevens betekent led verlichting een aanzienlijke energie- en kostenbesparing.
- De verduurzaming is vastgelegd in het duurzaam energie actieplan (SEAP) als onderdeel van de vastgestelde energievisie. In 2016 is dit plan conform de planning uitgevoerd.

1.2.3 Economie

Midden-Delfland staat in de top 10 van grootste tuinbouwgemeenten in Nederland. Veel inwoners zijn werkzaam in de glastuinbouw, die profiteert van de kracht van de Greenport Westland-Oostland. In de tuinbouw stuurt de gemeente op duurzame innovatie en behoud van teeltoppervlakte. De veehouderij en agrarisch aanverwante bedrijven zijn een economische pijler voor het landschap en richten zich door innovatie op een duurzame toekomst. Met het bedrijventerrein Harnaschpolder zet de gemeente in op vergroting van de werkgelegenheid. Kansen voor lokale bedrijven liggen ook bij de Metropoolregio Rotterdam Den Haag, TU Delft en het Lentiz College, waarmee de gemeente de samenwerking op zoekt. Zo kunnen kennisinstellingen hun innovatieve oplossingen in Midden-Delfland beproeven. Ook wil de gemeente dat elk dorp in de dagelijkse levensbehoeften kan voorzien. Samen met ondernemers werkt zij daarvoor aan een aantrekkelijk ondernemersklimaat.

Resultaten 2016

- Na een lang en intensief proces is het Centrumplan Den Hoorn opgesteld, dat in januari 2017 door de raad is vastgesteld. De belangen en verwachtingen van verschillende partijen sloten niet op elkaar aan. Hierdoor is het niet gelukt om te komen tot een plan met het gewenste brede draagvlak.
- Voor een kwalitatieve ontwikkeling van de centra van Maasland en Schipluiden zijn en worden met inwoners en ondernemers op interactieve wijze plannen voor herontwikkeling opgesteld. Start van de uitvoering in Schipluiden vindt plaats in 2017. In Maasland is voor het gebied van het voormalig Spreeuwenest de nieuwbouw gereed gekomen. Voor de herontwikkeling van het voormalige Gemeentehuis in Maasland zijn meerdere plannen ingediend, waarover in 2017 keuzes worden gemaakt.

- Voor het bedrijventerrein Harnaschpolder zijn de bestemmingsplannen verder in procedure gebracht. Voor het noordelijk deel is het plan inmiddels onherroepelijk, voor het zuidelijk deel wordt in de loop van 2017 een definitieve uitspraak verwacht. Inmiddels is de belangstelling voor vestiging op dit terrein sterk toegenomen. In 2016 zijn een aantal grote kavels verkocht. Duurzaamheid en werkgelegenheid krijgen bijzondere aandacht.
- Regionaal is sprake van een lagere economische ontwikkeling, dan qua potentie gerealiseerd zou kunnen worden. Om deze achterstand om te buigen naar een voorsprong zijn door de Metropoolregio diverse plannen opgesteld en is al deels gestart met de uitvoering. Basis voor de bestuurlijke ondersteuning is het onderzoeksrapport van de OESO naar de metropolitane economie. Concrete plannen zijn opgenomen in het Regionaal Investeringsprogramma. Dat programma is aangeboden aan de 'oude' regering met een oproep om te zorgen voor extra investeringen in de regionale economie. Daarnaast is het rapport Roadmap Next Economy opgesteld dat kansen biedt voor bedrijfsleven om de economie te innoveren. Dit is noodzakelijk om bestaande grote economische sectoren om te vormen naar een nieuwe moderne vorm van ondernemen. De Roadmap Next Economy is een leidraad voor de samenwerking binnen de Greenport Westland-Oostland. Projecten die hierop gebaseerd zijn, zijn weer onderdeel van het Regionaal Investeringsprogramma. Voorbeelden van projecten die voor Midden-Delfland van belang zijn, zijn onder andere Duurzaam Boer Blijven, het Internationale Hippische Kenniscentrum van Lentiz en het CHIO en de Geothermie/Greenport Westland-Oostland.

1.2.4 Dienstverlening

De gemeente staat voor een goede, correcte en persoonlijke benadering. Via de digitale snelweg van onder meer email, website en social media kunnen inwoners en bewoners waar zij maar willen met de gemeente contact leggen. Wie niet online is, gebruikt de vertrouwde balie, telefoon of post. Daarbij kunnen inwoners en bedrijven ervan verzekerd zijn dat hun persoonlijke gegevens veilig worden beheerd.

Resultaten 2016

- In 2016 is het dienstverleningsmodel geëvalueerd. De evaluatie laat zien dat de meeste doelen zijn bereikt, maar dat de ontwikkeling doorgaat. Naast de mens-kant van dienstverlening, speelt ICT (digitale overheid) een zeer prominente en steeds belangrijker wordende rol. Hetzelfde geldt voor het gebruik van sociale media voor wat betreft de oriëntatie buiten het gemeentehuis. Het dienstverleningsmodel is hierop aangepast.
- In 2016 is meer nadruk komen te liggen op het analyseren van de uitingen die via social media worden gedaan.
- Vanaf 1 januari 2016 is de Wet meldplicht datalekken van kracht. Deze meldplicht houdt in dat organisaties (zowel bedrijven als overheden) direct een melding moeten doen bij de Autoriteit Persoonsgegevens zodra zij een ernstig datalek hebben. 2016 stond naast het inrichten van een solide (beveiligings)beheerorganisatie en het oplossen van meldingen vooral ook in het teken van gemeentebrede bewustwording over informatiebeveiliging.

1.2.5 Bestuur en organisatie

Inwoners en bedrijven die een initiatief hebben ontwikkeld kunnen rekenen op een positieve grondhouding. Het uitgangspunt voor de gemeentelijke inzet is 'ja, tenzij'. Om inwoners bij besluitvorming te blijven betrekken informeert de gemeente hen actief over voornemens en besluiten. Naast communicatie is ook participatie een belangrijk instrument. De gemeente betreft inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere overheden steeds gestructureerder bij de voorbereiding op besluitvorming, zoals de plannen voor de dorpscentra en de woningbouwplannen. Alleen met een actieve gemeenschap kan de gemeente vanuit de filosofie van Cittaslow de zorg voor inwoners en landschap goed uitvoeren.

Resultaten 2016

- De ontwikkeling van de gemeentelijke organisatie is vormgegeven langs vier pijlers. In 2016 zijn we gestart met de projecten Buitenstebinnen (meer externe gerichtheid), Procesoptimalisatie (voorkomen van tijds- en efficiëntieverlies) en Resultaatgericht Werken (scherper op doelen en resultaten sturen). Dit proces is samen met de medewerkers vormgegeven. Drie bedrijfsprocessen zijn volledig geanalyseerd en aangepast. Hiervoor zijn verbeterteams gevormd uit de organisatie. Ook zijn zogenaamde buitencoaches opgeleid die organisatiebreed collega's adviseren over de aanpak van participatie en de daarbij behorende krachtenveldanalyse. Het programma Resultaatgericht Werken leidt tot individuele werkplannen. Met behulp van 'octogrammen' krijgen medewerkers (beter) inzicht in eigen functioneren en dat van collega's. Inmiddels hebben meer dan 130 medewerkers een octogram laten opstellen en een bijpassende training gevolgd. Doel hiervan is betere communicatie met de buitenwereld en een betere interne samenwerking op basis van de inzet van beschikbare kwaliteiten binnen de teams.

- In 2016 zijn wij genomineerd als beste overheidsorganisatie van Nederland. Wij eindigden bij de beste tien organisaties.
- In 2016 is een succesvolle Midden-Delfland lezing georganiseerd met als spreker voormalig premier J.P. Balkenende. Dit initiatief, met betrokkenheid van de burgemeesters van Rotterdam, Den Haag en Midden-Delfland en de commissaris van de Koning in Zuid-Holland is een voorbeeld gebleken van gedragen belang van de groene ruimte in de Metropoolregio
- In het laatste kwartaal van 2016 is na het plotseling overlijden van gemeentesecretaris Peter Veenman, de wervingsprocedure voor een nieuwe gemeentesecretaris succesvol afgerond.
- In 2016 zijn diverse plannen met participatie van bewoners en ondernemers tot stand gekomen zoals Maaslandse Poort, Centrumplan Schipluiden en woningbouwplan De Kreek.

1.2.6 Financiën

Hanteren van een solide financieel beleid. Dit betekent een structureel sluitende begroting. Een incidenteel tekort kan gedekt worden vanuit de reserves. Verdere uitgangspunten zijn:

- *de reservepositie blijft op peil.*
- *Met behoud van de huidige kwaliteit van de gemeentelijke diensten en producten streven wij naar zo laag mogelijke kosten.*
- *Indien aanvullende maatregelen (lees: bezuinigingen) nodig zijn om een structureel sluitende begroting te realiseren, zijn alle beleidsvelden gelijkwaardig om de benodigde bezuinigingen te bereiken.*

Resultaten 2016

- De belastingdruk was in 2016 gelijk aan die van 2015. Deze belastingbeperking komt voort uit het amendement dat de gemeenteraad in juni 2015 aannam.
- De Algemene reserve is op peil gebleven.
- Na vaststelling van de begroting 2016-2019 is het dekkingsplan in de begroting verwerkt. Bij de afwegingen om te komen tot een dekkingsplan is er voor gekozen om de bestaande voorzieningen zo veel mogelijk in stand te houden. Daarnaast is vooral ook gestreefd naar het realiseren van de prioriteiten uit het collegewerkprogramma. De verantwoording in deze jaarrekening is inclusief dit dekkingsplan.

1.3 Bestemming resultaat

Het resultaat van de jaarrekening 2016 vóór bestemming bedraagt € 1.561.326 voordelig. Rekening houdend met de hierna opgenomen posten die doorgeschoven worden naar dienstjaar 2017, de storting in de Reserve sociaal domein bedraagt het resultaat na bestemming € 243.572 voordelig. Voor een nadere verklaring van dit resultaat wordt verwezen naar hoofdstuk 1.4 en de toelichtingen bij de programma's (hoofdstuk 2.1).

Conform de regelgeving van het BBV is het voordelig resultaat als afzonderlijke post opgenomen onder de passiva op de balans.

Het is de bevoegdheid van de raad om aan te geven hoe dit resultaat wordt bestemd.

Wij stellen voor om het voordelig jaarrekeningresultaat als volgt te bestemmen:

a.	Het voordelig jaarrekeningresultaat bevat het restantbudget van projecten die niet (volledig) tot uitvoering zijn gekomen in 2016. Realisatie hiervan vindt in 2017 plaats. Voorgesteld wordt dit restantbudget van de volgende projecten ten laste te brengen van het resultaat en door te schuiven naar 2017:	
	Restant inhuurbudget voor de uitvoering van wettelijke voorschriften en verbetering bedrijfsvoering	€ 195.621
	Budget aanleg Struinpad en routenetwerk	€ 75.000
	MFA uitvoering akoestische maatregelen en duurzaamheidonderzoek	€ 201.273
	Kosten openbare ruimte Harnaschpolder ten laste van de afkoopsom BHP	€ 113.800
	Parkeerverharding Schipluiden	€ 380.000
	Subtotaal	€ 979.604 *
b.	Storting in de Reserve sociaal domein Deze reserve is bedoeld om extra kosten in het sociaal domein (voor Wmo, jeugd en participatie) op te kunnen vangen.	€ 338.150
c.	Het resterende deel van het voordelige jaarrekeningresultaat(resultaat na bestemming 2016) toe te voegen aan de algemene reserve	€ 243.572
	Totaal	€ 1.561.326

- * Naast de hiervoor voorgestelde overhevelingen naar 2017 zijn er nog drie projecten die hiervoor in aanmerking komen. Aangezien het bedrag van de overheveling voor deze projecten voor de lasten en de baten hetzelfde is, is deze voor het bestemmingsvoorstel budgettair neutraal. Voor de op te maken begrotingswijziging zijn de projecten echter wel van belang.
- Maatregelen Zuidrand Schipluiden (valt binnen grex Maaslandse Dam)
 - Verduurzaming gemeentelijke gebouwen
 - Niet bijgeraamd deel uitkering sociaal domein (inkomst en dus ook uitgaven) naar reserve sociaal domein

1.4 Financiële samenvatting

In dit hoofdstuk is de aansluiting gemaakt tussen de programmabegroting 2016 en de mutaties via begrotingswijzigingen die door de raad zijn vastgesteld. Daarnaast zijn alle overige mutaties die voortkomen uit het opstellen van de jaarrekening verwerkt. Al deze wijzigingen hebben uiteindelijk geleid tot een saldo van € 1.561.326 over het jaar 2016.

Cijfermatige aansluiting met programmabegroting, begrotingswijzigingen en resultaat

Tabel ontwikkeling van het saldo 2016

Omschrijving	Resultaat 2016 in €
Totaal saldo baten en lasten (mutaties jaarrekening)	-1.824.493
Mutaties reserves jaarrekening	3.385.819
Jaarrekening incl. beginstand t/m begrotingswijziging 7	1.561.326

In onderstaande tabel wordt de ontwikkeling van de algemene reserve in 2016 weergegeven.

Stand Algemene reserve per 1-1- 2016	6.605.547
Storting saldo jaarrekening 2015	1.768.922
Correctie jaar 2014 en 2015 irt BAG inzet	14.000
Doorschuiven co-financiering, kwaliteitscriteria buitengebied en gebiedsschakelaar naar 2017	136.315
Overhevelen restantbudget dienstverlening I-projecten naar 2017	25.000
Doorschuiven budget t.b.v. inzet gebiedsschakelaar	20.000
Doorschuiven budget parkeerplaatsen CP Den Hoorn	50.000
Doorschuiven deel afkoopsom onderhoud BHP naar 2017	105.285
Doorschuiven budget CP Schipluiden	100.000
Invoering installatieverantwoordelijke naar 2017	18.000
Saldo najaarsnota	450.360
Aanleg CIF (degeneratie + beheer)	64.655-
Ontwikkeling ambtelijke organisatie	124.776-
Subsidies kunst en cultuur	19.572-
Instandhouding skateroutenetwerk (10 jr t/m 2024)	10.665-
Preventiebudget jeugd, volwassenenzorg en welzijn	24.015-
Friciekosten personeel	67.707-
Herinrichting openbare buitenruimte Schipluiden	100.000-
Parkeren Den Hoorn	50.000-
Transformatiebudget	16.739-
Doorschuiven co-financiering, kwaliteitscriteria buitengebied en gebiedsschakelaar	151.900-
Doorschuiven deel budget Dienstverlening I-projecten	69.000-
Oprichting vve Het Lint	50.000-
Aanpassing klimaatbeheersing MFA naar dekkingsres.	19.869-
Budget sociaal domein WMO en Jeugd	139.626-
Salaris en inhuurbudget BAG	16.000-
Budget Landelijke kwaliteitscriteria	38.281-
Kerkpolderbrug en fietsbrug Lotsweg	40.660-
Onderhoud begraafplaatsen	10.735-
Vervanging gemeentesecretaris	87.098-
Knelpunten lopende projecten	71.092-
Uitvoering Maaslandse poort	10.745-
Klimaatverbetering gemeentehuis	50.000-
Kwaliteitsprojecten gebiedsvisie	40.000-
Inhuur tvb omgevingswet BMH	41.000-
Inhuur BAG inzet belastingen	24.000-
Storting tekort voorziening bedrijvenschap	43.300-
Extra personeel afd. financiën ivm wijziging BBV	41.080-
Dekking meerkosten infozuilen trekvaartroute	6.300-
Personeel inzet tbv huisvesting statushouders	32.140-
Saldo voorjaarsnota	1.206.530-
Stand Algemene reserve 31 december 2016	6.625.944

Er zijn diverse cijfermatige analyses wettelijk voorgeschreven. De eerste analyse verklaart het verschil tussen de werkelijke en de begrote baten en lasten voor 2016. De tweede analyse verklaart het verschil tussen de werkelijke baten en lasten uit 2016 ten opzichte van de werkelijke baten en lasten uit 2015. De derde analyse geeft een verklaring voor de afwijking van de werkelijke kapitaallasten ten opzichte van de begrote kapitaallasten.

1. Analyse resultaat 2016 werkelijkheid versus begroot

Hieronder worden de belangrijkste oorzaken die hebben geleid tot een positief resultaat van € 1.561.326 aangegeven (V= voordelig, N= nadelig).

Progr. 1:	Midden-Delfland	€	113.500	V
	Mutatie reserves	€	50.000	N
Progr. 2:	Bestuursorganen	€	112.632	N
	Burgerzaken	€	30.222	V
	Brandweer en rampenbestrijding	€	24.860	V
Progr. 3:	Wegen	€	525.300	V
	Openbaar groen	€	126.964	V
	Begraafplaatsen	€	81.199	V
	Milieubeheer	€	665.110	V
	Mutatie reserves	€	475.682	N
Progr. 4:	Huisvesting basisonderwijs	€	753.184	V
	Mutatie reserves	€	59.913	N
Progr. 5:	Wmo	€	229.393	V
	Jeugd-en jongerenwerk	€	216.881	V
	Kinderopvang	€	40.683	V
	Wmo en jeugd	€	170.834	V
	Sport	€	155.966	V
	Kunst	€	26.415	V
	Openbare gezondheidszorg	€	48.543	V
	Jeugdgezondheidszorg	€	39.903	V
	Mutatie reserves	€	141.134	N
Progr. 6:	Handel en ambacht	€	57.523	N
	Nutsbedrijven	€	50.049	V
	Bijstand	€	63.711	N
	Armoede en schuldenbeleid	€	100.505	V
	Participatiefonds	€	22.382	V
Progr. 7:	Ruimtelijke ordening	€	357.490	V
	Bouw-en woningtoezicht	€	267.013	V
	Grondexploitatie	€	2.642.640	N
	Mutatie reserves	€	2.632.212	V
Alg.dek.	Geldleningen en uitzettingen >1 jaar	€	2.210.249	N
	Beleggingen	€	65.864	V
	Algemene uitkering	€	285.087	V
	Algemene lasten en baten	€	70.000	V
	Kostenplaatsen	€	847.133	V
	OZB	€	57.962	N
	Mutatie reserves	€	220.906	N
	Diverse kleine verschillen	€	48.654	V
Totaal		€	1.561.326	V

Bij de verantwoording van de zeven programma's wordt specifiek ingegaan op de onder- en overschrijdingen. In de programma's worden bij de W-vraag 'Wat heeft het gekost?' de verschillen (vanaf € 25.000) tussen de begrote en werkelijke baten en lasten toegelicht.

2. Analyse verschil jaarrekening 2015 versus jaarrekening 2016

Het voordelig resultaatverschil tussen 2015 en 2016 bedraagt € 98.769. Onderstaand worden de belangrijkste afwijkingen aangegeven.

Progr. 1: Midden-Delfland	€	82.983	V
Mutatie reserves	€	50.000	N
Progr. 2: Bestuursondersteuning	€	157.701	V
Bestuursorganen	€	187.746	V
Bestuurlijke samenwerking	€	42.822	V
Openbare orde en veiligheid	€	73.261	V
Mutatie reserves	€	66.436	N
Progr. 3: Wegen	€	605.312	V
Mutatie reserves	€	178.271	N
Openbaar groen	€	126.964	V
Milieubeheer	€	665.110	V
Afvalverwijdering- en verwerking	€	93.199	N
Riolering	€	87.236	N
Baten afvalstoffenheffing	€	42.658	N
Baten riolering	€	28.860	N
Baten milieubeheer	€	60.458	N
Begraafplaatsen	€	33.258	V
Progr. 4 Huisvesting basisonderwijs	€	753.184	V
Gemeensch. Baten/lasten onderwijs	€	48.489	N
Progr. 5: Wmo	€	132.523	V
Jeugd-en jongerenwerk	€	23.458	V
Kinderopvang	€	13.010	N
Wmo en jeugd	€	622.900	N
Sport	€	122.186	V
Kunst	€	77.642	N
Openbare gezondheidszorg	€	48.543	V
Jeugdgezondheidszorg	€	39.903	V
Mutatie reserves	€	14.591	N
Progr. 6: Handel en ambacht	€	57.523	N
Nutsbedrijven	€	50.049	V
Bijstand	€	269.025	N
Armoede en schuldenbeleid	€	100.505	V
Mutatie reserves	€	32.253	V
Progr. 7: Ruimtelijke ordening	€	532.968	V
Bouw-en woningtoezicht	€	410.873	V
Grondexploitaties	€	1.762.772	N
Mutatie reserves	€	1.721.055	V
Alg.dek. Geldleningen en uitzettingen >1 jaar	€	2.210.249	N
Beleggingen	€	65.864	V
Algemene uitkering	€	78.200	V
Algemene lasten en baten	€	70.000	V
Kostenplaatsen	€	710.341	N
OZB	€	48.425	V
Mutatie reserves	€	21.298	N
Diverse kleine verschillen	€	2.216	V
Totaal	€	207.596	N

1.5 Controleverklaring

Zodra de verklaring van Verstegen Accountants en Adviseurs naar aanleiding van de uitgevoerde accountantscontrole beschikbaar is, wordt deze toegevoegd of toegezonden.

2 JAARVERSLAG

2.1 Programmaverantwoording

Leeswijzer

In dit hoofdstuk wordt per programma aangegeven

- De doelstelling 'Wat willen we bereiken?' binnen het betreffende beleidsveld, zoals deze is opgenomen in de begroting 2016.
- In het onderdeel 'Wat gaan we er voor doen?' de specifieke voornemens voor 2016.
- De gerealiseerde voornemens in 2016 in het onderdeel 'Wat is er bereikt/uitgevoerd?'.
- De financiële tabellen in het onderdeel 'Wat mag het kosten?/Wat heeft het gekost?' bestaan uit
 - Kolom 1: de gerealiseerde baten of lasten in het voorgaande jaar
 - Kolom 2: de primitieve programmabegroting
 - Kolom 3: de programmabegroting (inclusief begrotingswijzigingen) in het verantwoordingsjaar
 - Kolom 4: de werkelijk gerealiseerde baten of lasten in het verantwoordingsjaar
 - Kolom 5: het verschil tussen de werkelijk gerealiseerde baten/lasten en de begroting inclusief wijzigingen.
- Onder het kopje toelichting financiële afwijkingen worden (waar nodig) de verschillen groter dan € 25.000 uit kolom 5 toegelicht.

Een samenvattend overzicht van alle programma's is opgenomen in hoofdstuk 3.2 (overzicht baten en lasten).

2.1.1 Programma 1: Vitale Dorpen in Midden-Delfland®2025

Beleidsveld 1: Vitale dorpen in Midden-Delfland®2025

Beleidsdoel

Het behouden en versterken van het open agrarisch cultuurlandschap van Midden-Delfland.
Het behouden en versterken van de kwaliteiten van de vitale dorpen en buurtschappen in Midden-Delfland.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Midden-Delfland is in 2025 een vitaal landschap, met een agrarisch en recreatief karakter. De 'koe in de wei' is en blijft het symbool voor een grondgebonden veehouderij, die een belangrijke pijler is van het economisch draagvlak van het landschap van Midden-Delfland. Daarnaast is er een steeds verder ontwikkelde sector van 'hospitality' en andere vormen van dienstverlening aan het stedelijk gebied. In de visie *Midden-Delfland® 2025* zijn de centrale thema's voor de verdere ontwikkeling vastgelegd.

Landschappelijke kwaliteit, rust, stilte en natuurbehoud blijven in ons beleid centraal staan.

Het inspelen op de economische ontwikkelingen – zeker binnen de veehouderij – en de veranderende behoeften vanuit de steden binnen de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) vraagt van het gebied, de ondernemers en ons bestuur een grote flexibiliteit. Het gemeentelijk (investerings)beleid draagt hieraan bij door de ontwikkelingen actief te volgen, actoren in het gebied waar nodig steun te geven om zich aan te passen aan de veranderende vraag en de noodzakelijke publieke investeringen mogelijk te maken. Zo mogelijk doen wij dit met hulp van derden. Belangrijk is dat het 'concept' voor het gebied Midden-Delfland nu en straks gedragen wordt door bestuurders uit de regio, maatschappelijke organisaties, ondernemers, inwoners en recreanten. Zeker stellen van dit draagvlak is daarom een voortdurend aandachtspunt voor het gemeentebestuur.

De inwoners van de dorpen Den Hoorn, Maasland en Schipluiden en de buurtschappen vormen met elkaar een gemeenschap waar persoonlijk contact centraal staan. Een dynamische en gastvrije gemeenschap die levenskracht uitstraalt en waar ondernemers een belangrijke plek innemen en bezoekers van harte welkom zijn. De dorpen beschikken over basisvoorzieningen op de terreinen van wonen, zorg en welzijn.

Midden-Delfland is lid van de internationale beweging Cittaslow die nadruk legt op de authentieke waarden van de aangesloten gemeenten, op aandacht voor de kwaliteit van leven en voor goed en gezond voedsel. Lid zijn van Cittaslow is voor Midden-Delfland meer dan symbolisch. Het betekent een oriëntatie op lokale kracht, fijnchaligheid en de eigen authentieke waarden. De komende jaren wordt meer ingezet op de samenwerking met de supporters van Cittaslow in onze gemeente en op de 'branding' van Midden-Delfland als een 'slow' landschap van stand.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

In *Midden-Delfland® 2025* en *Behoud door ontwikkeling* is het fundament van Cittaslow in Midden-Delfland. Beide visies sluiten naadloos aan op de 'perspectiefeisen' van de auditcriteria. Het Wetenschappelijk Comité Cittaslow benoemt deze perspectiefeisen als basistaak van de internationale vereniging om het welzijn van inwoners te vergroten. Het streven naar een samenleving van vrede, welvaart en solidariteit staat centraal. Het Comité refereert hierbij aan drie mondiaal bestaande factoren die de kwaliteit van leven negatief kunnen beïnvloeden, te weten armoede, de energiecrisis en voedselcrisis. Gemeenten kunnen vanuit de filosofie van Cittaslow proactief maatregelen nemen en gemeenschappen ondersteunen om de kwaliteit van leven te verbeteren. Zij doen dit door bewustwording en uit te gaan van de kracht van de lokale samenleving. Fijnchaligheid en veerkracht van deze lokale gemeenschappen worden lokaal ondersteund.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	<p>Voor het programmaoverstijgende beleidsveld Vitale dorpen in 2025 zijn in dit programma geen operationele doelen bepaald. Zodra specifiek beleid is vastgesteld is dit met operationele doelen integraal onderdeel van het programma waar dat beleidsveld betrekking op heeft.</p> <p>De concrete doelen in dit programma zijn direct gerelateerd aan het behoud en versterken van het groene landschap van Midden-Delfland. In Midden-Delfland® 2025 zijn voor 2025 de volgende operationele doelen vastgelegd:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Het Landschapsontwikkelingsplan2. Relatie stad-platteland3. Identiteit4. Instrumenten
---	---

	<p>5. Een blijvende bestuurlijke, juridische en financiële verankering.</p> <p>In het eerste kwartaal 2016 wordt het Uitvoeringsprogramma 2015-2025 voor Midden-Delfland®2025 aan de gemeenteraad aangeboden. Dat programma bevat de concrete uitvoeringsacties voor de komende jaren. Het aantal concrete acties voor 2016 en volgende jaren wordt op basis van het uitvoeringsprogramma groter dan hier al is vermeld.</p> <p>Bij de vijf opdrachten van de visie zijn de actiepunten opgenomen. Hierbij zijn ook onderwerpen genoemd die een langere looptijd kennen. Veel ontwikkelingen in het gebied Midden-Delfland kennen voor de realisatie een meerjarig traject.</p> <p><i>Ad 1 Het Landschapsontwikkelingsplan</i></p> <p>Deze opdracht is gerealiseerd met de vaststelling van het Landschapsontwikkelingsperspectief®2025. Dit is een belangrijk basisdocument voor de ontwikkelvisie en investeringsagenda van de Landschapstafel. Voor de toekomst is dit perspectief het basisdocument voor de gebiedsbeschrijving. Daarmee kan de provincie op basis van de nieuwe Wet natuurbescherming Midden-Delfland aanwijzen als bijzonder provinciaal landschap.</p> <p>Actiepunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ‘Beeldkwaliteitsplan’ op basis van uitvoeringsprogramma 2015-2025. – Behoud grondgebonden veehouderij als economische drager van het kwaliteitslandschap. – Actieve inzet voor behoud van de weidevogels in het gebied, onder ander door nieuwe strategieën ontwikkeld door het ‘Weidevogelpact’ van ondernemers en maatschappelijke organisaties. – Saneren verspreid liggend niet duurzaam glas. – Bevorderen dat de recreatieve ‘hospitality’ sector in Midden-Delfland verder groeit in kwaliteit en omvang. <p><i>Ad 2 Relatie stad-land</i></p> <p>Op verschillende manieren wordt gewerkt aan het versterken van de stad-land-relaties. Hierbij gaat het om het zorgen voor een gastvrij en bereikbaar gebied. Voor het versterken van de stad-land relatie is een intensieve samenwerking met omliggende overheden en maatschappelijke organisaties noodzakelijk. De inbreng en inzet van het maatschappelijk middenveld zijn hierbij belangrijk. Bestuurlijke samenwerking in de Landschapstafel en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag moet voor een stevig fundament zorgen voor het versterken van de stad-land relatie.</p> <p>Actiepunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Versterken economisch vestigingsklimaat MRDH door recreatie en toerisme als nieuwe economische drager voor het landelijk gebied te stimuleren. – Uitwerken ontwikkelingskader Maaslandse Poort. – Binnen Recreatieschap Midden-Delfland afronden recreatief routenetwerk en realisatie van netwerk wandelroutes. – Versterken ‘korte ketens’ voedselproductie door medewerking aan programma Stadslandbouw Rotterdam, met inbreng van ervaring en kennis vanuit programma Duurzaam boer blijven. <p><i>Ad 3 Identiteit</i></p> <p>Met een actieve bijdrage van inwoners en maatschappelijke organisaties aan de totstandkoming van <i>Midden-Delfland® 2025</i> en <i>Behoud door ontwikkeling</i> is richting gegeven aan de identiteit van Midden-Delfland en de dorpen. De filosofie van Cittaslow verbindt deze visies en biedt handvatten om die identiteit in stand te houden.</p> <p>Actiepunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Stimuleren nieuwe culturele activiteiten die de waarden van de Cittaslow Midden-Delfland versterken. – Gebruik van ‘cultuurimpuls’ voor ondersteuning van lokale creatieve en culturele activiteiten. – Formele oprichting door Europese publicatie van EGTS Cittaslow. – Vergroten regionaal draagvlak voor Cittaslow Midden-Delfland, door het behouden en versterken van het veenweidelandschap Midden-Delfland binnen de Metropool Rotterdam Den Haag.
Concrete doelen/acties voor 2016	

Ad 4 Instrumenten

De Gebiedsvisie Midden-Delfland@2025 benoemt specifieke instrumenten voor verdere beleidsontwikkeling en realisatie. In de bestuursovereenkomst IODS is een grondinstrument opgenomen. Midden-Delfland is bestuurlijk verantwoordelijk voor de uitvoering van de kwaliteitsprojecten 'Groen Ondernemen, een nieuwe landbouw'.

Actiepunten:

- Verder vorm geven aan Grondinstrument, waarbij naast vrijwillige kavelruil ook de verbinding tussen bedrijfsontwikkeling en maatschappelijke doelen op het gebied van landschap, weidevogels en recreatieve ontwikkelingen praktisch worden ondersteund.
- Bevorderen van biologische (melk)veehouderij door ondersteuning nieuwe studiegroep.
- Samen met Hoogheemraadschap van Delfland uitvoeren project erfafspoeling (voorkomen afstromen erf van verontreinigd water).
- Evaluatie en eventueel vervolg aan project onderwaterdrainage.
- Ondersteunen start zuivelcoöperatie Midden-Delfland en andere vormen van ontwikkeling en vermarkting van streekproducten.
- Subsidiëren aanpak dioxineverontreiniging Aalkeet Binnenpolder en Aalkeet Buitenpolder.
- Financiële compensatie agrariërs behoud natuur, grasland en karakteristieke landschapselementen via ANV Vockestaert en Groenfonds Midden-Delfland.
- Stimuleren van innovatieve ontwikkelingen in Midden-Delfland die bijdragen aan het versterken van de landschappelijke kwaliteit en economische vitaliteit.

Ad 5 Een blijvende bestuurlijke, juridische en financiële verankering

Behoud en versterking van de kwaliteiten van Midden-Delfland, zoals landschap, dienstverlening en identiteit is alleen mogelijk door de inzet van veel maatschappelijke en economische actoren. Waar nodig en mogelijk steunt de gemeente hen daarbij. De trend is dat de rol van deze private actoren groter wordt. Dat legt een steeds grotere claim op hen.

Midden-Delfland overlegt regulier met de verschillende actoren. De gemeente investeert in de komende jaren in hun onderlinge samenwerking, zodat ze de gewenste bijdrage aan het in standhouden van Midden-Delfland blijvend kunnen waarmaken.

Ook regionale samenwerking met andere gemeenten, provincie en terrein beherende organisaties (zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer etc.) is van groot belang voor de toekomst van het Midden-Delfland. De uitreding van het Rijk uit het Recreatieschap Midden-Delfland en de opheffing van de stadsgewesten heeft een discussie geforceerd over nieuwe vormen van samenwerking. De grenzen van Midden-Delfland en de opschaling naar een 'Central Park' waarin ook de groene gebieden oostelijk van de A4 meespelen zijn in discussie.

Voor Midden-Delfland een dubbele uitdaging om binnen alle veranderingen de kwaliteit en de vitaliteit van het landschap overeind te houden en tegelijk een vernieuwde structuur te helpen ontwikkelen waarbinnen regionaal draagvlak en financiering op een toereikende manier gewaarborgd blijven. Midden-Delfland neemt proactief aan deze discussies deel. De recente studies naar het belang van een 'groene long' voor de stedelijke gebieden en aantrekkelijkheid van Midden-Delfland voor investeerders in de economische ontwikkeling in de MRDH, kunnen een grote steun in de rug zijn voor de toekomst van het gebied Midden-Delfland.

In 2016 treedt de Wet natuurbescherming in werking met de mogelijkheid dat provincies groene landschappen aanwijzen als bijzonder provinciaal landschap. Voor een extra bescherming van het gebied is dat belangrijk. Voor behoud en versterking van de landschappelijke kwaliteit is het door de veelheid van partijen en belangen een goed overleg en afstemming van beheer, planning en strategieontwikkeling noodzakelijk. De provincie heeft het voornemen haar actieve betrokkenheid aan het Recreatieschap Midden-Delfland te beëindigen. Een nieuwe vorm van bestuurlijk overleg met vertegenwoordigers van betrokken partijen is urgent.

Actiepunten:

	<ul style="list-style-type: none"> – Overleg met provincie Zuid-Holland om te komen tot aanwijzing als bijzonder provinciaal landschap Midden-Delfland. – Overleg met provincie, Recreatieschap Midden-Delfland, andere gemeenten en gebiedspartijen over opheffing recreatieschap en afspraken te maken over kwalitatief en adequaat beheer en onderhoud binnen het gebied Midden-Delfland. – Overleg met andere gemeenten en gebiedspartijen om te komen tot een beheer- en ontwikkelvisie en een investeringsagenda in relatie tot de provinciale subsidieregeling.
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> – LOP Midden-Delfland® 2025 (gemeentelijke structuurvisie voor het buitengebied) – Coöperatie Agrarisch Collectief Midden-Delfland U.A. – Groenfonds Midden-Delfland – Bestemmingsplan buitengebied gras – Visie Behoud door ontwikkeling (Vitale Dorpen) – Lidmaatschap Cittaslow, inclusief kennisuitwisseling binnen landelijk netwerk – Beleidskader toerisme en recreatie – EGTS Cittaslow – Europees manifest Cittaslow – Bed-and-breakfastbeleid – Plan van aanpak Saneren verspreid liggend glas – Plan van aanpak Duurzaam boer blijven in Midden-Delfland – Plan van aanpak grondinstrument

Wat hebben we bereikt?

Weidevogelpact	De eerste fase, met de gemeente als kwartiermaker, is afgerond. Er is een nieuwe samenwerkingsovereenkomst getekend. De pactpartijen pakken het vervolg per 1 januari 2017 zelfstandig op, met Agrarische Natuurvereniging Vockestaert als uitvoeringsorganisatie.
Subsidiëring aanpak dioxineverontreiniging	In 2016 zijn meerdere percelen gekeerd, voor een totaaloppervlakte van 13,7 ha. Daarnaast hebben meerdere agrarische ondernemers een aanvraag ingediend voor het keren van gronden in 2017, waarvoor voorlopige subsidie is toegekend. Het gaat hierbij om een totaaloppervlakte van 15,3 ha. In 2017 komen er hoogstwaarschijnlijk nog aanvragen bij.
Duurzaam Boer Blijven	Het meerjarenprogramma 2012-2016 (MJP) is 30 juni 2016 afgerond. Daarmee is succes geboekt in het stimuleren van de grondgebonden rundveehouderij hun bedrijfsvoering ecologisch en economisch te verduurzamen. Inmiddels is een nieuw meerjarenprogramma opgesteld voor de periode 2016-2020. Het bouwt voort op de successen van het vorige MJP, maar biedt ook een nieuwe aanvullende innovatieopgave, opgesteld in samenwerking met de provincie Zuid-Holland en LTO Noord.
Grondinstrument	De kavelruilcoördinator voor het project Grondinstrument heeft verschillende initiatieven en plannen uitgewerkt. Dit heeft tot op heden geleid tot de aankoop van landbouwgrond op twee locaties: nabij de Eendenkooi Schipluiden en in de Dijkpolder. Tevens zijn BBL (voormalig Bureau Beheer Landbouwgronden) percelen in de Zuidbuurt van het Rijk aangekocht ten behoeve van de versterking van de grondgebonden rundveehouderij ter plaatse of nieuwe boerderij. Het aankooptraject van de BBL-percelen binnen de gemeente Midden-Delfland is traag verlopen door onderbrekingen in de noodzakelijke activiteiten door RVO. Tenslotte zijn binnen het project modellen uitgewerkt hoe kwalitatieve verplichtingen ten behoeve van het versterken van (natuur)landschappelijke waarden
Bijzonder Provinciaal Landschap	In 2016 is in nauw overleg met organisaties en grondgebiedgemeenten de gebiedsbeschrijving opgesteld. Alle partijen hebben hiermee ingestemd. Eind 2016 is formeel verzocht om de aanvraag bij de provincie tot aanwijzing als eerste Bijzonder Provinciaal Landschap in Nederland te ondersteunen. Verwachting is dat de provincie voor de zomer van 2017 een instemmend besluit neemt op de aanvraag.
Recreatief routenetwerk	Het budget voor het ruiterroutenetwerk is beschikbaar gekomen via de Provincie Zuid-Holland. In overleg met de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie en ondernemers en ruiters uit het gebied vindt de voorbereiding van nieuwe ruiterspaden plaats. De bestaande ruiterspaden zijn verbeterd. Rijkswaterstaat heeft toestemming verleend om een ruiterspad aan

	te leggen parallel aan de A4.
Omvorming Recreatieschap Midden-Delfland	Een inhoudelijke rapportage op de liquidatie van het Recreatieschap Midden-Delfland is opgenomen in de paragraaf Verbonden partijen.
Maaslandse Poort	Voor de Maaslandse Poort is het ontwikkelingskader vastgesteld. Verdere uitwerking kan plaatsvinden door de ondernemers. Voor de langzame verkeersroute is de aanbesteding afgerond en verplichtingen aangegaan. De werkzaamheden konden technisch niet meer in 2016 uitgevoerd worden. Onderdeel van het voorstel voor de jaarrekening is om het budget uit 2016 beschikbaar te stellen voor 2017.
Versterken hospitality sector	Tijdens de Cittaslowsupportersdag 2016 vond een verkenning van de versterking van de hospitality sector plaats via slow toerisme. Doel van slow toerisme is kwalitatief hoogwaardige arrangementen aan te bieden. Deze arrangementen laat de toerist kennis maken met de identiteit en landschap van de Cittaslow dorpen en Nederland. Het verbinden van de lokale arrangementen vormt een belangrijke meerwaarde.
Saneren verspreid liggend niet duurzaam glas	In 2016 is overlegd met diverse tuinders over aankoop en sanering van kassen. Dit resulteerde in de aankoop van de Burgerweg 1a (circa 16.000m ²) en Westgaag nabij 18 (circa 6.000m ²). Wij verwachten in 2017 nog enkele andere overeenkomsten te sluiten.
Erfafspoeling	In samenwerking met het Hoogheemraadschap van Delfland is uitvoering gegeven aan de Subsidieverordening beperken gevolgen erfafspoeling. In totaal hebben 16 agrariërs gebruik gemaakt van de regeling. Zij investeren voor ruim 400.000 euro. De gemeente en het hoogheemraadschap hebben beide 50.000 euro subsidie beschikbaar gesteld. Het subsidieplafond is licht overschreden. Gelet op het belang van de maatregelen is besloten vanuit het budget Duurzaam Boer Blijven extra subsidie beschikbaar te stellen. In 2017 vindt nog de administratieve afhandeling en gereedmelding van de werkzaamheden plaats.
Cittaslow	In 2016 is de gemeente Eijssden-Margraten lid geworden van Cittaslow. Tevens is op verzoek van België een succesvolle audit uitgevoerd bij de gemeente Stad Maaseik.
Korte ketens	De pop-up winkel Farm-I-see is geopend met een breed aanbod van Midden-Delflandse en Westlandse producten. In 2016 heeft, vanuit het kader van het programma Duurzaam Boer Blijven, de gebiedscoöperatie Delflandshof de eerste streekgebonden zuivel geproduceerd en afgezet op diverse plekken in de stedelijke omgeving. Het is een groot succes. De gemeente Rotterdam heeft ook dit jaar de Masterclass Stad Platteland georganiseerd met medewerking van de gemeente Midden-Delfland. Ondernemers uit Midden-Delfland volgen de masterclass.
Landschapstafel Hof van Delfland	Het Uitvoeringsprogramma 2016-2020 'Verbinden en Versterken' is vastgesteld. Dit uitvoeringsprogramma kent een totale investeringsopgave van bijna 100 miljoen euro. Het programma is de basis geweest voor de subsidieaanvraag uit het provinciale Uitvoeringsprogramma Groen. Voor het hele gebied heeft de provincie 3,5 miljoen euro beschikbaar gesteld. Het uitvoeringsprogramma benoemt zes deelgebieden en twee thema's. Afgesproken is dat binnen de deelgebieden primair ambtelijk inhoudelijk met elkaar samen gewerkt wordt op een integrale ontwikkeling van de groene gebieden. Onze gemeente is onderdeel van de gebiedstafel Central Park. Samen met Delft en Maassluis is de gemeente Midden-Delfland trekker van deze gebiedstafel. De begrenzing van de gebiedstafel valt samen met de begrenzing van het Bijzonder Provinciaal Landschap.

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten : Natuurbescherming	0	0	0	0	0
Midden-Delfland en Vitale Dorpen	1.153.942	612.028	1.296.010	1.573.037	-277.027
Toerisme en recreatie	125.975	121.040	121.040	121.303	-263
Baten : Natuurbescherming	0	0	0	0	0
Midden-Delfland en Vitale Dorpen	554.421	113.888	650.892	1.041.419	-390.527
Toerisme en recreatie	0	0	0	0	0
Saldo : Natuurbescherming	0	0	0	0	0
Midden-Delfland en Vitale Dorpen	599.521	498.140	645.118	531.618	113.500
Toerisme en recreatie	125.975	121.040	121.040	121.303	-263

Toelichting financiële afwijkingen

Midden-Delfland en Vitale dorpen

Overschrijding lasten € 277.027 en overschrijding baten € 390.527

Dit wordt grofweg veroorzaakt door:

- Raming kapitaallasten van € 33.482 die niet zijn ingeboekt doordat er geen rente meer toegerekend wordt aan investeringskredieten.
- Inkomsten van € 44.247 vanuit het Omgevingsfonds Midden-Delfland voor het haalbaarheidsonderzoek Kraaiennest en een nagekomen betaling subsidie serie Landgezichten
- Het budget Groenfonds Midden-Delfland ter hoogte van € 5.260 is niet gebruikt, waarbij de kosten voor de strategische balans ten laste van het Groenfonds kwamen
- Extra ambtelijke kosten van € 4.468 die in rekening zijn gebracht bij de deelnemers als gevolg van extra werkzaamheden strategische balans en toetreding Maassluis
- De kosten van € 25.000 voor het struinpad Korte Buurt (Maaslandse Poort) konden boekhoudkundig niet meer ten laste van 2016 gebracht worden. Daarom is onderdeel van het bestemmingsvoorstel om uit het batig saldo van de jaarrekening een bedrag van
- € 25.000 beschikbaar te stellen voor de realisatie van het struinpad

Mutaties reserves

Mutaties Reserves programma 1	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten	153.052	344	156.825	156.825	0
Baten	113.905	15.000	267.995	217.995	50.000
Totaal mutaties reserves	39.147	-14.656	-111.170	-61.170	-50.000

Onderschrijding baten € 50.000

De co-financiering Maaslandse poort uit de Algemene Reserve is in de najaarsnota doorgeschoven naar 2017 en kan nu vervallen.

Investerings

Overzicht investeringen jaarrekening 2016	Begroot	Werkelijk	Saldo	afsluiten	
Omschrijving investering:	2016	2016	2016	ja/nee	Opmerkingen
Aankoop agrarische gronden grondruilbank	5.574.000	1.332.621	4.241.379	nee	De aangekochte gronden in de grondruilbank zullen op termijn weer verkocht worden, waardoor weer gelden vrij komen voor nieuwe aankopen. Dit krediet heeft een langere looptijd dan gebruikelijke kredieten (minstens 10 jaar). Alleen de bijkomende kosten zoals notariskosten e.d. komen uiteindelijk ten laste van het krediet.
Sanering verspreid liggend glas	1.116.052	-	1.116.052	nee	Dit betreft aankoop van gronden, met als doel het saneren van glastuinbouw. Dit was oorspronkelijk ondergebracht in de grondexploitatie Strategische gronden buitengebied. Op 15 december 2015 heeft de raad besloten om deze grondexploitatie op te heffen en het bedrag toe te voegen aan de activa.
	4.457.948	1.332.621	3.125.327		

2.1.2 Programma 2: Bestuur en veiligheid

Beleidsveld 2a: bestuurlijke organisatie

Beleidsdoel

Het doel van het beleid is het hebben van een bestuur dat herkenbaar en toegankelijk is.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Het maatschappelijk effect dat wij met dit bestuur willen bereiken, is aandacht voor het behoud en de versterking van de identiteit van de gemeente Midden-Delfland en haar dorpen en gemeenschappen.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

De identiteit van gemeenschappen is gevormd door wensen en ideeën vanuit de lokale samenleving. Bij de voorbereiding van de visies *Midden-Delfland*[®] 2025 in 2005 en *Behoud door ontwikkeling* in 2007 is de lokale gemeenschap nauw betrokken geweest. Het authentieke veenweidelandschap bepaalt de identiteit van de gemeente Midden-Delfland. Behouden en versterken van de kwaliteit van het landschap is een kernopgave.

De identiteit vanuit de dorpen is het behoud van het goede, zoals het sociale klimaat en de cultuurhistorie. Citaat *Behoud door ontwikkeling*: 'Wij streven naar vitale dorpen met een menselijk gezicht, dorpen waarin de bewoners centraal staan en zij samen een dynamische en betrokken gastvrije gemeenschap vormen die levenskracht uitstraalt, dorpen waarin ondernemers een belangrijke plek innemen.'

Kenmerkende elementen die voortvloeien uit Cittaslow en identiteit zijn kwaliteit, sociale cohesie, duurzaamheid, cultuurhistorie, gastvrijheid en ondernemerschap. Deze algemene onderwerpen beïnvloeden in belangrijke mate de keuzes binnen de andere beleidsvelden van deze programmabegroting.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	Iedere belanghebbende bij een situatie of gebeurtenis in de gemeente krijgt de gelegenheid om zijn opmerkingen daarover kenbaar te maken aan zowel de raad als het college.
Concrete doelen/acties voor 2016	N.v.t.
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none">- Inspraakverordening- Klachtenverordening- Reglement van orde voor de raadsvergaderingen (spreekrecht)- Verordening op de commissies (spreekrecht)- Beleidskader communicatie- Nota burgerparticipatie- Social Media

Wat hebben we bereikt?

Rekenkamer onderzoeken	De rekenkamer heeft in 2016 het onderzoek naar Grote Projecten afgerond en aangeboden aan de raad. De raad heeft de aanbevelingen overgenomen. Het rapport is terug te vinden op de website van de gemeente onder "rekenkamer". Daarnaast is de rekenkamer gestart met een onderzoek naar verbonden partijen. Het onderzoek is inmiddels afgerond en is in april 2017 aan de raad aangeboden. Tenslotte kan gemeld worden dat de rekenkamer heeft meegedaan aan een door de Algemene Rekenkamer georganiseerde "spotdag". Hierbij zijn in de drie kernen van de gemeente bewoners gevraagd een "melding over de openbare ruimte" te doen, zoals een kapotte lantaarnpaal of losse stoeptegels. Midden-Delfland kwam goed uit deze spotdag: bewoners zijn over het algemeen tevreden over de manier waarop zij meldingen kunnen doen.
------------------------	--

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Bestuursorganen	1.030.593	892.819	897.634	1.018.241	-120.607
Bestuursondersteuning/ P&C-cyclus	2.306.370	2.378.220	2.393.227	2.396.761	-3.534
Burgerzaken	909.927	938.961	965.552	935.219	30.333
Raad en raadscommissies	212.011	0	0	0	0
Bestuursondersteuning raad	165.413	165.439	129.894	125.810	4.084
Bestuurlijke samenwerking	79.822	149.894	170.507	167.667	2.840
Baten: Bestuursorganen	10.000	10.000	10.000	17.975	-7.975
Bestuursondersteuning/ P&C-cyclus	0	6	0	2.500	-2.500
Burgerzaken	374.759	408.746	411.246	411.135	111
Raad en raadscommissies	0	0	0	0	0
Bestuursondersteuning raad	0	0	0	0	0
Bestuurlijke samenwerking	80.102	0	13.158	13.158	0
Saldo Bestuursorganen	1.020.593	882.819	887.634	1.000.266	-112.632
Bestuursondersteuning/ P&C-cyclus	2.306.370	2.378.214	2.393.227	2.394.261	-1.034
Burgerzaken	535.168	530.215	554.306	524.084	30.222
Raad en raadscommissies	212.011	0	0	0	0
Bestuursondersteuning raad	165.413	165.439	129.894	125.810	4.084
Bestuurlijke samenwerking	-280	149.894	157.349	154.509	2.840

Toelichting financiële afwijkingen

Bestuursorganen

Overschrijding lasten € 120.607

Uit de actuariële berekening blijkt dat er een hogere dotatie nodig is voor de huidige en toekomstige pensioenen van de wethouders.

Burgerzaken

Onderschrijding lasten € 30.333

Deze onderschrijding is onder andere ontstaan door een lagere vergoeding babsen (€ 7.280). Verder zijn de kosten voor invulling KCC, overige kosten lager uitgevallen (€ 6.381). Het restant van de onderschrijding is verdeeld over diverse posten waarbij de kosten lager zijn geweest dan verwacht.

Beleidsveld 2b: openbare orde en veiligheid

Beleidsdoel

Het doel van het beleid is dat de gemeente Midden-Delfland een veilige gemeente is om in te wonen, te werken en te recreëren.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Het maatschappelijk effect dat wij willen bereiken, is dat inwoners, ondernemers en bezoekers zich veilig voelen in Midden-Delfland. Verder merken zij dat als er een incident, ramp of crisis is, of deze zich dreigt voor te doen, deze adequaat wordt opgepakt.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Een goede en veilige leefomgeving is een basisvoorwaarde bij de beleving van de kwaliteit van leven in een gemeente. Cittaslow richt zich niet primair op de veiligheid, zoals inzet van politie en brandweer. Het voldoen aan de regelgeving op het terrein van milieu en ruimtelijke ordening is van belang om de kwaliteiten van de gemeenten te borgen. Daarnaast besteedt Cittaslow bij de fysieke leefomgeving aandacht voor herstel en herbestemming van vervallen locaties, leegstaande panden en handhaving van het landbouwareaal.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	Het al behaalde veiligheidsniveau wordt bestendigd. Lopende activiteiten worden voortgezet. De meeste aandacht gaat uit naar de veiligheidsaspecten genoemd in het telkens geldende actieprogramma veiligheid. Het operationele doel is eveneens in dit actieprogramma aangegeven.
---	--

Concrete doelen/ acties voor 2016	<p>In de Nota Integraal Veiligheidsbeleid Midden-Delfland 2015-2018 zijn voor de periode van 2015-2018 de volgende prioriteiten gesteld:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Woninginbraken 2. Verkeersveiligheid 3. De snelle aanpak van kleine ergernissen 4. Analyseren en inspelen op nieuwe ontwikkelingen, instroom nieuwe inwoners 5. Het meer en meer langer zelfstandig laten wonen van kwetsbare groepen. 6. Jeugdoverlast en -criminaliteit 7. Geweld 8. Overlast en maatschappelijke onrust 9. Ondermijning <p>Als er een incident, ramp of crisis is of deze zich dreigt voor te doen, wordt deze adequaat opgepakt.</p>
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> - Handhavingbeleid en uitvoeringsprogramma - Algemene Plaatselijke Verordening Midden-Delfland 2010 - Evenementenbeleid - Horecabeleid - Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Haaglanden - Regionaal Crisisplan

Wat hebben we bereikt/uitgevoerd?

Nota Integraal Veiligheidsbeleid Midden-Delfland 2015-2018	<p>Het operationele doel is behaald. Het veiligheidsniveau is niet alleen bestendig maar op onderdelen zelfs verbeterd. Wij zien een dalende tendens op het gebied van woninginbraken en een zelfde goede tendens op het gebied van verkeersveiligheid. De snelle aanpak van kleine ergernissen heeft plaatsgevonden. In het bijzonder het recreatieteam van de politie is actief geweest om overlastgevend gedrag van zuipschuiten op te pakken. Fout parkeren en het overlast veroorzaken door hondenpoep heeft geleid tot bekeuringen en waarschuwingen. De overige aspecten genoemd in het actieprogramma zijn verder gebracht. Incidenten zijn adequaat opgepakt. Over de meer concrete resultaten vindt twee keer per jaar een terugkoppeling plaats naar de gemeenteraad via informatiebijeenkomsten. Daarbij wordt de stand van zaken van de veiligheid toegelicht en besproken.</p>
---	--

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Brandweer en rampenbestr.	967.717	1.045.534	1.040.534	1.015.674	24.860
Overige openbare orde	690.782	490.515	508.888	520.472	-11.584
Baten: Brandweer en rampenbestr.	0	0	0	0	0
Overige openbare orde	13.439	30.389	32.512	29.240	3.272
Saldo Brandweer en rampenbestr.	967.717	1.045.534	1.040.534	1.015.674	24.860
Overige openbare orde	677.343	460.126	476.376	491.232	-14.856

Mutaties reserves

Mutaties Reserves programma 2	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten	101.102	0	13.158	13.158	0
Baten	23.094	9.157	17.824	9.157	8.667
Totaal mutaties reserves	78.008	-9.157	-4.666	4.001	-8.667

Investerings

Overzicht investeringen jaarrekening 2016	Begroting totaal	Werkelijk	Saldo	afsluiten ja/nee	
Omschrijving investering:	2016	2016	2016	2016	Opmerkingen
Documentherkenning	12.500	12.500	0	ja	De verwachte kosten voor de documentscanner zijn € 12.500 . Deze kosten stonden deels vanaf 2015 geraamd, maar de oplossing sloot nog niet aan bij onze technische infrastructuur. Dit is inmiddels uitgevoerd.
Controleapparatuur	15.000	0	15.000		
Totaal	27.500	12.500	15.000		

2.1.3 Programma 3: Beheer, verkeer en milieu

Beleidsveld 3a: beheer openbare ruimte

Beleidsdoel

Het leveren van een kwalitatieve bijdrage aan de aanleg, de verbetering en de instandhouding van de boven- en ondergrondse infrastructuur, de leefbaarheid van de woonomgeving en de natuurontwikkeling.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Handhaving van een onderhoudsniveau van de openbare ruimte waarbij de inwoners het prettig wonen vinden.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

De inrichting van de openbare ruimte draagt bij aan de beleving van de kwaliteit van de dorpen en het landschap. Cittaslow ondersteunt bewustwording van de inrichting van die ruimte, waarbij rekening wordt gehouden met de directe omgeving. Een historische omgeving vraagt om een ander bestratingmateriaal, inrichtingselementen zoals openbare verlichting dan een nieuwbouwwijk. In het open veenweidegebied wordt rekening gehouden met zichtlijnen en voorkomen van lichtvervuiling door bijvoorbeeld groene LED-verlichting toe te passen. Aandacht voor duurzaamheid door het gebruik van milieuvriendelijke materialen, hergebruik van bestratingmateriaal en relinen riolering zijn binnen dit terrein belangrijke aspecten.

Wat gaan we daarvoor doen?

wegen, kunstwerken en openbare verlichting

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	<p><i>Wegen</i></p> <p>In 2015 is een overstap gemaakt van profielbreed onderhoud naar wegvakonderdeel gericht onderhoud¹. De financiële middelen worden doelgericht ingezet op de wegvakonderdelen die onvoldoende scoren. Hiermee wordt in 2020 bereikt dat 94% van ons wegenareaal op beeldkwaliteitsniveau A en B (Voldoende volgens de CROW-norm) scoort. Ondanks een extra bezuiniging van € 100.000 binnen de exploitatiebegroting kan het wegenareaal op een acceptabel niveau gehouden worden. Er wordt in 2016 naar verwachting 8 tot 9% C en D beeldkwaliteit geaccepteerd (onvoldoende).</p> <p>¹. Bij profielbreed onderhoud worden naast elkaar gelegen wegvakonderdelen in een werk hersteld (een goed of matig onderdeel wordt ook meegenomen). Bij wegvakonderdeel gericht onderhoud wordt alleen het onvoldoende scorende wegvakonderdeel hersteld.</p> <p><i>Kunstwerken</i></p> <p>In 2014 zijn alle kunstwerken (bruggen, duikerbruggen, tunnels en duikers*) binnen de gemeentegrenzen, die in eigendom en/of onderhoud zijn van de gemeente, opnieuw geïnspecteerd. Deze geactualiseerde gegevens en onderhoudsacties zijn verwerkt in een beheerplan 2015-2019.</p> <p>Het doel van dit beheerplan is het inzichtelijk maken van de huidige en gewenste kwaliteit van de kunstwerken in de openbare ruimte en de daarvoor benodigde maatregelen en financiële middelen. In het beheerplan zijn een aantal onderhoudsvarianten voorgelegd. De gemeenteraad heeft gekozen voor onderhoudsvariant 2. Deze variant gaat uit van onderhoud van de karakteristieke en beeldbepalende kunstwerken op kwaliteitsniveau A+ en de overige kunstwerken op kwaliteitsniveau A.</p> <p>In 2019 wordt het beheerplan geactualiseerd voor de periode 2020-2025.</p> <p><i>Openbare verlichting</i></p> <p>In 2013 is door de VNG het energieakkoord getekend. Aan de hand van dit akkoord is voor de gemeente Midden-Delfland in 2015 de 'keuzenotitie openbare verlichting 2015' opgesteld.</p> <p>Om de openbare verlichting te laten voldoen aan het energieakkoord (20% energiebesparing in 2020 t.o.v. 2013) worden in 2016 aanvullende technieken toegepast binnen de openbare verlichtingsinstallatie. In de 'keuzenotitie openbare verlichting 2015' zijn de maatregelen omschreven. Aan de hand van deze notitie wordt een meerjarenonderhoudsplan opgesteld.</p>
---	---

	Om aan onze ambities tegemoet te komen is in dit plan meer aandacht gegeven aan energiezuinigere oplossingen. Wij willen bereiken dat de openbare verlichting, conform de Nederlandse Praktijk Richtlijnen 13201-1, in een goede staat van onderhoud blijft en waar mogelijk verbeterd en (nog) energiezuiniger wordt gemaakt. Het streven is om in 2020 het doel van 20% besparing op energie binnen de openbare verlichting te behalen.
Concrete doelen/acties voor 2016	<p><i>Wegen</i> Na de ingezette structurele bezuiniging (vanaf 2011 - heden) is een herzien beheerplan wegen 2015 – 2020 opgesteld. Om de wegen op een verantwoord kwaliteitsniveau te behouden (beeldkwaliteit A en B, voldoende volgens de CROW-norm) is overgestapt op een andere onderhoudswijze. Van profielbreed naar wegvakonderdeel gericht (¹. Zie voor uitleg vorige pagina).</p> <p>De verwachting is dat wij in 2016 ca. 91-92% van het wegenareaal op de CROW-norm kunnen handhaven (percentage A en B beeldkwaliteit). We accepteren dan 8 tot 9% onder de CROW-norm (C en D beeldkwaliteit). Belangrijkste doelen/acties in 2016 zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Afronding ophoging en reconstructie Kwakelweg, in synergie met het Hoogheemraadschap van Delfland. – Reconstructie Lijsterbesstraat te Schipluiden. – Onderhoud asfaltwegen conform operationeel jaarplan op basis van wegvakonderdeel gericht onderhoud. – Onderhoud elementverharding conform operationeel jaarplan op basis van wegvakonderdeel gericht onderhoud. – Bij iedere reconstructie en of onderhoudsklus op basis van technische levensduur mogelijkheid hergebruik van materialen in dat plan bepalen. Indien hergebruik ter plaatse niet mogelijk is, deze materialen als grondstof voor funderingen af te voeren. <p><i>Kunstwerken</i> In de tweede helft van 2014 wordt het beheerplan geactualiseerd voor de periode 2015 tot en met 2019. Dit beheerplan is de basis voor de uit te voeren onderhoudsacties in die periode. Naast het reguliere onderhoud wordt in 2016 worden de navolgende projecten gerealiseerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Vervanging Stakenbrug te Den Hoorn (beschikbaar krediet €312.000) – Vervangen grondkering Landhoofden Middelvlietbrug M002 (beschikbaar krediet €97.000) – Vervangen grondkering Landhoofden Noordvlietbrug M003 (beschikbaar krediet €157.000) <p><i>Openbare verlichting</i> De lichttechnische kwaliteit scoort gemiddeld gezien steeds beter. Door het vervangen van afgeschreven openbare verlichting verbetert de lichttechnische kwaliteit zonder extra milieubelasting. Door te kiezen voor de juiste verlichtingstechniek kan energie worden bespaard. Belangrijkste doelen/acties in 2016 zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> – afgeschreven en milieubelastende armaturen vervangen en verbeteren – conform de keuzenotitie energie- en CO2-besparende maatregelen uitvoeren in de vorm van dimmers, Telemangement units en het toepassen van (groene) led verlichting – verlichten van achterpaden (sociale veiligheid).
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> – Beheerplan wegen 2015 - 2020 – Keuzenotitie openbare verlichting 2015 – Baggerbeheerplan – Beleids- en beheerplan civiele kunstwerken 2015-2020 – Gladheidsbestrijdingsplan – Waterplan

Wat hebben we bereikt?

Wegen	<p>In 2016 zijn de volgende werken uitgevoerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Onderhoud elementverhardingen conform operationeel jaarplan: <ul style="list-style-type: none"> – Herstraten rijbaan wegvakonderdelen Kasteellaan/ Anna van Raesfelstraat; – Herstraten wegvakonderdeel Kerkweg t.h.v. de B.G.E. singel; – Herstraten diverse wegvakonderdeel gerichte trottoirs binnen de dorpen. – Onderhoud asfaltwegen conform operationeel jaarplan:
-------	---

	<ul style="list-style-type: none"> - Groot onderhoud wegvakonderdeel Tramkade (i.s.w.m. het Hoogheemraadschap); - Groot onderhoud wegvakonderdeel Kluiskade (i.s.w.m. het Hoogheemraadschap); - Onderhoud asfalt wegvakonderdeel Woudselaan - Onderhoud asfalt wegvakonderdeel Hammerdreef; - Onderhoud asfalt wegvakonderdeel Meester Postlaan; - Diverse herstellocaties binnen het gebied. - Reconstructie Veenakkerweg Den Hoorn
Kunstwerken	<p>Onderstaand een overzicht van de belangrijkste acties in 2016:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Archief onderzoek risico objecten obv basis prioritering constructieve veiligheid 2015; - Risico inventarisatie constructieve veiligheid beweegbare bruggen; - Nader onderzoek & quick scan draagkracht dek Kwakelwegbrug. - Aanbesteding werk vervanging Stakenbrug Den Hoorn (uitvoering 1^e helft 2017); - Nader onderzoek & herberekening brug Maaslandse dam; - Voorbereiding proefbelasting brug Maaslandse dam; - Het uitvoeren van reguliere onderhoudsacties areaal conform vastgestelde doelstellingen planperiode 2015-2019.
Openbare verlichting	<p>Door het vervangen van oude openbare verlichting verbetert de lichttechnische kwaliteit zonder extra milieubelasting. Belangrijkste doelen/acties in 2016 waren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aafgeschreven conventionele armaturen vervangen door led armaturen. - Conform het beleidsplan energie- en CO₂-besparende maatregelen uitvoeren. Dit in de vorm van led verlichting in combinatie met detectie-units en dimmers. - Wijk Keenenburg Schipluiden; - Wijk Oude Veiling Den Hoorn; - Wijk Haagwinden e.o. Maasland; - Rotterdamseweg; - Schieweg; - Abtswoude.

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Wegen	3.038.251	3.049.515	3.131.145	2.613.740	517.405
Binnenhavens en waterwegen	129.871	128.453	148.453	142.809	5.645
Waterk., afwater.en landaanw.	161.715	233.965	182.336	155.192	27.144
Baten: Wegen	156.430	132.877	295.712	303.608	-7.896
Binnenhavens en waterwegen	0	0	0	586	-586
Waterk., afwater.en landaanw.	0	0	0	0	0
Saldo: Wegen	2.881.821	2.916.638	2.835.433	2.310.133	525.300
Binnenhavens en waterwegen	129.871	128.453	148.453	142.223	6.230
Waterk., afwater.en landaanw.	161.715	233.965	182.336	155.192	27.144

Toelichting financiële afwijkingen

Wegen

Underschrjding lasten € 517.405

Deze onderschrjding is het resultaat van enkele over- en onderschrjdingen:

- Underschrjding budget onderhoud wegen

De afronding Commandeurspolder III is nog niet voltooid in 2016, hier was wel rekening mee gehouden. De Kwakelweg gaan wij reconstrueren. Het project bereiden wij samen met het Hoogheemraadschap van Delfland voor. De planning was om dit in 2016 uit te voeren dit is echter niet gelukt. Niet alle onderhoudswerkzaamheden konden meer in 2016 ingepland/ uitgevoerd worden.

- Underschrjding budget openbare verlichting

Er heeft een correctie plaats gevonden bij de eindafrekening van onze vorige energie leverancier "Greenchoice". Daarnaast was rekening gehouden met het beheer en onderhoud aan de openbare verlichting in Harnaspolder. Dit bleek echter nog niet noodzakelijk.

Waterkering, afwatering en landaanwinning

Underschrjding lasten € 27.144

Met ingang van 2016 wordt er geen rente meer toegerekend. Dit zorgt voor een onderschrjding van

€ 16.736 op de kapitaallasten. Daarnaast is er minder onderhoud noodzakelijk geweest aan de Delflandse keur.

Wat gaan we daarvoor doen?

Groen

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	In stand houden en ontwikkelen van een hoogwaardige groenstructuur met de daarin passende functies en het bevorderen van een aantrekkelijke woon-, werk- en recreatieomgeving als karakteristieke kwaliteit van de gemeente Midden-Delfland. Invulling geven aan de geformuleerde doelen in het groenbeleidsplan en bomenbeleidsplan.
Concrete doelen/acties voor 2016	<ul style="list-style-type: none"> - Voortzetten terugbrengen aantal onderhoudscontracten (groenbestekken). - Verkoop van percelen snippergroen. - Toepassen bomenbeleid bij herinrichtingen van straten. - Invulling geven aan verbod op chemische onkruidbestrijding.
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> - Groenbeleidsplan - Bomenbeleidsplan - Beeldbestekken

Wat hebben we bereikt?

Terugbrengen aantal onderhoudscontracten	In 2016 zijn geen nieuwe contracten aanbesteed. Het stoppen met chemische onkruidbestrijding zorgt ervoor dat meer integrale bestekken nodig zijn. De hoeveelheid werkzaamheden en daarmee de aanneemsom worden hierdoor groter. Hierdoor en door gewijzigde regelgeving is het niet meer mogelijk om de werkzaamheden meervoudig onderhands aan te besteden. Er moet een Europees aanbestedingstraject worden gevolgd. In 2016 is gestart met de voorbereidingen voor een nieuwe aanbesteding. Deze werkzaamheden leiden in de loop van 2017 tot een nieuwe aanbesteding.
Verkoop snippergroen	In 2016 werd één perceel snippergroen verkocht. Het gaat om een verkoop in Schipluiden, met een opbrengst van € 9.000.
Aanpassen kapregelgeving in A.P.V.	In 2016 is gestart met het inventariseren van alle waardevolle particuliere bomen in het buitengebied. De inventarisatie duurt tot en met de zomer van 2017.
Toepassen bomenbeleid	Bij herinrichting van straten wordt gebruik gemaakt van het gemeentelijk groenbeleid en bomenbeleid.
Verbod op chemische onkruidbestrijding	In 2016 zijn de eerste ervaringen opgedaan met het niet-chemisch bestrijden van onkruid.

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Openbaar groen	1.263.561	1.332.177	1.382.677	1.248.056	134.621
Begraafplaatsen	294.565	255.753	259.819	223.414	36.405
Baten: Openbaar groen	33.675	29.253	85.753	78.096	7.657
Begraafplaatsen	183.212	98.518	98.518	143.312	-44.794
Saldo Openbaar groen	1.229.886	1.302.924	1.296.924	1.169.960	126.964
Begraafplaatsen	111.353	157.235	161.301	80.102	81.199

Toelichting financiële afwijkingen

Openbaar groen

Onderschrijding lasten € 134.621

De gewenningsperiode gebruik alternatieve methoden van onkruidbestrijding zorgde voor minder uitgaven dan verwacht. Daarnaast was minder nieuwe beplating nodig. Verder zijn er door beperkte capaciteit voor werkvoorbereiding minder renovaties en herinrichtingen uitgevoerd. Tot slot was er onderhoud gepland aan het groen in het bedrijventerrein Harnaschpolder. Dit is echter niet meer uitgevoerd in 2016.

Begraafplaatsen

Onderschrijding lasten € 36.405

Met ingang van 2016 wordt er geen rente meer toegerekend. Dit zorgt voor een onderschrijding van € 14.473 op de kapitaallasten. Daarnaast is er minder bouwkundig onderhoud nodig geweest. Tot slot zijn ook de uitvoeringskosten lager uit gevallen dan geraamd.

Overschrijding baten € 44.794

De opbrengsten zijn afhankelijk van het "aanbod". Dit wordt bepaald door het aantal overledenen dat begraven wordt in de gemeente. Daarbij is de keuze voor een eigen graf of een huurgraf van invloed op de ontvangen begrafenisrechten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Speelvoorzieningen

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	In nauw overleg met inwoners, ouders en kinderen een evenwichtig gespreid patroon van speelvoorzieningen realiseren. Daarbij wordt uitgegaan van de actieradius van de leeftijdsgroepen. De gemeente beheert de voorzieningen op adequate wijze en speelt in op toekomstige ontwikkelingen. Het huidige beleid is gericht op het in stand houden van de speelvoorzieningen met inachtneming van landelijke veiligheidsnormen. Speeltoestellen verouderen en zijn in principe na 12 jaar afgeschreven. Door het opstellen en bijhouden van een beheer-, vervangings- en een onderhoudsprogramma blijven de speelterreinen kwalitatief in goede conditie en voldoen deze aan de meest recente veiligheidseisen.
Concrete doelen/acties voor 2016	<ul style="list-style-type: none">- In stand houden bestaande voorzieningen en uitvoeren renovaties.- Vernieuwen speelplaatsenbeleid.- Vernieuwen meer jaren onderhoudsbegroting.
Instrumenten	Beleidsplan speelplaatsen.

Wat hebben we bereikt?

In stand houden bestaande voorzieningen en uitvoeren renovaties	In het najaar van 2015 lieten wij een uitgebreide inspectie uitvoeren van onze speeltoestellen. Uit de inspectie volgden een aantal actiepunten. In 2016 werd bij negen speelplekken groot onderhoud uitgevoerd of werden toestellen vervangen.
Vernieuwen speelplaatsenbeleid	In oktober 2016 stemde de gemeenteraad in met het nieuwe speelplaatsenbeleid.
Vernieuwen meerjaren onderhoudsbegroting	De meerjaren onderhoudsbegroting en de benodigde vervangingsinvesteringen zijn onderdeel van het nieuwe speelplaatsenbeleid.

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Speelvoorzieningen	159.340	187.504	178.154	201.427	-23.273
Baten: Speelvoorzieningen		6.227	6.227	21.385	-15.158
Saldo Speelvoorzieningen	159.340	181.277	171.927	180.042	-8.115

Beleidsveld 3b: verkeer

Beleidsdoel

Het hoofddoel van het verkeersbeleid blijft het terugdringen van het gemotoriseerde verkeer in de dorpskernen. Dit doen we via twee routes:

- A) Het actief ontmoedigen van het gebruik van de wegen in Midden-Delfland voor doorgaand verkeer;
- B) Het verbeteren van de alternatieve vervoersmogelijkheden, zoals openbaar vervoer, fiets en wandelen.

Verder blijft het verkeersbeleid van de gemeente er op gericht om:

- 1) de veiligheid voor alle verkeersdeelnemers te verbeteren. Zeker daar waar het schoolroutes betreft;
- 2) De recreatiemogelijkheden in Midden-Delfland te vergroten door het verbeteren van fiets- en wandelverbindingen.

Wat willen we bereiken?

- Verbeteren voorzieningen voor fietsers en wandelaars
- Realisatie van de Zuidhoornseweg
- Verbeteren verkeerssituatie Oude Veiling-Maassluiseweg
- Monitoren verkeerssituatie N468/A4/Woudseweg na openstelling A4 en Blankenburgtunnel

Gewenst maatschappelijk effect

De afwikkeling van het verkeer op een zodanige wijze organiseren dat er voor de inwoners geen of beperkte overlast wordt veroorzaakt.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Stimuleren van alternatieve vervoersmethoden vloeit mede voort uit de uitgangspunten van Cittaslow. Binnen de dorpen wordt rekening gehouden met veilige routes voor fietsers en voetgangers. Fietsroutes zijn beschikbaar voor recreatie en woon-werkverkeer. Inmiddels beheert de gemeente 28 kilometer vrijliggend fietspad, ongeveer 15% van het totale beheerareaal. Binnen de MRDH is een actieve inzet om voor fietsverkeer 'slow lanes' te creëren; deze 'slow lanes' vormen op verschillende locaties in het gebied Midden-Delfland doorgaande routes voor recreanten en woon-werkverkeer.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	In stand houden van het openbaar vervoer in Midden-Delfland, verbeteren van de verkeersveiligheid, terugdringen van verkeersoverlast en zorg dragen voor goede fiets- en voetgangersvoorzieningen.
Concrete doelen/acties voor 2016	<u>Korte termijnmaatregelen</u> <ul style="list-style-type: none">– Verbeteren parkeersituatie en verkeercirculatie in het centrum van Den Hoorn.– Monitoren verkeerssituatie N468/A4/Woudseweg na openstelling A4 en Blankenburgtunnel.– Actief volgen procedure Blankenburgverbinding.– Actief volgen van en meedenken aan het reconstructieplan N223, N211 en N468 van de provincie.– Het aanpassen van fietsbewegwijzering in verband met het openstellen van nieuwe fietsroutes.– Maaslandse Poort: Verbeteren verkeerssituatie Oude Veiling-Maassluiseweg. <u>Lange termijnmaatregelen</u> <ul style="list-style-type: none">– Terugdringen van doorgaand verkeer door de dorpskernen– Verbeteren leefbaarheid en parkeersituatie– Uitvoering centrumplan Den Hoorn– Aanleg van de Hooipolderweg in Den Hoorn– Verbeteren van fietspaden en fietsroutes en oplossen van knelpunten en barrières
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none">– Breed verkeersonderzoek Maasland – kaderstellende notitie– Onderzoek verkeersafwikkeling aansluiting 6 en 7 op de A20– Verkeersplan Den Hoorn 2014– Nota parkeernormen 2012– Routestructuurplan (Recreatieschap Midden-Delfland)– Structuurschets Harnaschpolder e.o. 2002– Regionale Nota Mobiliteit (Stadsgewest Haaglanden) + bestuursovereenkomst IODS– Plan van aanpak 'inrichting en beheer N468 na openstelling A4 Delft-Schiedam'

Wat hebben we bereikt?

Verbeteren parkeersituatie en bereikbaarheid centrum Den Hoorn	Tegelijkertijd met het bestemmingsplan 'centrum Den Hoorn' is het verkeersplan Den Hoorn vastgesteld met daarin plannen om de parkeersituatie en bereikbaarheid van Den Hoorn te verbeteren. We starten in het voorjaar van 2017 met de uitwerking en uitvoering van de plannen.
Monitoren verkeerssituatie N468/A4/Woudseweg na en Blankenburgtunnel	In november 2016 heeft de nameting van de verkeerseffecten van de A4 plaatsgevonden. Er wordt op dit moment gewerkt aan een gezamenlijke rapportage van de verkeerseffecten. Deze zal naar verwachting in april of mei 2017 beschikbaar zijn.
Actief volgen van het reconstructieplan N223 van de provincie	In 2016 is de keuze gemaakt voor de voorkeursvariant van de Duurzaam Veilige N223. Deze variant, namelijk de variant met rotonde Molenlaan en parallelwegen, wordt nu verder uitgewerkt tot een definitief ontwerp en afgestemd met de omgeving en betrokken partijen. De verwachting is dat de procedure voor wijziging van het bestemmingsplan eind 2017 kan worden gestart.
Actief volgen procedure Blankenburgverbin	Het tracébesluit is nog niet onherroepelijk. Rijkswaterstaat is wel begonnen met voorbereidende werkzaamheden, zoals het verleggen van kabels en leidingen. We hebben onze eisen en wensen voor de uitvoering bij Rijkswaterstaat

ding	neergelegd. Het gaat hierbij o.a. om het niet gebruiken van het onderliggende wegennet door bouwverkeer, de verkeersveiligheid rondom de aansluiting Maasland en het beperken van de overlast voor mens en natuur.
Het aanpassen van fietsbewegwijzerin g in verband met het openstellen van nieuwe fietsroutes	Fietsbewegwijzering is deels opgeschaald naar regionaal niveau. Hiermee moeten fietsroutes over langere afstanden aantrekkelijker worden gemaakt en verder worden verbeterd. Onze lokale fietsbewegwijzering zal in de regionale fietsbewegwijzering worden ingepast. Daar waar nodig vullen we de regionale bewegwijzering verder aan.
Maaslandse Poort: Verbeteren verkeerssituatie Oude Veiling-Maassluiseweg	De raad heeft ingestemd met het plan om op korte termijn de verkeersveiligheid te verbeteren. Dit plan wordt nu nader uitgewerkt en na de zomer van 2017 uitgevoerd. Voor de langere termijn lijken meer maatregelen noodzakelijk. De Metropoolregio leidt het onderzoek naar de toekomstige verkeerssituatie en zal in april met de bevindingen komen.
Terugdringen van doorgaand verkeer door de dorpskernen	Tegelijkertijd met het onderzoek naar de verkeerseffecten van de A4 op de aansluitingen heeft een aparte verkeerstelling plaatsgevonden op de polderwegen in Midden-Delfland met als doel om het effect op de wegen in de dorpen te bepalen. De rapportage van de effecten is nu in uitvoering en wordt in april 2017 verwacht.
Verbeteren leefbaarheid en parkeersituatie	Het autobezit blijft stijgen en bewoners ervaren steeds meer problemen om hun auto in de dorpen te parkeren. Bij nieuwe ontwikkelingen is het parkeren een steeds groter aandachtspunt in de planvorming. Tegelijkertijd is er meer dan voorheen aandacht nodig voor duurzame mobiliteit. Elektrische fietsen en auto's bepalen steeds meer het straatbeeld. Dit vraagt om een visie op het parkeren vanuit de gemeente. Samen met bewoners brengen we in 2017 de ontwikkelingen, knelpunten en wensen in kaart die moeten leiden tot een nieuwe actuele parkeervisie voor Midden-Delfland.
Uitvoering centrumplan Den Hoorn	Tegelijkertijd met het bestemmingsplan 'centrum Den Hoorn' is het verkeersplan Den Hoorn vastgesteld met daarin plannen om de parkeersituatie en bereikbaarheid van Den Hoorn te verbeteren. We starten in het voorjaar van 2017 met de uitwerking en uitvoering van de plannen.
Aanleg van de Hooipolderweg in Den Hoorn	De aanleg van de Zuidhoornseweg is in het najaar van 2016 gestart met de bouw van de nieuwe brug over de Harnaschwetering. De reconstructie van de brug Overgaag en de aanleg van de wegen start later in 2017. De weg kan naar verwachting in de lente van 2018 voor het verkeer worden opengesteld.
Verbeteren van fietspaden en fietsroutes en oplossen van knelpunten en barrières	We werken op verschillende manieren aan het verbeteren van fietsroutes en het oplossen van knelpunten. De herinrichting van de Maassluiseweg en het verkeersplan Den Hoorn zijn daar concrete voorbeelden van. Daarnaast sluiten we aan bij regionale fietsprojecten zoals de Hollandse Banen, snelfietsroutes en kwaliteitsprojecten A13/A16 en de Blankenburgverbinding. In 2016 zijn verschillende visies verder uitgewerkt tot concrete plannen.

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Openbaar vervoer	3.516	4.200	4.200	4.200	0
Parkeren	90	1.900	1.900	1.731	169
Baten: Openbaar vervoer	0	0	0	0	0
Parkeren	4.606	4.600	4.600	4.903	-303
Saldo Openbaar vervoer	3.516	4.200	4.200	4.200	0
Openbaar vervoer	-4.516	-2.700	-2.700	-3.171	471

Beleidsveld 3c: milieu

Beleidsdoel

Het behouden en versterken van een veilige, gezonde en aangename leefomgeving zoals omschreven in de wet Milieubeheer. Het versterken van duurzaam wonen en werken in Midden-Delfland en het realiseren van 30% minder CO₂-uitstoot in 2020 ten opzichte van 2010.

Wat willen we bereiken?

Het realiseren en in stand houden van een veilige, gezonde en aangename leefomgeving en bijdragen aan een duurzaam Midden-Delfland.

In het investeringsoverzicht zijn voorstellen opgenomen die bijdragen aan het behoud en ontwikkelen van een goed milieuniveau. De inhoudelijke uitwerking van de wettelijke verplichtingen en de verplichtingen voortvloeiend vanuit het COM zijn vastgelegd in uitvoeringsprogramma's.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Duurzaamheid is één van de basisprincipes van Cittaslow. Hierbij gaat het om handhaving van de minimale regelgeving op deze terreinen en zorgen voor bewustwording, zodat inwoners en bedrijven meer maatregelen treffen dan wettelijk moet. Hierdoor zijn inwoners en bezoekers zich meer bewust dat zij zich bevinden in een groen landschap van hoge kwaliteit. Een voorbeeld hiervan zijn de 'supporters van Cittaslow Midden-Delfland' die bewust met hun bedrijfsvoering bezig zijn en zorgen voor het terugdringen van de milieubelasting van de 'ecologische voetafdruk'. Veel maatregelen op het terrein van duurzaamheid vallen binnen andere beleidsvelden, zoals groene LED-verlichting, zonnepanelen bij melkveehouderijen.

Gebruik en afhankelijkheid van fossiele brandstoffen is een belangrijke factor bij het bepalen van de 'ecologische voetafdruk'. Maatregelen om minder energie te gebruiken en meer duurzame energiebronnen te gebruiken sluiten nauw aan bij Cittaslow. Cittaslow is supporter van het Europese Covenant of Mayors, waar Midden-Delfland deelnemer van is. Uitvoering van het Duurzaam Energie Actieplan moet zorgen dat de gemeenschap van Midden-Delfland nog duurzamer wordt.

Afvalbeleid is een ander onderdeel dat binnen dit beleidsveld en Cittaslow belangrijk is. Cittaslow roept op tot voorkomen van verspilling, preventie op het ontstaan van afval en bij het ontstaan van afval zoveel mogelijk gescheiden verwerken. In 2012 was de emissie CO₂ per inwoner met 0,23 ton lager dan het landelijk gemiddelde van 0,25 ton.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	<p>De rijksoverheid heeft via de Wet milieubeheer de gemeente een aantal verplichtingen opgelegd. Deze verplichtingen worden uitgewerkt in operationele plannen en kaarten die aansluiten bij de Wet milieubeheer. Op basis van die plannen en kaarten worden per beleidsveld operationele doelen vastgesteld en kosten inzichtelijk gemaakt. De bestaande plannen en kaarten hebben betrekking op de volgende milieuthema's:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Riolerings - Afval - Handhaving en vergunningverlening (jaarplan ODH, bestemmingsplannen) - Bodem (Bodemfunctiekaart/Bodemkwaliteitskaart) - Water - Geluid (Geluidsactieplan/Geluidskaart) - Luchtkwaliteit - Externe Veiligheid - Klimaat (Duurzaam energie actieplan) - Energie (Energievisie) - Groen/Natuur <p>Via gerichte investeringen worden impulsen gegeven aan projecten die voortvloeien uit deze plannen en kaarten.</p>
Concrete doelen/acties voor 2016	<p>Bij de realisatie van de plannen is er sprake van een directe relatie en overloop tussen de verschillende operationele doelen. Tegelijkertijd kennen de verschillende projectonderdelen een meerjarige looptijd en betrokkenheid van een groot aantal partijen, zoals gebiedsorganisaties en andere overheden. In verband hiermee is een beschrijving opgenomen van acties die in 2016 uitgevoerd worden, maar hun oorsprong vinden in eerdere besluitvorming.</p> <p><u>Bodem</u> Wij kiezen voor het stand-still beginsel waarmee wij aangeven dat de bodem in Midden-Delfland niet vuiler mag worden. De gemeenteraad heeft met de bodemfunctiekaart van de gemeente de gewenste bodemkwaliteit inzichtelijk gemaakt. Dat geeft duidelijkheid bij grondophogingen. Voor de Harnaschpolder is een aparte bodemkwaliteitskaart vastgesteld.</p> <p><u>Afval/contract Avalex</u> De zes aangesloten gemeenten en Avalex onderzoeken de mogelijkheden om te komen tot een hogere afvalscheiding. De minister heeft aangegeven dat in 2025 een afvalscheiding van het huishoudelijk afval van 75% wordt bereikt. Het onderzoek dat momenteel gestart is draagt de naam 'Van Afval Naar Grondstof 2020 (VANG2020). Een van de scenario's hierbij is het omgekeerd inzamelen met nascheiding. De fracties die geld waard zijn worden aan huis opgehaald en de restfractie moet weggebracht worden naar een ondergrondse</p>

container. De glaszameling blijft zoals die nu is, via ondergrondse containers. Bij dit scenario gaat de grijze minicontainer dienst doen als minicontainer voor kunststof, drankenverpakkingen en blik.

Handhaving en vergunningverlening

Met bestemmingplannen stelt de gemeenteraad vast waar welk type bedrijfsactiviteit plaats mag vinden. Vervolgens worden de individuele benodigde bedrijfsvergunningen getoetst aan de Wet milieubeheer, het bestemmingsplan en gecontroleerd door de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH). De operationele begroting wordt jaarlijks voorgelegd aan de gemeenteraad. Het werkplan van de ODH voor onze gemeente wordt jaarlijks voorgelegd aan het college.

Geluid

Uitgangspunten:

- Wij voldoen aan de wettelijke verplichtingen voor omgevingslawaa en geluidsbelaste woningen.
- Wij ondersteunen het provinciale beleid voor stiltegebieden en houden daar rekening mee met de vergunningverlening.
- Geen nieuwe overlast gevende activiteiten zoals helikoptervluchten.

Europese richtlijn omgevingslawaa (Actieplan Geluid)

Het Actieplan Geluid is een wettelijke verplichting van de Europese overheid. Deze bevat een geluidkaart en een actieplan voor de knelpunten. Het is een verplichting die iedere 5 jaar terugkeert. Het huidige actieplan is vastgesteld in 2013. Aan de uitvoering zijn geen kosten verbonden.

Nieuwe situaties toetsen wij aan de Wet geluidhinder en worden in de vorm van voorwaarden/maatregelen volgens de wettelijke voorschriften opgenomen in de omgevingsvergunning.

Luchtkwaliteit

Uitgangspunten:

In het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) monitoren wij jaarlijks of de luchtkwaliteit nog steeds voldoet aan de wettelijke norm. Bij nieuwe planontwikkelingen nemen wij het aspect luchtkwaliteit mee. Wij ondersteunen regionale plannen die de luchtkwaliteit verbeteren. Het NSL heeft een looptijd tot 31 december 2016.

Externe Veiligheid

Uitgangspunten:

- Binnen de mogelijkheden, situaties voorkomen die kunnen leiden tot een verhoogd extern veiligheidsrisico.
- Risicovolle bedrijven en activiteiten weren uit woonomgevingen en verplaatsten waar mogelijk.
- Voorbereid blijven op risico's.
- Jaarlijks actualiseren van het rampenplan.
- Structurele borging van externe veiligheid in beleid ruimtelijke ordening en milieu.
- Vergroting van de bestuurlijke bewustwording voor de externe veiligheidsaspecten en -verantwoordelijkheden.
- Behoud en beheer van kennis, data, netwerk en samenwerking.

Klimaatbeleid

Wij hebben ons voorgenomen om in 2020 in totaal 30% CO₂-uitstoot te besparen ten opzichte van 2010. Daarvoor is een Duurzaam Energie Actieplan opgesteld en goedgekeurd door Brussel.

Daarnaast hebben wij de Energievisie 'Samen naar een CO₂-neutraal Midden-Delfland' vastgesteld. Daarin worden de mogelijkheden verkend om te komen tot een CO₂-neutrale gemeente in 2040. Aan dit plan is een uitvoeringsprogramma gekoppeld.

Het Duurzaam Energie Actieplan en de Energievisie met het uitvoeringsprogramma zijn de pijlers van ons klimaatbeleid.

Wij richten ons op het saneren van verspreid liggend glas, aardwarmte, warmte-

	<p>koude opslag, zonne-energie (regionaal project Haaglanden) en energiebesparing als middelen om onze doelstelling te halen. Het plaatsen van bijvoorbeeld grote windmolens steunen wij niet omdat deze landschapsvervuilend zijn. Niet-duurzame energiewinning ondersteunen wij niet.</p> <p><u>Groen/natuur</u></p> <p>Ons natuurbeleid is verwoord in programma 1. Daarnaast voeren we de volgende zaken uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Waar mogelijk ecologisch beheer van wegkanten en oevers. - Toetsen van omgevingsvergunningen aan de wet Flora en Fauna. <p><i>Overige concrete acties</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Interne en externe communicatie over het milieu. - Opstellen/actualiseren en uitvoeren van de bovengenoemde plannen. - Waar mogelijk subsidieaanvragen ter ondersteuning van de goedgekeurde projecten.
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> - Wet Milieubeheer - Duurzaam Energie Actieplan - Energievisie 'samen naar een CO₂-neutraal Midden-Delfland' - LOP Midden-Delfland® 2025 - Bestemmingsplan Buitengebied Gras - Visie <i>Midden-Delfland</i>® 2025 (Vitale Dorpen) - Lidmaatschap Cittaslow, inclusief kennisuitwisseling binnen landelijk netwerk - Plan van aanpak Saneren verspreid liggend glas - Plan van aanpak Duurzaam boer blijven in Midden-Delfland - Plan van aanpak grondinstrument - De omgevingsvergunning - Regionaal bodembeleid Zuid Holland

Wat hebben we bereikt?

Handhaving en vergunningverlening	<p><u>Toezicht en handhaving:</u></p> <p>In 2016 zijn door de ODH 64 planmatige integrale controles uitgevoerd. Daaruit kwamen 30 hercontroles. Daarnaast zijn 21 hercontroles uitgevoerd op andere thema's zoals na een controle assimilatiebelichting.</p> <p>In het toezicht op de glastuinbouwsector is samengewerkt met het Hoogheemraadschap. Daar waar nodig is gezamenlijk gecommuniceerd en opgetreden.</p> <p>Er zijn bij de ODH 23 overlastmeldingen in behandeling genomen. Daarvan was 50% geluid gerelateerd, 36% geur gerelateerd en 14% licht gerelateerd.</p> <p>Er is 20 maal een voornemen tot het opleggen van een last onder dwangsom verstuurd. Dit heeft geleid tot 10 daadwerkelijke lasten onder dwangsom.</p> <p><u>Vergunningverlening:</u></p> <p>In 2016 is een veranderingsvergunning en een milieuneutrale veranderingsvergunning afgehandeld door de ODH. Ook is twee maal een maatwerkvoorschrift opgelegd. Daarnaast zijn 20 meldingen in het kader van het Activiteitenbesluit en is 1 overige melding afgehandeld.</p> <p>De ODH heeft diverse inhoudelijke adviezen op basis van de Wet Milieubeheer uitgebracht in het kader van ruimtelijke projecten.</p>
Bodem	<p>In het kader van het Besluit bodemkwaliteit zijn 37 meldingen afgehandeld. Daarnaast zijn 81 bodemrapporten getoetst en 18 bodemadviezen afgegeven.</p> <p>In het kader van het Besluit lozingen buiten inrichtingen zijn 5 meldingen afgehandeld.</p> <p>Daarnaast is tijd besteed aan het op aanvraag ontsluiten van bodemgegevens, Ook zijn door handhavers toezicht gehouden in ons gebied om te controleren op illegaal grondverzet.</p>
Geluid	<p><u>Geluidsrapporten:</u></p> <p>De ODH heeft in 2016 10 geluidsrapporten beoordeeld en daarover advies uitgebracht.</p> <p><u>EU-geluidskaart:</u></p> <p>In 2016 zijn wij gestart met het actualiseren van de EU-geluidskaart. Daarmee wordt geluid van het wegverkeer en railverkeer gemodelleerd en de geluidscontouren van de luchtvaart gevisualiseerd.</p>

	<p>Stiltebeleid: In 2016 is een start gemaakt om het overkoepelend stiltebeleid te ontwikkelen. Daartoe wordt eerst inzichtelijk gemaakt wat er al beschikbaar is aan sectoraal gemeentelijk beleid. Wij starten in 2017 een participatieproces met inwoners en bedrijven om te bepalen of en waarmee stiltebeleid aangevuld kan worden.</p>
Luchtkwaliteit	<p>Vooral langs wegen laat de luchtkwaliteit in Nederland soms te wensen over. Daarom zijn grenswaarden voor verschillende stoffen opgenomen in de wetgeving. Jaarlijks toetst het Ministerie van Infrastructuur en Milieu in samenwerking met gemeenten, provincies en Rijkswaterstaat de luchtkwaliteit langs snelwegen, provinciale wegen en belangrijke gemeentelijke wegen. In 2016 is de monitoringsronde over het jaar 2015 uitgevoerd. Daaruit blijkt dat in de gemeenten Midden-Delfland geen knelpunten op het gebied van de luchtkwaliteit aanwezig zijn.</p>
Externe veiligheid	<p>Externe veiligheid gaat over het beheersen van risico's bij de productie, opslag en transport van gevaarlijke stoffen. De aard en hoeveelheid van de gevaarlijke stoffen is daarbij bepalend. In 2016 is bij ruimtelijke procedures aandacht besteed aan dit thema. De uitkomst daarvan wordt opgenomen in de ruimtelijke onderbouwing van het plan. In 2016 is 1 omgevingsvergunning afgegeven waarbij externe veiligheid van belang was.</p>
Klimaatbeleid	<p>In het kader van klimaatbeleid is uitvoering gegeven aan projecten van het Duurzame energieprogramma. Daarnaast is de Energievisie vastgesteld.</p>
Interne en externe communicatie over het milieu	<p>Om onze inwoners te informeren en bewust te maken van het belang van duurzaamheid, heeft de gemeente diverse publicaties verzorgd. Daarnaast wordt de duurzaamheidpagina van de gemeentelijke website gebruikt om inwoners te informeren.</p> <p>Regionaal energieloket: Ook is de samenwerking met het regionale energieloket de Woonwijzerwinkel voortgezet. Bij dit loket kunnen inwoners informatie krijgen over energiebesparende maatregelen en het opwekken van duurzame energie. Het digitale loket wordt ondersteund door een fysiek loket waar allerlei maatregelen op het gebied van energiebesparing en het opwekken van duurzame energie bekeken kunnen worden.</p>

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Afvalverwijdering- en verw.	1.863.987	1.936.367	2.430.233	1.952.840	477.393
Riolering	1.509.715	1.620.861	6.894.520	1.927.711	4.966.809
Milieubeheer	756.433	1.383.185	1.309.548	817.768	491.780
Baten: Afvalverwijdering- en verw.	119.663	56.000	158.219	114.923	43.296
Riolering	64.352	31.089	71.239	53.850	17.389
Milieubeheer	76.600	0	14.750	188.080	-173.330
Baten afvalstoffenheffing	2.216.911	2.229.106	2.229.106	2.235.069	-5.963
Baten rioolheffing	2.092.075	2.107.621	2.107.621	2.108.475	-854
Saldo Afvalverwijdering- en verw.	1.744.324	1.880.367	2.272.014	1.837.917	434.097
Riolering	1.445.363	1.589.772	6.823.281	1.873.861	4.949.420
Milieubeheer	679.833	1.383.185	1.294.798	629.688	665.110
Baten afvalstoffenheffing	-2.216.911	-2.229.106	-2.229.106	-2.235.069	5.963
Baten rioolheffing	-2.092.075	-2.107.621	-2.107.621	-2.108.475	854

Toelichting financiële afwijkingen

Afvalverwijdering

Onderschrijding lasten € 477.393

In 2016 is geen gebruik gemaakt van externe adviezen door de latere invoering van Grip Op Grondstoffen. Er is ook minder uitgegeven aan voorlichting doordat deze door Avalex zijn betaald. Tot slot is er meer uitgegeven aan inzameling. De oorzaak hiervan is onder andere de kosten van de door de regering ingevoerde afvalstoffenbelasting op restafval en de hogere bijdrage aan Avalex.

De storting in de voorziening is niet uitgevoerd, het restant uit de reserve is rechtstreeks verantwoord op de balans.

Onderschrijding baten € 43.296

De raming van inkomsten was gebaseerd op de te verwachten vergoeding voor kunststofinzameling. In deze verwachting is uitgegaan van een hogere vergoeding voor kunststof/drankverpakkingen/blik. Deze blijkt echter te hoog ingeschat.

Riolering

Onderschrijding lasten 4.966.809

De storting in de voorziening riolering is niet uitgevoerd, het restant uit de reserve is rechtstreeks verantwoord op de balans.

Milieubeheer

Onderschrijding €491.780

- Project verduurzaming is nog niet afgerond. Dit loopt nog door t/m 2019. Een van de verduurzamingprojecten is door boekhoudkundige omstandigheden op een andere functie geboekt.
- De kosten voor de Omgevings Dienst Haaglanden zijn vooraf moeilijk te ramen.
- De facturen voor de geluidskwaliteitskaart komen pas in 2017.

Overschrijding baten € 173.300

Wij hebben subsidie betaald aan Geothermie en konden dit geld terughalen van haaglanden.

Mutaties reserves

Mutaties Reserves programma 3	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten	687.920	384.420	254.086	177.572	76.514
Baten	310.336	858.478	6.241.783	281.563	5.960.220
Totaal mutaties reserves	377.584	-474.058	-5.987.697	-103.991	-5.883.706

Onderschrijding lasten € 76.514

De storting en onttrekking uit de egalisatiereserve afvalstoffenheffing zijn beide begroot op € 24.000. Omdat het saldo nihil is, is dit niet uitgevoerd.

Aan de dekkingsreserve reconstructie Oude Veiling is geen rente toegevoegd, dit project is al in uitvoering (€ -2.514).

Het bedrag voor de renovatie van de fietsenstalling Maasland wordt niet doorgeschoven naar 2017, hiervoor wordt subsidie ontvangen (€ -50.000).

Onderschrijding baten € 5.960.220

Onttrekkingen Algemene reserve:

- Aan de uitvoering van de Maaslandse Poort is € 10.745 besteed in plaats van € 50.000, een verschil van € -39.255.
- Het bedrag voor het skateroutenetwerk, doorgeschoven uit 2015, worden nu doorgeschoven naar 2017 (€ -50.771).
- Er is € 83.400 afgeraamd voor de energievisie, raming op programma 7.

De storting en onttrekking uit de egalisatiereserve afvalstoffenheffing zijn beide begroot op € 24.000. Omdat het saldo nihil is, is dit niet uitgevoerd (zie ook lasten) € -24.000.

De onttrekkingen van de beginsaldi uit de egalisatiereserves afvalstoffenheffing en rioolheffing ten bate van de voorzieningen zijn niet uitgevoerd omdat dit is verantwoord op de beginbalans (resp. € -429.866 en € -4.978.158).

De uitname voor kapitaallasten uit de dekkingsreserve Oude Veiling is lager omdat een deel van de werkzaamheden nog niet uitgevoerd is (€ -9.957)

Uit de reserve investeringsprogramma is € 83.436 onttrokken voor verduurzaming gemeentelijke gebouwen. Begroot was € -507.672, een verschil van € -424.236.

Uit de reserve afwikkeling complexen is € 142.000 begroot voor de afronding van Commandeurspolder III. Hiervan is in 2016 € 54.623 besteed, een verschil van € -87.377.

Investerings

Overzicht investeringen jaarrekening 2016	Begroot	Werkelijk	Saldo	afsluiten ja/nee	Opmerkingen
Omschrijving investering:	2016	2016	2016	2016	
Reconstructie Boezemkade/Kwakelweg	550.000	-	550.000	nee	De voorbereiding loopt, het project vindt plaats in nauwe samenwerking met het Hoogheemraadschap. Dit bedrag is 10 jaar geleden opgenomen, hier is een indexering van 1,8% per jaar bijgeraamd. Daarnaast is de maatregel wat zwaarder geworden en is ook de ophoging van de kade groter geworden. Burgerparticipatie wordt voorbereid. De uitvoering vindt plaats in 2017, het krediet doorschuiven.
Projecten ontwikkeling Zwethzone	834.236	120.557	713.679	nee	Het beschikbare bedrag is hoger als gevolg van de hogere subsidie van Provincie Zuid-Holland en het Stadsgewest Haaglanden. De uitvoering start het derde kwartaal van 2016 en loopt door in 2017. Het krediet doorschuiven naar 2017.
Projecten ontwikkeling Zwethzone (inkomsten)	586.129	523.944	62.185	nee	Van de Provincie Zuid-Holland en het Stadsgewest Haaglanden wordt € 145.568 meer ontvangen dan oorspronkelijk begroot. De afwikkeling van de subsidie vindt na afloop plaats, in het derde kwartaal van 2016. Het restant doorschuiven naar 2017.
Reconstructie Kasteellaan	50.000	48.324	1.676	ja	Het werk is in november 2016 uitgevoerd.
Reconstructie Burg. Van de Lelykade	138.000	-	138.000	nee	Doorschuiven naar 2017. Werkzaamheden zullen plaatsvinden in nauw overleg met het Hoogheemraadschap.
Reconstructie Tanthofkade	32.794	-	32.794	nee	Krediet nog niet afsluiten
Commandeurskade veilig en mooi	46.000	-	46.000	nee	Krediet nog niet afsluiten
Reconstructie Veenakkerweg	350.000	280.692	69.308	nee	De reconstructie is in uitvoering.
Aanleg Zuidhoornseweg Hoopolder	10.966.030	169.377	10.796.653	nee	De berekeningen van de weg zijn zodanig dat de aanlegkosten volledig door de inkomsten gedekt worden.
Aanleg Zuidhoornseweg Hoopolder inkomsten	10.966.030	-	10.966.030	nee	Nog te ontvangen: subsidie van Stadsgewest Haaglanden € 8.966.030 en bijdrage van Bedrijfschap Harnaschpolder € 2.000.000.
Reconstructie Lijsterbesstraat	85.000	-	85.000	nee	Krediet nog niet afsluiten, in voorbereiding.
Vervangen lichtmasten 2015	177.000	176.675	325	ja	De werkzaamheden zijn uitgevoerd.
Extra maatregelen OV 2015	29.000	4.111	24.889	nee	Krediet nog niet afsluiten, in uitvoering.
Vervangen lichtmasten 2016	140.000	68.072	71.928	nee	Krediet nog niet afsluiten, in uitvoering.
Extra maatregelen OV 2016	15.000	17.616	2.616	ja	De werkzaamheden zijn uitgevoerd.
Wegdekverlichting	50.000	-	50.000	nee	De werkzaamheden worden in 2017 uitgevoerd.
Subsidie wegdekverlichting	25.000	-	25.000	nee	De subsidie zal ook in 2017 worden ontvangen.
Vervangen brug Kralingerpad/Westgaag	16.161	2.925	13.236	nee	De laatste termijn moet nog worden afgerekend. Betaling vindt plaats nadat de eindoplevering akkoord is.
Vervangen Kluisheulbrug M006	70.704	42.694	28.010	nee	De laatste termijn moet nog worden afgerekend. Betaling vindt plaats nadat de eindoplevering akkoord is.
Vervangen Stakenbrug	412.000	49.423	362.577	nee	Zoals door de raad besloten op 20-09-2016 is het budget met € 100.000 verhoogd.
Vervangen grondkering landhoofd Middelvlietbrug	97.000	-	97.000	nee	De planning is om de werkzaamheden in de loop van 2017 uit te voeren. Een en ander is afhankelijk van de overige werkzaamheden op dit taakveld.
Vervangen grondkering landhoofd Middelvlietbrug	157.000	-	157.000	nee	De planning is om de werkzaamheden in de loop van 2017 uit te voeren. Een en ander is afhankelijk van de overige werkzaamheden op dit taakveld.
Bouw nieuwe zoutloods	-	-	-	-	-
Zoutloods extra budget zwaardere fundering	35.000	-	35.000	ja	Net als de bouw zoutloods uitgesteld naar 2018.
Implementatie toegankelijkheid OV MD	153.000	-	153.000	nee	De verwachting is dat het bedrag in 2017 wordt ontvangen.
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2016	100.000	-	100.000	nee	De uitvoering vindt plaats in de eerste helft van 2017. Het krediet is vrijgegeven door het college en bestemd voor het vervangen van de grondkeringen ter plaatse van de aansluiting op de Stakenbrug.
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2015	90.000	-	90.000	nee	In 2017 zal een inhaalslag plaatsvinden van het vervangen van beschoeiingen waardoor dit bedrag benodigd zal zijn.
Voegen metselwerk beschoeiing Singel	75.000	-	75.000	nee	Het voegwerk zal in het najaar van 2017 worden uitgevoerd.
Vervangen beschoeiing damwand Rotterdamseweg	40.000	-	40.000	nee	De werkzaamheden worden in 2017 uitgevoerd.
Vervangen beschoeiing Kerkweg	200.000	-	200.000	nee	De werkzaamheden worden in 2017 uitgevoerd.
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2014	35.675	17.791	17.884	nee	In 2017 zal een inhaalslag plaatsvinden van het vervangen
Vervangen beschoeiing Dorpsstraat	156.670	3.190	153.480	nee	De voorbereidingen worden dit jaar getroffen, zodat de daadwerkelijke uitvoering begin 2017 kan starten.
Uitvoering conversie groenbeheersysteem	10.000	-	10.000	nee	De conversie vindt plaats in 2017.
Reconstructie speelvoorzieningen 2015	66.600	66.776	176	ja	De werkzaamheden zijn uitgevoerd.
Reconstructie speelvoorzieningen 2016	84.000	59.082	24.918	nee	Het restant wordt in 2017 uitgegeven.
Vervangen pompen hoofdgemaal Kerpolder	34.751	-	34.751	nee	In 2017 zal een inhaalslag plaatsvinden van het vervangen van beschoeiingen waardoor dit bedrag benodigd zal zijn.
Vervangen pompen hoofdgemaal (GRP) 2014	78.114	37.987	40.127	nee	Dit project is in uitvoering.
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2015	130.138	19.217	110.921	nee	We wachten op de aanleg van drukriolering van de Rijksweg.
Vervangen pompen hoofdgemaal (GRP) 2015	22.645	-	22.645	nee	Dit project is in uitvoering.
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2016	52.500	60.686	8.186	ja	De werkzaamheden zijn uitgevoerd.
Vervangen pompen hoofdgemaal (GRP) 2016	146.000	7.499	138.501	nee	Dit project is in voorbereiding.
Niet geprognosticeerde rioolvervang	200.000	-	200.000	nee	Dit krediet wordt jaarlijks doorgeschoven.
Vervangen vrijvervalriolering 2015	126.128	103.896	22.232	nee	Dit project is in uitvoering.
Vervangen vrijvervalriolering 2016	212.000	56.425	155.575	nee	Dit project is in uitvoering.
Uitbreiding begraafplaats Schipluiden 2015	53.911	5.240	48.671	nee	Dit project is afgerond, er komt in 2017 nog een naheffing van de belastingdienst op het krediet begraafplaatsen.
Uitbreiding begraafplaats Maasland	20.000	567	19.433	nee	De voorbereidingen zijn gestart in 2016 en de uitvoering vindt plaats in 2017.
Totaal	4.454.898	894.879	3.560.018		

2.1.4 Programma 4: Onderwijs

Beleidsveld 4: Onderwijs

Beleidsdoel

Passend onderwijs voor alle jongeren. Dat is wat wij nastreven in Midden-Delfland. Dat kan zowel in Midden-Delfland zijn als daarbuiten, in de regio. Zo ondersteunen wij de optimale ontwikkeling van jongeren.

Voor actieve deelname aan de maatschappij en de arbeidsmarkt hebben jongeren bij het verlaten van het onderwijs een startkwalificatie nodig. De gemeente zet zich in, dat zoveel mogelijk jongeren, het onderwijs verlaten met een startkwalificatie.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

De gemeente zet zich in, dat jongeren zonder startkwalificatie een passend aanbod krijgen. Zo kunnen zij op een goede manier doorstromen naar de arbeidsmarkt.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

De mogelijkheid om onderwijs te volgen en daarmee kansen op de arbeidsmarkt te vergroten is een toetsingscriterium van Cittaslow. De percentages achterstandskinderen en jeugdwerkloosheid zijn in Midden-Delfland lager dan het landelijk en regionaal gemiddelde.

Niet het bepalen van de keuzes van mensen, maar mensen bewust te maken van de gevolgen van hun eigen keuzes is onderdeel van de filosofie van Cittaslow. Doel is een gedragsverandering te laten ontstaan waardoor energiegebruik verminderd, lokaal en seizoensgebonden producten worden gebruikt en de kracht van de gemeenschap wordt benut. Onderwijs aan kinderen vervult hierin een rol, bijvoorbeeld door specifieke lessen over het klimaat, onderwijs in smaak of de aanleg van 'schooltuinen'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	De gemeente, peuterspeelzalen en scholen hebben afspraken gemaakt over voor- en vroegschoolse educatie. Alle jongeren die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten, krijgen een oproep voor een gesprek. Jongeren krijgen tijdens dit gesprek een passend aanbod.
Concrete doelen/acties voor 2016	<ul style="list-style-type: none">– Uitvoeren LEA. De LEA is een landelijk richtinggevend instrument voor een vernieuwd plaatselijk onderwijs- en jeugdbeleid. De gemeente voert hierbij de regie. Uiteraard gebeurt dit in overleg met de besturen voor onderwijs en kinderopvang (kinderdagverblijven, peuteropvang en buitenschoolse opvang).– Overleg met de samenwerkingsverbanden over de invoer van het passend onderwijs en de ondersteuningsplannen. De Wet passend onderwijs is vanaf 1 augustus 2014 in werking getreden. De gemeente Midden-Delfland is ingedeeld bij vier verschillende regionale samenwerkingsverbanden; twee voor het primair en twee voor het voortgezet onderwijs.– Afstemming met de RMC-regio (Regionaal Meld- en Coördinatiepunt) over de aanpak van voortijdig schoolverlaten.– In overleg met de schoolbesturen de onderwijshuisvesting (blijven) bespreken.
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none">– Integraal Huisvestingsplan– Huisvestingsverordening onderwijs– Verordening leerlingenvervoer– Jaarlijks huisvestingsprogramma (B&W)– Leerplichtverslag– Overeenkomst LEA– Wet passend onderwijs

Wat hebben we bereikt/uitgevoerd?

Uitvoering lokale educatieve agenda	In LEA-verband zijn de onderwerpen die vastgelegd zijn in het LEA-convenant aan bod gekomen, zoals: <ul style="list-style-type: none">– de samenwerking van het Maatschappelijk Team met de basisscholen en de kinderopvang, zodat partijen elkaar goed kunnen vinden en van elkaar weten wat er speelt rondom een kind. Onder meer "De Gezonde School", in samenwerking met JGZ, was een terugkerend thema.
-------------------------------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> – de verdere invoering van het Passend Onderwijs, zodat elk kind een passende onderwijsplek heeft – een nieuw beleid voor Voor- en Vroegschoolse Educatie (onder meer toeleiding, overdracht van peuteropvang naar basisschool, bestrijden van onderwijsachterstanden en resultaten), zodat onderwijsachterstanden zo vroeg mogelijk voorkomen of bestreden kunnen worden. Dit beleid is inmiddels vastgesteld. <p>Daarnaast werken de schoolbesturen aan een voorstel voor een permanente oplossing voor plaatsing van leerlingen met een verblijfsstatus (statushouders) in het basisonderwijs. Tot die tijd wordt per kern afgestemd op welke school een kind geplaatst wordt.</p>
Overleg met de samenwerkingsverbanden over de invoer van het passend onderwijs en de ondersteuningsplannen	<p>In drie van de vier samenwerkingsverbanden (Primair Onderwijs Westland, Voortgezet Onderwijs Delfland en Voortgezet Onderwijs Nieuwe Waterweg Noord) zijn de ondersteuningsplannen geüpdatet en opnieuw vastgesteld.</p> <p>Het ondersteuningsplan van samenwerkingsverband primair onderwijs Delfland behoeft in 2016 geen aanpassingen en wordt in 2017 geactualiseerd.</p> <p>Verder is er met de twee samenwerkingsverbanden in Delfland een leertraject transformatie onderwijs-zorgarrangementen gestart met als doel het realiseren van kwalitatief goede onderwijs-zorgarrangementen die goed aansluiten op de behoeften van een kind.</p>
Afstemming met de RMC-regio over de aanpak van voortijdig schoolverlaten	<p>In 2016 zijn ook de jongeren die buiten beeld waren, in beeld gebracht. Het gaat om jongeren onder de 23 jaar en zonder startkwalificatie, schoolbinding en inkomen (uit werk of uitkering).</p> <p>Alle (dreigende) voortijdig schoolverlaters zijn opgeroepen voor een gesprek. Aan hen is een preventietraject, loopbaanbegeleiding of een coachingstraject op maat aangeboden. Met als doel voortgang op of terugkeer naar school of uitstroom naar werk.</p>
Onderwijs huisvesting	Op grond van het Huisvestingsprogramma ontvingen twee scholen in Den Hoorn een bijdrage voor eerste inrichting en onderwijsleerpakket voor de uitbreiding van de groepen.
Gezinsconsulent	Op het Lentiz college is een gezinsconsulent aan de slag die vanuit de gemeentelijke middelen wordt betaald.

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Openbaar basisond.	9.830	0	0	0	0
Huisvesting openbaar basisond.	1.523.267	1.546.129	1.532.518	1.129.747	402.771
Gemeensch. baten/lasten ond.	502.956	675.502	675.502	653.265	22.237
Volwasseneneducatie	7.971	0	0	0	0
Baten: Openbaar basisond.	0	0	0	0	0
Huisvesting openbaar basisond.	181.674	172.419	172.419	522.832	-350.413
Gemeensch. baten/lasten ond.	47.513	61.089	86.439	60.254	26.185
Volwasseneneducatie	0	0			0
Saldo Openbaar basisond.	9.830	0	0	0	0
Huisvesting openbaar basisond.	1.341.593	1.373.710	1.360.099	606.915	753.184
Gemeensch. baten/lasten ond.	455.443	614.413	589.063	593.011	-3.948
Volwasseneneducatie	7.971	0	0	0	0

Toelichting financiële afwijkingen

Huisvesting openbaar basisonderwijs

Onderschrijding lasten 402.771

Met ingang van 2016 wordt er geen rente meer toegerekend. Dit zorgt voor een onderschrijding van € 457.559 op de kapitaallasten.

Als gevolg van de overdracht van het eigendom van de MFA Het Lint aan de Vereniging van Eigenaren en het treffen van enkele afrondende werkzaamheden is het uitvoeringsbudget met € 65.000 overschreden. In de 'decemberbrief' was al een bedrag geraamd van € 60.000. Overschrijding van deze kosten wordt

veroorzaakt door een combinatie van extra beheerskosten om de eigendomsoverdracht voor te bereiden, externe adviezen en diverse kleinere reparaties.

Overschrijding baten € 350.413

Op deze post zijn extra inkomsten geboekt als gevolg van de eindafrekening van de MFA Het Lint met de schoolbesturen. Hier is sprake van extra inkomsten met € 356.000. In de 'decemberbrief' is aangegeven dat een bedrag van € 240.000 van de scholen is ontvangen. Voor 2016 is de systematiek van afrekening toegepast die is opgenomen in het raadsbesluit over de oprichting van de VVE MFA Het Lint. Op basis hiervan is in januari 2017 de eindafrekening over 2016 opgesteld ter hoogte van € 136.000. Op basis van de begrotingsvoorschriften moet dit bedrag over het jaar 2016 verantwoord worden. In totaal is € 376.000 van de schoolbesturen ontvangen. In de primitieve begroting is nog rekening gehouden met de opbrengst van de bijdrage van de schoolbesturen van € 20.000 voor de warmte-koude opslag in de MFA Het Lint. Op basis van het raadsbesluit van november 2016 wordt deze bijdrage niet meer ontvangen. In de voorjaarsnota 2017 wordt deze wijziging structureel verwerkt. In 2017 wordt nog eenmalig de laatste afrekening voor de MFA Het Lint ontvangen ter hoogte van € 140.000. Dit bedrag is niet in de jaarrekening 2016 opgenomen en wordt in 2017 apart ter besluitvorming voorgelegd aan de gemeenteraad.

Akoestische maatregelen MFA Het Lint

In de 'decemberbrief' is aangegeven dat voor het treffen van akoestische maatregelen een bedrag van € 65.000 benodigd is. Dekking hiervan was gevonden in de extra inkomsten voor de MFA Het Lint. Aanbesteding hiervan heeft in 2016 plaatsgevonden. Op basis van de boekhoudkundige voorschriften is het niet mogelijk geweest om dit budget te reserveren voor de werkzaamheden in 2017. Daarom is onderdeel van het voorstel over deze jaarrekening om uit het batig saldo van de jaarrekening een bedrag van € 65.000 beschikbaar te stellen voor het treffen van de akoestische maatregelen.

Gemeenschappelijke lasten onderwijs

Onderschrijding baten en lasten

De gemeente Den Haag ontvangt als door het rijk aangewezen contactgemeente de rijksmiddelen volwasseneneducatie van de gemeenten in de arbeidsmarktregio. Per saldo is er sprake van een nadeel van bijna € 4.000

Mutaties reserves

Mutaties Reserves programma 4	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten	332.074	211.936	331.471	15.119	316.352
Baten	535.002	669.777	644.313	268.048	376.265
Totaal mutaties reserves	-202.928	-457.841	-312.842	-252.929	-59.913

Onderschrijding lasten € 316.352

Omdat aan kapitaallasten geen rente meer wordt toegevoegd, wordt ook aan de dekkingsreserves geen rente meer toegevoegd, het hoeft immers ook niet meer onttrokken te worden. Op dit programma is het effect hiervan - € 208.239.

Daarnaast is € 108.113 minder gestort in de dekkingsreserve aanpak klimaatbeheersing MFA. Een deel wordt doorgeschoven naar 2017.

Onderschrijding baten € 376.265.

De uitname uit de dekkingsreserve voor kapitaallasten is € 208.239 lager vanwege het vervallen van de rentecomponent in de kapitaallasten (zie ook lasten).

De uitname uit de Algemene reserve voor de dekkingsreserve klimaatbeheersing MFA is € 108.113 lager (zie ook lasten).

De onttrekking kapitaallasten (afschrijving) uit de reserve aanpak klimaatproblemen MFA is € 59.913 lager omdat het project niet voltooid is. De afschrijving begint pas in het jaar na ingebruikname.

Investerings

Overzicht investeringen jaarrekening 2016	Begroet totaal	Werkelijk	Saldo	afsluiten ja/nee	
Omschrijving investering:	2016	2016	2016	2016	Opmerkingen
Aanpassingen MFA klimaatproblemen	123.232	15.119	108.113	nee	In november 2016 is een voorstel naar de gemeenteraad gegaan waarin gevraagd wordt dit krediet ook te benutten voor de vervanging van de alarminstallaties. Dat vindt na aanbesteding plaats in 2017.
Totaal	123.232	15.119	108.113		

2.1.5 Programma 5: Welzijn en Wet maatschappelijke ondersteuning

Beleidsveld 5a: Wmo

Per 1 januari 2015 heeft de gemeente via decentralisaties diverse nieuwe wettelijke taken gekregen, die we clusteren binnen het programma sociaal domein.

Beleidsdoel

Met dit programma trachten we iedere inwoner zoveel mogelijk – zelfstandig- te laten participeren in de maatschappij, gebruik makend van de eigen kracht en dat van het eigen netwerk.

Voor dit programma staat de komende jaren de realisatie van de Transformatie centraal.

Beleidsveld sociaal domein

- a. Wmo
- b. (Nieuwe) Jeugdtaken
- c. Participatiewet

Voor de uitvoering van de Participatie verwijzen wij naar programma 6.

Wat willen we bereiken?

- Iedereen neemt deel aan de samenleving.
- Inwoners kunnen zo lang als mogelijk zelfstandig thuis (blijven) wonen
- Ondersteuning van de zelfredzaamheid en participatie van onze inwoners

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

De identiteit van een gemeenschap vloeit voor een belangrijk deel voort uit de gezamenlijke historie. Het beleefbaar maken van de historie maakt inwoners bewust van hun geschiedenis. Voorbeelden zijn de aanwijzing van beschermde monumenten, publicatie van de historie van gebouwen en locaties, de provinciale aanwijzing van de erfgoedlijn 'trekvaartroute', straatnamen die verwijzen naar de historie van een gebied. Cittaslow erkent de Kindermonumentendag als een goed voorbeeld. Een 'levende' geschiedenis ondersteunt het besluitvormingsproces om landschapselementen, zoals het verkavelingspatroon van het veenweidegebied te handhaven. Daarnaast vraagt Cittaslow specifiek aandacht voor het behoud van de culturele lokale evenementen en toegang tot maatschappelijke voorzieningen zoals een bibliotheek. Binnen de dorpen hebben de evenementen een groot draagvlak bij inwoners. Behoud door ontwikkeling richt zich in belangrijke mate op het behoud en versterken van maatschappelijke voorzieningen en cultuurhistorie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationele doelen om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	Ondersteuning van de zelfredzaamheid en participatie van onze inwoners
Concrete doelen/acties voor 2016	<p><u>Algemeen (2 of 3D):</u></p> <ul style="list-style-type: none">– Ontwikkeling programma 'langer zelfstandig wonen' (LZW)– Ontwikkeling van programma voor preventie– Doorontwikkeling van het Maatschappelijk Team. <p><u>Wmo:</u></p> <ul style="list-style-type: none">– Verder ontwikkelen van de nieuwe taak Wmo-begeleiding en de inkoop daarvan– Doorontwikkeling van de voorziening Huishoudelijke hulp en de inkoop daarvan– Mogelijke bijstelling van de beleidsregels– Uitvoering van activiteitenprogramma t.b.v. de –op termijn- efficiëntere inrichting van het vervoer binnen het sociaal domein. <p><u>Jeugd:</u></p> <ul style="list-style-type: none">– Verder ontwikkelen van de nieuwe taak Jeugdzorg en de inkoop daarvan– Mogelijke bijstelling van de beleidsregels– Verdere doorontwikkeling / aanpassing van uitvoeringsorganisaties als 'Veilig Thuis', stichting SJOAH en het inkoopbureau Haaglanden– Regionale ontwikkeling van een nieuwe samenwerkingsovereenkomst met stichting Jeugdgezondheidszorg (JGZ).

	<p><u>Welzijn:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Nieuwe Algemene Subsidieverordening en bijbehorend Subsidieprogramma - Prestatieafspraken met de grote gesubsidieerde organisatie als de stichting Welzijn M-D en de ketenpartners van het Maatschappelijk Team - Uitvoering geven aan het 2e jaar van de cultuur- en sportimpuls - Uitwerken en uitvoeren van speerpunten vanuit lokaal gezondheidsbeleid - Mogelijke aanpassing van financiering en subsidiering van de peuteropvang (afhankelijk van aanpassing in wet- en regelgeving) - Het oppakken van diverse accommodatievraagstukken in verband met diverse ontwikkelingen in de bevolkingssamenstelling (bijvoorbeeld vergrijzing, ontgroening) en het voeren van een kostenefficiënt beleid hierin.
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> - De inzet van Maatschappelijke verenigingen, organisaties en maatschappelijke partners om de gemeentelijk beleidsdoelen te bereiken - 3D beleidsplan sociaal domein - Verordening Jeugdhulp & beleidsregels en besluit - Verordening Wmo & beleidsregels en besluit - Regionaal Transitiearrangement (RTA) Jeugdhulp Haaglanden 2015-2018 - Regionaal Inkoopkader Jeugdhulp Haaglanden 2016-2017 - Regionaal Inkoopkader nieuwe Wmo taken (H4) - Lokaal Inkoopplan Jeugdhulp Midden-Delfland 2016 - Regiovisie Huiselijk geweld en Kindermishandeling - Calamiteitenprotocol sociaal domein Midden-Delfland - Besluit doorontwikkeling van het Maatschappelijk Team - Algemene Subsidieverordening (ASV) - Notitie Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE)

Wat hebben we bereikt/uitgevoerd?

Algemeen	<ul style="list-style-type: none"> - De Actieagenda Stuurgroep Langer Zelfstandig 2016-2018 is vastgesteld en wordt uitgevoerd - Het beleidsplan sociaal domein 2017-2019 is ontwikkeld; - Het preventiebudget 2016 is uitgevoerd. - Er is een 3D (Wmo, Jeugd, Participatie) klanttevredenheidsonderzoek gehouden, met goede resultaten - Er is een Beleidsnota Privacy in het sociaal domein
Wmo	<ul style="list-style-type: none"> - Samen met aanbieders Wmo begeleiding zijn actieplannen innovatie geschreven, deze worden in 2017 verder uitgevoerd - Er is een nieuw contract huishoudelijke hulp afgesloten met de h4 gemeenten en 19 zorgaanbieders. - Het project doelgroepenvervoer Haaglanden is in mei 2016 gestart en loopt tot en met 2019 - In 2016 is het Strandgoed Ter Heijde geopend, waarmee wij respijtzorg mogelijk maken.
Jeugd	<ul style="list-style-type: none"> - Regionale nota sturing (titel 'mogelijk maken wat nodig is') - Evaluatie convenant JGZ met conclusie nieuw convenant voor komende periode - Evaluatie GR Inkoopbureau H10 - Regionaal klanttevredenheidsonderzoek jeugdhulpaanbieders - Verbeterprogramma 2017 Veilig Thuis, in voorbereiding op inbedding bij GR GGD in 2018
Welzijn	<ul style="list-style-type: none"> - De nieuwe Algemene Subsidieverordening Midden-Delfland 2016 is vastgesteld. Een aantal onderliggende subsidieregelingen is eveneens vastgesteld. Zoals die voor jeugdsport, scouting en peuteropvang. Andere regelingen worden op termijn vastgesteld. - Met de nieuwe subsidieregeling Peuteropvang is de subsidiëring van de peuteropvang aangepast. - Voor het tweede jaar op rij zijn met organisaties met een grote subsidie zoals de Stichting Welzijn M-D en de bibliotheek prestatieafspraken gemaakt. - De cultuur- en sportimpuls heeft een vervolg gekregen. - Uitwerken en uitvoeren van speerpunten vanuit lokaal gezondheidsbeleid. - Het oppakken van diverse accommodatievraagstukken in verband met diverse ontwikkelingen in de bevolkingssamenstelling (bijvoorbeeld vergrijzing, ontgroening) en het voeren van een kostenefficiënt beleid hierin. - De Beleidsnota VVE is geactualiseerd.

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Wmo	2.840.244	2.999.356	3.115.810	2.885.304	230.506
Vreemdelingen	19.475	30.643	40.643	61.357	-20.714
Wmo en jeugd	2.180.563	2.817.154	2.395.411	2.328.127	67.284
Jeugd- en jongerenwerk	1.568.649	1.675.657	1.667.157	1.696.258	-29.101
Kinderopvang	169.672	164.114	152.143	111.460	40.683
Openbare gezondheidszorg	197.779	284.613	284.613	236.070	48.543
Jeugdgezondheidszorg (uniform)	497.754	515.707	515.707	475.804	39.903
Baten: Wmo	16.212	19.464	30.464	29.351	1.113
Vreemdelingen	15.400	10.000	10.000	42.180	-32.180
Wmo en jeugd	343.074	457.000	457.000	464.733	-7.733
Jeugd- en jongerenwerk	-5.367	0	0	133	-133
Kinderopvang	38.544	0	0	0	0
Openbare gezondheidszorg	0	15.200	15.200	15.200	0
Jeugdgezondheidszorg (uniform)	41.285	0	0	0	0
Saldo Wmo	2.824.032	2.979.892	3.085.346	2.855.953	229.393
Vreemdelingen	4.075	20.643	30.643	19.177	11.466
Wmo en jeugd	1.837.489	2.360.154	1.938.411	1.863.395	75.016
Jeugd- en jongerenwerk	1.574.016	1.675.657	1.667.157	1.696.126	-28.969
Kinderopvang	131.129	164.114	152.143	111.460	40.683
Openbare gezondheidszorg	197.779	269.413	269.413	220.870	48.543
Jeugdgezondheidszorg (uniform)	456.469	515.707	515.707	475.804	39.903

Toelichting financiële afwijkingenWmo*Onderschrijding lasten € 230.506*

Er zijn minder aanvragen geweest dan verwacht. Er is meer eigen kracht van inwoners benut.

Daarnaast is er door de decentralisatie in 2016 onvoldoende inzicht vooraf geweest in de juiste verdeling van de kosten.

Vreemdelingen*Overschrijding baten €32.180*

Het Rijk heeft in 2016 de vergoeding op grond van de Regeling Maatschappelijke Begeleiding Asielgerechtigden verhoogd voor inburgeringsplichtige statushouder. Hierdoor zijn de inkomsten hoger dan geraamd.

WMO en jeugd*Onderschrijding lasten € 67.284*

Er is een grotere verschuiving van cliënten met een persoonsgebonden budget (PGB) naar zorg in natura dan vooraf verwacht. In 2016 is de afrekening met de SVB over 2015 verwerkt, die viel € 49.000 lager uit dan bij de jaarrekening 2015 werd voorzien.

Door een andere verdeelsleutel bij de H4 en de H10 vallen de kosten voordeliger uit.

Jeugd -en jongerenwerk*Overschrijding lasten € 29.101*

Jeugdhulp is, naast de WMO Begeleiding, een nieuwe taak waarvoor de gemeente vanaf 1 januari 2015 verantwoordelijk is geworden. Er is ten opzichte van de begroting een structurele toename van € 16.432 van de kosten Veilig thuis.

Kinderopvang*Onderschrijding lasten € 40.683*

Het aantal peuters dat gebruik maakt van gesubsidieerde peuteropvang is minder.

Daarnaast is er minder geld besteed dan verwacht aan de aanvullende kinderopvangvergoeding aan doelgroepouders.

Openbare gezondheidszorg

Onderschrijding lasten € 48.543

De bijdrage aan de GGD is lager uitgevallen dan verwacht. Daarnaast zijn er wat kleine onderschrijdingen op diverse posten.

Jeugdgezondheidszorg

Onderschrijding lasten € 39.903

Er is sprake van een structurele besparing op huisvestingskosten. In de volgende jaren is hier rekening mee gehouden.

Beleidsveld 5b: welzijn

Beleidsdoel

De bedoeling is dat iedere inwoner de kans krijgt zichzelf optimaal te ontwikkelen en te ontplooiën, zodat hij volwaardig aan de maatschappij kan deelnemen. Het behoud van ons erfgoed draagt bij aan het behoud van de eigen identiteit en de beleving van de dorpen en het buitengebied en daarmee ook aan het welzijn van de inwoners.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Om iedere inwoner mee te kunnen laten doen in de maatschappij is het belangrijk dat alle doelstellingen van de Wmo gerealiseerd worden. De programmaonderdelen voor welzijn leveren hier een positieve bijdrage aan.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel welzijn om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	<ul style="list-style-type: none">- In Den Hoorn is de hoofdvestiging van de bibliotheek. In Schipluiden en Maasland zijn doelgroepenbibliotheken voor kinderen tot 12 jaar en ouderen.- Veel inwoners zijn lid van een culturele vereniging, sportvereniging of andere lokale maatschappelijke organisatie.- De aangewezen monumenten zijn in 2025 nog als monument aanwezig.
Concrete doelen/acties voor 2016	<ul style="list-style-type: none">- Nieuwe Algemene Subsidieverordening en bijbehorend Subsidieprogramma.- Prestatieafspraken met de grote gesubsidieerde organisatie als de stichting Welzijn M-D en de ketenpartners van het Maatschappelijk Team- Uitvoering geven aan het 2e jaar van de cultuurimpuls.- Uitwerken en uitvoeren van speerpunten vanuit lokaal gezondheidsbeleid- Mogelijke aanpassing van financiering en subsidiering van de peuteropvang (afhankelijk van aanpassing in wet- en regelgeving).- Het oppakken van diverse accommodatievraagstukken in verband met diverse ontwikkelingen in de bevolkingssamenstelling (bijvoorbeeld vergrijzing, ontgroening) en het voeren van een kostenefficiënt beleid hierin.- De open monumentendag en de Kindermonumentendag worden georganiseerd met partners, in samenwerking met de gemeente.- Uitvoering van de Agenda Erfgoed 2014-2018.
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none">- Maatschappelijke verenigingen en organisaties- Subsidieverordening (raad) en subsidiecriteria instellingen (college)- Recreatieschap Midden-Delfland- Erfgoedverordening- Gecombineerde commissie erfgoed en monumenten- Werkgroep Erfgoed- De historische verenigingen- Voorlichting richting eigenaren (en bewoners/gebruikers) van monumenten over rechten en plichten- Handboek Erfgoed- Open monumentendag en Kindermonumentendag- Beleidskader kunst en cultuur- Regionale Agenda Samenleving -programma Haaglanden.- Gemeentelijke agenda erfgoed- Monumentschildjes.

Wat hebben we bereikt?

Nieuwe Algemene Subsidieverordening en bijbehorend Subsidieprogramma	De nieuwe Algemene Subsidieverordening Midden-Delfland 2016 is vastgesteld. Een aantal onderliggende subsidieregelingen is eveneens vastgesteld. Zoals die voor jeugdsport, scouting en peuteropvang. Andere regelingen worden op termijn vastgesteld.
--	--

Prestatieafspraken met de grote gesubsidieerde organisatie	Voor het tweede jaar op rij zijn met organisaties met een grote subsidie zoals de Stichting Welzijn M-D en de bibliotheek prestatieafspraken gemaakt.
Uitvoering geven aan het 2e jaar van de cultuurimpuls	De opbrengsten van het tweede jaar van de Cultuurimpuls zijn op hoofdlijnen: <ul style="list-style-type: none"> – Afronding van de Masterclass Cultuurimpuls met aanbevelingen van de deelnemers – Twee netwerkbijeenkomsten met culturele organisaties – Lancering en publicatie van de cultuuragenda "De Zomer speelt in Midden-Delfland" – Samenwerking stad-land met Prinsenhof Delft, Delft Chamber Music Festival, Nederlands Fotomuseum Rotterdam, WAD Delft – Vermeer komt thuis met keramiekexpositie 'In het straatje van Vermeer' en theaterdiner 'De Bruiloft van Vermeer' – Foto-expositie De KOE in World Art Delft met aanpalende activiteiten – Mede op initiatief van de culturele organisaties en basisscholen heeft de gemeente een subsidieaanvraag gedaan voor de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit. Inmiddels is deze subsidie toegekend en gaat het vierjarig project in 2017 van start.
Uitwerken en uitvoeren van speerpunten vanuit lokaal gezondheidsbeleid	In 2016 is het actieprogramma 2016-2017 "Op weg naar een sociaal vitale samenleving" vastgesteld. Hiermee is gekozen om op 3 speerpunten acties te ondernemen: vereenzaming en eenzaamheid, een gezonde en sociale (school)omgeving en preventie en matiging van alcohol (met name bij jongeren). In het kader van deze speerpunten worden diverse acties uitgevoerd, zoals een voorlichtingsbijeenkomst over alcoholmatiging met Nico van der Lely bij en met (sport)verenigingen, een informatieavond over eenzaamheid en een theatervoorstelling voor ouders over gebruik van digitale media door jongeren.
Mogelijke aanpassing van financiering en subsidiëring van de peuteropvang	Met de nieuwe subsidieregeling Peuteropvang is de subsidiëring van de peuteropvang aangepast. Via deze regeling komen ouders die geen kinderopvangtoeslag ontvangen in aanmerking voor een bijdrage in de kosten van de peuteropvang.
Het oppakken van diverse accommodatievraagstukken in verband met diverse ontwikkelingen in de bevolkingssamenstelling (bijvoorbeeld vergrijzing, ontgroening) en het voeren van een kostenefficiënt beleid hierin	De scouting Den Hoorn moet de huidige locatie verlaten. De scouting is bezig met het realiseren van een nieuw scoutinggebouw op het sportcomplex Den Hoorn. Wanneer duidelijkheid is dat dit, zowel ruimtelijk als financieel, mogelijk is wordt een voorstel tot een gemeentelijke bijdrage ingediend. De scouting Maasland heeft aangekondigd niet te kiezen voor volledige nieuwbouw van hun accommodatie, maar een renovatie. Dit wordt uitgewerkt, waarna de gemeente om een bijdrage wordt gevraagd. Ontwikkelingen in het dorp Maasland (sloop nieuwe kerk/Magneet, leegstand oude gemeentehuis) maken een visie op het huisvesten van onder andere maatschappelijke organisaties noodzakelijke. De besprekingen hierover vinden vanaf begin 2017 plaats.
De open monumentendag en de Kindermonumentendag worden georganiseerd in samenwerking met partners	De open monumentendag en de Kindermonumentendag hebben in 2016 plaats gevonden. In 2016 lag de coördinatie van de verschillende activiteiten tijdens die dagen opnieuw bij de stichting Midden-Delfland is Mensenwerk. Met als thema "Iconen en symbolen" vonden diverse activiteiten en bijeenkomsten plaats. De rol van de gemeente beperkte zich tot het faciliteren van deze monumentdagen. De monumentdagen zijn goed verlopen onder grote belangstelling.
Uitvoering van de Agenda Erfgoed 2014-2018	Op dit moment geldt de agenda erfgoed 2012 – 2014 als agenda voor 2014 – 2018. In 2016 zijn redengevende beschrijvingen opgesteld voor de nieuwe gemeentelijke monumenten en zijn enkele gebouwen aangewezen als gemeentelijk monument. Als onderdeel van de provinciale erfgoedlijn trekvaarten zijn drie informatiezuilen in Midden-Delfland geplaatst. Daarnaast hebben wij op verzoek van stichting Midden-Delfland is mensenwerk opdracht gegeven voor het uitvoeren van een quick scan naar de kwetsbare historische objecten en waarden in het buitengebied.
Bibliotheekwerk	De bibliotheek Maassluis/Midden-Delfland is in gesprek met de bibliotheek Vlaardingen om te komen tot een fusie. De besprekingen hierover verlopen voorspoedig. De bibliotheek zet zich nadrukkelijk in voor het beleid ter bestrijding van laaggeletterdheid. In de dorpen Den Hoorn en Schipluiden zijn inmiddels een Taalpunt geopend, waar mensen terecht kunnen met vragen en taalondersteuning.

Sport en Cultuurboekje	In 2016 is wederom het boekje sport- en cultuurimpuls uitgebracht. Leerlingen van de basisschool kunnen via het aanbod in dit boekje kennis maken met de sport- cultuur en/of scoutingorganisaties in onze gemeente. De belangstelling hiervoor neemt jaarlijks toe.
------------------------	--

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Openbaar bibliotheekwerk	432.293	460.479	460.479	460.414	65
Vormings- en ontwikkelingswerk	20.907	0	0	227	-227
Sport	1.115.468	948.113	1.063.950	932.017	131.933
Oudheidkunde/monumenten	70.110	111.767	111.767	102.078	9.689
Kunst	162.809	185.344	185.344	158.929	26.415
Volksfeesten	41.869	39.124	39.124	34.865	4.259
Baten: Openbaar bibliotheekwerk	0	0	0	0	0
Vormings- en ontwikkelingswerk	0	0	0	0	0
Sport	194.799	173.733	173.733	197.766	-24.033
Oudheidkunde/monumenten	0	0	0	180	-180
Kunst	0	0	0	0	0
Volksfeesten	0	0	0	0	0
Saldo Openbaar bibliotheekwerk	432.293	460.479	460.479	460.414	65
Vormings- en ontwikkelingswerk	20.907	0	0	227	-227
Sport	920.669	774.380	890.217	734.251	155.966
Oudheidkunde/monumenten	70.110	111.767	111.767	101.898	9.869
Kunst	162.809	185.344	185.344	158.929	26.415
Volksfeesten	41.869	39.124	39.124	34.865	4.259

Toelichting financiële afwijkingen

Sport

Onderschrijding € 131.933

De te betalen belastingen waren lager dan begroot. Ook was er minder nodig voor het bouwkundig onderhoud.

Met ingang van 2016 wordt er geen rente meer toegerekend. Dit zorgt voor een onderschrijding op de kapitaallasten.

Sportvereniging NTO heeft een investeringssubsidie van € 50.000 ontvangen in plaats van € 100.000. De IJvereniging Maasland ontvangt voor de nieuwbouw van hun accommodatie een investeringssubsidie van € 50.000 wanneer er duidelijkheid is over de start van de bouw van die accommodatie.

Kunst

Onderschrijding lasten € 26.415

Voor incidentele subsidies is in 2016 € 3.200 gereserveerd voor 2017, omdat de activiteiten niet meer konden plaatsvinden in 2016. Dit betreft een collegebesluit over een Land Art project. Daarnaast is er € 4.000 minder besteed aan de inzet van de projectleider Cultuurimpuls. Daarnaast zijn er enkele subsidies geheel of gedeeltelijk teruggevorderd omdat de activiteiten niet of niet geheel hebben plaatsgevonden.

Met ingang van 2016 wordt er geen rente meer toegerekend. Dit zorgt voor een onderschrijding van € 14.000 op de kapitaallasten.

Mutaties reserves

Mutaties Reserves programma 5	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten	337.622	63.026	663.048	577.370	85.678
Baten	736.980	386.458	670.579	443.767	226.812
Totaal mutaties reserves	-399.357	-323.432	-7.531	133.603	-141.134

Onderschrijding lasten € 85.678

Omdat aan kapitaallasten geen rente meer wordt toegevoegd, wordt ook aan de dekkingsreserves geen rente meer toegevoegd. Het hoeft immers ook niet meer onttrokken te worden. Op dit programma is het effect hiervan - € 57.404.

Daarnaast is € 28.274 minder gestort in de dekkingsreserve aanpak klimaatbeheersing MFA voor kinderopvang. Een deel wordt doorgeschoven naar 2017.

Onderschrijding baten € 226.812

De uitname uit de dekkingsreserve voor kapitaallasten is € 57.404 lager vanwege het vervallen van de rentecomponent in de kapitaallasten (zie ook lasten).

De uitname uit de Algemene reserve voor de dekkingsreserve klimaatbeheersing MFA voor kinderopvang is € 28.274 lager (zie ook lasten).

Daarnaast is het budget uit de Algemene reserve voor motie vluchtelingen niet gebruikt (€ -10.000) en de subsidies voor kunst en cultuur zijn lager (€ -10.428).

Van het preventiebudget jeugd, volwassenenzorg en welzijn is van de begrote € 50.000, € 24.015 gebruikt, een verschil van € -25.985.

Van het Transformatiebudget is € 16.739 besteed, een verschil van € -33.261.

Uit de reserve investeringsprogramma is een subsidie aan de Maaslandse IJvereniging nog niet betaald (€ -50.000).

De onttrekking kapitaallasten (afschrijving) uit de reserve aanpak klimaatproblemen MFA voor kinderopvang is € 11.460 lager omdat het project niet voltooid is. De afschrijving begint pas in het jaar na ingebruikname.

Investerings

Overzicht investeringen jaarrekening 2016	begroot totaal	Werkelijk	Saldo	afsluiten ja/nee	
Omschrijving investering:	2016	2016	2016	2016	Opmerkingen
Aanpassingen MFA klimaatproblemen kinderopvang	33.023	4.749	28.274	nee	In november 2016 is een voorstel naar de gemeenteraad gegaan waarin gevraagd wordt dit krediet ook te benutten voor de vervanging van de alarminstallaties. Dat vindt na aanbesteding plaats in 2017.
Uitbreiding SV Den Hoorn	650.000	415.730	234.270	nee	Op 28 juni 2016 heeft de raad besloten om opdracht te geven voor de uitbreiding van de accommodatie en de aanleg van een kunstgrasveld voor voetbalvereniging SV Den Hoorn. De vereniging/stichting zal alle investeringskosten aan de gemeente terugbetalen in jaarlijkse termijnen. Het investeringsbedrag wordt beschikbaar gesteld uit de Algemene reserve. Het kunstgrasveld is inmiddels gerealiseerd.
Totaal	683.023	420.479	262.544		

2.1.6 Programma 6: Economische- en Sociale zaken

Beleidsveld 6a: economische zaken

Beleidsdoel

Versterking van de economische structuur van de gemeente en optimalisering van de gemeentelijke inzet.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Versterking van de gebiedskwaliteiten (open en groen landschap, A-kwaliteit) en het behoud van de vitaliteit van het gebied (economische dynamiek, leefbaarheid). Via deelname aan de Metropoolregio Rotterdam Den Haag versterken van het regionaal vestigingsklimaat, waardoor ook de lokale economie versterkt wordt.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

De mogelijkheden voor overheden om de economie te beïnvloeden zijn op zich beperkt. De auditcriteria sluiten aan op de uitgangspunten van de 'derde industriële revolutie'. Het gaat hierbij om een economie die minder of niet afhankelijk is van fossiele brandstoffen, korte ketens van voedselproductie, producten waarvan bekend is waar die vandaan komen, productie gebaseerd op 'oude' technieken die innovatief zijn doorontwikkeld en herstel en behoud van duurzame landbouwgebieden voor biodiversiteit en voedselproductie.

Bedrijven die werken volgens de principes van maatschappelijk verantwoord ondernemen kunnen zich als 'Supporter Cittaslow Midden-Delfland' onderscheiden van concurrenten. Op die manier dragen zij ook bij aan een verdere bewustwording van de maatschappelijke waarden van Cittaslow.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	Leidraad voor het opereren van de gemeente op het terrein van economische zaken is het door de raad in 2012 vastgestelde Economisch Beleidskader 2012-2016 'Samen werken aan een duurzame economie'. Het doel is om de thema's werken, wonen en landschap in Midden-Delfland vanuit economisch perspectief te versterken.
Concrete doelen/acties voor 2016	Het economisch beleidskader formuleert opgaven verdeeld over werken, wonen en landschap. De opgaven zijn verdeeld in drie thema's: Opgaven bij het thema 'werken' <ul style="list-style-type: none">- Voorzien in duurzame werklocaties (duurzame glastuinbouwclusters, bedrijventerreinen, dorpen, agrarisch kerngebied en Poorten)- Goede bereikbaarheid- Maatschappelijk verantwoord ondernemen- Goede dienstverlening Acties bij het thema 'werken' <ul style="list-style-type: none">- Uitwerken ontwikkelingskader Maaslandse Poort- Handhaven teeltareaal glastuinbouw- Ondersteunen ontwikkeling Kralingerhoek
Concrete doelen/acties voor 2016	Opgaven bij het thema 'wonen' <ul style="list-style-type: none">- Voorzien in kwalitatieve/kwantitatieve woningbehoefte en hoogwaardige leefomgeving- Voldoende voorzieningen Acties bij het thema 'wonen': <ul style="list-style-type: none">- Wonen wordt deels ingevuld bij (actualisatie) woonvisie (programma 7)- Invullen winkelvoorzieningen en horeca Den Hoorn, Maasland en Schipluiden
Concrete doelen/acties voor 2016	Opgaven bij het thema 'landschap' <ul style="list-style-type: none">- Behoud en versterken kwalitatief hoogwaardig landschap- Toegankelijk en aantrekkelijk maken van het groene landschap als vestigingsfactor in de metropoolregio. Acties bij het thema 'landschap' <ul style="list-style-type: none">- Landschap wordt deels ingevuld in Uitvoeringsprogramma 2015-2015 Midden-Delfland@2025- Versterken economisch vestigingsklimaat MRDH door recreatie en toerisme als nieuwe economische drager voor het landelijk gebied te stimuleren- Actieve inzet Visie en Werkplan 2016 versterken economisch vestigingsklimaat

	<p>Metropoolregio Rotterdam Den Haag thema's Food en Landschap</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inzet Gebiedsschakelaar vanuit Landschapstafel - Vanuit het doel om de landschappelijke kwaliteit te verbeteren ontwikkelingen ondersteunen die ondernemers ter plaatse of elders groeimogelijkheden bieden binnen de randvoorwaarden van het Landschapsontwikkelingsperspectief Midden-Delfland®2025 <p>Overkoepelend boven deze thema's is het uitgangspunt voor ondernemers een toegankelijke gemeente te zijn. Beoordeling van initiatieven vindt plaats met een positieve intentie. De gemeente is faciliterend en heeft periodiek overleg met ondernemers om bijvoorbeeld op basis van praktijkervaringen inefficiënte procedures en regels aan te passen. Praktische onderwerpen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vast aanspreekpunt ambtelijke organisatie in de vorm van de bedrijfscontactfunctionaris - Periodiek bestuurlijk overleg vertegenwoordigers ondernemersorganisaties en RECER - Onderzoek naar deelname pilot Ondernemersdossier (regeldruk verminderen en toezicht vereenvoudigen) - Digitaal ondernemersloket en gebruik maken van E-herkenning voor bedrijven
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> - Midden-Delfland® 2025, inclusief uitvoeringsprogramma 2015-2025 - Visie behoud door ontwikkeling (vitale dorpen) 2025 - Economisch beleidskader Midden-Delfland 2012-2016 - Ondernemersmanifestatie, inclusief het uitreiken van de OndernemersAward Cittaslow Midden-Delfland - IODS: Kringlooplandbouw en Grondinstrument - Toeristisch-recreatief beleidskader Midden-Delfland - Studie Gebiedseconomie Midden-Delfland - Werkbezoek portefeuillehouder economie bij individuele bedrijven - Bestemmingsplannen, o.a. Buitengebied gras en glas - Standplaatsenbeleid - Winkeltijdenverordening - Gemeenschappelijke regeling Bedrijvenschap Harnaschpolder - Greenportvisie 2030 Mondiale tuinbouwkern voor voedselvoorziening, gezondheid en welbevinden - Aandeelhouderschap Westland Infra - Aandeelhouderschap Waterbedrijf Evides - Regionale structuurvisie detailhandel

Wat hebben we bereikt?

Werken	Zowel het ontwerp-ontwikkelingskader Maaslandse Poort als het bestemmingsplan Kralingerhoek zijn in 2016 voorbereid en staan in het voorjaar 2017 op de raadsagenda.
Regionale economie	Binnen de Metropoolregio Rotterdam Den Haag werkt de gemeente samen aan het versterken van het Economisch Vestigingsklimaat. Rapportage over de inhoudelijke resultaten binnen de regionale samenwerking is opgenomen bij de paragraaf Verbonden partijen bij de Metropoolregio Rotterdam Den Haag. Rapportage over de opbrengst vanuit de samenwerking binnen het Bedrijvenschap Harnaschpolder is eveneens opgenomen in de paragraaf Verbonden partijen.
Bestuurlijk overleg Midden-Delfland	De opzet van het overleg met de ondernemersverenigingen is in 2016 aangepast. Samen met de vertegenwoordigers van de verschillende sectoren informeren we elkaar over de ontwikkelingen in de verschillende branches en bekijken we of beleidswijzigingen gewenst zijn. Eén maal per kwartaal is een overleg.
Gemeentelijke dienstverlening aan bedrijven	Met de realisatie van het ondernemersloket is er een 24-uurs portaal gerealiseerd voor ondernemers die vragen hebben over vergunningen, ontwikkelingen, beleid, starters informatie etc. Het ondernemersloket is het verzamelpunt waar vragen van ondernemers samenkomen en inzichtelijk is wat leeft bij ondernemers. Met het instrument E-herkenning kunnen ondernemers digitaal informatie opvragen en een 7-tal vergunningen digitaal aanvragen. Via het ondernemersdossier kunnen de gemeente en ondernemers afspraken maken over vergunningverlening. Doel is een vermindering van de regeldruk. Via een pilot bij leden LTO-glaskracht zijn positieve ervaringen opgedaan.
Landschap	Een inhoudelijke rapportage over het thema Landschap is opgenomen in programma 1 Vitale dorpen in Midden-Delfland®2025.

Bedrijfsbezoeken aan plaatselijke ondernemers om kennis te maken met de diversiteit en de bedrijvigheid in het gebied.	Periodiek vindt een bezoek aan het bedrijfsleven plaats. Doel van de bezoeken aan het bedrijfsleven is kennismaken van de wethouder en inzicht te krijgen in de bedrijfsstructuur en de organisatie achter de onderneming. Zo wordt er ingegaan op de diverse bedrijfsactiviteiten, sector, branche en daarbij behorende uitdagingen en ontwikkelingen. De bedrijfsbezoeken worden als prettig ervaren door ondernemers. Dit maakt de onderneming bestuurlijk beter zichtbaar en daarnaast leveren de gesprekken een goede input voor het economisch beleid. In 2016 zijn 17 bezoeken gepleegd. Dit is minder dan het jaar ervoor (27). Het aantal bedrijfsbezoeken neemt af doordat in 2015 de grotere ondernemingen zijn benaderd. Interesse blijkt bij kleinere ondernemingen minder groot te zijn.
Proactief als vraaggestuurd inspelen op vragen die leven bij ondernemers	Plaatselijke ondernemers hebben in samenwerking met de gemeente een Duurzaamheidsdag georganiseerd in de Dorpshoeve te Schipluiden. Zo'n 15 plaatselijke ondernemers informeerden geïnteresseerden over duurzaamheidsoplossingen en toepassingen die daaraan bijdragen.
Bijdrage op MVO door aansluiting bij de Beursvloer van de Delftse Uitdaging	De Delftse Uitdaging en de gemeente zetten zich samen in voor maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) in Midden-Delfland. Bedrijven en organisaties zijn geïnspireerd en ondersteund om op praktische wijze hun steentje bij te dragen aan de samenleving. Tijdens de Beursvloer 2016 zijn 247 matches gemaakt door vraag en aanbod aan elkaar te verbinden op het gebied van materiaal, middelen, kennis en menskracht.
Eerste Supportersbijeenkomst	Samen met 30 aanwezigen supporters werd teruggekeken op het begin van het gemeentelijk lidmaatschap van Cittaslow en het daaraan gekoppelde supporterschap. Vervolgens is samen een koers bepaald gebruik te maken van de meerwaarde van het supporterschap. Dit is gedaan aan de hand van 'Beste Practices' en door middel van speeddates. De uitkomst biedt kansen om gezamenlijk op zoek te gaan naar nieuwe kansen door samen te werken en te leren van elkaars eigen unieke kwaliteiten.

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Handel en Ambacht	437.712	423.254	427.454	445.408	-17.954
Nutsbedrijven	36.348	36.348	36.348	0	36.348
Baten: Handel en Ambacht	290.912	299.598	311.598	272.029	39.569
Nutsbedrijven	2.040.205	2.020.023	2.020.023	2.033.724	-13.701
Saldo Handel en Ambacht	146.800	123.656	115.856	173.379	-57.523
Nutsbedrijven	-2.003.858	-1.983.675	-1.983.675	-2.033.724	50.049

Toelichting financiële afwijkingen

Nutsbedrijven Onderschrijding € 36.348

Deze onderschrijding komt doordat er geen rente meer wordt toegerekend.

Handel en ambacht

Onderschrijding €39.569

Met ingang van 2016 wordt er geen rente meer toegerekend. Dit zorgt voor een onderschrijding op de kapitaallasten.

Beleidsveld 6b: participatiewet en minimabeleid

Beleidsdoel

Inwoner die in staat is betaalde arbeid te verrichten zo snel mogelijk doorgeleiden naar de reguliere arbeidsmarkt.

Inwoner die niet in staat is om zelfstandig in zijn inkomen te voorzien, ondersteunen en zo veel als mogelijk is laten participeren.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Zoveel mogelijk inwoners van Midden-Delfland voorzien in hun eigen onderhoud door middel van werk.

Inwoners die niet zelfstandig in hun inkomen kunnen voorzien, (bij voorkeur tijdelijk) ondersteunen.

Indien men langere tijd niet in het eigen inkomen kan voorzien, zorgen voor ondersteunende maatregelen zodat men wel zelf (weer) een inkomen kan verwerven. Het bemiddelen naar maatschappelijke

participatie van inwoners die in eerste instantie (nog) niet naar reguliere arbeid kunnen worden toegeleid. Gezien het budget ligt prioriteit bij uitstroom naar werk.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Bestrijding van de sociale armoede is een belangrijk uitgangspunt van de filosofie van Cittaslow. Een eigen inkomen en maatschappelijke participatie dragen bij aan het vergroten van de kwaliteit van leven en de sociale cohesie. Het percentage uitkeringen en kinderen die leven in een 'uitkeringsgezin' is in Midden-Delfland lager dan het landelijk en regionaal gemiddelde, tegelijkertijd is sprake van een hoger besteedbaar inkomen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	Nu de recessie formeel tot stilstand is gekomen kan de focus weer volledig op arbeidsintegratie worden gelegd. Voorzichtig wordt weer meer uitstroom naar betaald werk gerealiseerd. Dit in combinatie met een gerichte aanpak in het kader van het tegengaan van misbruik en oneigenlijk gebruik geven een substantiële daling van het cliëntenbestand te zien. Vanaf 1 januari 2015 zijn gemeenten geconfronteerd met de instroom van nieuwe doelgroepen, de huidige doelgroep van de Wajong en de Wsw. De huidige en de nieuwe taken moeten worden uitgevoerd met minder rijksmiddelen. Gerichte inzet van re-integratiemiddelen, waar mogelijk toename van efficiency (regionale samenwerking) en voortdurende poortwachterfunctie (zowel op het terrein van de doelmatigheid als de rechtmatigheid) moeten leiden tot een zo veel mogelijk budgettair neutrale uitvoering.
Concrete doelen/acties voor 2016	<ul style="list-style-type: none"> - Verdere Ontwikkeling integraal armoedebeleid - Doorontwikkeling dienstverlening nieuwe doelgroepen Participatiewet - Ontwikkeling integrale visie op jeugdwerkloosheid - Implementatie van de Wet taaleis in de Participatiewet - Implementatie nieuwe wetgeving handhaving - Sturing op actieve werkgeversdienstverlening richting Midden-Delflandse ondernemers
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> - Uitgangspuntennota Participatiewet - Re-integratieverordening - Maatregelenverordening - Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive - Handhavingsplan - Handhavingsverordening - Verordening individuele inkomenstoeslag - Verordening individuele studietoelage - Beleidsregels bijzondere bijstand - Verordening kinderopvang - Beleidsplan en verordening Wet Inburgering - Beleidsplan, beleidsregels en preventieplan schuldhulpverlening - Regeling ondersteuning chronisch zieken en gehandicapten

Wat hebben we bereikt?

Verdere Ontwikkeling integraal armoedebeleid	<p>In de zomer van 2016 is het 'Uitvoeringsprogramma Werk en Inkomen 2017-2019' vastgesteld. In het uitvoeringsprogramma staan de concrete doelen, waaraan we de komende jaren werken, te weten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Iedereen doet mee in Midden-Delfland → met extra inzet op re-integratie en participatie willen we bereiken dat onze inwoners meekomen in de maatschappij en in hun eigen onderhoud kunnen voorzien. 2. Grip op het uitkeringenbestand → Het uitkeringenbestand groeit sinds 2015 fors. Door forse inzet op re-integratie in combinatie met extra inzet op het handhaven van de wet- en regelgeving willen we bereiken dat het uitkeringenbestand aan het einde van de planperiode niet hoger is dan 130 uitkeringen. <p>Ook zijn in 2016 de Armoedemonitor en de Inkomenseffectrapportage afgerond. Daarnaast hebben we het bestaande armoede- en schuldhulpverleningsbeleid geëvalueerd en zijn we met onze ketenpartners in gesprek gegaan. Op basis van bovenstaande acties is in 2016 het 'Beleidsplan Armoedebestrijding en Schuldhulpverlening 2017-2019' in concept afgerond en ter advisering voorgelegd aan de Adviesraad sociaal domein. Definitieve besluitvorming door de raad is voorzien begin februari 2017.</p>
Doorontwikkeling dienstverlening	In 2016 is de jongerenconsulent ook belast met de re-integratietaken voor de nieuwe doelgroepen Participatiewet. Zij neemt onder andere actief deel aan de

doelgroepen Participatiewet	netwerkgesprekken op de scholen voor het Voorgezet speciaal onderwijs en het praktijkonderwijs en is aangehaakt bij regionale ontwikkelingen.
Ontwikkeling integrale visie op jeugdwerkloosheid	Is meegenomen in het 'Uitvoeringsprogramma Werk en Inkomen 2017-2019' dat in het derde kwartaal 2016 is vastgesteld.
Implementatie van de Wet taaleis in de Participatiewet	De implementatie Wet taaleis heeft in het eerste kwartaal 2016 plaatsgevonden
Implementatie nieuwe wetgeving handhaving	Is meegenomen in het 'Uitvoeringsprogramma Werk en Inkomen 2017-2019'.
Sturing op actieve werkgeversdienstverlening richting Midden-Delflandse ondernemers	In 2016 hebben we ingezet op het versterken van de samenwerking met Werkse! en het WSP Delft!

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Bijstand	2.300.665	2.318.641	2.567.330	2.556.917	10.413
Werkgelegenheid	797.732	802.197	802.197	825.307	-23.110
Minimabeleid	631.200	669.957	675.517	597.853	77.664
Participatiefonds	183.726	190.150	247.403	225.021	22.382
Baten: Bijstand	1.891.001	1.610.000	1.661.262	1.587.138	74.124
Werkgelegenheid	793	0	0	6.000	-6.000
Minimabeleid	26.736	25.000	25.000	47.841	-22.841
Participatiefonds	91.442	0	-54.979	-54.979	0
Saldo Bijstand	409.664	708.641	906.068	969.779	-63.711
Werkgelegenheid	796.939	802.197	802.197	819.307	-17.110
Minimabeleid	604.464	644.957	650.517	550.012	100.505
Participatiefonds	92.284	190.150	302.382	280.000	22.382

Toelichting financiële afwijkingen

Minimabeleid

Onderschrijding lasten € 77.664

Er is door ex-ondernemers minder beroep gedaan op de schuldhulpverlening.

Door de lagere instroom van statushouders is er ook minder uitgegeven aan de leenbijstand.

Daarnaast zijn ook de uitgaven op voor bijzondere bijstand zijn lager uitgevallen door het wegblijven van de statushouders.

Bijstand

Onderschrijding baten € 74.124

Er zijn minder rente en aflossingen ontvangen op de BBZ rentedragende leningen.

Mutaties reserves

Mutaties Reserves programma 6	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten	660.070	0	0	0	0
Baten	314.356	25.000	30.560	30.560	0
Totaal mutaties reserves	345.714	-25.000	-30.560	-30.560	0

Investerings

N.v.t.

2.1.7 Programma 7: Ruimtelijke ordening, Ontwikkeling en Volkshuisvesting

Beleidsveld 7a: ruimtelijke ordening

Beleidsdoel

In de ruimtelijke ordening spelen diverse belangen en ontwikkelingen. Deze hebben invloed op de bestaande en toekomstige leefomgeving van de inwoners van onze gemeente. Wij willen mede met participatie van onze inwoners ruimtelijke projecten tot ontwikkeling brengen. Op deze wijze streven wij een groter maatschappelijk draagvlak na voor de ontwikkelingen van woningbouwlocaties en bedrijfsterreinen. Daarnaast biedt het ruimtelijk beleid dat is vastgelegd in bestemmingsplannen en beleidsnota's zoals het Landschapsontwikkelingsperspectief handvatten voor het bestuur om tot goede belangenafwegingen te komen. Verder vormt dit beleid een praktisch toetsingskader voor planvorming, vergunningverlening en handhaving.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect.

Het ruimtelijk ordeningsbeleid is ondersteunend aan de missie van de gemeente en de gebiedsvisie Midden-Delfland® 2025 en Vitale dorpen in 2025. We ordenen ruimte zodanig dat de gebruikers ervan zich maximaal kunnen ontplooiën. Daarnaast hebben we respect voor de medegebruiker en nemen we eenieder verantwoordelijkheid voor de wet in acht (ruimte maken en ruimte delen). Daarnaast willen we komen tot een harmonieuze, evenwichtige, duurzame en leefbare samenleving. De componenten wonen, werken, verzorgen, recreëren, verkeer, natuur en milieu moeten ieder voor zich en in gezamenlijkheid de juiste aandacht krijgen.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Cittaslow richt zich op behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit. Het gaat hierbij om handhaving van natuur en agrarische gronden, tegengaan en herbestemmen van leegstaande gebieden en gebouwen en een kwalitatieve inrichting van de openbare ruimte. De visies Midden-Delfland® 2025 en Behoud door ontwikkeling kennen een belangrijke ruimtelijke component. Deze bestaat uit bescherming via het bestemmingsplan, herontwikkeling via een grondexploitatie en aanpak van vervallen of leegstaande locaties.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	De gemeente beschikt over actuele bestemmingsplannen (jonger dan 10 jaar) voor minimaal 95% van het grondgebied.
Concrete doelen/acties voor 2016	<ul style="list-style-type: none">- Vaststellen van veegplannen voor bestemmingsplannen Buitengebied Gras en Glastuinbouwgebieden en vaststellen van postzegelbestemmingsplannen- Vaststellen van uitwerkingsplannen Hooipolder en Woningbouw Scharnier- Vaststellen van een (postzegel)bestemmingsplan voor de locatie Kistenfabriek in Maasland- Vaststellen van een 'beeldkwaliteitsplan' buitengebied in het kader van het UP Midden-Delfland- Begeleiden van uitgebreide procedures voor aanvragen omgevingsvergunning en projecten- Opstellen en beoordelen van ruimtelijke onderbouwingen- Het voeren van verweer in beroep op de diverse vastgestelde bestemmingsplannen- Het faciliteren van kleinere plannen en projecten- Voorbereiding invoering Omgevingswet- Oplossinggerichte uitvoering van het handhavingbeleidsplan.
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none">- Midden-Delfland® 2025- Grondbeleid- Bestemmingsplannen- Grondinstrument (in ontwikkeling)- Stichting Groenfonds Midden-Delfland- Structuurvisies inclusief uitwerking dorpskernen (nog vast te stellen)- Ontheffingenbeleid- Beeldkwaliteitsplannen- Landschapsontwikkelingsperspectief- Ruimtelijke Visie Hof van Delfland- Provinciaal beleid- Handhavingbeleidsplan

Wat hebben we bereikt?

Vaststellen van veegplannen voor bestemmingsplannen Buitengebied Gras en Glastuinbouwgebieden en vaststellen van enkele kleine postzegelbestemmingsplannen	In 2016 hebben wij diverse partiële herzieningen van bestemmingsplannen in procedure gebracht. De herziening van de bestemmingsplannen Glastuinbouwgebieden en Buitengebied Gras is nog niet gestart. In het eerste kwartaal 2017 leggen wij de startnotitie voor deze bestemmingsplannen voor aan de gemeenteraad.
Vaststellen van uitwerkingsplannen Hooipolder en Woningbouw Scharnier	<p>De intentie om het uitwerkingsplan voor het bedrijventerrein Hooipolder hebben wij besproken met de Provincie. De Provincie hanteert de provinciale Visie Ruimte en Mobiliteit als toetsingskader. Het beleid van de provincie is gericht op reductie van de hoeveelheid bedrijventerreinen. De realisatie van een bedrijventerrein in de Hooipolder is daarmee voorlopig niet mogelijk.</p> <p>Voor de ontwikkeling van woningbouw aan de Woudselaan (Scharnier) heeft de gemeenteraad eind 2016 besloten de locatie in meerdere gebieden uit te werken. Als basis voor een uitwerkingsplan vindt overleg plaats met belanghebbenden over het inrichtingsplan voor het gebied.</p> <p>De procedure voor een uitwerkingsplan starten wij nadat besluitvorming over de inrichting van de percelen aan de Woudselaan heeft plaatsgevonden.</p>
Vaststellen van een (postzegel)bestemmingsplan voor de locatie Kistenfabriek in Maasland	Het wettelijk vooroverleg over het voorontwerp bestemmingsplan "Herontwikkeling voormalige Kistenfabriek in Maasland" is in november 2016 gestart. Op basis van de ingekomen reacties is het ontwerpbestemmingsplan opgesteld en op 3 februari in procedure gebracht. Vaststelling door de raad 2 ^e kwartaal 2017.
Vaststellen van een 'beeldkwaliteitsplan' buitengebied in het kader van het UP Midden-Delfland	De handleiding Beeldkwaliteit Buitengebied is in 2016 in procedure gebracht en begin 2017 vastgesteld. Deze handleiding wordt toegepast bij nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied.
Begeleiden van uitgebreide procedures voor aanvragen omgevingsvergunning en projecten	Aan een groot aantal aanvragen kon alleen worden meegewerkt door af te wijken van het bestemmingsplan met een uitgebreide procedure. Dit betreft een grote diversiteit zoals de bouw van een enkele woning, realisatie van bijgebouwen.
Opstellen en beoordelen van ruimtelijke onderbouwingen	Voor de uitgebreide procedures zijn aanvragers in de gelegenheid gesteld om ruimtelijke onderbouwingen aan te leveren. Deze onderbouwingen hebben wij beoordeeld op kwaliteit en volledigheid. Vervolgens zijn deze in procedure gebracht.
Het voeren van verweer in beroep op de diverse vastgestelde bestemmingsplannen	Tegen enkele bestemmingsplannen zijn zienswijzen ingediend en is beroep ingesteld. Begin 2017 is uitspraak gekomen op het beroep tegen het bestemmingsplan Harnaschpolder-Noord 2014. Het bestemmingsplan is nu onherroepelijk met de aanpassingen na de vaststelling van de wijzigingen als gevolg van de tussenuitspraak. Het beroep tegen het bestemmingsplan Harnaschpolder-Zuid 2014 is ingesteld begin 2016. De zitting vond plaats op 24 januari 2017 uitspraak volgt eerste kwartaal 2017.
Het faciliteren van kleinere plannen en projecten	Naast de plannen die hebben geleid tot een uitgebreide procedure of bestemmingsplan zijn er andere kleine plannen en projecten. Indien de wet daarvoor de ruimte biedt verlenen we medewerking aan de hand van de zogenaamde kruimelregeling. Om hier zo efficiënt mogelijk mee om te gaan hebben we het kruimelgevallenbeleid in 2016 vastgesteld. Hierdoor is het mogelijk om snel duidelijkheid over de plannen te geven aan initiatiefnemers.
Vorbereiding invoering Omgevingswet	Ter voorbereiding op de invoering van de omgevingswet hebben we een plan van aanpak opgesteld. Dit plan van aanpak is ter kennisname aan de raad aangeboden. Op basis van dit plan van aanpak starten wij in 2017 met de uitwerking. Dit gebeurt in overleg met de gemeenten in de voormalige regio Haaglanden.

Oplossinggerichte uitvoering van het handhaving-beleidsplan	In situaties waarbij strijdigheid met bestemmingsplan wordt geconstateerd beoordelen wij de ruimtelijke consequenties. Als blijkt dat legalisatie mogelijk is dan wordt dit via een procedure tot afwijking van het bestemmingsplan mogelijk gemaakt. Daarnaast is het mogelijk om dergelijke situaties bij de herziening van het bestemmingsplan te legaliseren. De aanpak gebeurt op basis van het handhavingsbeleid.
---	---

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Ruimtelijke ordening	1.108.830	1.098.457	1.683.580	1.316.656	366.924
Baten: Ruimtelijke ordening	174.375	82.687	462.687	453.253	9.434
Saldo Ruimtelijke ordening	934.454	1.015.770	1.220.893	863.403	357.490

Toelichting financiële afwijkingen

Ruimtelijke ordening

Overschrijding lasten € 366.924

De grootste post zit in het nog niet uitvoeren van de parkeerverharding bij Schipluiden (€ 380.000). Voor de visieontwikkeling van Centrum Maasland en Centrum Schipluiden zijn externe kosten gemaakt die niet geraamd waren.

Beleidsveld 7b: volkshuisvesting

Beleidsdoel

Wij stemmen de woningvoorraad af op de behoefte van de inwoners met het accent op de doelgroepen 'startende gezinnen' en 'senioren'. Dit beleidsveld heeft een sterke relatie met Welzijn (onder andere Wmo, statushouders, voorrangsverklaringen) en Ruimtelijke ordening (randvoorwaarden nieuwe woningbouwlocaties).

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Een woningvoorraad en woningtoewijzing die past binnen de gemeentelijke woonvisie en daarmee binnen het streefbeeld Vitale dorpen in 2025.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

De kwaliteit van leven en wonen liggen in elkaars verlengde. Vanuit Cittaslow gaat het bij dit beleidsveld om een kwalitatieve inrichting van de openbare ruimte, lokaal beleid gericht op de behoeften en verschillende doelgroepen in de gemeente en het stimuleren van sociale woningbouw. Het bouw- en woningtoezicht is gericht op het voorkomen van verpaupering van de leefomgeving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	De door de raad vastgestelde woonvisie koppelt speerpunten van de visie Vitale dorpen 2025, operationele doelen en beschikbare beleidsinstrumenten van het volkshuisvestingbeleid.
Concrete doelen/acties voor 2016	Wij werken de doelen uit die zijn gesteld in de (geactualiseerde) woonvisie en de lokale prestatieafspraken. We maken de verbinding tussen wonen, zorg en welzijn. Doelstelling daarbij is dat mensen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. Wij blijven samenwerken met de gemeenten binnen de Woonmarktregio Haaglanden, waarbij wij positief staan tegenover uitbreiding van die samenwerking met andere regiogemeenten. Binnen de bestaande plannen en afspraken is het realiseren en behouden van woningen in de sociale sector een vast gegeven. Wij doen onderzoek naar de gewenste huisvesting van ouderen. Tot slot spannen wij ons maximaal in om te voldoen aan wettelijke taakstelling voor het huisvesten van vergunninghouders.
Instrumenten	<ul style="list-style-type: none"> – Woonvisie Midden-Delfland 2010-2025 – Actualisatie woonvisie 2016-2020 – Visie Vitale Dorpen 2025 – Nieuwe huisvestingsverordening Midden-Delfland 2015 – Prestatieafspraken

Wat hebben we bereikt?

Woonagenda 2016-2020	In het voorjaar van 2016 is de Woonagenda 2016-2020 vastgesteld. De Woonagenda is het uitvoeringskader voor het woonbeleid, voor
----------------------	--

	nieuwbouwplannen en voor de samenwerking met de woningcorporatie.
Prestatieafspraken	De gemeente heeft in 2016 prestatieafspraken gemaakt met Wonen Midden-Delfland en met beide huurdersverenigingen. Het is voor het eerst dat deze partijen afspraken met elkaar maken die een jaar gelden. De prestatieafspraken zijn concrete maatregelen voor het kalenderjaar 2017. De afspraken zijn gebaseerd op de ambities uit de Woonagenda.
Huisvesting statushouders	De wettelijke taakstelling voor 2016 was 48 te huisvesten personen. We hebben gewerkt aan de realisatie van 15 tijdelijke woningen in de Kreekzone in Den Hoorn. Binnen de reguliere huurvoorraad van Wonen Midden-Delfland zijn 28 personen gehuisvest. Mede door het uitblijven van eerder verwachte gezinsherenigingen en onvoldoende koppelingen vanuit het COA is de wettelijke taakstelling nog niet gerealiseerd. De hoge gemeentelijke ambitie om totaal 75 tot 100 statushouders te huisvesten was door de gewijzigde landelijke en internationale omstandigheden niet meer realiseerbaar. Vanwege de verminderde instroom is de taakstelling voor de eerste helft van 2017 voor onze gemeente verlaagd naar 15 statushouders. Doelstelling is de nieuwe taakstelling samen met de achterstand 2016 in 2017 te realiseren.
Urgentiecommissie	De commissie voorrangsverklaringen Midden-Delfland adviseert het college over urgentieaanvragen en werkt hierbij volgens de huisvestingsverordening en de uitvoeringsregels voorrangsverklaringen. In 2016 heeft de commissie 6 aanvragen behandeld. Daarvan zijn 4 urgentieverklaringen toegekend.
Bestuurlijke Tafel Wonen	Met de acht andere gemeenten in de regio Haaglanden werken wij ambtelijk en bestuurlijk inhoudelijk samen binnen de Bestuurlijke Tafel Wonen. Voorbeelden van gerealiseerde afspraken vanuit de samenwerking in 2016 zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Instelling van een regionale klachtencommissie over woonruimteverdeling. - Organisatie van ambtelijke en bestuurlijke foyers over het thema wonen en zorg. - Afgestemde besluitvorming over het wettelijk vereiste kernwerkgebied voor corporaties, namelijk de regio's Haaglanden, Midden-Holland en Rotterdam. - Een verhuiscoach is actief voor de woningcorporaties in de regio om doorstroming te bevorderen, met name voor senioren. - Opstellen van een regionale woonvisie. In juni 2016 zijn vier workshops georganiseerd, over verschillende thema's. Aan deze workshops hebben diverse betrokken partijen deelgenomen zoals gemeenten (raadsleden, wethouders en ambtenaren), woningcorporaties, ontwikkelaars en huurdersverenigingen. Een van deze vier workshops vond plaats op het gemeentehuis van Midden-Delfland. De input die ingebracht is tijdens de workshops is verwerkt in de regionale woonvisie.

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Woningbouw	0	0	0	0	0
Stads- en dorpsvernieuwing	108.194	45.041	79.541	80.261	-720
Bouw-en woningtoezicht	1.356.932	1.247.845	1.421.777	1.248.357	173.420
Baten: Woningbouw	0	0	0	0	0
Stads- en dorpsvernieuwing	1.570	2.317	14.017	13.765	252
Bouw-en woningtoezicht	607.821	712.789	726.160	819.753	-93.593
Saldo Woningbouw	0	0	0	0	0
Stads- en dorpsvernieuwing	106.625	42.724	65.524	66.496	-972
Bouw-en woningtoezicht	749.111	535.056	695.617	428.604	267.013

Toelichting financiële afwijkingen

Bouw- en woningtoezicht

Onderschrijding lasten € 173.420

Door het later invoeren van wetgeving is er minder (€24.700) uitgegeven op inzet van een extern bureau ten behoeve van de landelijke kwaliteitscriteria op het gebied van vergunningverlening.

Verder is er op dit vlak minder uitgegeven aan inhuur personeel dan verwacht.

Onderschrijding baten € 93.593

De inkomsten van de bouwleges zijn lager. Deze zijn moeilijk te voorspellen.

Beleidsveld 7c: grondzaken

Beleidsdoel

De gemeente wil een regierol vervullen bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Het grondbeleid is in het bijzonder ondersteunend aan de beleidsvelden Midden-Delfland® 2025 en Vitale Dorpen in 2025.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Het beschikbaar hebben van gronden, tegen (maatschappelijk) acceptabele kosten, voor de doeleinden van andere programma's.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Het beleidsveld grondzaken heeft een indirecte relatie met Cittaslow. De grondexploitatie is gericht op het realiseren van voorafgaand geformuleerde doelstellingen vanuit andere beleidsvelden. Daarbij zijn de waarden van Cittaslow uitgangspunt, zoals het betrekken van inwoners, een hoogwaardige inrichting van de openbare ruimte, sociale woningbouw en duurzaam bouwen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken	Het volgens planning beschikbaar hebben van gronden voor de doeleinden van andere programma's, zoals onderwijs en welzijn. De plannen zijn onderdeel van de door het college van B&W vastgestelde projectplannen.
Concrete doelen/acties voor 2016	In de woningbouwplanning is voor 2016 opgenomen dat 186 woningen gerealiseerd worden. Hiervan vallen 56 woningen binnen de sociale sector.
Instrumenten	Nota grondbeleid en jaarlijkse herziening grondexploitaties. Onder deze laatste vallen ook de bijbehorende risicoanalyse en het meerjarenprogramma grondexploitaties (ontwikkeling reserve grondexploitaties).

Wat hebben we bereikt?

Uitgeven van grond voor 186 woningen	In 2016 zijn opbrengsten uit grondverkoop gerealiseerd voor 111 woningen. Voor 71 woningen in Lookwest-Noord, 24 woningen in Keenenburg V en 16 woningen Spreeuwenest. Van de 111 woningen behoren er 25 tot de sociale huursector.
--------------------------------------	---

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Grondexploitaties	3.982.941	10.900.403	9.742.160	5.566.477	4.175.683
Baten: Grondexploitaties	3.143.887	10.913.185	9.755.578	5.273.254	4.482.324
Saldo Grondexploitaties	839.054	-12.782	-13.418	293.222	-306.640

Toelichting financiële afwijkingen

Een uitgebreide toelichting is terug te vinden in de paragraaf grondbeleid.

Mutaties reserves

Mutaties Reserves programma 7	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten	2.511.747	23.031	128.650	129.495	-845
Baten	3.742.012	558.041	933.403	1.229.615	-296.212
Totaal mutaties reserves	-1.230.265	-535.010	-804.753	-1.100.120	295.367

Toelichting financiële afwijkingen

Overschrijding baten € 296.212

Het budget uit de Algemene reserve voor motie vluchtelingen is niet gebruikt (€ -524), van de personele inzet t.b.v. huisvesting statushouders is van de begrote € 120.850 slechts € 32.140 gebruikt (€ -88.710). Daarnaast is € 83.400 voor de energievisie afgeraad (op programma 3).

Uit de reserve monumenten is € 2.280 minder onttrokken voor subsidies.

Uit de reserve investeringsprogramma is € 5.000 stimuleringsbijdrage sanering asbestdaken niet besteed.

Uit de reserve Compensatie dividenden en huuropbrengsten is € 384.000 onttrokken voor storting in de voorziening Grondexploitaties. Het saldo winst/verliesnemingen van de grondexploitaties mag volgens de

nieuwe BBV regels niet meer rechtstreeks uit de reserves onttrokken worden, maar moet voor verwachte verliezen een voorziening gevormd worden.

Uit de reserve Opstartkosten particuliere bouwinitiatieven is dit jaar € 59.946 onttrokken.

Uit de reserve A4 is € 32.180 minder onttrokken dan begroot.

Investerings

Overzicht investeringen jaarrekening 2016	Begroot totaal	Werkelijk	Saldo	afsluiten ja/nee	
Omschrijving investering:	2016	2016	2.016,00	2016	Opmerkingen
Particulier initiatief Scharnier	23.884	0	23.884	ja	Op 15 december 2015 is door de raad besloten om de grondexploitatie Harnasch-Scharnier op te heffen. Het gaat alleen om grondkosten, er zal dus niet afgeschreven worden. Vooralsnog worden geen kosten meer bijgeboekt.
Grond in erfpacht	5.047.789	4.570.878	476.911	nee	Besloten is om € 5 mlj. beschikbaar te stellen voor de uitgifte van grond in erfpacht. In januari is daar nog 3 mlj. bijgekomen Dit is een doorlopend proces.
Grondkosten en bouwrijp maken Kreekzone Zuid	410.543,00	130.674,56	279.868	nee	Ingevolge het raadsbesluit van 22 maart 2016 met als onderwerp huisvestingsstrategie statushouders is in 2016 € 410.543 beschikbaar gesteld voor grondkosten en bouwrijp maken van Kreekzone Zuid.
Inrichtingselementen Kreekzone Zuid	25.000,00	0,00	25.000	nee	Ingevolge het raadsbesluit van 22 maart 2016 met als onderwerp huisvestingsstrategie statushouders is in 2016 € 25.000 beschikbaar gesteld voor inrichtingselementen.
Tijdelijke woningen	848.000,00	0,00	848.000	nee	Ingevolge het raadsbesluit van 22 maart 2016 met als onderwerp huisvestingsstrategie statushouders is in 2016 € 848.000 beschikbaar gesteld voor tijdelijke woningen.

2.1.8 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Het overzicht algemene dekkingsmiddelen is geen beleids(programma) en heeft daardoor een aparte plaats. De financiële middelen in al hun verschijningsvormen zijn dienstbaar aan het beleid. Tegelijkertijd vormen de financiële middelen de randvoorwaarden voor het te voeren beleid. Er wordt gezocht naar een balans om ambities en mogelijkheden met elkaar in overeenstemming te brengen.

De voorschriften en regelgeving met betrekking tot het financiële beleid nemen ieder jaar toe. Hierdoor wordt de speelruimte beperkt maar tegelijkertijd wordt voorkomen dat onverantwoorde toepassingen worden gekozen.

In het vervolg van deze paragraaf wordt nader ingegaan op de verschillende onderdelen van de dekkingsmiddelen.

In algemene termen kan gesteld worden dat het financiële beleid erop gericht is om op korte en lange termijn te voorzien in voldoende financiële middelen om mogelijkheden en ambities met elkaar in evenwicht te houden. Omdat de voorgeschreven meerjarencijfers niet verder gaan dan het begrotingsjaar en de drie daarop volgende jaren, is er twee jaar geleden een analyse opgesteld voor de langere termijn 'De Financiële Structuur in Nieuw Perspectief'. Op deze manier wordt bereikt dat het korte termijnbeleid past in, en bijdraagt aan, de noodzakelijke aanpassingen op langere termijn. Deze analyse wordt de jaarlijkse begroting opgenomen.

Vennootschapsbelastingplicht

Overheidsondernemingen, zoals gemeenten, maar ook provincies en waterschappen, zijn sinds 1 januari 2016 belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (vpb) voor zover zij een fiscale onderneming drijven. Of sprake is van een fiscale onderneming wordt getoetst aan de criteria organisatie van kapitaal en arbeid, deelname aan het economische verkeer en winstoogmerk. Activiteiten van gemeenten waar in het algemeen mogelijk vpb-plicht door ontstaat, betreffen bijvoorbeeld grondexploitaties, parkeren, detachering van personeel, afvalverwerking bedrijven of opwekken van energie. Wanneer vpb-plicht ontstaat kan vervolgens een deel van het fiscale resultaat dat wordt behaald zijn vrijgesteld. Wanneer geen sprake is van een fiscale onderneming, hoeft geen aangifte te worden gedaan. Als de gemeente uitsluitend vrijgestelde activiteiten verricht, kan worden volstaan met een nihilaangifte wanneer een aangiftebiljet wordt uitgereikt.

Bij Midden-Delfland zijn al de activiteiten geïnventariseerd waarop in 2016 externe inkomsten zijn ontvangen; de met elkaar samenhangende activiteiten zijn geclusterd en getoetst aan de genoemde ondernemingscriteria. Daaruit blijkt dat er in 2016 geen activiteiten zijn ondernomen waardoor de gemeente verplicht is om aangifte van vennootschapsbelasting te doen. Midden-Delfland heeft zich bij deze toets laten adviseren door een aantal fiscaal-adviesbureaus.

Omdat de uitvoeringsregels nog ontwikkeld worden, er bij gemeenten nog geen jurisprudentie is opgebouwd en de eerste aangiften pas in de loop van 2017 ingediend worden, is de uiteindelijke vpb-plicht en vpb-betaling onzeker. Er bestaat dus een risico dat de gemeente uiteindelijk wel verplicht blijkt een aangifte te doen. De kans dat de gemeente ook daadwerkelijk vennootschapsbelasting moet betalen is klein.

Wat heeft het gekost?

Beschikbare middelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten: Geldleningen < 1 jaar	28.414	28.397	28.397	10.500	17.897
Beleggingen	63.257	65.914	65.914	0	65.914
Geldleningen > 1 jaar	0	0	0	0	0
Algemene uitkering	0	0	0	0	0
Algemene baten en lasten	0	70.000	70.000	0	70.000
Uitk. Deelfonds sociaal domein	0	0	0	0	0
uitvoering Wet WOZ	394.126	466.387	465.387	434.653	30.734
OZB gebruikers	274.469		268.751	268.751	0
OZB eigenaren	382.938		264.467	374.467	-110.000
Heffing en invordering gem. belastingen	133.693	126.532	126.532	125.063	1.469
Saldo van kostenplaatsen	-350.572	1.957	1.408.733	561.600	847.133
Saldo na bestemming	0	0	0	0	0
Baten: Geldleningen < 1 jaar	0	0	0	0	0
Beleggingen	942.742	42.500	70.559	70.509	50
Geldleningen > 1 jaar	2.969.672	2.918.076	2.934.255	724.006	2.210.249
Algemene uitkering	12.033.885	12.601.500	12.940.165	13.085.562	-145.397
Algemene baten en lasten	0	0			0
Uitk. Deelfonds sociaal domein	4.250.791	4.075.238	4.072.101	4.211.791	-139.690
uitvoering Wet WOZ	150	0	150	150	0
OZB gebruikers	770.620	520.110	788.861	790.561	-1.700
OZB eigenaren	3.635.222	3.484.738	3.749.205	3.801.243	-52.038
Heffing en invordering gem. belastingen	11.518	0	1.700	5.851	-4.151
Saldo van kostenplaatsen	0				0
Saldo na bestemming	0				0
Saldo Geldleningen < 1 jaar	28.414	28.397	28.397	10.500	17.897
Beleggingen	-879.486	23.414	-4.645	-70.509	65.864
Geldleningen > 1 jaar	-2.969.672	-2.918.076	-2.934.255	-724.006	-2.210.249
Algemene uitkering	-12.033.885	-12.601.500	-12.940.165	-13.085.562	145.397
Algemene baten en lasten	0	70.000	70.000	0	70.000
Uitk. Deelfonds sociaal domein	-4.250.791	-4.075.238	-4.072.101	-4.211.791	139.690
uitvoering Wet WOZ	393.976	466.387	465.237	434.503	30.734
OZB gebruikers	-496.151	-520.110	-520.110	-521.810	1.700
OZB eigenaren	-3.252.284	-3.484.738	-3.484.738	-3.426.776	-57.962
Heffing en invordering gem. belastingen	122.175	126.532	124.832	119.212	5.620
Saldo van kostenplaatsen	-350.572	1.957	1.408.733	561.600	847.133
Saldo na bestemming	0	0	0	0	0

Toelichting financiële afwijkingen

Beleggingen

Onderschrijding lasten € 65.914

Met ingang van 2016 wordt er geen rente meer toegerekend. Dit zorgt voor een onderschrijding op de kapitaallasten en de toevoeging aan de dekkingsreserve.

Algemene baten en lasten

Onderschrijding lasten € 70.000

Er is geen aanleiding geweest om de post voor onvoorziene uitgaven aan te wenden.

Uitvoering Wet WOZ

Onderschrijding lasten € 30.734

Er zijn minder (her)taxaties nodig geweest. Hierdoor zijn de kosten lager uitgevallen.

Saldo kostenplaatsen

Onderschrijding lasten € 847.133

De onderschrijding op deze post heeft in hoofdzaak twee oorzaken: het niet meer rekenen met rente bij investeringen en het in werkelijkheid lager uitkomen van de salarislasten.

Geldleningen > 1 jaar

Onderschrijding baten € 2.210.249

Deze overschrijding komt door de gewijzigde regelgeving die bespaarde rente eigen vermogen niet meer toestaat.

Algemene uitkering

Overschrijding baten € 145.397

De uitkering uit het Gemeentefonds is gebaseerd op het zogenaamde normkostensysteem. De uitgavenontwikkeling bij het Rijk is daarbij een heel belangrijke factor. In de loop van een jaar worden de berekeningsfactoren aangepast aan de ontwikkelingen. De hogere uitkering is dan ook veroorzaakt door meerdere factoren. De belangrijkste informatie betreft de zogenaamde mei- en septembercirculaire en afrekeningen over voorgaande jaren. De gemeenteraad is op hoofdlijnen geïnformeerd over de effecten van deze circulaire.

Uitkering Deelfonds sociaal domein

Overschrijding baten € 139.690

De uitkering voor de decentralisaties is hoger dan waar rekening meer is gehouden.

Saldo onroerende zaakbelasting eigenaren en gebruikers

Onderschrijding per saldo € 57.962

Er was meer leegstand en de areaal ontwikkeling is achtergebleven. Daarnaast is er meer aan oninbare vorderingen afgeboekt.

Mutaties reserves

Mutaties Reserves algemene dekkingsmiddelen	werkelijk 2015	primitieve begroting 2016	Begroting incl. wijzigingen	werkelijk 2016	verschil
Lasten	1.345.087	473.312	904.382	512.732	391.650
Baten	2.441.005	1.102.244	3.099.942	2.487.386	612.556
Totaal mutaties reserves	-1.095.918	-628.932	-2.195.560	-1.974.654	-220.906

Onderschrijding lasten € 391.650

Omdat aan kapitaallasten geen rente meer wordt toegevoegd, wordt ook aan de dekkingsreserves geen rente meer toegevoegd. Het hoeft immers ook niet meer onttrokken te worden. Op dit programma is voor de dekkingsreserve gemeentehuis het effect hiervan - € 391.650.

Onderschrijding baten € 612.556

De uitname uit de dekkingsreserve Gemeentehuis voor kapitaallasten is € 391.650 lager vanwege het vervallen van de rentecomponent in de kapitaallasten (zie ook lasten).

Uit de Algemene reserve zijn de volgende budgetten niet of niet geheel besteed:

- Ontwikkeling ambtelijke organisatie, begroot € 150.000, realisatie € 124.776, saldo € -25.224.
- Vervanging gemeentesecretaris, begroot € 100.000, besteed € 87.098, saldo € -12.902.
- Kosten proces burgerbegroting, begroot € 40.452, niet gerealiseerd, saldo € -40.452.
- Knelpunten personeel, begroot € 150.000, realisatie € 71.092, saldo € -78.908.
- Extra personeel financiën i.v.m. wijzigingen BBV, begroot € 80.000, realisatie € 41.080, saldo € -38.920.
- Flankerende maatregelen alternatieve locaties Maaslandse Dam, begroot € 24.500, geen realisatie, saldo € -24.500.

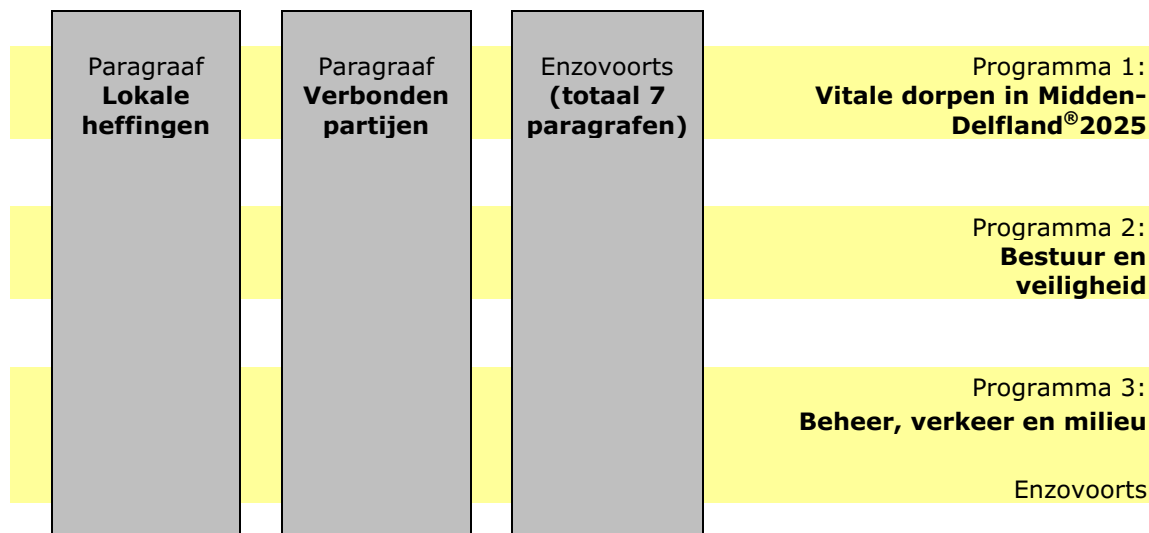
Investerings

Overzicht investeringen jaarrekening 2016	Begroot totaal	Werkelijk	Saldo	afsluiten ja/nee	Opmerkingen
Omschrijving investering:	2016	2016	2016	2016	
Vervangen hardware	190.570	64.188	126.382	nee	De verwachting is dat er nog aanpassingen in onze nieuwe ICT-omgeving nodig zijn.
Vervangen hardware automatisering 2016	110.000	0	110.000	nee	De verwachting is dat er nog aanpassingen in onze nieuwe ICT-omgeving nodig zijn.
Vervangen kernapplicaties 2014	63.104	16.223	46.881	nee	Dit krediet is in 2016 ingezet voor de vervanging van de BAG-applicatie (ca. €25.000). Hierop worden in 2016 nog facturen ontvangen. Oorspronkelijk is de investering bedoeld voor de kernapplicatie landelijke voorziening WOZ, de Modernisering GBA en Basisregistratie kadaster. Deze projecten zijn doorgeschoven. Restant door schuiven naar 2017.
BAG -WOZ koppeling	22.088	6.281	15.807	nee	Dit wordt in 2016 en 2017 ingezet om de Basisregistratie adressen en gebouwen te koppelen aan de applicatie voor de Waardering Onroerende Zaken.
Uitbreiding Cognos gebruikerslicenties	18.000	0	18.000	nee	Hier wordt in 2016 en 2017 gebruik van gemaakt (o.a. in sociaal domein en bij Financiën).
Koppeling Corsa - GWS4all (Centric & BCT)	40.000	0	40.000	nee	Vanwege de complexiteit van het sociaal domein en andere lopende projecten zal dit in 2017 worden uitgevoerd.
Koppeling Corsa - key2burgerz. (Centr & BCT)	35.000	0	35.000	nee	Vanwege andere lopende projecten wordt dit in 2017 uitgevoerd.
Implementatie DMS	43.500	46.421	-2.921	ja	De laatste factuur voor dit krediet is betaald. Post wordt afgesloten. Uitgelopen projecten worden gefinancierd vanuit het krediet Uitbreiding Midoffice.
Uitbreid. Midoffice (klantcontact & conductor)	221.479	16.681	204.798	nee	Het krediet wordt in 2016 en 2017 ingezet voor de uitgelopen projecten voor de digitalisering van documentstromen met het DMS. Daarnaast wordt het krediet ingezet voor een zaaksysteem met zaak en gegevensmagazijn met hun benodigde koppelingen zowel extern als intern.
Basisregistratie Grootchalige Topografie	62.606	14.207	48.399	nee	Project loopt door in 2017.
Informatiebeleidsplan 2015	24.702	26.237	-1.535	ja	De laatste factuur voor dit krediet is betaald. Post wordt afgesloten.
Aanschafkosten CMS	39.908	0	39.908	nee	Dit krediet is bestemd voor de vervanging van ons huidige content managementsysteem (website) en intranet. Gekozen is voor een update van ons CMS en geen volledige vervanging. Voor intranet worden in 2017 keuzes gemaakt. Doorschuiven naar 2017.
e-depot (digitale archiefbewaarplaats)	25.000	0	25.000	nee	Naar verwachting wordt hier in 2017 regionaal invulling aan gegeven.
Informatiebeleidsplan	35.000	0	35.000	nee	Hier wordt in 2017 gebruik van gemaakt voor de doorgeschoven projecten.
Glasvezelverbinding	14.000	0	14.000	nee	Project om gemet van snellere verbinding te voorzien wordt doorgeschoven.
Vrachtwagen groot+kipper/kraan	135.000,00	136.526,00	-1.526,00	ja	De vrachtwagen is aangeschaft.
Vrachtwagen klein	86.000,00	0,00	86.000,00	nee	Doorschuiven naar 2017.
VW Transporter + kraan	49.000,00	9.580,07	39.419,93	nee	De auto is in 2016 besteld, 3 januari 2017 geleverd/op kenteken gezet en tenaam gesteld.
Gesloten bestelwagen	35.217,00	0,00	35.217,00	nee	Doorschuiven naar 2017
Versnipperaar	29.000,00	29.121,80	-121,80	ja	De versnipperaar is aangeschaft.
Totaal	1.279.174	365.467	913.707		

2.2 Paragrafen

Dit onderdeel van het jaarverslag geeft een dwarsdoorsnede van het gevoerde beleid en het daarmee samenhangende financiële beheer gezien vanuit een bepaald perspectief. In onderstaand overzicht is dit visueel weergegeven.

Relatie paragrafen en programma's

De paragrafen geven ieder vanuit een eigen invalshoek specifieke informatie over een bepaald onderwerp. Deze informatie staat los van de programma's. Het is dus niet zo dat in de paragraaf over lokale heffingen dit onderwerp daarin per programma wordt beschreven. Integendeel, het gaat er daarbij juist om het beleid met betrekking tot lokale heffingen voor de gemeente als geheel te belichten. Dit geldt eveneens voor de overige paragrafen.

2.2.1 Lokale heffingen

Inleiding

De gemeentelijke belastingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente. Van de lokale heffingen die bij de algemene dekkingsmiddelen horen, zijn de onroerendezaakbelastingen (OZB) de belangrijkste. Daarnaast zijn er heffingen die niet tot de algemene dekkingsmiddelen behoren. De belangrijkste zijn de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Onroerendezaakbelastingen

OZB-tarieven	2014	2015	2016
Tarief eigenaren woningen	0,1154%	0,1205%	0,1205%
Tarief eigenaren niet-woningen	0,2090%	0,2182%	0,2267%
Tarief gebruikers niet-woningen	0,1498%	0,1564%	0,1627%
Opbrengst OZB in €	Werkelijk 2015	Begroot 2016	Werkelijk 2016
Gebruikers	€ 770.620	€ 788.861	€ 790.561
Eigenaren	€ 3.635.222	€ 3.749.205	€ 3.801.243
Totale opbrengst OZB	€ 4.405.842	€ 4.538.066	€ 4.591.804

De verklaring voor het verschil in opbrengst is te vinden bij de Algemene dekkingsmiddelen.

Afvalstoffenheffing

Uitgangspunt van de afvalstoffenheffing is de kosten van de afvalinzameling voor 100% te dekken door de opbrengst van de afvalstoffenheffing. Dit wordt bereikt door enerzijds kostenreductie en anderzijds verhoging van de afvalstoffenheffing. Uitgangspunt was dat de tarieven jaarlijks met 3% zouden stijgen. Naar aanleiding van de uitkomst van een onderzoek naar de lasten en baten voor 2015 is de stijging van de tarieven voor 2015 beperkt tot 1,25%. In 2016 zijn dezelfde tarieven gehanteerd. Voor 2016 bedraagt het tarief afvalstoffenheffing voor een eenpersoonshuishouden € 238,56. Voor een meerpersoonshuishouden is het tarief € 318.

Door een aantal variabelen, waaronder een nieuw rekensysteem met Avalex, is nu nog niet duidelijk hoe de tarieven zich de komende jaren zullen ontwikkelen. Het uitgangspunt voor de komende jaren blijft een kostendekking van 100%.

Tarieven afvalstoffenheffing in €	2014	2015	2016
Eenpersoonshuishouden	235,68	238,56	238,56
Meerpersoonshuishouden	314,16	318,00	318,00
Opbrengst afvalstoffenheffing in €	Werkelijk 2015	Begroot 2016	Werkelijk 2016
Afvalstoffenheffing	€ 2.216.911	€ 2.229.106	€ 2.235.069

Het overschot of tekort op het onderdeel afvalstoffenheffing wordt gestort in of onttrokken aan de egalisatievoorziening. De onttrekking aan de egalisatievoorziening was begroot op € 38.219 terwijl de werkelijke storting € 48.671 bedraagt. Het verschil wordt veroorzaakt door lagere kosten. Per 31 december 2016 is de egalisatievoorziening (positief) € 478.537 (zie bijlage 'overzicht reserves en voorzieningen').

Rioolheffing

De opbrengsten van deze heffing dekken de lasten van het rioolstelsel. De kosten van de uitvoering van het gemeentelijke rioleringsplan en het daarmee samenhangende investeringschema zijn verwerkt in programma 3; Beheer, Verkeer en Milieu. Op basis van het rapport 'Benchmark rioleringszorg' en het kostendeckingsplan Riolerings steeg het tarief tot 2015 met 3%.

Door een aantal variabelen, waaronder het nieuwe vGRP, is nu nog niet duidelijk hoe het tarief zich de komende jaren zal ontwikkelen. Uitgangspunt voor de komende jaren blijft een kostendekking van 100%. Voor 2016 bedraagt het tarief € 274,20 dit is gelijk aan 2015.

Tarieven rioolheffing in €	2014	2015	2016
Rioolheffing	272,40	274,20	274,20
Opbrengst rioolheffing in €	Werkelijk 2015	Begroot 2016	Werkelijk 2016
Rioolheffing	2.092.075	€ 2.107.621	€ 2.108.475

Kostendekking en egalisatiereserve rioolheffing

Het overschot op het onderdeel riolerings wordt gestort in de egalisatievoorziening. De storting in de egalisatievoorziening was begroot op € 278.601 terwijl in de jaarrekening een storting van € 675.288 opgenomen is. Het verschil wordt veroorzaakt door lager uitgevallen lasten voor de riolerings. Per 31 december 2016 is de egalisatievoorziening positief € 5.653.446 (zie bijlage 'overzicht reserves en voorzieningen').

Vergelijking van de tarieven met omliggende en vergelijkbare gemeenten

Tarieven 2016 omliggende gemeenten	OZB woning	OZB woning waarde € 300.000	Afvalstoffen-hef. Mph	Rioolheffing	Totaal
Midden-Delfland	0,1205%	€ 361,00	€ 318,00	€ 274,20	€ 953,00
Delft	0,1550%	€ 465,00	€ 338,95	€ 214,37	€ 1.018,00
Vlaardingen	0,1602%	€ 480,00	€ 306,48	€ 157,80	€ 944,00
Maassluis	0,1442%	€ 432,00	€ 289,20	€ 169,00	€ 890,00
Lansingerland	0,1454%	€ 436,00	€ 287,28	€ 230,52	€ 953,00
Westland	0,1321%	€ 396,00	€ 213,84	€ 245,22	€ 855,00
OZB-aanslag en totaal afgerond naar beneden op hele euro's / mph = meerpersoonshuishouden					
grondslag rioolheffing	Midden-Delfland	gebruik woning			
	Vlaardingen	eigendom woning			
	Delft	eigendom woning € 167,40 gebruik woning € 46,97			
	Lansingerland	€ 230,52 tot 500m³ waterverbruik			
	Maassluis	eigendom woning			
	Westland	eigendom woning 0,0243% van de WOZ-waarde + gebruik woning € 172,32			

Tarieven 2016 vergelijkbare gemeenten	OZB woning	OZB woning waarde € 300.000	Afvalstoffen-hef. Mph	Rioolheffing	Totaal
Midden-Delfland	0,1205%	€ 361,00	€ 318,00	€ 274,20	€ 953,00
Nieuwkoop (SVHW)	0,1519%	€ 455,00	€ 259,80	€ 181,80	€ 895,00
Zoeterwoude	0,1251%	€ 375,00	€ 126,00	€ 269,00	€ 770,00 *
Bodegraven-Reeuwijk (BSGR)	0,1503%	€ 450,00	€ 258,96	€ 269,16	€ 977,00 *
OZB-aanslag en totaal afgerond naar beneden op hele euro's / mph = meerpersoonshuishouden					
grondslag rioolheffing	Midden-Delfland	gebruik woning			
	Nieuwkoop	gebruik woning			
	Zoeterwoude	gebruik woning			
	Bodegraven-Reeuwijk	Vast tarief van € 135,60 + variabel tarief van minimaal € 133,56 bij verbruik tot 50m³. Dit loopt op per 50m³ extra gebruik.			
opmerkingen afvalstoffenheffing	Zoeterwoude	€ 126,00 per belastingjaar + € 0,24/kg aangeboden restafval.			

Kwijtscheldingsbeleid

Lasten kwijtscheldingsbeleid in €	Werkelijk 2015	Begroot 2016	Werkelijk 2016
Gemeentelijke heffingen	84.631	88.397	92.006

Opbrengst leges en belastingen

Overzicht geraamde inkomsten in € Omschrijving	Werkelijk 2015	Begroot 2016	Werkelijk 2016
Burgerlijke stand	68.233	56.749	56.584
Rijbewijzen en reisdocumenten	273.310	322.399	318.241
GBA	29.225	29.372	29.344
Huisvestingsvergunningen	564	500	169
Algemene plaatselijke verordening	11.293	14.279	14.681
Bijzondere transporten	3.494	474	3.233
Afvalstoffenheffing	2.216.911	2.229.106	2.235.068
Rioolheffing	2.092.075	2.107.621	2.108.475
Bouwvergunningen	572.924	680.164	770.670
OZB	4.405.842	4.538.066	4.591.804

2.2.2 Verbonden partijen

Deze paragraaf geeft een overzicht van derde rechtspersonen waarmee de gemeente bestuurlijke en/of financiële banden heeft. Deze rechtspersonen worden de verbonden partijen genoemd. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Financieel belang wil zeggen dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld. De gemeente kan deze middelen kwijtraken als de verbonden partij failliet gaat of als financiële problemen van de verbonden partij op de gemeente worden verhaald.

Op 19 maart 2013 is in de raadscommissie de Notitie Verbonden Partijen besproken. Doelstelling van deze notitie is om de betrokkenheid van de gemeente bij verbonden partijen te vergroten. Het proces van sturen, beheersen, verantwoorden en toezicht vraagt om heldere afspraken tussen de deelnemende gemeenten en de verbonden partijen. Op basis van de bespreking in de raadscommissie is aan alle besturen van de gemeenschappelijke regelingen een brief verzonden. Deze brief bevat vijf vragen aan het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling. De vragen zijn gericht om vast te kunnen stellen wat de mogelijkheden zijn om de betrokkenheid te vergroten. De reacties van alle besturen zijn onderwerp van bespreking in de raadscommissie. De daaruit voortvloeiende afspraken zijn in 2014 verwerkt in de samenwerkingsafspraken.

Op 5 juni 2015 is door het ministerie van Binnenlandse Zaken in samenspraak met de Vereniging van griffiers de handreiking Grip op regionale samenwerking uitgebracht (publicatie is te vinden op: <http://gemeentenvandetoekomst.nl>) De handreiking geeft ondersteuning in de rol voor de gemeenteraad bij de oprichting en inrichting van een verbonden partij. Daarnaast biedt het handvatten voor verankeren van de raadskeuzes bij de invulling van de democratische kaderstelling en controle.

De handreiking Grip op regionale samenwerking benoemt acht 'gouden' lessen voor regionale samenwerking:

1. Werk alleen samen als dat noodzakelijk is voor betere oplossingen (effectiever, efficiënter, meer gedragen) voor de burgers. Er zijn goede criteria om mee te bepalen wanneer een samenwerking aantrekkelijk is en wanneer niet.
2. Vul de rol van de raad in op een manier die past bij het soort samenwerking. Verschillende soorten samenwerkingen vergen verschillende rolopvattingen van de raad. Fasen van samenwerking (totstandkoming, implementatie, reguliere werken) kennen verschillende aandachtspunten.
3. Maak met het college op voorhand concrete afspraken over hoe het proces gaat lopen. Verwerk daarin afspraken over indicatoren voor beoordeling, over informatievoorziening en over momenten waarop de raad zijn invloed heeft. De raad krijgt pas grip als op voorhand de regels zijn vastgesteld waarlangs het spel wordt gespeeld. Het helpt daarbij als de raad een stevige visie heeft op hoe met samenwerking om te gaan.
4. Houd de samenwerkingsverhoudingen goed. Wees daarom open over de inhoud én over de sentimenten die achter uw opvattingen schuilgaan. In de praktijk komt goede samenwerking alleen tot stand als de relevante inhoud én de relevante sentimenten op tafel liggen. Verschillen moeten niet verdoezeld, maar geadresseerd worden in het proces. Door open te zijn over argumentaties blijven goede verhoudingen ook bestaan bij het beëindigen van samenwerkingsprocessen.
5. Wees zeer alert op de bevoegdheden die overgaan én op de invloed die het gemeentebestuur houdt binnen de samenwerking. Bevoegdheden die eenmaal weggegeven zijn, komen moeilijk terug.
6. Zoek uw collega's in andere raden op. Verlengd lokaal bestuur vergt verlengde democratische controle. Vorm dus (nieuwe) coalities om samen invloed uit te kunnen oefenen. Dat vergt samen werken en samen leren. Gezamenlijke bijeenkomsten werken goed.
7. Zorg voor expertise binnen de raad over wat samenwerking is en over hoe de samenwerking werkt. Laat u daarbij ondersteunen door de griffier. De raad heeft voldoende instrumenten om te kunnen sturen. Het is een kwestie van benutten. Expertise binnen de raad of fractie zorgt ervoor dat raadsleden in staat zijn dat ook te doen.
8. Laat uw samenwerkingsverbanden regelmatig evalueren en bekijk of continuering noodzakelijk is. Vanuit het oogpunt van publieke meerwaarde is het cruciaal dat de samenwerkingsprocessen kritisch door de raad worden gevolgd.

Deze paragraaf is om de volgende twee redenen van belang voor de raad:

- De verbonden partijen voeren vaak beleid uit dat de gemeente in beginsel zelf kan doen. De gemeente blijft verantwoordelijk voor het realiseren van de beoogde doelstellingen van de programma's. De raad heeft een kaderstellende en controlerende taak over die programma's.
- Het budgettaire beslag en de financiële risico's die de gemeente met de verbonden partijen kan lopen, en de daaruit volgende budgettaire gevolgen.

Overzicht verbonden partijen

1A. Besloten vennootschappen

- B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

1B. Naamloze vennootschappen

- NV Bank Nederlandse Gemeenten
- NV Holding Westland Infra

2A. Stichtingen

- Stichting Groenfonds
- Stichting Businesspark Haaglanden

3. Gemeenschappelijke Regelingen

- Stadgewest Haaglanden
- Bedrijvenschap HarnaschPolder
- Metropoolregio Rotterdam-Den Haag
- Veiligheidsregio Haaglanden
- Gemeentelijke Gezondheidsdienst Haaglanden
- Regionaal Inkoopbureau H10
- Recreatieschap Midden-Delfland
- Gemeenschappelijke regeling Archiefbeheer Midden-Delfland
- Gemeenschappelijke regeling Archeologie Midden-Delfland
- Omgevingsdienst Haaglanden

Voor onderstaande informatie zijn de gegevens verwerkt die op 12 april 2017 bij ons bekend zijn.

1A. Besloten vennootschappen

Naam	B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides (GBE)		
Vestigingsplaats	Rotterdam		
Rechtsvorm	Besloten vennootschap		
Financieel belang gemeente	B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides is gezamenlijk eigendom van 22 gemeenten in de provincie Zuid Holland. De gemeente Midden-Delfland is in het bezit van 23.980 aandelen (1,3% van het totaal).		
Bestuurlijk belang gemeente	De gemeente wordt in de aandeelhoudersvergaderingen vertegenwoordigd door de portefeuillehouder Leefomgeving, Economie en Financiën. Er is stemrecht naar rato van het aandelenkapitaal.		
Vermogenspositie	<u>31-12-2016</u> <u>31-12-2015</u>		
	Eigen Vermogen	€ 248,6 miljoen	€ 246,3 miljoen
	Vreemd Vermogen	€ 0 miljoen	€ 1,3 miljoen
Eventuele risico's	De gemeente Midden-Delfland heeft een risicodragend vermogen (aandelenkapitaal) van € 1 miljoen op de balans staan.		
Overige informatie	<u>Wat willen we bereiken?</u>		
	Het altijd kunnen leveren van schoon en hoogwaardig drinkwater en het continu beschikbaar hebben van industriewater dat aan strenge normen voldoet.		
	<u>Wat is er bereikt?</u> De deelname in de B.V. GBE heeft geresulteerd in een dividenduitkering over 2015 van € 21 mln. Hiervan ontvangt de gemeente Midden-Delfland op basis van haar deelnemings-percentages een bedrag van € 265.724. Dit bedrag is in de gemeentelijke jaarrekening 2016 verantwoord. De solvabiliteit van de BV is ultimo 2015 99,5 %.		

1B. Naamloze vennootschappen

Naam	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)														
Vestigingsplaats	Den Haag														
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap														
Financieel belang gemeente	Eigenaar van de bank zijn gemeenten, Provincies en de Staat. De gemeente Midden-Delfland is in het bezit van 48.594 aandelen (0,087% van het totaal) de nominale waarde bedraagt € 2,50.														
Bestuurlijk belang gemeente	De gemeente wordt in de aandeelhoudersvergaderingen vertegenwoordigd door de portefeuillehouder Leefomgeving, Economie en Financiën. Er is stemrecht naar rato van het aandelenkapitaal.														
Vermogenspositie	<table><tr><td></td><td><u>31-12-2016</u></td><td><u>31-12-2015</u></td></tr><tr><td>Eigen Vermogen</td><td>€ 4.486 miljoen</td><td>€ 4.163 miljoen</td></tr><tr><td>Vreemd Vermogen</td><td>€ 149.483 miljoen</td><td>€ 145.317 miljoen</td></tr><tr><td>Achtergestelde schulden</td><td>€ 31 miljoen</td><td>€ 31 miljoen</td></tr></table>				<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>	Eigen Vermogen	€ 4.486 miljoen	€ 4.163 miljoen	Vreemd Vermogen	€ 149.483 miljoen	€ 145.317 miljoen	Achtergestelde schulden	€ 31 miljoen	€ 31 miljoen
	<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>													
Eigen Vermogen	€ 4.486 miljoen	€ 4.163 miljoen													
Vreemd Vermogen	€ 149.483 miljoen	€ 145.317 miljoen													
Achtergestelde schulden	€ 31 miljoen	€ 31 miljoen													
Eventuele risico's	De gemeente Midden-Delfland heeft een risicodragend vermogen (aandelenkapitaal) van € 120.674 op de balans staan. De BNG Bank hoort tot de meest kredietwaardige banken ter wereld.														
Overige informatie	<p><u>Wat willen we bereiken?</u> Deze deelneming is een duurzame belegging. BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.</p> <p><u>Wat is er bereikt?</u> Over 2016 realiseerde BNG Bank een nettowinst na belastingen van EUR 369 miljoen (2015: EUR 226 miljoen). In 2016 is € 48.594 aan dividend ontvangen over 2015. In 2017 zal € 79.694 worden uitgekeerd over 2016. Gezien de aanhoudende onzekerheden acht de bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de verwachte nettowinst 2017.</p>														

Naam	N.V. Holding Westland Infra											
Vestigingsplaats	Poeldijk											
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap											
Financieel belang gemeente	N.V. Holding Westland Infra is gezamenlijk eigendom van de gemeenten Midden-Delfland en Westland. De gemeente Midden-Delfland is in het bezit van 272 aandelen (13,6% van het totaal).											
Bestuurlijk belang gemeente	De gemeente wordt in de aandeelhoudersvergaderingen vertegenwoordigd door de portefeuillehouder Leefomgeving, Economie en Financiën. Er is stemrecht naar rato van het aandelenkapitaal. De burgemeester is benoemd als commissaris van de N.V. De commissaris houdt toezicht op de directie en het beleid.											
Vermogenspositie	<table><tr><td></td><td><u>31-12-2015</u></td><td><u>31-12-2014</u></td></tr><tr><td>Eigen vermogen</td><td>€ 121.127.000</td><td>€ 124.944.000</td></tr><tr><td>Vreemd vermogen</td><td>€ 124.556.000</td><td>€ 109.542.000</td></tr></table> <p>Deze vermogensposities zijn op basis van de geconsolideerde balans. De jaarrekening 2016 is niet tijdig beschikbaar.</p>				<u>31-12-2015</u>	<u>31-12-2014</u>	Eigen vermogen	€ 121.127.000	€ 124.944.000	Vreemd vermogen	€ 124.556.000	€ 109.542.000
	<u>31-12-2015</u>	<u>31-12-2014</u>										
Eigen vermogen	€ 121.127.000	€ 124.944.000										
Vreemd vermogen	€ 124.556.000	€ 109.542.000										
Eventuele risico's	De gemeente Midden-Delfland heeft een risicodragend vermogen (aandelenkapitaal) van € 123.428 op de balans staan.											
Overige informatie	<u>Wat willen we bereiken?</u> Met de deelname in N.V. Holding Westland Infra is een ongestoorde levering van gas en elektriciteit aan burgers en bedrijven binnen de gemeente gegarandeerd. Westland Infra opereert volgens de vastgestelde Netbeheer+ strategie. Netbeheer+ houdt in dat de kerncompetenties die in de organisatie aanwezig zijn om de wettelijke, gereguleerde taken van de netbeheerder op een goede wijze uit te voeren, ook worden ingezet voor activiteiten in de vrije markt. Dit zijn de zogenoemde 'nevenactiviteiten'. De nevenactiviteiten zijn een integraal onderdeel van het netwerkbedrijf. De nevenactiviteiten zorgen voor extra inkomsten en ook voor extra dekking van kosten die de netbeheerder voor het uitvoeren van zijn wettelijke taken moet maken. De nevenactiviteiten zorgen voor een klantgerichte- en dynamische omgeving en voor prikkels tot productontwikkeling en innovatie. Dit beleid wordt door de aandeelhouders onderschreven. Voor het grootste deel van haar inkomsten is Westland Infra afhankelijk van de gereguleerde netwerktarieven. Deze regulering is in handen van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa). Aangezien netbeheerders veelal investeringen											

	<p>moeten doen voor de lange termijn, is zekerheid over de ontwikkeling van de inkomsten op lange termijn belangrijk.</p> <p><u>Wat is er bereikt?</u></p> <p>Over het verslagjaar 2015 is € 13 miljoen (€ 6.500 per aandeel) aan dividend uitgekeerd. Op grond van dit besluit heeft Midden-Delfland een bedrag van € 1.768.000 aan dividend ontvangen. Dit bedrag is verantwoord in de gemeentelijke jaarrekening 2016.</p>
--	---

2A. Stichtingen

Naam	Stichting Groenfonds Midden-Delfland										
Vestigingsplaats	Midden-Delfland										
Rechtsvorm	Stichting										
Financieel belang gemeente	Bij de oprichting heeft de gemeente een startbedrag aan de stichting beschikbaar gesteld. Daarnaast draagt de gemeente voor elke op te leveren nieuwe woning in Look-West Noord € 1.361 bij aan het vermogen van de stichting. Voor de uitvoering heeft de stichting een contractrelatie voor periodes van 6 jaar met de Agrarische Natuurvereniging Vockestaert. De huidige periode loopt van 2012-2017.										
Bestuurlijk belang gemeente	De gemeente Midden-Delfland levert de voorzitter van het bestuur van de stichting. Huidige voorzitter is de portefeuillehouder Midden-Delfland en groen.										
Vermogenspositie	<table> <tr> <td></td><td><u>31-12-2015</u></td><td><u>31-12-2014</u></td></tr> <tr> <td>Eigen vermogen</td><td>€ 9.721.532</td><td>€ 8.983.661</td></tr> <tr> <td>Vreemd vermogen</td><td>€ 15.846</td><td>€ 23.785</td></tr> </table> <p>De jaarrekening 2016 is niet tijdig beschikbaar voor de positie per 31 december 2016.</p>			<u>31-12-2015</u>	<u>31-12-2014</u>	Eigen vermogen	€ 9.721.532	€ 8.983.661	Vreemd vermogen	€ 15.846	€ 23.785
	<u>31-12-2015</u>	<u>31-12-2014</u>									
Eigen vermogen	€ 9.721.532	€ 8.983.661									
Vreemd vermogen	€ 15.846	€ 23.785									
Eventuele risico's	Er is op dit moment geen risico bekend.										
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u></p> <p>De doelstellingen van de Stichting Groenfonds Midden-Delfland sluiten aan op de gemeentelijke missie, zoals ook vastgelegd in Midden-Delfland® 2025. De pijler van het open groene agrarische cultuurlandschap, de melkveehouderij, staat onder druk. Door middel van groene diensten (middels een puntensysteem) wordt gewerkt aan de doelen van de stichting, te weten</p> <ul style="list-style-type: none"> - instandhouding van het open agrarisch cultuurlandschap - verbetering van de relatie stad en platteland. <p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u></p> <p>Zorgen voor continuering van de activiteiten zoals de stichting deze ontwikkelt. Dit houdt in: beloning van groene diensten op het gebied van natuur en landschap (doelstelling 1) en educatie en recreatie (doelstelling 2). Samen met de stichting wordt gewerkt aan de concretisering van de doelstellingen. Voorbeelden zijn toetreding van andere gemeenten, het promoten van de Streekrekening, en Vliegende Wandelpaden. Daarnaast maakt de stichting komend jaar een strategische balans op.</p> <p><u>Wat is er bereikt?</u></p> <p>Bij de instandhouding van de kwaliteit van het open agrarisch cultuurlandschap spelen weidevogelbeheer (bijv. later maaien om weidevogelkuikens een kans te geven) en natuur- en landschapsbeheer een grote rol. Voor de versterking van de stad-land relatie krijgen schoolkinderen uit het omliggend stedelijk gebied les op en rond de boerderij over het landschap natuur, en de herkomst van ons voedsel. Op die manier draagt het fonds bij aan de instandhouding van de kwaliteit én aan het draagvlak voor het landschap. Net als voorgaande jaren is ingezet op boerenlandpaden zoals Vliegende Wandelpaden (paden die kunnen variëren in tijd en plaats) en het Voddijkpad. Met de uitkomsten van de Strategische Balans werkt het fonds aan meer ruimte voor stad-landrelatie en innovaties. Deze Strategische Balans, in 2016 door het bestuur van de Stichting vastgesteld, is de opmaat voor de nieuwe werkperiode van 6 jaar. Het Groenfonds spreekt met Fonds 1818 over toekomstige samenwerking op het gebied van educatie en voorlichting.</p>										

Naam	Stichting Businesspark Haaglanden
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Stichting
Financieel belang gemeente	De jaarlijkse gemeentelijke bijdrage is € 10.000.
Vermogenspositie	Het Businesspark Haaglanden heeft nog geen informatie over de balans per 31-12-2016 verstrekt.
Bestuurlijk belang gemeente	Het Businesspark Haaglanden ondersteunt de ontwikkeling van het bedrijventerrein Harnaschpolder. Regionale samenwerking en afstemming vergroot de slagkracht en gaat onderlinge regionale concurrentie tegen.
Eventuele risico's	Er zijn op dit moment geen risico's bekend.
Overige informatie	<p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u></p> <p>Het businesspark Haaglanden is een samenwerkingsverband op het gebied van de ontwikkeling en uitgifte van nieuwe bedrijfsterreinen. Deelnemers zijn de gemeenten Midden-Delfland, Den Haag, Rijswijk en Pijnacker-Nootdorp. De gemeenten en bedrijvenschappen zijn ieder individueel beleidsmatig, financieel en juridisch verantwoordelijk voor de bedrijventerreinen die onder de vlag van het Businesspark Haaglanden worden uitgegeven en ontwikkeld.</p> <p>Het creëren en behouden van werkgelegenheid en het bieden van aantrekkelijke vestigingslocaties in de regio staan centraal. Doel van de samenwerking is de gronduitgifte voor de klant zo soepel mogelijk te laten verlopen. Tussen de ambtelijke accountmanagers van gemeenten en bedrijvenschappen is georganiseerd. De gemeenten en schappen zijn betrokken bij (potentiële) klanten.</p> <p>In het jaarplan van 2016 is de ambitie opgenomen om het businesspark als merk verder te positioneren.</p> <p><u>Wat is er bereikt?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - In 2016 is de organisatie verder geprofessionaliseerd. De gemeenten bespraken hun uitgiftestrategieën en de introductie van een klantvolgsysteem. - Er vindt meer overleg plaats tussen de gemeenten. Ter bevordering van de strategische en tactische afstemming tussen de deelnemende gemeenten en schappen is de directieraad ingevoerd. In deze directieraad zijn de directeuren van de deelnemende gemeenten vertegenwoordigd. Het effectief inzetten van bestuurders is nog een ontwikkelpunt. - De samenwerking met Steenworp verloopt goed. Er ontstaat ook meer samenwerking met andere huisvestingsbedrijven, zoals makelaars. - Het verkoopinstrument erfpacht kan steeds beter ingezet worden binnen de regionale samenwerking. - Wegens de veranderende marktomstandigheden heeft in 2016 de focus gelegen op acquisitie en uitgifte. Er heeft namelijk een forse toename aan geïnteresseerden plaatsgevonden. Dit betekent niet dat geen aandacht is besteed aan vernieuwende concepten, maar in mindere mate dan beoogd. Het businesspark zal in 2017 dit punt verder oppakken. - Er is meer persoonlijk contact met ondernemers geweest in de vorm van netwerken/ ondernemerspleinen/ brancheverenigingen, presentaties, gesprekken vooraf te initiëren. Daarnaast zijn er lokale bijeenkomsten georganiseerd. Het businesspark neemt ook deel aan de bedrijventerreinencommissie VNO-NCW Westland/Midden-Delfland.

3. Gemeenschappelijke Regelingen

Naam	Stadsgewest Haaglanden
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling Regionaal Openbaar Lichaam
Activiteiten	In 2014 is het proces tot liquidatie van het Stadsgewest Haaglanden gestart. Relevante besluitvorming over liquidatie van Haaglanden en oprichting van de Metropoolregio heeft plaatsgevonden in de raadsvergadering van 23 september 2014.
Financieel belang gemeente	In de gemeentebegroting is het niet noodzakelijk voor het Stadsgewest Haaglanden in liquidatie uitgaven of inkomsten te ramen.
Vermogenspositie	Het positieve liquidatiesaldo per 1 April 2016 is € 4.394.039.
Bestuurlijk belang gemeente	Het Stadsgewest Haaglanden in liquidatie vervult geen functie meer in het bereiken van gemeentelijke of regionale doelstellingen. Belang gemeente beperkt

	zich nog tot een zorgvuldige liquidatie. Per 1 januari 2015 is namens Midden-Delfland het raadslid E. de Jong - Hoogendoorn benoemd in het Algemeen Bestuur van de regeling in liquidatie.
Eventuele risico's	Er wordt vanuit gegaan dat de afwikkeling van de liquidatie binnen de begroting en reserve(s) wordt opgevangen.
Overige informatie	<p><u>Wat is er bereikt?</u></p> <p>Sinds 1 januari 2015 is het Stadsgewest Haaglanden in liquidatie. De Gemeenschappelijke regeling vervalt na afronding van het liquidatieproces. De gemeente Zoetermeer is aangewezen als gemeente die de liquidatie formeel afhandelt.</p> <p>Het Stadsgewest Haaglanden heeft nog formeel een huurcontract voor de oude kantoorgebouwen tot oktober 2019. Tot 1 oktober 2017 huurt de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) de kantoorruimten. In het liquidatiesaldo is geen rekening gehouden met huurinkomsten na het vertrek van de MRDH.</p> <p>Bij de afwikkeling van de liquidatie is een tussen het stadsgewest en de verhuurder een BTW-geschil ontstaan met een maximale claim van € 1.575.730. Het aandeel van Midden-Delfland is 1,75% (€ 27.600). Bij toewijzing van de claim of gedeelte daarvan wordt het bedrag verrekend met het resterende liquidatiesaldo. Na afronding van alle liquidatiewerkzaamheden en kosten vindt afrekening plaats met de gemeenten op basis van het aantal inwoners. Gelet op het resterend liquidatiesaldo is een opbrengst voor de gemeente reëel.</p>

Naam	Bedrijvenschap HarnaschPolder										
Vestigingsplaats	Schipluiden										
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling										
Financieel belang gemeente	De gemeenten Midden-Delfland en Den Haag participeren beiden risicodragend. Een tekort wordt verdeeld in de verhouding 15% (Midden-Delfland) en 85% (Den Haag). Het aandeel van gemeente Midden-Delfland in het tekort wordt afgedekt door de 'Voorziening in tekort Bedrijvenschap'. Per 31-12-2016 bedraagt deze voorziening € 2.505.000.										
Bestuurlijk belang gemeente	<p>Lid van het Algemeen Bestuur zijn de portefeuillehouders:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grote projecten, kernen en monumenten; - Financiën en economie; - Midden-Delfland beleid. <p>De portefeuillehouders Grote projecten, kernen en monumenten en Financiën en Economie zijn tevens lid van het dagelijks bestuur.</p>										
Vermogenspositie	<table> <tr> <td></td><td><u>31-12-2016</u></td><td><u>31-12-2015</u></td></tr> <tr> <td>Eigen vermogen</td><td>€ -18.240.000</td><td>€ -14.760.000</td></tr> <tr> <td>Vreemd vermogen</td><td>€ 105.037.000</td><td>€ 72.000.000</td></tr> </table>			<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>	Eigen vermogen	€ -18.240.000	€ -14.760.000	Vreemd vermogen	€ 105.037.000	€ 72.000.000
	<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>									
Eigen vermogen	€ -18.240.000	€ -14.760.000									
Vreemd vermogen	€ 105.037.000	€ 72.000.000									
Eventuele risico's	De meest actuele grondexploitatieberekening is van prijspeil 1-1-2017. Daarin wordt het tekort geraamd op ((netto contante waarde) € 18.240.000 (15% = € 2.736.000). De bestuurlijke behandeling hiervan heeft nog niet plaatsgevonden. Indien nodig wordt na de bestuurlijke behandeling de voorziening in 2017 aangevuld tot het vereiste niveau.										
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u></p> <p>Met de deelname wordt onder meer beoogd de werkgelegenheid een impuls te geven, een kwalitatieve invulling te geven aan het bedrijventerrein en zorg te dragen voor de afstemming met de woningbouw in de Harnaschpolder. Verder is de gemeente Midden-Delfland een volwaardig partner bij de ontwikkeling, waarmee een sterke externe oriëntatie van de gemeente Midden-Delfland is gewaarborgd.</p> <p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u></p> <p>Via de deelname aan het Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur geven wij invulling aan de bovengenoemde uitgangspunten. Daarnaast stelt de gemeentelijke organisatie capaciteit beschikbaar om de genoemde doelstellingen te bereiken (via detachering).</p> <p><u>Wat is er bereikt?</u></p> <p>Voor de ontwikkeling van het bedrijventerrein zijn twee bestemmingsplannen vastgesteld in 2015. In 2016 is naar aanleiding van een tussenuitspraak van de Raad van State een herstelbesluit genomen voor het bestemmingsplan Harnaschpolder Noord 2014. Bij uitspraak van de voorzieningenrechter van 13</p>										

	<p>mei 2016 is het bestemmingsplan Harnaschpolder Zuid 2014 in werking getreden. De Raad van State behandelt in 2017 de vier beroepen. Voor de realisatie van een reclamemast in het noordelijk deel van het bedrijventerrein is een separaat bestemmingsplan in procedure gebracht.</p> <p>In 2016 startte het Bedrijvenschap Harnaschpolder de administratieve onteigeningsprocedure. Het besluit van de Kroon wordt in 1ste kwartaal 2017 verwacht. In 2016 heeft het bedrijvenschap met twaalf eigenaren aan de Harnaskade minnelijke overeenstemming bereikt</p> <p>De gemeente Midden-Delfland besloot nog één uitgifte in erfpacht door het bedrijvenschap te faciliteren. De gemeente Den Haag gaat toekomstige uitgiften in erfpacht mogelijk maken op het bedrijventerrein. Daarmee is de inzet van erfpacht als stimulerend instrument bij de uitgifte van het bedrijventerrein geborgd.</p> <p>Het bedrijventerrein Harnaschpolder maakt deel uit van het Businesspark Haaglanden. In dat samenwerkingverband draagt de Harnaschpolder bij aan een grote verscheidenheid van vestigingsmogelijkheden voor uiteenlopende bedrijven in de regio. De opening van de A4 heeft duidelijk een aantrekkende werking op nieuwe klanten. Het bedrijvenschap is met een groot aantal partijen in gesprek waaronder ook lokale ondernemers. In 2016 zijn op basis daarvan meerdere reserveringsovereenkomsten gesloten voor een groot deel van de nog uit te geven kavels. De bedrijven hebben een toenemende aandacht voor het aspect duurzaamheid.</p> <p>In deelgebied Woud-Harnasch is overeenstemming bereikt over de uitgifte van circa 8 hectare aan DHG. De uitgifte vindt naar verwachting in fasen plaats vanaf 2017. Er is in 2016 concreet 0,2 hectare geleverd. Als gevolg van de bestemmingplanprocedures vindt de levering van 5,1 hectare grond in 2017 plaats waarna de bouw concreet gaat starten. Deze uitgifte is in 2014 contractueel met Bauhaus overeengekomen.</p> <p>In 2016 zijn onder meer de gebouwen voor het tankstation DC Berkel, het Archiefgebouw en het bedrijfsgebouw Van Leeuwen gerealiseerd. Er is gestart met de bouw van het nieuwe distributiecentrum van DHL. Dit gebouw is voorzien van energiebesparende en milieuvriendelijke installaties en krijgt een BREEAM 'Excellent' certificering voor duurzaamheid.</p>
--	--

Naam	Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Activiteiten	Bij de MRDH zijn betrokken de gemeenten Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Den Haag, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Lansingerland, Leidschendam-Voorburg, Maassluis, Midden-Delfland, Nissewaard, Pijnacker-Nootdorp, Ridderkerk, Rijswijk, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Wassenaar, Westland, Westvoorne en Zoetermeer.		
Financieel belang gemeente	<p>De MRDH heeft twee permanente inkomstenbronnen. Voor de taken Economisch vestigingsklimaat is dat de inwonersbijdrage. Voor de taken op het terrein van verkeer en openbaar vervoer ontvangt het rechtstreeks vanuit het Rijk budget, genaamd BDU (brede doeluitkering) verkeer en vervoer. Daarnaast dragen de gemeenten uit het voormalige Stadsgewest Haaglanden in ieder geval tot en met 2017 nog een bedrag van € 9,13 per inwoner bij aan het Mobiliteitsfonds Haaglanden/MRDH.</p> <p>De inwonersbijdrage 2016 is € 2,47. Hiervan is € 1,46 bestemd voor uitvoering projecten ter versterking van het economisch vestigingsklimaat en is € 1,01 bestemd voor de apparaatskosten.</p>		
Vermogenspositie		<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>
	Eigen vermogen	€ 2.590.025	€ 2.487.228
	Vreemd vermogen	€ 566.216.670	€ 634.101.175
Bestuurlijk belang gemeente	<p>Wethouder Horlings is door de gemeenteraad benoemd als lid van het Algemeen Bestuur. Op basis van zijn portefeuille in het college is hij qualitate qua lid van de Vervoersautoriteit en de Bestuurscommissie Economisch Vestigingsklimaat.</p> <p>De raadsleden mevrouw E. de Jong-Hoogendoorn en de heer A.J. Plooijs zijn lid van de Adviescommissie economisch vestigingsklimaat. De heren R.H.G. Zwaard en I.J. Trouwborst waren tot 21 maart 2016 lid van de adviescommissie Vervoersautoriteit. Per 22 maart 2016 zijn de dames A.C. Kardol-Westen en A.</p>		

	Schouten-van Doorn benoemd tot lid van deze adviescommissie. Het raadslid de heer J.G. Jongsma is benoemd in de Rekeningencommissie
Eventuele risico's	Er zijn op dit moment geen risico's bekend.
Overige informatie	<p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u></p> <p>Doelstelling Centrale doelstelling van de MRDH is het versterken van de regionale economie. De MRDH werkt met de 23 gemeenten aan het versterken van het economisch vestigingsklimaat. Tweede belangrijke opdracht voor de MRDH zijn de taken op het terrein van verkeer en vervoer, benoemd als Vervoersautoriteit. De Vervoersautoriteit verricht taken op het terrein van openbaar vervoer en verbetering van de bereikbaarheid en verkeerskundige ontsluiting van de regio.</p> <p>Missie en ambitie De missie van de MRDH is het werken aan een duurzame internationale Metropoolregio waarin bewoners en bedrijven zich optimaal kunnen ontplooiën, internationale bezoekers zich welkom voelen en belangrijke bestemmingen eenvoudig en prima bereikbaar zijn. De ambitie van de MRDH om in 2025 internationaal marktleider te zijn in ontwerpen, ontwikkelen, maken en vermarkten van oplossingen op het gebied van duurzaam leven in een sterk verstedelijkte deltaregio. In de regio worden samenhangende oplossingen bedacht, getest en geproduceerd voor mondiale logistieke, energie-, voedsel- en veiligheidsvraagstukken. De regio is beter bereikbaar en het daily urban system is versterkt.</p> <p><u>Wat is er bereikt?</u> Op 1 februari 2016 is formeel het rapport 'Metropolitan review Rotterdam The Hague' van de OESO opgeleverd. Dit rapport heeft de basis gelegd voor de integrale samenwerking bij de totstandkoming van het Regionaal Investeringsprogramma (RI. Eind 2016 is de Roadmap Next Economy (RNE) opgeleverd. Projecten uit de RNE zijn opgenomen in het RI of worden na een verdere duiding van het project toegevoegd aan het RI. Projecten uit het RI dragen bij aan de versterking van het regionaal economisch vestigingsklimaat. Het RI kwalificeert het landschap 'Central park Midden-Delfland' als back-bone binnen de stedelijke omgeving. Voorbeelden van projecten die een relatie hebben met het Uitvoeringsprogramma Midden-Delfland zijn de Hollandse Banen (slow lanes), metropolitaanse vaarroutes (Monstersche sluis – Lijndraaiersbrug), Koningsrust en Internationaal Hippisch Kenniscentrum CHIO-MRDH. Andere belangrijke thema's zijn de aanleg en inpassing viersporigheid en het versterken van de Greenport Westland-Oostland.</p> <p>De RNE is een advies aan bedrijven, kennisinstellingen en overheden hoe vorm te geven aan de economische transitie. De Economische Programmaraad Zuidvleugel (EPZ) is verzocht actief de uitwerking en voortgang van de RNE op zich te nemen. De RNE benoemt 5 transitiepaden, te weten 'smart digital delta', 'smart energy delta', 'circular economy', 'entrepreneurial region' en 'next society'. De RNE bevat voor de gemeente(n), andere overheden en bedrijven inhoudelijke handvatten die goed te gebruiken zijn bij het uitvoeren van de eigen taken en doelen.</p> <p>De samenwerking met de provincie Zuid-Holland is verder geïntensiveerd. Deze samenwerking is zichtbaar in het RI, de RNE en het gezamenlijk optrekken bij het opstellen de Ruimtelijk-Economische Ontwikkelingsstrategie (REOS) in de grootstedelijke regio's in Nederland.</p> <p>Inhoudelijke voorbeelden versterken economisch vestigingsklimaat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Agenda Kantoren 2015-2025 MRDH, inclusief instellen Regionale ambtelijke werkgroepen bedrijventerreinen, detailhandel en kantoren - Oprichten netwerk energie en warmtekaarten voor iedere gemeente - Regionaal netwerk duurzaam inkopen - Infrastructuur elektrisch rijden en fieldlab automatisch vervoer last mile - Internationale brandingsstrategie 'Rotterdam – The Hague: a real life testing ground' - Onderzoek naar regiobrede 'tourist card' - Versterken van de netwerksamenwerking en subsidiëring initiatieven gericht op de campusontwikkeling, realiseren cross-overs en oprichten van de fieldlab-infrastuctuur

	<ul style="list-style-type: none"> - Verdere uitwerking visie West8 perspectief op het landschap, met projecten die onderdeel zijn van het RI (bijv. Hollandse Banen en vaarrecreatie, ook opgenomen als thema in het Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Landschapstafel Hof van Delfland) - Alliantie Vrije Tijdseconomie, een initiatief van de gemeente Maassluis met als doel om de groene verbindingen in de regio beter toegankelijk te maken voor de 'stedeling' om op die manier het toerisme te versterken. <p>De inhoudelijke rapportage bereikte resultaten door samenwerking binnen de Vervoersautoriteit van de verbonden partij MRDH is onderdeel van programma 3.</p>
--	--

Naam	Veiligheidsregio Haaglanden											
Vestigingsplaats	Den Haag											
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling Regionaal Openbaar Lichaam											
Activiteiten	In de gemeenschappelijke regeling is ten aanzien van de doelstelling het volgende opgenomen: 1. De Veiligheidsregio behartigt de belangen van de gemeenten ten aanzien van de door hen overgedragen taken op de volgende terreinen: - brandweezorg - geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen - rampenbestrijding en crisisbeheersing - het beheer van de gemeenschappelijke meldkamer. 2. Daarnaast heeft de Veiligheidsregio de zorg voor: - het in standhouden van de zorginstelling CPA en de zorg voor het voldoen aan de verplichtingen die voortvloeien uit de Wet toelating zorginstellingen. - een adequate samenwerking met het regionale college van politie ten aanzien van onder meer de gemeenschappelijke meldkamer; - een gecoördineerde en multidisciplinaire voorbereiding op de rampenbestrijding en crisisbeheersing.											
Financieel belang gemeente	De Veiligheidsregio stelt jaarlijks een begroting op die door het Algemeen Bestuur wordt vastgesteld. Voorafgaand kan de raad haar zienswijze uitbrengen op de ontwerpbegroting. Ongeveer 86% van de inkomsten van de VRH wordt ingebracht door de deelnemende gemeenten. Van deze totale gemeentelijke bijdrage neemt Midden-Delfland 1,25% voor haar rekening. In 2016 is de bijdrage van de gemeente Midden-Delfland € 985.000.											
Bestuurlijk belang gemeente	De burgemeester is krachtens het bepaalde in de Wet Veiligheidsregio's lid van het Algemeen Bestuur. De burgemeester van Midden-Delfland is door het Algemeen Bestuur benoemd tot lid van het Dagelijks Bestuur.											
Vermogenspositie	<table><tr><td></td><td>31-12-2016</td><td>31-12-2015</td></tr><tr><td>Eigen Vermogen</td><td>€ 6.286.000</td><td>€ 7.808.000</td></tr><tr><td>Vreemd Vermogen</td><td>€115.002.000</td><td>€115.124.000</td></tr></table>				31-12-2016	31-12-2015	Eigen Vermogen	€ 6.286.000	€ 7.808.000	Vreemd Vermogen	€115.002.000	€115.124.000
	31-12-2016	31-12-2015										
Eigen Vermogen	€ 6.286.000	€ 7.808.000										
Vreemd Vermogen	€115.002.000	€115.124.000										
Eventuele risico's	De ratio van het weerstandsvermogen is voldoende.											
Overige informatie	<u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling willen wij bereiken dat efficiënt en doelmatig invulling wordt gegeven aan de gemeentelijke taken op het gebied van de brandweezorg, het ambulancevervoer, de rampenbestrijding en de geneeskundige hulpverlening bij rampen. Aan de gemeenschappelijke regeling nemen de gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer deel. <u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u> De Veiligheidsregio streeft naar, nu de regionalisering een feit is, efficiencyverbetering waardoor de veiligheid in de regio toeneemt en voorts dat met minder of geen meerkosten nieuw (nationaal) beleid ingevoerd kan worden. De VRH voert haar taken nog steeds uit overeenkomstig de eerder geformuleerde ambities. Met die ambities hebben de gemeenten ingestemd. De afgelopen jaren heeft zij de bestuurlijke opdracht om ingaande 2015 structureel 10% goedkoper te zijn waar gemaakt. Op dat niveau is de VRH in 2016 gebleven. Daarbij is de veiligheid niet in het geding gekomen. Met de inzet van flexibele eenheden is de paraatheid op orde. De aanrijtijden worden gehaald. Diverse werkprocessen zijn verder geregionaliseerd. Voor wat betreft de lokale aangelegenheden heeft de raadscommissie in maart 2016 nadere informatie ontvangen via een informatiebijeenkomst.											

Naam	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Haaglanden
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling De GGD is ondergebracht bij de gemeente Den Haag. Het Algemeen Bestuur van GGD Haaglanden stelt voor negen gemeenten in Haaglanden het regionale takenpakket vast. Dit takenpakket bevat zowel wettelijke als regionale taken.
Financieel belang gemeente	De gemeente draagt bij in de regionale taken op basis van een bedrag per inwoner. Daarnaast wordt voor lokale taken een apart bedrag betaald.
Bestuurlijk belang gemeente	De wethouder Zorg is lid van het Algemeen Bestuur.
Vermogenspositie	De vermogenspositie is moeilijk te bepalen. Het betreft werkzaamheden die door Den Haag worden uitgevoerd op basis van een bedrag per inwoner.
Eventuele risico's	Er zijn geen risico's op de bedrijfsvoering, om dat er sprake is van een dienstverleningsmodel. De jaarrekening van de gemeenschap-pelijke regeling is gelijk aan de begroting. Dit tenzij er sprake is geweest van extra taken (zoals grootschalige vaccinatie ter afwending van een infectieziekte-epidemie) of dat er meer of minder is afgenomen van producten die per prestatie worden afgerekend (zoals kinderopvanginspecties). Het bestuur toetst jaarlijks de geleverde prestaties in relatie tot het afgesproken volume en kwaliteitsniveau. De gemaakte afspraken over vergoeding van het takenpakket gelden voor vier jaar. Daarna moet hierover opnieuw worden onderhandeld. Tijdig en transparant inzicht in de voortgang van de uitvoering van het afgesproken takenpakket is hiervoor een noodzaak. Hierover zijn dan ook afspraken vastgelegd in het reglement .
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> Het bewaken, bevorderen en beschermen van de gezondheid van de inwoners van de regio Haaglanden. De GGD voert taken uit op het gebied van openbare gezondheidszorg voor de negen gemeenten in Haaglanden. In het regionale takenpakket zijn alle wettelijke taken opgenomen.</p> <p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u> De belangrijkste taak van de GGD is het bevorderen, beschermen en bewaken van de publieke gezondheid. Via de deelname aan het Algemeen Bestuur wordt de efficiënte en effectieve uitvoering van de taken gemonitord. Op basis van de evaluatie van de GR wordt in 2017 gewerkt aan een herijking van de GR. De gemeente Midden-Delfland participeert in de werkgroep over het takenpakket.</p> <p><u>Wat is er bereikt?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Uitvoering taken conform de Gemeenschappelijke Regeling GGD Haaglanden. Hieronder vallen taken op gebied van tuberculosebestrijding, maar ook technische hygiënezorg en medische milieukunde. - Op basis van adviezen en cijfers over de gezondheid van Midden-Delflanders hebben we het lokaal gezondheidsbeleid vastgesteld. - Er is een project gestart vanuit gezondheidsbevordering om (sport)verenigingen te ondersteunen. We streven naar preventie en matiging van alcoholgebruik. Hiervoor is een eerste informatieavond voor bestuurders georganiseerd, - We hebben inzicht gekregen in de gezondheidsituatie door het opstellen van een Gezondheidsmonitor met bijbehorende Kernboodschappen. Er is een bijdrage geleverd aan het project gezonde school met diverse activiteiten - Er is een opdrachtformulering tot herijking van de Gemeenschappelijke Regeling opgesteld.

Naam	Inkoopbureau H-10
Vestigingsplaats	Pijnacker-Nootdorp
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling in de rechtsvorm van een bedrijfsvoeringsorganisatie met één verantwoordelijk bestuur.
Financieel belang gemeente	De gemeente draagt bij in de regionale taken op basis van een aandeel van 1,72%.
Bestuurlijk belang gemeente	Zie art. 5 Nieuwe Gemeenschappelijke regeling. Midden-Delfland heeft bestuurlijk belang in H4 verband. Burgemeester en wethouders van de gemeenten Delft, Midden-Delfland, Rijswijk en Westland wijzen samen uit hun midden één lid en één plaatsvervangend lid van het bestuur aan.

Vermogenspositie	<table><tr><td></td><td><u>31-12-2016</u></td><td><u>31-12-2015</u></td></tr><tr><td>Eigen vermogen</td><td>€ -34.869</td><td>€ 123.244</td></tr><tr><td>Vreemd vermogen</td><td>€ 968.103</td><td>€ 165.627</td></tr></table>		<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>	Eigen vermogen	€ -34.869	€ 123.244	Vreemd vermogen	€ 968.103	€ 165.627
	<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>								
Eigen vermogen	€ -34.869	€ 123.244								
Vreemd vermogen	€ 968.103	€ 165.627								
Eventuele risico's	<p>Er zijn geen risico's op de bedrijfsvoering, omdat er sprake is van een dienstverleningsmodel. De jaar rekening van het Regionaal Inkoopbureau is gelijk aan de begroting. Dit tenzij er sprake is geweest van extra taken. Uit het geheel van bedrijfs- en bestuursrisico's worden in de begroting van het inkoopbureau de hiernavolgende specifiek benoemd. Dit zijn dus niet uitputtend alle risico's, maar wel die risico's die de afgelopen jaren specifieke aandacht hebben gevraagd bij vergelijkbare organisaties als het Inkoopbureau H-10 en die zouden kunnen leiden tot (financiële) gevolgen:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Te grote variëteit in wensen van deelnemers waardoor niet de gewenste noodzakelijke efficiency wordt bereikt.2. Terugtrekkende deelnemers en/of het niet doorzetten van de GR per 1 januari 2018 hebben een risico voor de continuïteit van het Inkoopbureau H-10.3. Risico's die voortvloeien uit rechtsgedingen als gevolg van handelen van het Inkoopbureau H-10 (reguliere taakuitvoering).4. Technische incidenten zoals gebouwen, ICT, administratieve organisatie, archief e.d.5. Gedragsrisico's: integriteit, fraude, misbruik en oneigenlijk gebruik van bevoegdheden rechtmatigheid.6. Externe onvoorziene ontwikkelingen: benodigde investeringen vanwege wettelijke ontwikkelingen.7. Onvoorziene omstandigheden als gevolg van de opbouwfase van het Inkoopbureau H-10 zoals archiefvorming en ICT die niet in beginsel was voorzien.8. Het risico van extra dan wel hogere kosten i.v.m. noodzakelijke aanpassing hard- en software die in de opstartfase niet is voorzien.9. Het risico dat de werkzaamheden meer personele capaciteit vragen dan vooraf ingeschat.10. Wijzigingen (per 1 januari 2016) van de Wet bescherming persoonsgegevens en Wet meldplicht dataplekken.11. Implementatie nieuwe (ICT) software pakketten.12. Uitvoering nieuwe cao voor de gemeenten en hun gemeenschappelijke regelingen. <p>De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, op te kunnen vangen. Tot de aanwezige weerstandscapaciteit van het Inkoopbureau H-10 kunnen twee posten worden gerekend:</p> <ul style="list-style-type: none">- Reserves- Post onvoorzien <p>Na uitputting van deze capaciteit is het Inkoopbureau H-10 op de bijdrage van de deelnemers aangewezen.</p>									
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u></p> <p>De regeling behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van inkooptaken op taakonderdelen binnen het sociaal domein.</p> <p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Ter behartiging van de in artikel 3 genoemde belangen is het Inkoopbureau H-10 belast met de volgende taken:<ol style="list-style-type: none">a. uitvoering van de gezamenlijke inkoop en contractering (dat wil zeggen het bepalen van de wijze van inkoop, de inkoopprocedure en het contract- en leveranciersmanagement)b. het op verzoek namens gemeenten optreden richting leveranciers om de voorwaarden en eisen, waaronder de overeenkomsten worden afgesloten te harmoniseren (gecombineerde inkoop)c. het op verzoek van een individuele (of cluster van) gemeente(n) contracteren met leveranciers (individuele inkoop en contractering).2. In de dienstverleningsovereenkomst worden samenwerkingsafspraken vastgelegd met betrekking tot de financiering en af te nemen diensten van het Inkoopbureau H-10. De uit te voeren diensten zien op het aangaan en beëindigen van inkoopcontracten en contractmanagement met derden ter uitvoering van de taken in de Jeugdwet en voor een deel van de taken op basis van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015.									

	<u>Wat is er bereikt?</u> <ul style="list-style-type: none"> - Inkoop 2016 en 2017: Zorg is ingekocht en contracten zijn gesloten met zorgaanbieders m.b.t. het jaar 2016 en 2017 - Voorbereidingen ten behoeve van inkoop 2018: Zorg wordt ingekocht en contracten worden gesloten met zorgaanbieders m.b.t. het jaar 2018
--	---

Naam	Recreatieschap Midden-Delfland											
Vestigingsplaats	Schiedam											
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling											
Financieel belang gemeente	Gemeente draagt voor 2% bij in het nadelig saldo.											
Bestuurlijk belang gemeente	De portefeuillehouder Sociale ontwikkeling, Cultuur, Toerisme en Onderwijs is lid van het dagelijks bestuur (secretaris) en de Midden- Delflandraad. Vanwege een wijziging in de Wet Gemeenschappelijke Regelingen is het per 1 januari 2016 niet meer mogelijk een raadslid af te vaardigen.											
Vermogenspositie	<table><thead><tr><th></th><th>31-12-2015</th><th>31-12-2014</th></tr></thead><tbody><tr><td>Eigen vermogen</td><td>€ 13.779.217</td><td>€ 13.633.938</td></tr><tr><td>Vreemd vermogen</td><td>€ 9.805.090</td><td>€ 11.043.434</td></tr></tbody></table> <p>De jaarrekening 2016 is niet tijdig beschikbaar voor de positie per 31 december 2016.</p>				31-12-2015	31-12-2014	Eigen vermogen	€ 13.779.217	€ 13.633.938	Vreemd vermogen	€ 9.805.090	€ 11.043.434
	31-12-2015	31-12-2014										
Eigen vermogen	€ 13.779.217	€ 13.633.938										
Vreemd vermogen	€ 9.805.090	€ 11.043.434										
Eventuele risico's	<p>De ratio weerstandsvermogen is berekend ten einde te bepalen of het schap in staat is voldoende financiële middelen vrij te maken voor het dekken van de risico's op het moment, dat de risico's zich voordoen. Op dit moment is het niet mogelijk om de Ratio Weerstandsvermogen te berekenen, aangezien de genoemde risico's op p.m. zijn geraamd.</p> <p>De uittreding van Rijk en de consequenties van deze uittreding worden als een (hoog) structureel risico gekwalificeerd.</p>											
Overige informatie	<p>Bij het Recreatieschap Midden-Delfland zijn de gemeenten Delft, Vlaardingen, Schiedam, Maassluis, Westland, Midden-Delfland en de provincie Zuid-Holland betrokken.</p> <p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u></p> <p>Doel van het Recreatieschap Midden-Delfland is in onderlinge samenhang de bovengemeentelijke belangen van openluchtrecreatie en de belangen van natuurbescherming te behartigen. Daarnaast het bewaren en bevorderen van het natuur- en landschapsschoon. Dit doel is in lijn met wat de Cittaslow Midden-Delfland wil bereiken, zoals vastgesteld in Midden-Delfland® 2025. Dat is een landschap met A-kwaliteit, dat gastvrij is voor inwoners en bezoekers.</p> <p>De overige beleidsvoornemens zijn onder meer het invulling geven aan het routestructuurplan in het kader van IODS.</p> <p><u>Ontwikkelingen</u></p> <p>Binnen de gemeenschappelijke regeling spelen in 2015 diverse ontwikkelingen. De uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak over de uittreding van het Rijk uit de gemeenschappelijke regeling is beschikbaar. Over de randvoorwaarden is duidelijkheid gekomen. De uittreeddatum is vastgesteld op 1 januari 2012. De Midden-Delflandraad en het rijk treden met elkaar in overleg over het vaststellen van de afkoopsom bepaalde de Afdeling. De hoogte van de uittreedsom is het belangrijkste gespreksonderwerp.</p> <p><u>Wat is er bereikt?</u></p> <p>In 2016 is overeenstemming bereikt over de uittreedsom van het Rijk ter grootte van € 5,7 miljoen:</p> <ul style="list-style-type: none">• € 3,7 miljoen rechtstreeks aan het Recreatieschap Midden-Delfland• € 2 miljoen aan Staatsbosbeheer (SBB) voor projecten die bijdragen aan de kwaliteit van groene gebieden <p>In overleg met SBB zijn voorstellen opgesteld voor de besteding van de 2 miljoen euro.</p> <p>De deelnemers aan de regeling hebben in principe besloten de gemeenschappelijke regeling per 1 januari 2018 op te heffen. Vanaf 1 januari 2017 is het Recreatieschap Midden-Delfland formeel in liquidatie. De gronden die in eigendom zijn van het Recreatieschap Midden-Delfland gaan in principe naar de grondgebiedgemeente. Over de erfpachtgronden die zijn uitgegeven door het recreatieschap worden separate afspraken gemaakt met SBB.</p>											

Naam	Gemeenschappelijke regeling archiefbeheer Midden-Delfland
Vestigingsplaats	Delft
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Financieel belang gemeente	Voor het beheer en het beschikbaar stellen van de overgebrachte archieven draagt de gemeente per m ¹ bij aan de gemeente Delft. De kosten voor 2016 zijn € 18.500.
Bestuurlijk belang gemeente	Vóór 1 mei van elk jaar informeert het gemeentebestuur van Delft het gemeentebestuur van Midden-Delfland over de uitvoering van de regeling.
Vermogenspositie	De vermogenspositie is in dit geval moeilijk te bepalen. Het zijn werkzaamheden die door gemeente Delft worden uitgevoerd. Er is niet een aparte entiteit voor gecreëerd.
Eventuele risico's	Op dit moment zijn er geen risico's bekend.
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de gemeentelijke verplichtingen als bedoeld in de Archiefwet 1995.</p> <p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u> Door gebruik te maken van de archiefbewaarplaats van de gemeente Delft, waarbij de archivaris van Delft tevens is aangewezen als archivaris van de gemeente Midden-Delfland, is invulling gegeven aan de doelstelling van de deelname aan de gemeenschappelijke regeling. Verdere beleidsvoornemens zijn er op dit gebied niet.</p>

Naam	Gemeenschappelijke regeling archeologie Midden-Delfland
Vestigingsplaats	Delft
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Financieel belang gemeente	De gemeente draagt jaarlijks een vast bedrag bij in de kosten van de archeoloog van de gemeente Delft. Dit bedrag wordt jaarlijks proportioneel verhoogd aan de hand van de toepasselijke salarisverhoging voor gemeenteambtenaren. De bijdrage voor 2016 is € 18.525. Daarnaast wordt in voorkomende gevallen bijgedragen in de projectkosten voor opgravingen.
Bestuurlijk belang gemeente	Vóór 1 mei van elk jaar informeert het gemeentebestuur van Delft het gemeentebestuur van Midden-Delfland over de uitvoering van de regeling.
Vermogenspositie	De vermogenspositie is in dit geval moeilijk te bepalen. Het zijn werkzaamheden die door gemeente Delft worden uitgevoerd. Er is niet een aparte entiteit voor gecreëerd.
Eventuele risico's	Op dit moment zijn er geen risico's bekend.
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de gemeentelijke verplichtingen op het gebied van archeologisch onderzoek en het scheppen van de mogelijkheid om vondsten uit opgravingen in een eigen depot onder te brengen.</p> <p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u> Door de benoeming van de archeoloog van Delft tot archeoloog van de gemeente Midden-Delfland en het creëren van een depot voor de vondsten uit opgravingen, is invulling gegeven aan de doelstelling van de deelname aan de gemeenschappelijke regeling met Delft. Vanwege de inwerkingtreding van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg is de verwachting dat de gemeente een groter beroep moet doen op de capaciteit van de archeologische dienst van Delft.</p>

Naam	Regionaal Reinigingsbedrijf Avalex
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Financieel belang gemeente	Jaarlijks wordt ca. € 180 per aansluiting bijgedragen voor het geheel van afvalinzameling en -verwerking.
Bestuurlijk belang gemeente	De portefeuillehouder Leefomgeving, Economie en Financiën is lid van het Dagelijks Bestuur.

Vermogenspositie	<table><tr><td></td><td>31-12-2016</td><td>31-12-2015</td></tr><tr><td>Eigen vermogen</td><td>€ 4.205.000</td><td>- € 302.000</td></tr><tr><td>Vreemd vermogen</td><td>€ 48.400.000</td><td>€ 42.868.000</td></tr></table>		31-12-2016	31-12-2015	Eigen vermogen	€ 4.205.000	- € 302.000	Vreemd vermogen	€ 48.400.000	€ 42.868.000
	31-12-2016	31-12-2015								
Eigen vermogen	€ 4.205.000	- € 302.000								
Vreemd vermogen	€ 48.400.000	€ 42.868.000								
Eventuele risico's	In de begroting van Avalex zijn de verwerkingskosten van het afval meegenomen. Als de te verwachten hoeveelheden afval (GFT, Restafval en Grofvuil) in de begroting sterk afwijken van de werkelijke hoeveelheden aangeleverd afval dan kan dit een risico meebrengen. Dit geldt voor afwijkingen die hoger zijn dan begroot.									
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u></p> <p>Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de wettelijke verplichtingen op het gebied van afvalinzameling. Daarbij maken het bedrijf en de deelnemers toetsbare afspraken over de omvang en kwaliteit van de te leveren producten en diensten, evenals de daarbij behorende kosten. Deze afspraken worden jaarlijks neergelegd in een Dienst Verlening Overeenkomst.</p> <p><u>Wat is er bereikt?</u></p> <p>In 2016 is er gewerkt aan de invoering van omgekeerd inzamelen in de deelnemende gemeenten. In onze gemeente is ten tijde van het samenstellen van deze rekening het omgekeerd inzamelen gestart in het buitengebied en het dorp Schipluiden.</p> <p>Ultimo 2015 is de tak Avalex Bedrijfsafval verkocht omdat het inzamelen van bedrijfsafval niet meer paste binnen de visie van Avalex. De verkoop heeft weliswaar in 2016 een positieve wending gegeven aan het eigen vermogen, maar er blijft voorlopig nog wel een negatief effect van € 350.000 op de begroting van Avalex drukken. De kosten van huisvesting van het overlaadstation en de milieustraten blijven echter en zullen pas in de loop van de komende jaren afnemen.</p>									

Naam	Omgevingsdienst Haaglanden		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financieel belang gemeente	De ODH stelt jaarlijks een begroting op die door het Algemeen Bestuur wordt vastgesteld. Voorafgaand kan de raad kan haar zienswijze uitbrengen op de ontwerpbegroting. Vaststelling van de begroting gebeurt uiterlijk op 1 juli in het jaar voorafgaande aan het begrotingsjaar. De vorming van de Omgevingsdienst Haaglanden vindt budgetneutraal plaats. De gemeente draagt jaarlijks bij aan de exploitatiekosten. De eerste drie jaren is dit bedrag gebaseerd op de inbreng van de gemeenten. Na 2015 is dit bedrag gebaseerd op de omvang van de afgenomen diensten. Door een bezuinigingsoperatie die moet leiden tot efficiencywinst neemt de bijdrage vanaf 2017 af met ca. 10%.		
Bestuurlijk belang gemeente	Midden-Delfland levert een lid voor het algemeen bestuur. Een wethouder van Midden-Delfland is benoemd tot lid van het dagelijks bestuur.		
Vermogenspositie		<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>
	Eigen Vermogen	€ 2.785.547	€ 3.610.192
	Vreemd Vermogen	€13.495.161	€13.889.290
Eventuele risico's	In het Bedrijfsplan ODH is een gewenst weerstandsvermogen van 5% van de lasten bepaald. De concept 'Nota weerstandsvermogen', gaat uit van een maximale waarde van het weerstandsvermogen van 5%.		
Overige informatie	<u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> De Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) is volledig operationeel sinds 1 april 2013. Deze dienst voert de uitvoerende milieutaken (milieuvergunning/-melding, toezichthoudende taken en bodem -en geluidstaken) uit voor de gemeente Midden-Delfland. Tegelijkertijd met het afnemen van diensten van de Omgevingsdienst Haaglanden worden deze diensten niet meer afgenomen van de gemeente Westland. De kosten voor deelname aan de Omgevingsdienst Haaglanden zijn naar verwachting lager dan de huidige kosten die gepaard gaan met de uitbesteding van deze taken aan de gemeente Westland.		

	<p><u>Wat is er bereikt?</u></p> <p>In 2016 heeft de Omgevingsdienst Haaglanden inhoudelijk invulling gegeven aan de wettelijke milieutaken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Deze taken zijn uitgevoerd volgens het milieuwerkplan van onze gemeente.</p>
--	---

Naast de bovengenoemde verbonden partijen zijn wij ook verbonden met:

- Stichting Openbaar Onderwijs. Deze verbinding heeft geen bestuurlijk of financieel belang voor onze gemeente.
De verantwoordelijkheid van de gemeenteraad voor het openbaar onderwijs spitst zich toe op (grondwettelijke) zorgplicht om te voorzien in voldoende openbaar onderwijs voor de inwoners. Ook in het geval het gemeentebestuur het openbaar onderwijs heeft verzelfstandigd, blijft deze zorgplicht van kracht. Dit komt tot uitdrukking in de taken en bevoegdheden, die de wetgever aan de gemeenteraad als extern toezichthouder voor verzelfstandigd openbaar onderwijs oplegt. Die taken en bevoegdheden richten zich op het waarborgen van de continuïteit en op de handhaving van het specifieke karakter van het openbaar onderwijs.
Door de statutenwijziging per 1 januari 2013 (gemeenteraad heeft ingestemd) is er gekozen voor het Raad van Toezicht model. Dit houdt in dat de begroting en jaarrekening door de Raad van Toezicht goedgekeurd worden. De gemeenteraad benoemt de leden van Raad van Toezicht. De gemeente is vertegenwoordigd in de benoemingsadviescommissie.
- Stichting Greenport Westland-Oostland; samenwerkingsverband van overheden, bedrijven en kennisinstellingen. Jaarlijkse bijdrage € 5.000
- Landschapstafel Hof van Delfland; informeel overlegorgaan van overheden en gebiedsorganisaties. Jaarlijkse bijdrage nog definitief vast te stellen. Gemeente Midden-Delfland verzorgt hiervoor de financiële administratie.

2.2.3 Grondbeleid

Het grondbeleid heeft invloed op en een relatie met de realisatie van de vastgestelde programma's voor de ruimtelijke ontwikkeling, wonen en verkeer, cultuur, sport en recreatie en economische structuur. Daarnaast heeft het grondbeleid een grote financiële impact. Externe invloeden als marktomstandigheden en vertragingen bij de ontwikkelingen hebben invloed op de financiële positie van de gemeente.

Nota Grondbeleid

Het huidige grondbeleid vindt zijn oorsprong in juli 2009 met het vaststellen van de Nota Grondbeleid 2009. In februari 2015 heeft de raad hier een update op vastgesteld middels de Nota Grondbeleid 2014.

De Nota Grondbeleid vormt het beleidskader waarmee we richting geven aan de ontwikkeling van gronden in de gemeente Midden-Delfland. De nota verschaft inzicht in de wijze waarop de gemeente haar grondbeleid voert en zorgt tevens voor eenduidige kaders. Door middel van deze nota geeft de raad sturing aan het grondbeleid van onze gemeente.

De gemeente Midden-Delfland vormt voor de omliggende steden een aantrekkelijke, dichtbij gelegen ruimte om te recreëren, verblijven en sporten. Midden-Delfland is een gemeente met een uniek landschap dat behouden, beschermd en versterkt moet worden. Het is in het belang van de gehele regio dat dit gebied in de toekomst verder ontwikkelt en kan blijven fungeren als de groene binnentuin in een sterk verstedelijkte omgeving. De doelstellingen om dit te bereiken zijn opgenomen in de Gebiedsvisie Midden-Delfland® 2025 en de visie Vitale Dorpen 'Behoud door ontwikkeling'. De doelstellingen die de gemeente Midden-Delfland heeft vastgesteld, vragen meermaals om een actief grondbeleid. Op basis van prioriteit, grondpositie, gemeentelijke doelstellingen en financieel risicoprofiel wordt in voorkomende gevallen bekeken of een meer faciliterend grondbeleid gewenst/nodig is.

De belangrijkste wijzigingen van de Nota Grondbeleid 2014 ten opzichte van de Nota Grondbeleid 2009 zijn:

- Door de economische ontwikkelingen treden we sterker dan voorheen terughoudend op bij het voeren van actief grondbeleid voor gronden die nog niet in eigendom zijn van de gemeente. Daarbij is het coalitieakkoord uitgangspunt, waarin is gesteld dat we nieuwe grondexploitaties alleen starten wanneer er een grote mate van zekerheid is over een positief saldo of wanneer deze een significante bijdrage leveren aan de uitvoering van het gemeentelijk beleid.
- Het instrument erfpacht voegden we aan de nota toe.
- In de nota melden we dat de bijdragen aan de Stichting Groenfonds niet afdwingbaar zijn en uit dien hoofde reeds uit de grondexploitaties per 1-1-2014 zijn verwijderd. Dergelijke bijdragen aan de stichting kunnen in de vorm van winstbestemming in een later stadium alsnog aan de orde komen.

Vanaf 2011 is een ontwikkeling waarneembaar die meer dan voorheen gericht is op het terugdringen van risico's. Hierbij kan gedacht worden aan het versneld realiseren van opbrengsten (door middel van het verlagen van de grondprijs of het aanpassen van het woningbouwprogramma). Of het terugbrengen van de omvang van de doelstellingen waarvoor we actief grondbeleid inzetten. In 2016 was risicobeheersing ook nog een expliciet aandachtspunt en daarnaast staan de onderwerpen duurzaamheid en alternatieve energiewinning nadrukkelijk op de beleidsagenda sinds het VN-klimaatakkoord van Parijs en het Nederlands Energieakkoord.

Informatievoorziening

Voor de gemeente is een grondexploitatie een bedrijfsmatige activiteit waarbij we risicodragend optreden. De herzieningen van de grondexploitatieprojecten met peildatum 1 januari 2017 zijn aan de raad aangeboden. Daarbij is ook (onder geheimhouding) een behorende risicoanalyse aangeleverd.

Hierbij onderscheiden we twee soorten grexen:

- De grexen van projecten waarbij de planvorming al vastgelegd is of waar al overeenstemming over is. Deze grexen aan de raad ter vaststelling aangeboden. Het college dient te handelen conform deze projectbegroting.
- De grexen van projecten waarbij de planvorming nog niet definitief is vastgelegd. Een grondexploitatie vastleggen zonder vastgesteld planologisch kader is niet wenselijk. Op deze projecten maken we echter al wel kosten. Vandaar dat deze conceptgrexen ter kennisname aan de raad aangeboden zijn. Hierdoor heeft de raad informatie om de ontwikkelingen van de grexen in onderling verband te volgen.

Van de volgende projecten zijn de herzieningen per 1 januari december 2017 door de raad vastgesteld: Lookwest-Noord, Hooipolder, Centrum Den Hoorn, Keenenburg V, Commandeurspolder IV, Maaslandse Dam, Vastgoedzone en Spreuwenest.

Het is een doelstelling om jaarlijks de (herziening van de) grondexploitatie ter goedkeuring, dan wel ter kennisname aan de raad voor te leggen.

Voor alle grondexploitatie gezamenlijk voorzien wij nog uitgaven voor een totaalbedrag van € 24 miljoen, terwijl we de totale nog te realiseren opbrengsten ramen op € 39 miljoen. Een deel hiervan is overigens al vastgelegd in overeenkomsten.

In totaliteit laten de herzieningen per 1-1-2017 een overschot zien van € 5,0 miljoen. Dit is exclusief een verliesneming van € 384.000 per 31-12-2016 als saldo van een tussentijdse winstneming en twee verliesnemingen.

Economische situatie

De (financiële) crisis liet sporen achter bij de gemeentelijke grondexploitaties. Inmiddels nemen wij een duidelijk herstel van de uitgifte van gronden en de bouw van woningen waar. Midden-Delfland heeft in mindere mate last gehad van de crisis. Dit blijkt uit de continue interesse in en verkoop van vrije kavels in onze gemeente. Anders is de situatie bij repetitiebouw geweest. Ontwikkelaars wilden minder risico's op zich nemen en vinden de prijzen vaak hoog. De grondprijzen en daarmee de exploitatieresultaten staan daarmee niet alleen onder druk, maar leidden in de afgelopen jaren ook daadwerkelijk tot afwaardering van de totale opbrengsten. In de vorige jaren zijn de meeste afschrijvingen weliswaar gerealiseerd. Ook dit jaar is het nodig om een forse afschrijving te doen op de grondexploitaties. Deze zijn gebaseerd op nieuwe beleidsuitgangspunten, nieuwe wet- en regelgeving en verkoopresultaten.

(Nieuwe) beleidsuitgangspunten

Een beleidspunt dat in 2016 uitdrukkelijk is ingevuld betreft het burgerparticipatietraject, zodat inwoners actief tijdens de planontwikkeling voor de Kreekzone zijn betrokken.

Een andere beleidswijziging is de woonagenda. Voor de projecten Commandeurspolder IV en Keenenburg V zullen eventuele planaanpassingen in separate besluitvorming aan de gemeenteraad worden voorgelegd. De woonagenda is wel benoemd in de risicoanalyse die bij de herziening van de grondexploitaties hoort.

Ten aanzien van duurzaamheid zijn in november 2016 de moties Gasloos Bouwen, Cittaslow Bouwen en Nul op de Meter in de gemeenteraad besproken. Voor de Kreekzone worden deze moties in de planvorming al meegenomen voor het nieuwe plan, voor de overige projecten zal nog worden bezien in welke mate het mogelijk is om uitvoering te geven aan deze drie moties. Eventuele planaanpassingen zullen via separate besluitvorming aan de gemeenteraad worden voorgelegd.

Nieuwe wet- en regelgeving

Per 1 januari 2016 is regelgeving over de vennootschapsbelasting van kracht. In december 2015 heeft u vanwege deze regelgeving tot de volgende aanpassingen besloten:

- De grex Look-West wordt formeel afgesloten.
- De grex Commandeurspolder III wordt gesplitst in een af te sluiten exploitatie Commandeurspolder III en een voort te zetten deelexploitatie Commandeurspolder IV.
- In de grex Hooipolder worden alleen de te ontwikkelen bedrijventerreintjes opgenomen. De aanleg van de weg Zuidhoornseweg komt onder het programma verkeer en vervoer.
- Het plangebied Scharnier wordt niet meer als grex behandeld, maar als een particulier initiatief.

Deze wijzigingen leiden er toe dat het niveau van de investeringen flink zijn gedaald (omzetten Hooipolder) en dat de verwachte opbrengsten ook flink zijn gedaald (omzetten Scharnier). Doordat we de opbrengsten van het Scharnier nu elders in de begroting gaan verantwoorden heeft dit ook een negatief effect op de ontwikkeling van de reserve grondexploitaties.

Daarnaast zijn de per 1-1-2016 geldende regels BBV in de grondexploitaties verwerkt. Voor de grondexploitaties worden de belangrijkste wijzigingen hieronder benoemd en worden de bijbehorende financiële effecten behandeld:

- Onderdeel van verandering in regelgeving is dat er alleen kosten aan een complex mogen worden toegevoegd als er een plan is vastgesteld (en we dus een grondexploitatie kunnen openen) en de grondexploitatie mag een maximale looptijd van 10 jaar hebben. Voor de grondexploitaties van Midden Delfland heeft dit geen gevolgen gehad.
- Een andere wijziging is dat rente over eigen vermogen dat we gebruiken voor de dekking van investeringen binnen de grexen niet meer mogen doorbelasten naar de grexen. Voorheen werd een rekenrente van 3,0% gehanteerd en thans wordt gerekend met 0% rente. Voor de grondexploitaties is het totale rentevoordeel circa € 1,7 miljoen;
- Een derde verandering is dat er geen andere kosten en/of opbrengsten mogen worden opgenomen zoals limitatief opgesomd in het Besluit ruimtelijke ordening. Voor de grondexploitaties van Midden Delfland heeft dit geen gevolgen gehad.

Winst- en verliesnemingen

Op basis van de wet- en regelgeving moeten we voor grondexploitaties met een negatief exploitatieresultaat per 31-12-2016 verlies nemen. Ook moeten winstnemingen plaatsvinden wanneer daartoe aanleiding en ruimte bestaat. In het raadsvoorstel zijn de beoogde winst- en verliesnemingen vermeld.

De basis voor winst- en verliesnemingen vormen de herzieningen van de grexen per 01-01-2017. Het gaat om de grexen:

- Kreekzone	verliesneming	-/- €	205.000
- Centrum Den Hoorn	verliesneming	-/- €	516.000
- Lookwest-Noord	winstneming	€	337.000
Per saldo een verliesneming van:		-/- €	384.000

Kreekzone

Voor het project de Kreekzone is een uit te werken bestemmingsplan vastgesteld. In het afgelopen jaar zijn door de raad ook nieuwe beleidsuitgangspunten vastgesteld en een motie aangenomen. Deze gaan over respectievelijk over het volkshuisvestingsprogramma en ambities op het gebied van duurzaamheid. De laatst behandelde grex (mei 2015) voldoet niet aan de nieuwe beleidsuitgangspunten. Over een nieuw plan is nog geen besluit genomen. Daarom stellen wij voor om de eerdere grex op dit moment inhoudelijk niet aan te passen en alleen de gemaakte kosten in 2016 als verliesvoorziening op te nemen. Het gaat hierbij om € 205.470. Dit is in lijn met de vorig jaar gekozen werkwijze.

Centrum Den Hoorn

Meerkosten in de herziene grondexploitatie van Centrum Den Hoorn zijn gebaseerd op de aanvullende gemaakte plankosten in 2016, en de vele bezwaren die tijdens de bestemmingsplanprocedure zijn ingebracht en het feit dat er meerdere beroepszaken bij de rechtbank lopen.

Lookwest-Noord

De grondexploitatie Lookwest-Noord nadert het einde van de exploitatie. Mede door diverse meevallers is een geraamd overschot ontstaan dat het noodzakelijk maakt om tussentijds een winstneming te doen.

Ontwikkeling Reserve Grondexploitaties

De reserve grondexploitaties mag niet negatief zijn. Daarom onttrokken we in de jaarrekening 2015 en voorgaande jaren de verliesnemingen van per saldo € 4,4 miljoen aan de Reserve compensatie dividenden en huuropbrengsten. Het saldo van de reserve grondexploitaties per 1-1-2016 is derhalve nihil.

In de jaarrekening van 2016 zijn een tussentijdse winstneming en twee verliesnemingen ten laste van de reserve grondexploitatie gebracht, in totaal is per saldo € 384.000 onttrokken aan de Reserve compensatie dividenden en huuropbrengsten

Na het verwerken van toekomstige winst- en verliesnemingen neemt de reserve grondexploitaties toe tot € 5,0 miljoen positief. Dit verwachte saldo op termijn dekt de netto risico's uit de risicoanalyse.

Als alle verwachte winst- en verliesnemingen in de tijd uitgezet worden levert dat het volgende beeld op voor de ontwikkeling van de Reserve Grondexploitaties. In de hieronder genoemde bedragen is de financiële vertaling van de risico's niet opgenomen.

Stand per 31-12-2010:	€ 0,7 miljoen positief
Stand per 31-12-2011:	€ 1,2 miljoen positief
Stand per 31-12-2012:	€ 0
Stand per 31-12-2013:	€ 0,8 miljoen positief
Stand per 31-12-2014:	€ 0
Stand per 31-12-2015:	€ 0
Stand per 31-12-2016:	€ 0 (na onttrekking uit reserve)

Verwachte stand per 31-12-2017:	€ 0,0 miljoen positief
Verwachte stand per 31-12-2018:	€ 0,8 miljoen positief
Verwachte stand per 31-12-2019:	€ 0,8 miljoen positief
Verwachte stand per 31-12-2020:	€ 3,5 miljoen positief
Verwachte stand per 31-12-2021:	€ 3,5 miljoen positief
Verwachte stand per 31-12-2022:	€ 5,0 miljoen positief

Indien aan het einde van een boekjaar de ontwikkeling van de reserve Grondexploitatie negatief wordt, leidt dit tot het afboeken van dit tekort ten laste van de Algemene reserve. In de bovenstaande prognose is dit niet nodig.

De daadwerkelijke ontwikkeling van de reserve Grondexploitatie is afhankelijk van de ramingen uit de grondexploitaties voor kosten en opbrengsten, planaanpassingen, optimalisaties en de hoogte van de verliesnemingen. Bij de verliesnemingen is in bovenstaand schema er vanuit gegaan dat alle exploitaties uitgevoerd worden zoals nu geprognosticeerd. Gedurende het jaar wordt regelmatig gecontroleerd in hoeverre sprake is van afwijkingen en daarna gekeken wordt of er moet worden bijgestuurd. Bij de bovenstaande ontwikkeling zijn eventuele tussentijdse winstnemingen buiten beschouwing gelaten.

Per 31-12-2016 geeft de stand van de reserve grondexploitaties geen ruimte om vanuit de reserve grondexploitaties stortingen te doen aan de reserve compensatie dividenden en huuropbrengsten.

Relatie met de begroting en de jaarrekening

De grondexploitaties die ter besluitvorming worden voorgelegd worden gekoppeld aan de begroting. De verwachte kosten en opbrengsten 2017 gebruiken we bij het controleren en zo nodig wijzigen van de ramingen voor de budgetten 2017. Dit vindt plaats bij de voorjaarsnota 2017. De verwachte kosten en opbrengsten 2018 tot en met 2021 gebruiken we bij het opstellen van de meerjarenbegroting 2017 - 2021. Winst- en verliesnemingen van individuele projecten verwerken we bij de jaarrekening.

Risicoanalyse

Vanwege het risicodragende karakter en de grote omvang van de grondexploitaties vormt een risicoanalyse een wezenlijk onderdeel bij de beoordeling van de projecten en de informatievoorziening naar de raad. Een overzicht met een beschrijving van de algemene risico's van de projecten - en voor enkele projecten ook nog een aantal projectspecifieke risico's - is schriftelijk onder geheimhouding aan de raad voorgelegd.

Voor alle risico's zijn de financiële consequenties voor de grexen (gezamenlijk) berekend en is een inschatting gemaakt van de kans dat dit risico zich daadwerkelijk voordoet. Deze twee samen vormen een product waarbij in aanmerking wordt genomen bij de beoordeling of de risico's naar verwachting opgevangen kunnen worden binnen de reserve grondexploitaties. Nadrukkelijk wordt erop gewezen dat inschattingen of bepaalde ontwikkelingen die zich kunnen voordoen een subjectief karakter dragen. Het stil staan bij eventuele risico's zorgt ervoor dat deze risico's in ieder geval de aandacht krijgen. De ontwikkeling van deze risico's wordt periodiek gemonitord.

De absolute omvang van de risico's wordt bruto risico's genoemd. Als deze bruto risico's vermenigvuldigd worden met de kans dat ze optreden resteren de netto risico's. Het is wenselijk om financiële dekking te hebben voor de som van alle netto risico's. Deze dekking is aanwezig door de geprognosticeerde ontwikkeling van de reserve Grondexploitaties.

Bij de grexen per 1-1-2017 is een negatief (netto) risico gecalculeerd van € 2,6 miljoen. Het saldo van de reserve grondexploitatie wordt op termijn (31 december 2022) begroot op € 5,0 miljoen positief. De berekende en ingeschatte risico's kunnen daarom naar verwachting binnen de reserve opgevangen worden.

Conclusie

Uit de risicoanalyse blijkt dat de geraamde exploitatiesaldi en de geschatte risico's op langere termijn binnen de reserve Grondexploitatie opgevangen kunnen worden en dat er dus geen aanvullende middelen uit de gewone exploitatie nodig zijn.

2.2.4 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

In deze paragraaf gaan wij in op het beleidskader en de daaruit voortvloeiende financiële consequenties voor kapitaalgoederen. Voor de inwoners is de kwaliteit van de openbare ruimte en hun leefomgeving belangrijk. Kapitaalgoederen kunnen hier aan bijdragen. Het gaat hierbij om wegen, riolering, groenvoorzieningen, speelplaatsen, verlichting, bruggen, beschoeiingen, gebouwen enzovoort. Het beheer en onderhoud van deze kapitaalgoederen is van cruciaal belang voor het functioneren van de gemeente op het terrein van wonen, vervoer, recreatie en dergelijke. De kwaliteit van de openbare ruimte en de directe leefomgeving is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard voor de lasten. Om deze redenen vinden de instandhoudingskosten van de openbare ruimte hun weerslag in al vastgestelde of nog vast te stellen beheerplannen. Per onderdeel wordt ingegaan op drie vragen:

1. het beleidskader
2. de uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties
3. de vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Het beleid voor het onderhoud van kapitaalgoederen is ten dele opgenomen in nota's en verordeningen:

Programma beheer openbare ruimte

Beleid/beheerplannen	Jaar van vaststelling	Gepland jaar van actualisatie
Wegen	2015	2020
Openbare verlichting	2015	2020
Kunstwerken	2015	2019
Gemeentelijk rioleringsplan	2016	2020
Groen beleid/beheerplan(nen)	2007	2022
Bomenbeleidsplan	2009	2025
Speelplaatsen	2017	2022

Beleids- en beheerplannen

De raad stelt diverse beheerplannen vast om de kwaliteit van de openbare ruimte op peil te houden. Ieder beheerplan werkt met een vastgesteld kwaliteitsniveau. Op basis van de gewenste kwaliteit zijn de ramingen opgesteld van het onderhoud. De keuze voor de dekking van de kosten is afhankelijk van het soort onderhoud.

In hoofdlijnen kan het beheer en onderhoud in de volgende soorten worden gesplitst:

- nieuwe investeringen (activering, dekking kapitaallasten via exploitatie)
- groot onderhoud (dekking via exploitatie)
- klein (regulier) onderhoud (dekking via exploitatie).

De nota waarderings- en afschrijvingsbeleid 2015-2018 van de gemeente Midden-Delfland beschrijft onder andere de wijze van activering van de kapitaalgoederen. Deze nota is vastgesteld door de raad. In de nota is onderscheid gemaakt tussen activa met maatschappelijk nut, zoals wegen, en activa met economisch nut, zoals gebouwen en riolering. De notitie beschrijft hoe om te gaan met de activa. De herstellkosten van wegen en grotere vervangingsinvesteringen worden geactiveerd. Indien vervolgens groot onderhoud plaatsvindt, wordt dit ten laste gebracht van de exploitatie.

Wegen

De raad koos in 2015 een operationeel doel voor het nieuwe wegenbeleid. Binnen dit beleid brengen en handhaven we het onderhoudsniveau van de wegen volgens de CROW-norm op het niveau van 94% in 2020. Door het onderhoud aan de verhardingen meer onderdeel gericht uit te voeren wordt het percentage onvoldoende de komende jaren iets terug gebracht. De gemiddelde beeldkwaliteit voor wegen komt in 2016 op 91% A en B beeldkwaliteit. Het onderhoudsniveau is in 2016 ondanks de bezuinigingen stabiel gebleven. Het wegonderdeel-gericht onderhoud draagt bij aan de huidige stabilisatie.

In 2016 zijn de volgende werken uitgevoerd:

- Onderhoud elementverhardingen conform operationeel jaarplan:
 - Herstraten rijbaan wegvakonderdelen Kasteellaan;
 - Herstraten wegvakonderdeel Kerkweg;
 - Herstraten diverse wegvakonderdeel gerichte trottoirs binnen de dorpen.
- Onderhoud asfaltwegen conform operationeel jaarplan:
 - Groot onderhoud wegvakonderdeel Tramkade (i.s.w.m. het Hoogheemraadschap);
 - Groot onderhoud wegvakonderdeel Kluiskade (i.s.w.m. het Hoogheemraadschap);
 - Onderhoud asfalt wegvakonderdeel Woudselaan
 - Onderhoud asfalt wegvakonderdeel Hammerdreef;

- Onderhoud asfalt wegvakonderdeel Meester Postlaan;
- Diverse herstellocaties binnen het gebied.
- Reconstructie Veenakkerweg Den Hoorn

Het reguliere preventieve onderhoud aan asfaltverhardingen en elementverhardingen vindt plaats op basis van een jaarlijks onderhoudsplan gegenereerd uit ons beheerspakket gisib.

Openbare verlichting

In 2016 is voor het energiezuiniger maken en het verbeteren van de openbare verlichting een Keuzenotitie Openbare Verlichting vastgesteld tot en met 2020. Aan de hand van dit plan bereiken wij dat de openbare verlichting in 2020 aan de doelstellingen van het energie akkoord voldoet (20% zuiniger met energie omgaat t.o.v. 2013). Ook bereiken we conform de "Richtlijn voor Openbare Verlichting ROVL-2011" dat de openbare verlichting in goede staat van onderhoud blijft en waar mogelijk verbeterd wordt.

Door het vervangen van oude openbare verlichting verbetert de lichttechnische kwaliteit zonder extra milieubelasting. Belangrijkste doelen/acties in 2016 waren:

- Afgeschreven conventionele armaturen vervangen door led armaturen.
- Conform het beleidsplan energie- en CO₂-besparende maatregelen uitvoeren. Dit in de vorm van led verlichting in combinatie met detectie-units en dimmers.

Het reguliere preventieve onderhoud aan openbare verlichting vindt plaats op basis van het onderhoudsplan.

Bruggen (kunstwerken)

In 2014 zijn alle kunstwerken (bruggen, duikerbruggen, tunnels en duikers) binnen de gemeentegrenzen, die in eigendom en/of onderhoud zijn van de gemeente, opnieuw geïnspecteerd. Deze geactualiseerde gegevens en onderhoudsacties zijn verwerkt in een beheerplan 2015-2019.

Het doel van dit beheerplan is het inzichtelijk maken van de huidige en gewenste kwaliteit van de kunstwerken in de openbare ruimte en de daarvoor benodigde maatregelen en financiële middelen. In het beheerplan zijn een aantal onderhoudsvarianten voorgelegd. De gemeenteraad heeft gekozen voor onderhoudsvariant 2. Deze variant gaat uit van onderhoud van de karakteristieke en beeldbepalende kunstwerken op kwaliteitsniveau A+ en de overige kunstwerken op kwaliteitsniveau A.

Een parallel traject uit het beheerplan 2015-2019 is inzicht krijgen in de mate van constructieve veiligheid van het areaal. Dit is een wettelijke zorgplicht die we tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten invulling geven. Er is daarom gekozen voor een getrapte aanpak. In 2015 is gestart met het opstellen van een basisprioritering voor het hele areaal.

De risico inventarisatie constructieve veiligheid is alleen geschikt voor statische objecten. Deze methode leent zich niet voor het beoordelen van beweegbare objecten. Dit zijn echter reële risico's. Om ook deze risico's in kaart te brengen is in 2016 een aparte beoordeling gedaan door een onafhankelijke deskundige.

Afwijkende hoeveelheid betonschades aan het dek van de Kwakelwegbrug in november 2015 was aanleiding voor twijfel over de constructieve draagkracht. Op basis hiervan is ingezet op nader onderzoek en herberekening van de bestaande brug.

Met de ontwikkeling van het gebied Maaslandse dam kwam ook de vraag om meer inzicht in de draagkracht van de brug die toegang geeft tot dit gebied. Begin 2016 is opdracht gegeven tot nader onderzoek en herberekening van de brug Maaslandse dam. Het resultaat van de herberekening gaf onvoldoende ruimte voor ontwikkeling van het achterliggende gebied en zekerheid over de constructieve sterkte. In 2016 is gestart met de voorbereiding van een proefbelasting die definitief uitsluitsel moet geven over de draagkracht van de brug.

Onderstaand een overzicht van de belangrijkste acties in 2016:

- Archief onderzoek risico objecten obv basis prioritering constructieve veiligheid 2015;
- Risico inventarisatie constructieve veiligheid beweegbare bruggen;
- Nader onderzoek & quick scan draagkracht dek Kwakelwegbrug.
- Aanbesteding werk vervanging Stakenbrug Den Hoorn (uitvoering 1^e helft 2017);
- Nader onderzoek & herberekening brug Maaslandse dam;
- Voorbereiding proefbelasting brug Maaslandse dam;
- Het uitvoeren van reguliere onderhoudsacties areaal conform vastgestelde doelstellingen planperiode 2015-2019.

Diverse interne adviesvraagstukken hebben in 2016 een groot beslag gelegd op de beschikbare capaciteit waardoor werkzaamheden zijn doorgeschoven naar 2017.

Openbaar groen

De groenvoorzieningen in Midden-Delfland worden door de eigen dienst en door aannemers onderhouden. De gemaakte onderhoudsafspraken met de aannemers zijn vastgelegd in onderhoudscontracten, de zogenaamde groenbestekken.

Voorheen waren de groenbestekken gericht op de te leveren inspanning. De contracten beschreven hoe vaak een aannemer de verschillende maatregelen jaarlijks moest uitvoeren. Bij jaren met veel groei (door warm weer) leidde dit tot extra werkzaamheden op kosten van de opdrachtgever.

De nieuw onderhoudscontracten beschrijven het op te leveren resultaat. Dit is beschreven in beeldbestekken. Hierin wordt voor de aannemer het verwachte resultaat en de bijbehorende criteria geschetst.

Speelvoorzieningen

De gemeente Midden-Delfland stelt zich ten doel om in nauw overleg met bewoners, ouders en kinderen een evenwichtig gespreid patroon van speelvoorzieningen te realiseren en stelt daarvoor de benodigde middelen beschikbaar. Daarbij gaat zij uit van de actieradius van de leeftijdsgroepen. De gemeente beheert de voorzieningen op adequate wijze en speelt in op toekomstige ontwikkelingen.

Speeltoestellen zijn in principe na 12 jaren afgeschreven. Door het opstellen en bijhouden van een beheer-, vervangings- en een onderhoudsprogramma houdt de gemeente de speelterreinen kwalitatief in goede conditie en voldoen deze aan de meest recente veiligheidseisen.

De gemeente voert het onderhoud aan speelterreinen zelf uit. Regelmatig controleren wij de toestellen en terreinen. Ook wordt jaarlijks een algemene veiligheidsinspectie uitgevoerd. Bij gebreken en/of schade, bijvoorbeeld door vandalisme, nemen wij direct maatregelen.

Riolering

Gemeentelijk Rioleringsplan

Voor het beschermen van de volksgezondheid, het milieu en het tegengaan van wateroverlast is een goede riolering een onmisbare voorziening. In het gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) zijn op hoofdlijnen de doelstellingen voor de rioleringszorg beschreven. In de GRP 2016-2020 wordt beschreven hoe invulling wordt gegeven aan alle waterzorgplichten (stedelijk afvalwater, regen- en grondwater) zodat daardoor sprake is van een verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP). Het vGRP is een strategisch en beleidsmatig planningsinstrument en is een belangrijk hulpmiddel bij de afweging van het te voeren rioleringsbeleid binnen onze gemeente. De gemeente voldoet met het vaststellen van dit plan aan haar wettelijke verplichting. Vanuit het vGRP wordt jaarlijks een operationeel programma rioleringszorg door het college vastgesteld. In dit jaarprogramma zijn de strategieën uitgewerkt naar concrete plannen voor aanleg, onderzoek, maatregelen, reparatie, vervanging en verbetering, inclusief de financiële consequenties. Achtereenvolgende operationele programma's geven een volledig beeld van alle activiteiten in de planperiode van het GRP.

Belangrijkste activiteiten die in 2016

- In samenwerking met het Hoogheemraadschap van Delfland afvoerroute van watersysteem bij overstort bergbezinkleiding Zouteveenseweg aangepast;
- In Den Hoorn zijn verschillende rioolstrengen in de prinses Beatrixstraat (totaal 140 meter) relined;
- In Maasland zijn verschillende rioolstrengen in Meresteijn, In de Balije en Hildegarda (totaal 580 meter) relined;
- Bij verschillende rioolgemalen (9 stuks) zijn pompen en/of gemaalcomputers vernieuwd.
- In samenwerking met het Hoogheemraadschap van Delfland, de gemeenten Delft, Pijnacker-Nootdorp en Lansingerland een calamiteitensturing gebouwd;
- Regulier onderhoud aan riolering en gemalen;
- Optimalisatie lozingsgedrag op de drukriolering;
- Camera-inspecties (7600 meter) in combinatie met rioolreiniging;
- Onderzoek functioneren riolering (meten aan de riooloverstorten);
- Meedraaien in optimalisatiestudie zuiveringsgebied Groote Lucht en Delft;
- Meedraaien in onderzoek naar mogelijkheden voor verdergaande samenwerking in de (afval)waterketen.

Samenwerking in de afvalwaterketen

Op 21 april 2011 is er door het Rijk, de VNG, het Inter-Provinciaal Overleg en de Unie van Waterschappen een onderhandelingsakkoord getekend voor een breed bestuursakkoord. Onderdeel van het brede bestuursakkoord is het deelakkoord water. In dit deelakkoord wordt primair ingezet op het vergroten van de doelmatigheid van het beheer van het watersysteem en de waterketen.

Het doel van de aanpak van de afvalwaterketen is:

- Het realiseren van kostenbesparingen in het beheer van de afvalwaterketen.
- Het vergroten van de kwaliteit van de uitvoering van de beheerstaken en het innovatievermogen.
- Het verminderen van de kwetsbaarheid van de uitvoering van beheerstaken.

De afspraken zijn gericht op een intensieve samenwerking bij de uitvoering van de beheertaken tussen gemeenten onderling en tussen gemeenten en waterschappen. De 12 gemeenten en het waterschap zijn in het afgelopen jaar weer meer gaan samenwerken in de afvalwaterketen. Het landelijk beeld laat zien dat de lastenontwikkeling gematigd is, één van de doelstellingen van het samenwerkingsproces. Dit geldt ook voor onze gemeente.

Lange termijn visie

In 2014 is er o.a. gewerkt aan een gemeenschappelijke lange termijn visie. De lange termijn visie biedt sturing aan een gezamenlijk onderzoeks- en innovatieprogramma om op termijn aan de visie te kunnen voldoen.

Strategisch Ketenplan

Nadat eind 2014 de gezamenlijke lange termijnvisie bestuurlijk is vastgesteld, is er in 2015 een strategisch ketenplan (SKP) vastgesteld. Het strategisch ketenplan beschrijft hoe we de in de visie gestelde inzichten en doelstellingen bereiken.

SKP geeft hiervoor samenhangende doelen en stappen aan voor de periode 2015-2020 met een doorkijk naar de middellange (2035) en lange termijn (2050). Het geeft richting aan planvorming, projecten en activiteiten in het Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD) en de daarbij aangesloten organisaties. Het dient bovendien als basis voor het uitvoeringsprogramma 2016-2018 van NAD.

2015 – 2020

De eerste 5 jaren zijn nodig om te bouwen aan:

- Kennis en nieuwe informatie over de veranderingen (leren);
- Netwerken om nieuwe samenwerkingsverbanden te smeden en participatie met burgers te versterken;
- Voorbeeldprojecten om concrete ervaring op te doen en zichtbaar te maken welke weg te volgen is (doen).

In deze vijf jaar moet duidelijk worden welke belemmeringen en obstakels de transitie frustreren en welke kansen er zijn om deze te bespoedigen (belemmeringen in beeld krijgen die weggenomen moeten worden).

De samenwerking is niet vrijblijvend. Een landelijke visitatiecommissie heeft eind 2014 aan de tweede kamer gerapporteerd over de voortgang van alle regionale samenwerkingen. Het rapport laat zien dat de samenwerkende regio's goed uit de startblokken gekomen zijn, maar dat we er nog niet zijn. De voortgang wordt nu bewaakt door de koepels (VNG &UvW).

Klimaatadaptatie

In juni 2015 is op de bestuurlijke watertafel besloten een start te maken met een regionale Community of Practice Klimaatadaptatie (CoP). De CoP kan gezien worden als vervolg op het opstellen van de regionale adaptatie strategie Haaglanden (RAS) en andere adaptie-strategieën in de regio. Aanleiding voor de CoP zijn:

- Aanpassen van onze regio aan klimaatverandering is van groot belang;
- Klimaatadaptatie moet aangepakt worden op verschillende schaalniveaus en met verschillende beleidsdisciplines;
- Er zitten nog witte vlekken in onze kennis, zowel gebiedsspecifiek als op thema's (extreme neerslag, droogte, hitte, bodemdaling).

In 2016 zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd gericht op netwerkvorming, kennisdelen en inventariseren van thema's voor verdieping. Midden-Delfland is lid van het kernteam van de CoP. Door de deelname aan het kernteam kunnen wij onze eigen specifieke belangen (bijvoorbeeld bodemdaling door langere droge periodes) goed op de klimaat-agenda zetten.

2.2.5 Bedrijfsvoering

Organisatie

Algemeen

In de collegeperiode 2014-2018 investeren wij in de gemeentelijke organisatie. Wij zetten in op kennisontwikkeling, efficiënt en beter werken, flexibele inzet van medewerkers & optimale inzet van kwaliteiten en verjonging van de organisatie.

De organisatieontwikkeling is vormgegeven langs vier pijlers. In 2016 zijn we gestart met de projecten Buitenstebinnen, Procesoptimalisatie en Resultaatgericht Werken. Dit hebben we 'bottom up' vormgegeven. Drie processen zijn volledig geanalyseerd. Dit is gedaan door twee daarvoor opgeleide medewerkers samen met verbeterteams uit de organisatie. Ook hebben we buitencoaches opgeleid die organisatiebreed collega's adviseren over participatie en het doen van een krachtenveldanalyse. We zijn gestart met resultaatgericht werken en de daarbij horende individuele werkplannen. Optimale inzet van kwaliteit en duidelijke afspraken zijn daarvan de essentie. Uit de projecten die het eerste halfjaar hebben gedraaid is gebleken dat de inzet van octogrammen zeer nuttig is voor het verkrijgen van (beter) inzicht in eigen functioneren en dat van collega's. daarom hebben we dit instrument gemeentebreed ingezet en hebben meer dan 130 medewerkers een octogram laten opstellen en training gevolgd. Doel hiervan is betere communicatie en samenwerking en het goed inzetten en waarderen van kwaliteiten die aanwezig

Personeel

Stand per 31-12-2016

	Aantal Fte's					Salariskosten 2016
	2012	2013	2014	2015	2016	
Totalen	138	135,4	136	136	138,3	€ 9.553.900

Aantal fte's is inclusief vacatures

In 2016 is de formatie uitgebreid op o.a. het sociaal domein, Openbare orde en veiligheid. Over deze uitbreiding heeft afzonderlijke besluitvorming plaats gevonden.

De salariskosten zijn ten opzichte van 2015 gestegen met ca. € 400.000. Dit is voornamelijk toe te schrijven aan de goedgekeurde uitbreiding van de formatie (o.a. Openbare orde en Veiligheid), de gevolgen van de aanpassing van de CAO en de reservering voor het IKB. Daar waar vacatures niet direct ingevuld konden worden resulteert dat direct in lagere personeelskosten. Dit leidt dan wel weer tot hogere kosten voor inhuur.

Salarislasten (incl. raad en B&W)	begroting	raming volgens VJN en NJN	Jaarrekening
	2016	2016	2016
Oorspronkelijke structurele personeelskosten	8.645.800	8.655.800	8.849.200
Voorgestelde maatregelen - reservering vakantiegeld i.v.m. IKB - CAO-aanpassingen en uitvoering motie plusuren - aanpassingen premies en rechtspositie		303.900 238.700 72.000	287.800
Restant opgave	-98.000	-98.000	
Toegestane uitbreiding fte's	258.700	189.700	
Goedgekeurde structurele personeelskosten	8.806.500	9.362.100	9.137.000
Kosten tijdelijke functies	64.200	64.200	64.200
Personele kosten projecten	395.000	514.800	389.100
Idem dienstverlening aan derden	221.000	221.000	227.700
Frictiekosten	67.000	136.700	135.900
Salarislasten (incl. raad en B&W)	9.554.400	10.298.800	9.953.900

Ten opzichte van de (bijgestelde) begroting 2016 zijn de salariskosten ca. € 300.000 lager. In het hiervoor opgenomen overzicht is dit gespecificeerd inzichtelijk gemaakt. Voor de uitsplitsing is aansluiting gemaakt bij de onderverdeling volgens de begroting 2016.

Personeelsbeleid

Personeelsbeleid is geen doel op zich, maar dienstbaar aan het grote geheel: het realiseren van de missie van onze gemeente op het gewenste kwaliteitsniveau. Servicegerichtheid en integrale aanpak zijn belangrijke speerpunten in onze missie.

Omvang van de formatie, doeltreffendheid en goed rendement krijgen ook de komende jaren aandacht. Bij het organiseren van de werkzaamheden wordt niet alleen gekeken naar de eigen organisatie. Daar waar dit toegevoegde waarde heeft, wordt samenwerking gezocht met anderen. Soms betreft dat een andere gemeente in de regio, in andere gevallen gaat het om publiek-private samenwerking of het volledig uitbesteden van taken. Voorbeelden hiervan:

- Bij de gemeentelijke belastingen is taxatie van gebouwen uitbesteed aan een gespecialiseerd bureau.
- Bij ruimtelijke ordening is het opstellen van bestemmingsplannen uitbesteed aan een adviesbureau, de digitalisering van bestemmingsplannen wordt door de gemeente Vlaardingen voor ons verzorgd.
- Voor de openbare ruimte zijn de uitvoerende onderhoudswerkzaamheden in de groenvoorziening uitbesteed.
- De technische beheerstaken op het gebied van automatisering zijn ondergebracht bij de gemeente Westland

Wij zijn voortdurend alert op mogelijkheden tot vernieuwen door het toepassen van (technologische) ontwikkelingen op het gebied van personeel en organisatie; om de meest efficiënte inzet van ons personeel te waarborgen. Voorbeelden hiervan zijn het digitaliseren van de personeelsdossiers en digitaal verwerken van declaraties.

Inhuur

Uitgangspunt is dat vervanging van personeel bij ziekte of vacatures intern plaatsvindt. Er kunnen echter situaties ontstaan waarbij het onontkoombaar is om personeel extern in te huren. Dit kan zich bijvoorbeeld voordoen bij langdurige afwezigheid van personeel, door ziekte of het moeilijk kunnen vervullen van vacatures.

De tweede categorie inhuur betreft specialisten voor niet structurele werkzaamheden (voornamelijk op het terrein van grondexploitatie of projecten ter uitvoering van de prioriteiten van de gemeenteraad. Als voorbeelden deze laatst genoemde projecten noemen wij het sociaal domein, informatieveiligheid en de organisatieontwikkeling. Voor deze tweede categorie is veelal een afzonderlijk krediet beschikbaar gesteld, waarvoor de gemeente zelf geen deskundigheid in huis heeft en gezien het incidentele karakter ook niet hoeft te hebben.

De volgende inhuur heeft plaatsgevonden:

Categorie	Omvang (in fte op jaarbasis):			Kosten:
	2014	2015	2016	2016
Inhuur voor vervanging	2,4	2,25	4,25	€ 309.460
Inhuur sociaal domein	1,7	2,9	1,5	€ 179.295
Inhuur specialisten	3,6	4,5	7	€ 780.555

Stagebeleid

In de loop van het jaar hebben 20 studenten bij de gemeente stage gelopen (combinatie van leren en werken) voor een kortere of langere periode.

Personeelswisselingen

Er zijn in 2016 er 12 vacatures geweest. 9 medewerkers zijn in dienst gekomen van onze gemeente. 3 medewerkers zijn intern doorgestroomd naar een andere functie.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuimpercentage geeft inzicht in de omvang van het verzuim wegens ziekte, ongevallen, zwangerschaps- en bevallingsverlof.

Uit onderstaand overzicht blijkt dat de omvang van het verzuim onder het landelijk gemiddelde ligt.

Jaar	2012	2013	2014	2015	2016
Verzuimpercentage (excl. zwangerschap)	4,4%	4,7%	4,0%	3,9%	4,13%
Landelijk gemeenten 10.000 – 20.000 inwoners (excl. zwangerschap)	4,7%	4,4%	4,4%	3,9%	n.n.b.
Landelijk alle gemeenten (excl. zwangerschap)	5,3%	5,2%	5,1%	5,3%	n.n.b.

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Het is volgens de WNT verplicht om voor gemeentesecretarissen en griffiers een melding van hun inkomen te maken. Deze wet verbiedt dat bestuurders in de (semi)publieke sector meer verdienen dan 100 procent van het ministersalaris. Deze grens is de zogenoemde WNT-norm: € 179.000

(2015: € 178.000). In 2016 is dit maximum overschreden door de gemeentesecretaris. De overschrijding is het gevolg van de uitbetaling van niet opgenomen vakantiedagen (€ 19.345,44). Door toepassing van het WNT overgangsrecht leidt deze overschrijding echter niet tot een onverschuldigde betaling.

Financiële verantwoording topfunctionarissen:

naam	beloning (incl. onkosten-vergoeding)	voorziening voor op termijn betaalbare beloningen	totaal	functie	duur en omvang van het dienstverband in het boekjaar
P.T. Veenman				secretaris	36 uur
2015	€97.418	€19.737	€117.155		van 1-9-2000 tot 4-2016
2016	€50.855	€3.039	€53.894		
A. de Vos				griffier	36 uur
2015	€73.604	€13.997	€92.601		sinds 1-4-1987
2016	€ 76.040	€ 8.053	€ 84.093		

Integriteit

Integriteit staat binnen alle takken van de overheid hoog in het vaandel. Op lokaal niveau zijn talrijke maatregelen genomen om de integriteit van bestuurders en ambtenaren te waarborgen. In de 'visie op de organisatie' is vastgelegd: organisatie-integriteit en persoonlijke integriteit van bestuurders en medewerk(st)ers zijn en worden verankerd in gedragscodes. Daarbij worden principes toegepast als functiescheiding en interne controle. Voor de bestuurders geldt de gedragscode bestuurlijke integriteit. Voor de ambtenaren geldt de gedragscode ambtelijke integriteit. Er is een vertrouwenspersoon integriteit waar ambtenaren advies kunnen inwinnen over integriteitvraagstukken en (vermoedens van) integriteitschendingen kunnen aankaarten. Alle medewerkers hebben de eed of belofte van integriteit afgelegd en van alle nieuwe medewerkers wordt dat gevraagd. In het introductieprogramma voor nieuwe medewerkers wordt aandacht besteed aan integriteit door het bespreken van dilemma's die in het werk kunnen ontstaan. Integriteit staat periodiek op de agenda van de werkoverleggen van afdelingen en teams.

Dienstverlening

Het dienstverleningsmodel is een belangrijk uitgangspunt geweest bij de bouw van het nieuwe gemeentehuis. De inrichting van het gebouw moest ondersteunend zijn aan de dienstverlening zoals we die graag willen bieden aan onze inwoners en ondernemers. Het dienstverleningsmodel gaat uit van een betrouwbare, pro actieve, klantgerichte en vriendelijke dienstverlening waarbij inwoners en ondernemers zoveel mogelijk zelf de keuze krijgen op welke manier zij zaken willen doen met de gemeente. Daarnaast is een continue ontwikkeling dat we de vragen die veel voorkomen door het KCC (eerstelijns dienstverlening) laten afhandelen. Dit moet er voor zorgen dat mensen directer, zonder doorverwijzingen, worden geholpen. In 2016 is het dienstverleningsmodel geëvalueerd. Er is onderzocht of de uitgangspunten zijn doorgevoerd en of deze nog actueel genoeg zijn en voldoende ambitieus. De uitgangspunten zijn nog steeds actueel, echter de wijze waarop deze worden en zijn doorgevoerd is soms anders geweest dan voorgenomen vanwege de mogelijkheden van digitale ontwikkelingen. Dit is meteen ook het grootste aandachtspunt. Naast de mens-kant van dienstverlening, speelt ICT een zeer prominente en steeds belangrijker wordende rol.

Betrouwbare overheid

Goede dienstverlening vraagt goede kwaliteit en een betrouwbare gemeente. Een correcte basisregistratie personen (BRP) is belangrijk en wordt vanwege informatie-uitwisseling met andere ketenpartners steeds noodzakelijker.

De kwaliteit van de BRP is enorm belangrijk. Dit is de basis van veel rechten en verplichtingen die mensen in Nederland hebben. Met ingang van 2014 is er geen driejaarlijkse audit meer, maar een jaarlijkse zelfevaluatie. Het resultaat hiervan in 2016 was zeer goed. De inhoudelijke score was zowel in 2015 als 2016 boven de norm waarbij in 2016b extra inhoud is toegevoegd (bredere inhoudelijke controle). De score via de vragenlijsten was in 2016 97%, dit was 95% in 2015.

Naast de zelfevaluatie voor de BRP, hadden we ook de zelfevaluatie voor de reisdocumenten en rijbewijzen. Dit is eveneens een jaarlijkse evaluatie. Ook hierop presteerden we hoog, een gelijke score als in 2015, namelijk 97%.

Adresonderzoeken dragen bij aan de kwaliteit van onze basisregistraties. En deze kwaliteit zorgt ervoor dat enerzijds mensen niet onjuist worden geadresseerd, maar anderzijds ook dat er geen onterechte toeslagen of subsidies worden uitgekeerd en dus dat fraude minder makkelijk wordt.

Om adresfraude beter te kunnen bestrijden werken de medewerkers van het KCC mee aan het project 'Landelijke Aanpak Adreskwaliteit'. Dit is in samenwerking met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Medewerkers controleren aan de voordeur of de inschrijving zoals vermeld in de BRP klopt met de werkelijke bewoning. Dit heeft in 2015 en 2016 plaatsgevonden.

Om de kans op misbruik van persoonsgegevens kleiner te maken, is ook een toenemend bewustzijn bij inwoners nodig. Daarom verstrekt de gemeente sinds enige jaren aan inwoners een gratis id-cover bij het afhalen van een reisdocument of rijbewijs. De gemeente Midden-Delfland was hiermee koploper.

Klantgerichte overheid

Het doel van ons dienstverleningsmodel is om daar waar mogelijk dienstverlening bij het KCC te organiseren. Op die manier kunnen meer inwoners en ondernemers aan het eerste loket worden geholpen. Sinds de oprichting van het KCC selecteren we werkzaamheden die van de vakafdelingen kunnen worden overgedragen aan het KCC, met als doel om klanten directer te kunnen helpen. Daarnaast is continu aandacht voor de digitale dienstverlening, zodat inwoners en ondernemers plaats en tijdsonafhankelijk zaken kunnen doen met de gemeente.

Communicatie

De communicatiestrategie wordt ingezet om een moderne, doeltreffende en klantgerichte communicatie te bereiken. Wij stimuleren participatie van en samenwerking met inwoners, ondernemers en andere spelers. De communicatie is dienstbaar aan het realiseren van de gemeentebrede missie.

Social media

In het social mediaplan staat het kader waarbinnen het gebruik van social media door de gemeente beter kan worden ingezet afhankelijk van doel en doelgroep. Hoewel onze inwoners gemiddeld gezien minder gebruik maken van social media dan in andere gemeenten, merken wij een toename in het gebruik en interactie via social media. In 2016 is meer nadruk komen te liggen op het analyseren van de uitingen die via social media worden gedaan. Via trainingen als omgevingsanalyse en issuemanagement en software die dit ondersteunt, kan de slag worden gemaakt van volgen van social media, naar analyse en duiding. Dit is niet alleen van belang in crisissituaties maar ook om signalen te krijgen wat waar speelt in de samenleving en ook hoe er gesproken wordt over de gemeente (imago).

Events & organisatie

Naast reguliere communicatietaken, organiseert het team communicatie steeds vaker ook evenementen en bijeenkomsten. In 2016 zijn er net als voorgaande jaren de lintjesregen, 4 mei en de veteranenbijeenkomst geweest. Daarnaast is de Midden-Delfland lezing geweest. Deze is succesvol verlopen.

Communicatie & participatietrajecten

De kerntaak van communicatie is het adviseren over communicatie en in het verlengde daarvan participatie. Participatie - zowel burgerparticipatie als overheidsparticipatie - is een belangrijk onderwerp in het coalitieakkoord en in het collegewerkprogramma. Een sterkere focus hierop heeft ook geleid tot meer bijeenkomsten. In 2016 heeft een groot aantal projecten gespeeld. Ook merken we sinds twee jaar een toename van communicatie in samenwerkingsverbanden. Voorbeelden hiervan zijn Avalex, sociaal domein communicatie in H10 samenwerking, CHIO en crisiscommunicatie in Haaglanden verband. Hoewel het team communicatie ook adviseert over participatie, behoort participatie echter steeds meer logisch deel uit te maken van het vormen van beleid en het uitvoeren. Daarom is een van de pijlers van de organisatieontwikkeling ook 'buiten naar binnen'. Dit project is in 2016 als pilot gestart en heeft inmiddels geleid tot de opleiding van medewerkers tot buitencoaches. Hun taak is om bij projecten te adviseren over het 'krachtenveld' en over participatie. Hiermee wordt de rol van participatie sterker ingebed in de organisatie.

Website

In 2015 is onze nieuwe website opgeleverd. Onze website is ingericht op basis van het zogenaamde toptaken principe. Dus niet zo veel mogelijk informatie geven, maar alleen de belangrijkste of de meest populaire producten en diensten tonen. Ook is de zoekfunctie verbeterd. Doel hiervan is om zoveel mogelijk 'ballast' te verwijderen en te zorgen dat bezoekers van de site sneller antwoord op hun vraag kunnen vinden of zaken kunnen doen met de gemeente. In 2016 is deze basis in stand gebleven en aangepast wanneer op grond van data bleek dat bezoekers pagina's niet goed konden vinden of andere producten of diensten zochten. Verder voldeed de website aan de eisen van de webrichtlijnen en zijn we geslaagd voor de digid audit.

Huisvesting

Het afgelopen jaar is ook gewerkt aan het verder optimaliseren van het gebruik van het gemeentehuis. Met name de klimaatbeheersing is een onderwerp dat nog steeds de aandacht vraagt. Ook blijkt het gebouw door de vele duurzaamheidsvoorzieningen complex in het onderhoud te zijn. Over het algemeen functioneert het nieuwe gemeentehuis tot ieders tevredenheid, behalve de klimaatbeheersing.

Digitalisering & informatievoorziening

De rol van ICT is cruciaal voor het uitvoeren van de gemeentelijke taken. Zonder ICT kan het lokaal bestuur zijn taken nauwelijks meer goed uitvoeren. De digitalisering van de informatievoorziening en de (veranderende) dienstverlening aan burgers, bedrijven en andere belanghebbenden neemt een steeds grotere vlucht. Deze toenemende afhankelijkheid van ICT stelt ook steeds hogere eisen aan professionaliteit en kwaliteit van de ICT functie. En ook aan de digivaardigheid van medewerkers. Taken en werkzaamheden veranderen ook in rap tempo als gevolg van deze digitalisering.

Informatievoorziening

Voor een goede online en offline dienstverlening is het essentieel dat de kwaliteit en veiligheid van gegevens en gegevensuitwisseling goed zijn. Steeds meer ontwikkeling is gericht op digitalisering. In 2015 heeft de vervanging van onze ict-infrastructuur er toe geleid dat een aantal projecten zijn uitgesteld en vinden in 2016 verder plaats. In 2016 hebben we veel aandacht besteed aan het stabiel houden van het netwerk en de basisapplicaties. De toenemende digitalisering vraagt ook steeds meer van de servers, van de back up voorzieningen en van de opslagcapaciteit. In 2016 zijn onder meer de back up voorzieningen aangepast waardoor de mogelijke werktijd is verruimd tot 06.00 – 24.00 uur. In de tussenliggende periode wordt de back up gemaakt van de systemen. Daarnaast is veel aandacht uitgegaan naar de samenwerking met de gemeente Westland. Hoewel we in 2015 al voorbereidingen hadden getroffen voor de invoering van het gebruik van een digitale handtekening op uitgaande documenten, is het niet gelukt om dit in 2016 te implementeren.

Informatiebeveiliging

Gemeentelijke organisaties hebben heel veel waardevolle informatie in het bezit. Denk hierbij aan persoonsgegevens van hun burgers. Een betrouwbare informatievoorziening is daarom essentieel. Informatiebeveiliging is het proces dat deze betrouwbare informatievoorziening moet borgen. Het mag nooit zo zijn dat privacygevoelige informatie van de inwoners in verkeerde handen komt. Vanaf 1 januari 2016 is de Wet meldplicht datalekken van kracht. Deze meldplicht houdt in dat organisaties (zowel bedrijven als overheden) direct een melding moeten doen bij de Autoriteit Persoonsgegevens zodra zij een ernstig datalek hebben. 2016 stond naast het inrichten van een solide (beveiligings)beheerorganisatie en het oplossen van meldingen vooral ook in het teken van gemeentebrede bewustwording over informatiebeveiliging.

Vernieuwing ICT infrastructuur

Een goede moderne ICT infrastructuur bepaalt de flexibiliteit waarmee geanticipeerd kan worden op de grote hoeveelheid nieuwe behoeftes en veranderende omstandigheden binnen de gebruikersorganisatie. In 2015 en 2016 is een nieuwe moderne toekomstbestendige ICT omgeving geïmplementeerd met nieuwe hard- en software. De hierboven genoemde informatiebeveiliging is daarmee ook beter geborgd. Na de technische oplevering van de nieuwe infrastructuur is gestart met het overzetten van applicaties naar de nieuwe ICT infrastructuur. Hierna wordt de oude omgeving uitgefaseerd. Dit is nagenoeg volledig in 2016 uitgevoerd.

Samenwerking

De afhankelijkheid van ICT heeft gevolgen voor de (informatie)veiligheid, bedrijfszekerheid en continuïteit. Een hoogwaardige, kwalitatieve en kwantitatieve, professionele ICT voorziening is noodzakelijk.

Het ICT beheer van Midden-Delfland is per 1 december 2015 overgedragen aan de gemeente Westland. 2016 was het eerste volledige samenwerkingsjaar met de gemeente Westland. Deze samenwerking is gebaseerd op de overeenkomst die van kracht is voor de eerder tot stand gekomen samenwerking tussen Westland en Leidschendam-Voorburg. Dit eerste jaar heeft veel tijd gevraagd. Bij aanvang van de samenwerking waren nog veel meldingen en beide organisaties moesten wennen aan een nieuwe manier van werken. Eind 2016 kan geconcludeerd worden dat sprake is van een stabiele samenwerking die steeds verder professionaliseert.

Naast de technische (beheer) ICT samenwerking, onderzoeken we doorlopend de mogelijkheden om tot een samenwerking te komen op meer onderdelen ("heuse samenwerking"). Dit varieert van kennisdeling tot gezamenlijke inkoop op ICT gebied, maar bijvoorbeeld ook op het terrein van informatiebeveiliging.

Interne Controle

Voor de accountant is de kwaliteit van (verbijzonderde) Interne Controle (IC) bepalend voor de noodzakelijke breedte en diepgang van zijn controle. Hoe beter de kwaliteit van de (verbijzonderde) IC, hoe meer de accountant zijn werkzaamheden tot een controle op hoofdlijnen kan beperken. De accountant dient binnen zijn opdracht en het gestelde in het controleprotocol een oordeel te geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de lasten en baten van de exploitatierekening en de balansmutaties. Hij moet daarbij kunnen steunen op een goed werkende administratieve organisatie en verbijzonderde IC.

Met ingang van 2014 is de regelgeving vanuit het accountantsberoep aangescherpt over het gebruiken van IC's door de organisatie (COS610). Wil de accountant gebruik maken van onze IC's met zo min mogelijk eigen werkzaamheden, dan geeft de aangescherpte regelgeving drie kenmerken om tot een volwaardige audit-functie te komen:

1. **Objectiviteit:**

De IC-functionarissen staan los van de organisatie en rapporteren direct aan de hoogste leiding?

2. **Deskundigheid:**

Functionarissen zijn getraind, niet alleen op de inhoud van het proces, maar ook op de (ontwikkelingen in) controletechniek?

Het hebben van een 'systematische en gedisciplineerde aanpak' waaronder het toepassen van een **systeem van kwaliteitsbeheersing**.

Om die reden is de uitvoering van de verbijzonderde interne controle in 2016 uitbesteed.

Jaarlijks wordt een twintigtal procesgeoriënteerde controles uitgevoerd. Van deze gecontroleerde processen wordt in de managementletter verslag gedaan en indien nodig aanbevelingen gedaan.

Sociale Domein

In 2015 lag de focus voor de (verbijzonderde) interne Controle bij het nieuwe Sociale Domein. Voor 2016 was dit ook een belangrijk onderzoeksproces. Gebleken is dat er ten opzichte van 2015 veel is verbeterd. Tegelijkertijd is geconstateerd dat er nog voldoende punten zijn waar verbetering noodzakelijk is en dan met name bij de overkoepelende organisaties zoals bijv. het SVB.

Voor het overige is de conclusie in de managementletter dat de processen en de administratieve organisatie ruim voldoende op orde zijn. De aanbevelingen (veelal van organisatorische aard) zijn door ons overgenomen en worden de komende periode uit- dan wel ingevoerd.

2.2.6 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is te definiëren als 'het vermogen van de gemeente om niet-structurele risico's op te kunnen vangen om haar taken te kunnen voortzetten'. Door een goed systeem van risicomanagement kunnen bestuurders en managers voor risico's, die het behalen van de doelstellingen bedreigen, passende beheersmaatregelen nemen.

Uit deze paragraaf blijkt dat het weerstandsvermogen voldoende is. Daarnaast verhouden de wettelijk voorgeschreven indicatoren zich tot de normen die VNG hiervoor heeft ontwikkeld.

Risicomanagement

Risicomanagement is het beheersen van risico's en het nemen van beslissingen die gericht zijn op het voorkomen of minimaliseren van nadelige effecten.

Risicomanagement heeft een prominente plek binnen de planning en control (P&C) cyclus. Het is een continu proces. Bij alle P&C producten wordt hierover gerapporteerd. Risicomanagement is een manier van denken. Het dient als hulpmiddel bij het nemen van besluiten door zowel Raad als college. Op 24 februari 2014 is de 'Nota Risicomanagement Midden-Delfland' vastgesteld door de Raad. Met deze nota en nog belangrijker een actueel risicoregister wordt het mogelijk een betrouwbaar oordeel over het benodigde weerstandsvermogen te geven. Dat leidt er uiteindelijk toe dat risico's zo weinig mogelijk effect hebben op de uitvoering van het lopende beleid en in stand houden van bestaande voorzieningen voor de lokale samenleving. De continuïteit van de bedrijfsvoering en de uitvoering van beleid wordt hiermee beter gewaarborgd.

In het risicoregister gaat het niet alleen om risico's met financiële gevolgen, maar ook om het inzicht in de niet financiële gevolgen (bijvoorbeeld op politiek-, imago-, milieu-, juridisch- of veiligheidsvlak). Een actueel risicoregister biedt de volgende voordelen:

- Een scherper beeld van het meest waarschijnlijke scenario voor de afwikkeling van risico's
- Verhoogd risicobewustzijn binnen alle lagen van de organisatie (verankering)
- Effectievere en efficiëntere bedrijfsvoering (prioriteit leggen bij de belangrijkste onderwerpen)
- Betere koppeling tussen beleid en bedrijfsvoering.

Het risicoregister wordt niet als bijlage gepubliceerd bij de programmabegroting en -rekening. Dit in verband met de vertrouwelijkheid van sommige risico's. De belangrijke openbare risico's worden in deze paragraaf benoemd. Indien zich buiten de P&C cyclusmomenten om, ontwikkelingen voordoen (denk bijvoorbeeld aan risico's betreffende de grondexploitatie) dan geldt uiteraard een actieve informatieplicht.

Belangrijke grote risico's

- Grondexploitatie

Door de grote omvang van de grondexploitatie vormt dit een risico voor de gemeente. Jaarlijks worden de grondexploitaties en de bijbehorende risicoanalyse geactualiseerd. De resultaten van de grondexploitatie brengen wij ten gunste of ten laste van de reserve grondexploitaties. De laatste actualisatie geeft aan dat het resultaat van de reserve grondexploitaties op termijn een batig saldo laat zien. Dit batig saldo is overigens nodig om de geïnventariseerde risico's af te dekken.

- Verbonden partijen

De gemeente neemt deel in 14 verbonden partijen. Veelal is dat een deelname of samenwerking met meerdere gemeenten. De afgelopen jaren is enkele malen gebleken dat hier behoorlijke financiële gevolgen uit voort kunnen vloeien (bijvoorbeeld GGD en Avalex). Stringente bewaking is noodzakelijk om problemen in de toekomst te voorkomen.

Bedrijfschap Harnaspolder (BHP):

De gemeenschappelijke regeling BHP kent een (risico)verdeling tussen de deelnemende gemeenten Den Haag en Midden-Delfland in de verhouding van 85/15. De grondexploitatie BHP kent een negatief resultaat van € 18,2 mln. netto contante waarde op prijspeil 1-1-2017. Daarvan is het aandeel van Midden-Delfland 15%: € 2,7 mln. De gemeente Midden-Delfland beschikt over een 'Voorziening bijdrage tekort Bedrijfschap' die tot doel heeft dit aandeel af te dekken.

De risicoanalyse van de grondexploitatie geeft per saldo (=de gewogen risico's en kansen) een negatief effect van € 7,1 mln. Het aandeel van de gemeente Midden-Delfland (15%) is € 1,0 mln. Dit risico is opgenomen in het risicoregister van de gemeente en dus afgedekt.

- Sociale Domein

Per 1 januari 2015 zijn de Participatiewet, de nieuwe Wmo 2015 en de nieuwe taken uit de Jeugdwet succesvol ingevoerd. Het uitgangspunt blijft dat de invoering budgettair neutraal voor de begroting verloopt. Het betreft voornamelijk nieuwe taken. Dit is een risico.

Risico's waardoor de dienstverlening en kwaliteit van de zorg in gevaar komen:

- Toename noodzakelijke zorg en onvoldoende deskundig personeel
- Veranderende wetgeving en jurisprudentie waardoor nieuw gemeentelijk beleid niet snel (genoeg) kan worden doorgevoerd.
- Door verschil van inzicht over de gewenste kwaliteit van de dienstverlening tussen gemeente en contractpartners bestaat de kans dat de dienstverlening niet de gewenste kwaliteit heeft waardoor ambities niet haalbaar zijn.
- Bij een moeizame samenwerking bestaat de kans dat inkoopvoordelen achterwege blijven, contractpartijen niet efficiënt werken en de kosten hiervoor doorberekenen aan de gemeente.

- Garantstellingen en leningen

Midden-Delfland staat borg voor leningen van derden (voornamelijk ten behoeve van woningbouw). Hoewel hiervoor het Waarborgfonds Eigen Woningen in eerste aanleg wordt aangesproken is er ook voor de gemeente een risico.

Daarnaast heeft deze gemeente garanties aan verenigingen en instellingen verstrekt, zodat zij financiering aan hebben kunnen trekken. Goede monitoring en terughoudendheid bij toekomstige aanvragen zijn noodzakelijk om het risico voor de gemeente te beperken.

- Financiële positie Royal Bank of Schotland (RBS)

In 1988 heeft de toenmalige gemeente Schipluiden een bedrag van € 7,7 mln. uitgeleend aan de ABN-AMRO, later overgegaan naar de Royal Bank of Scotland (RBS). Het betreft een fixe lening voor 50 jaar en heeft tot 2038 een rente opbrengst van 8,15%. De RBS heeft inmiddels een mindere rating en is na de financiële crisis grotendeels in handen gekomen van de Britse overheid. Het risico van omvallen van de RBS is daardoor beperkt. Met de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is in 2016 en wordt in 2017 onderzocht wat de mogelijkheden zijn de risico's te beperken.

- Renteontwikkelingen

Het zogenaamde renteomslagpercentage wordt gehanteerd voor de berekening van de (bespaarde) rente over de reserves/voorzieningen en de rentetoerekening over de boekwaarde van de vaste activa. Het renteomslagpercentage is een gemiddelde van de betaalde en ontvangen rente. Als gevolg van diverse ontwikkelingen zoals het verplicht schatkistbankieren, de lage marktrente, de nieuwe BBV voorschriften en het zeer beperkte aantal uitstaande leningen van onze gemeente is het omslagpercentage gedaald naar 0%.

- Financiële risico's

De Wet Financiering decentrale overheden (Wet Fido) vormt, samen met de Regeling Uitzettingen en Derivaten Decentrale Overheden (Ruddo), het wettelijk kader voor het financieringsbeleid bij decentrale overheden. Het doel van de Wet is het bevorderen van een solide financiering en kredietwaardigheid, transparantie van het financieringsbeleid en het beheersen van de risico's die hiermee samenhangen. In het bijzonder om de risico's te kunnen beheersen, moet het financieringsbeleid in ieder geval voldoen aan twee belangrijke randvoorwaarden:

- Het opnemen en uitzetten van leningen en het verlenen van garanties is uitsluitend toegestaan voor de uitoefening van de publieke taak.
- Uitzettingen en het gebruik van derivaten dienen een doordacht karakter te hebben en mogen niet gericht zijn op het genereren van inkomsten waarbij de kans op overmatige risico's wordt vergroot.

Naast deze risico's zijn er nog vele andere onzekerheden waarmee alle gemeenten te maken hebben. In dit verband noemen wij calamiteiten (vrijkomen gevaarlijke stoffen of saneringen), dubieuze debiteuren, fraude, leegstand van gebouwen, overige schadeclaims en ook aanslagen. Indien de kosten die hiermee gemoeid zijn niet op derden verhaald kunnen worden of niet volledig worden gedekt door verzekeringen of voorzieningen moeten zij binnen de algemene middelen opgevangen worden.

Schades die voortvloeien uit de dagelijkse activiteiten hebben andere oorzaken en uitingvormen dan calamiteiten. Ze komen meestal frequenter voor en het schadebedrag per keer is kleiner. Deze structurele schades worden door de gemeente zelf beheerst door te investeren in de bedrijfsvoering. Dit kunnen preventieve maatregelen in de werkprocessen zijn, maar ook informatie en trainingen aan het personeel en bestuur om hun risicobewustwording te verhogen.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de middelen waarover de gemeente beschikt/kan beschikken om niet begrote kosten te dekken en ook de risico's waarvoor géén voorzieningen zijn getroffen of verzekeringen zijn afgesloten. Het weerstandsvermogen is van belang voor het bepalen van de gezondheid van de gemeentelijke financiën. Voor structurele risico's wordt normaliter een voorziening gevormd.

Weerstandscapaciteit

Weerstandscapaciteit is de mate waarin de gemeente op dit moment financieel in staat is risico's af te dekken. Hieronder wordt ingegaan op enerzijds de benodigde weerstandscapaciteit ter afdekking van de hierboven beschreven risico's en anderzijds de werkelijk bij de gemeente aanwezige weerstandscapaciteit.

Doelstelling voor het hebben/aanhouden van weerstandsvermogen is dat er een buffer aanwezig is om financiële tegenvallers op te vangen zodra risico's werkelijkheid worden. Een algemeen aanvaarde normstelling voor de hoogte van het weerstandsvermogen is er niet. Het oordeel over de toereikendheid van de weerstandscapaciteit is afhankelijk van de financiële risico's. Een berekening van het 'ratio weerstandsvermogen' zoals hieronder toegelicht, geeft een goed inzicht.

Ratio weerstandsvermogen

Het 'ratio weerstandsvermogen' wordt als volgt berekend:

Ratio weerstandsvermogen =	$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit (Alg. reserve)}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit = totaal risico's}}$
----------------------------	--

De gemeente streeft ernaar zo min mogelijk risico te lopen en -mits financieel verantwoord- zoveel mogelijk risico's af te dekken. Acceptabel is een ratio weerstandsvermogen tussen de 1,0 en 1,4.

Waardering weerstandsvermogen	Ratio	Aanduiding
Groter dan	2,0	Uitstekend
Tussen	1,4 en 2,0	Ruim voldoende
Tussen	1,0 en 1,4	Voldoende
Tussen	0,8 en 1,0	Matig
Tussen	0,6 en 0,8	Onvoldoende
Lager dan	0,6	Slecht

Beschikbare weerstandscapaciteit

De Algemene reserve heeft zich ontwikkeld tot een bedrag van € 6,6 mln. per 31 december 2016. Dit geeft de gemeente voldoende weerstandscapaciteit om onvoorziene financiële tegenvallers op te vangen.

Risicoregister

Alle risico's zijn tegen het licht gehouden en aangepast/aangevuld in het risicoregister. Op basis van de huidige inzichten en de berekening in het risicoregister blijkt dat een onderbouwde kans bestaat dat een bedrag van € 4,4 mln. noodzakelijk is om aan de zo reëel mogelijk ingeschatte financiële risico's weerstand te bieden.

Berekening ratio weerstandsvermogen is	$\frac{\text{Beschikbaar weerstandscap.} = € 6,6 \text{ mln.}}{\text{Totaal aan risico's} = € 4,4 \text{ mln.}} = 1,5$
--	--

Het streven van de gemeente naar een ratio weerstandsvermogen tussen de 1,0 en 1,4 wordt hiermee ruimschoots gehaald.

Kengetallen

Om de onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten te verbeteren worden in de begroting en in de jaarstukken nog een aantal financiële kengetallen opgenomen. De kengetallen zijn weergegeven in het volgende model met daarbij de normen volgens de VNG.

Normen VNG (%)				Kengetallen Midden-Delfland		
Bij begroting ultimo jaar	Voldoende	Matig	Onvoldoende	Realisatie 2015	Begroet 2016	Realisatie 2016
1a Netto-schuldquote	< 100	100 > < 130	> 130	0,25%	3,49%	-3,84%
1b Netto-schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 100	100 > < 130	> 130	-3,54%	0,45%	-6,93%
2 Solvabiliteitsratio	> 50	30 < > 50	< 30	68,77%	76,82%	65,60%
3 Grondexploitatie		Geen norm		54,72%	55,07%	28,45%
4 Structurele exploitatieruimte	> 0,6	0 < > 0,6	0	2,93%	5,45%	2,27%
5 Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar ervoor	< 100	100 > < 120	> 120	141,00%	124,75%	124,75%

Toelichting kengetallen:

Netto schuldquote

Dit cijfer geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft dus een indicatie van de mate waarin de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie drukken. Een laag percentage is gunstig.

Conclusie op basis van kengetallen:

De gemeente Midden-Delfland heeft ten opzichte van de VNG-norm een lage schuldpositie (geen) die van invloed is op de omvang van de beide schuldquotes en op de solvabiliteitsratio. Conform de Normen van de VNG valt de waarde van de netto schuldquote in de categorie voldoende en bij de Provincie zelfs als minst risicovol. De langdurig uitgezette gelden in Midden-Delfland overschrijden de vaste geldleningen.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Omdat bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal worden terugbetaald, wordt dit kengetal zowel berekend inclusief als exclusief de doorgeleende gelden. Zo wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Hoe lager deze percentages, hoe beter.

Conclusie op basis van kengetallen:

De onzekerheid dat leningen die de gemeente Midden-Delfland heeft verstrekt niet (allemaal) worden terugbetaald is gering waardoor de norm ook hier "ruim" voldoende is. Daarom zijn er geen leningen geormerkt als dubieus.

Solvabiliteitsratio

Dit cijfer geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger dit percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente. Dit cijfer geeft dus een soort toekomstvisie weer.

Conclusie op basis van kengetallen:

65% van de balans van Midden-Delfland wordt gevormd door het eigen vermogen en is dus volgens de norm ruim voldoende.

Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Conclusie op basis van kengetallen:

De financiering van de grondpositie met eigen vermogen maakt onderdeel uit van de schuldpositie. De accountant heeft bij de controle van de jaarrekening de jaarlijkse actualisatie van de grondexploitatie beoordeeld. Jaarlijks neemt de boekwaarde van de voorraden grond af door verkopen. Nieuwe omvangrijke grondexploitaties zijn niet voorzien.

Structurele exploitatieruimte

Dit cijfer helpt mee om te beoordelen welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Wanneer dit cijfer negatief is, betekent het dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te blijven dragen.

Conclusie op basis van kengetallen:

De structurele exploitatieruimte laat zien dat de structurele lasten, waaronder die samenhangend met de schuldenlast van de gemeente (rente en aflossing), volledig worden gedekt door structurele baten. Ook hier is de norm weer ruim voldoende.

Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de riool- en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten voor een meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijk gemiddelde in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Het streven van het college is de woonlasten laag te houden. Door een hoog gemiddelde WOZ waarde van de woningen, de kostbare afvalstoffen- en rioolheffing door een groot gemeentelijk oppervlakte bewegen de woonlasten steeds meer naar het landelijk gemiddelde toe.

Conclusie op basis van kengetallen:

Het streven van het college is de woonlasten laag te houden. Een hoog gemiddelde WOZ waarde van de woningen, de kostbare afvalstoffen- en rioolheffing door een groot gemeentelijk oppervlakte en lage woning dichtheid in het buitengebied zorgen voor meer dan gemiddeld hoge woonlasten. Voor de afvalstoffen- en rioolheffing geldt een 100% kostendekking. Daarbij is in het verleden besloten om de rioolheffing volledig bij de gebruiker op te leggen, waardoor de woonlasten hoger zijn dan in gemeenten waar deze heffing aan de eigenaar wordt opgelegd (waaronder woningbouwverenigingen). De woonlasten Midden-Delfland zijn ook daardoor mogelijk boven het landelijk gemiddelde.

2.2.7 Financiering

Inleiding

Op grond van de Wet Financiering Decentrale overheden (Wet Fido) en het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is de paragraaf financiering als vast onderdeel opgenomen in de programmabegroting en de jaarstukken. De Wet Fido vormt, samen met de Regeling Uitzettingen en Derivaten Decentrale Overheden (Ruddo), het wettelijk kader voor het financieringsbeleid bij decentrale overheden. Het doel van de Wet is het bevorderen van een solide financiering en kredietwaardigheid, transparantie van het financieringsbeleid en het beheersen van de risico's die hiermee samenhangen. In het bijzonder om de risico's te kunnen beheersen, moet het financieringsbeleid in ieder geval voldoen aan twee belangrijke randvoorwaarden:

- Het opnemen en uitzetten van leningen en het verlenen van garanties is uitsluitend toegestaan voor de uitoefening van de publieke taak.
- Uitzettingen en het gebruik van derivaten dienen een doordacht karakter te hebben en mogen niet gericht zijn op het genereren van inkomsten waarbij de kans op overmatige risico's wordt vergroot.

Daarnaast bevat de Wet Fido regels die moeten leiden tot het transparant en inzichtelijk maken van de financieringsfunctie. Verplicht zijn een vastgesteld treasurystatuut voor een beleidsmatige financiële infrastructuur en een paragraaf financiering in zowel de programmabegroting als de jaarstukken.

Door het schatkistbankieren kan de gemeente niet meer vrij beschikken over haar liquide middelen. Er is een verplichte rekening-courant verhouding met het Rijk. Door de huidige rente op deze liquide middelen wordt er geen rentevergoeding ontvangen.

Met de introductie van het instrument erfpacht wordt beoogd de gronduitgiften te stimuleren. Door het toepassen van erfpacht is er een rendement van minimaal 3% op eigen liquide middelen.

Ook in de wet Houdbare Overheids Financiën (wet HOF) zijn Europese afspraken met betrekking tot de begrotingsdiscipline opgenomen. Naast de Europese eisen zijn ook de uitgangspunten van het Nederlands trendmatig begrotingsbeleid in de nieuwe Wet HOF vastgelegd. Het gaat onder andere om de strikte scheiding tussen inkomsten en uitgaven door middel van het hanteren van vaste uitgavenplafonds (kaders) en het principe van automatische stabilisatie aan de inkomstenkant van de begroting. Dit om de schulden en financieringstekorten van gemeenten, provincies en waterschappen te beheersen en de overheidsschuld van Nederland te kunnen kwantificeren.

Algemene ontwikkelingen

In 2016 stond bij het aantrekken van kort- en lang geld de rente nog op een negatieve rente (je kreeg geld toe als je leende). Inmiddels is het rentepercentage weer opgelopen. De verwachting is dat deze in 2017 als gevolg van de stijgende energieprijzen en verbetering van de economie de komende maanden nog verder zal oplopen.

Renterisico op kortlopende schuld (kasgeldlimiet)

De Wet Fido bevat instrumenten die de risico's beperken die gemeenten lopen bij het lenen en beleggen. Dat vermindert de kans op ten eerste grote schommelingen in de rente die de gemeente betaalt over geleend geld en ten tweede het verlies aan uitgezet geld. De risico's van lenen worden beperkt doordat gemeenten zich moeten houden aan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Het kasgeldlimiet (leningen met een looptijd tot 1 jaar) zorgt ervoor dat niet teveel kortlopende leningen worden aangevraagd. Het kasgeldlimiet geeft weer tot welk bedrag de gemeente maximaal in haar financieringsbehoefte mag voorzien met kortlopende schuld. Deze limiet is bedoeld om grote fluctuaties in de rentelasten te vermijden. De limiet voor gemeenten was gesteld op 8,5% van de totale omvang van de begroting per 1 januari.

Indien blijkt dat de kasgeldlimiet wordt overschreden, moet een deel van de kortlopende schuld omzetten worden in een langlopende schuld. Als de kasgeldlimiet gedurende drie opeenvolgende kwartalen wordt overschreden, is de gemeente verplicht Gedeputeerde Staten hierover te informeren.

In 2016 is het niet nodig geweest kort geld aan te trekken en er heeft dus geen overschrijding van de kasgeldlimiet plaatsgevonden.

Renterisico op langlopende schuld (renterisiconorm)

Op grond van de Wet Fido mag een gemeente van haar langlopende schulden (leningen met een rentetypische looptijd > één jaar) in enig jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal aflossen en/of herfinancieren, wat overeenkomt met een aflossingsperiode van ten minste vijf jaar. Dit is de zogenoemde renterisiconorm. Het doel van de renterisiconorm is de herfinanciering van leningen in omvang en tijd te spreiden waardoor de (eventuele) gevolgen van een rentestijging beperkt blijven en de

(mogelijke) renterisico's worden ingeperkt. Voor onze gemeente bedraagt de renterisiconorm voor de periode 2017-2020 circa €8,0 miljoen per jaar.

In 2016 is het niet nodig geweest lang geld aan te trekken of af te lossen.

Renteontwikkeling

Een belangrijke factor bij het uitvoeren van het financieringsbeleid is het verwachte verloop van de rente. Hoewel dit door economische en internationale ontwikkelingen niet eenvoudig is, wordt op grond van eigen waarneming en informatie vanuit de bankwereld getracht de verwachte renteontwikkeling zo goed mogelijk te bepalen. Vooral de renteontwikkeling op de geldmarkt wordt voor een belangrijk deel bepaald door het monetaire beleid van de Europese Centrale Bank (ECB).

De verwachtingen over de economie, inflatie en politieke ontwikkelingen zijn van grotere invloed op de rente. Bij het beoordelen van de ontwikkeling van de kapitaalmarktrente wordt veelal naar de tarieven op staatsleningen gekeken. Gezien het lage debiteurenrisico (risico dat niet wordt betaald) bij een Nederlandse staatslening, geldt dit tarief vaak als een soort basistarief. Andere leningen met hogere risico's kennen dan een renteopslag voor dat hogere risico, waarbij geldt dat de opslag hoger wordt naarmate het debiteurenrisico hoger wordt. Bovendien geldt normaal gesproken dat de rente hoger wordt bij een langere looptijd. De ECB heeft per 10 maart 2016 de refirente (= referentie die banken onderling in rekening brengen), ook wel herfinancieringsrente genoemd, verlaagd naar 0,000%.

Kredietrisico en garanties

Naast de eerder genoemde renterisico's heeft de gemeente ook te maken met kredietrisico's. Dit zijn de risico's die verband houden met de nakoming van de betalingsverplichting van rente en aflossing op eerder door de gemeente verstrekte geldleningen in het kader van de publieke taak en aanspraken op verleende gemeentegaranties.

Volgens de subsidieregeling zijn de verenigingen en maatschappelijke instellingen verplicht jaarlijks de begroting en jaarrekening in te dienen. Door deze maatregelen wordt de vinger aan de pols gehouden en kunnen risico's worden beperkt.

De aanspraken op verleende gemeentegaranties zijn onderverdeeld in enerzijds verleende garanties voor de bevordering van het eigen woningbezit (zowel particulieren als woningbouwcorporaties) en anderzijds garanties die zijn verstrekt voor geldleningen die zijn aangetrokken door maatschappelijke instellingen in onze gemeente, zoals (sport)verenigingen.

Voor hypotheek afgesloten na 1 januari 1995 met een zogenoemde Nationale Hypotheek Garantie (NHG) staat de stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) garant. De gemeente is door haar achtervang functie risicodragend voor hypotheek afgesloten met NHG in de periode tussen 1 januari 1995 en 31 december 2010.

Per 1 januari 2011 is de achtervang overeenkomst met de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) verlengd. Voor woningcorporaties is het hierdoor mogelijk om tegen een redelijke rente geld aan te trekken, omdat het waarborgfonds geldverstrekkers de tijdige betaling garandeert van rente en

aflossing van leningen. De gemeente en het Rijk vervullen daarbij de achtervang functie. Mocht in geval van aanspraak door geldgevers blijken dat het vermogen van het waarborgfonds ontoereikend is, dan bestaat de kans dat de gemeente op grond van deze achtervang overeenkomst (in de vorm van renteloze leningen) het vermogen van het waarborgfonds moet aanvullen. De kans dat dit gebeurt is gering, omdat de woningcorporaties in eerste instantie zelf financieel verantwoordelijk zijn voor de risico's in hun sector en hierop jaarlijks worden gecontroleerd en beoordeeld door het waarborgfonds.

Voor het uitoefenen van de publieke taak neemt de gemeente ook deel in het aandelenkapitaal van een aantal vennootschappen. Dit betreft aandelen van N.V. Bank Nederlandse Gemeenten, B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides en N.V. Holding Westland Infra. Deze aandelen zijn in de balans opgenomen tegen nominale waarde. Doordat er een groot positief verschil bestaat tussen de werkelijke waarde en de nominale waarde is van een kredietrisico op deze aandelen geen sprake.

Financieringspositie en rentekosten

Ook in 2016 was sprake van een financieringsoverschot. Hierbij is rekening gehouden met de boekwaarde van de activa, van de grondexploitatie, eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) en opgenomen vaste geldleningen per 31 december 2016.

Zoals eerder gemeld zijn in 2016 geen nieuwe kort en/of langlopende leningen opgenomen.

Het renteomslagpercentage wordt gehanteerd voor de berekening van de (bespaarde) rente over de reserves/voorzieningen en de rentetoerekening over de boekwaarde van de vaste activa. Het renteomslagpercentage is een gemiddelde van de betaalde en ontvangen rente. Als gevolg van diverse ontwikkelingen zoals het verplicht schatkistbankieren, de lage marktrente en het zeer beperkte aantal uitstaande leningen van onze gemeente is het omslagpercentage gedaald naar afgerond 0%.

Leningenportefeuille

Een belangrijk onderdeel van het financieringsbeleid vormt de omvang, flexibiliteit, gemiddelde looptijd en rentegevoeligheid van de leningenportefeuille. Het betreft drie onderhandse leningen Bank Nederlandse Gemeenten en een onderhandse lening Nederlandse Waterschapsbank.

Deze leningenportefeuille langer dan één jaar heeft per 31 december 2016 een omvang van € 1.079.997.

Relatiebeheer

Voor het reguliere betalingsverkeer maakt de gemeente gebruik van de diensten van de BNG Bank. Onderdeel van deze dienstverlening is een kredietfaciliteit van € 5 miljoen. Tot deze limiet kan de gemeente tegen een gunstig rentepercentage daggeld opnemen.

In het treasurystatuut van de gemeente is bepaald dat de bankrelaties en hun bancaire condities ten minste eens in de vijf jaar worden beoordeeld. Een dergelijke beoordeling heeft in 2013 plaatsgevonden.

Op basis van die beoordeling was besloten het huisbankierschap met ingang van 1 januari 2014 onder te brengen bij de BNG Bank. Daarnaast is er nog een (kleine) rekening bij de Rabobank.

3 JAARREKENING

3.1 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

Voorliggende jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften die het BBV daarvoor geeft.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. De activa en passiva worden opgenomen tegen nominale waarden, tenzij bij de betreffende balanspost anders is vermeld.

Activa met een verkrijgingprijs van minder dan € 10.000 worden in het jaar van aanschaf direct ten laste van de exploitatie gebracht. Gronden en terreinen vormen hierop een uitzondering. Deze worden altijd geactiveerd, maar niet afgeschreven.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar worden opgenomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn.

Dividendopbrengsten en/of winstuitkeringen van deelnemingen worden als baat opgenomen in het jaar waarin het dividend door de algemene vergadering van aandeelhouders of het bestuur van de betreffende deelneming wordt vastgesteld en betaalbaar wordt gesteld. Extra winst die gedurende het jaar bekend wordt, wordt conform de afspraak met de raad toegevoegd aan de Algemene reserve.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. Echter als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende aan arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten toegerekend aan het boekjaar waarin de uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden en overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode hiervoor is dezelfde als die van de meerjarenraming, te weten vier jaar. Indien er binnen de referentieperiode sprake is van (eenmalige) schokeffecten (bijvoorbeeld reorganisaties) dient wel een verplichting te worden gevormd.

Balans

In de beginbalans is een correctie gemaakt op de reserves rioolheffing en afvalstofheffing. Deze hadden per 31 december 2015 als voorziening aangemerkt moeten worden.

Vaste activa

Conform de voorschriften van het BBV heeft de raad op 16 december 2014 de Nota waarderings- en afschrijvingsbeleid 2015-2018 vastgesteld. De nota beoogt structuur te brengen in de financiële consequenties van investeringsuitgaven. Daarbij wordt gekeken naar de voorwaarden waaronder wel of niet geactiveerd moet worden, de waardering van de activa en de verschillende mogelijkheden van afschrijving. De nota beperkt zich tot de vaste activa. De vlottende activa worden buiten beschouwing gelaten.

Investeringskosten waarop dit van toepassing is worden afgeschreven vanaf het boekjaar volgend op het jaar van ingebruikname. Dit betekent, dat uitsluitend wordt afgeschreven op basis van gerealiseerde investeringsbedragen.

In het jaar waarin een investering plaatsvindt, wordt geen rente toegerekend. Toerekening van rente vindt plaats met ingang van het tweede jaar en wordt berekend als percentage van de boekwaarde van het actief aan het begin van het tweede jaar.

Groot onderhoud van vaste activa wordt slechts geactiveerd indien dit leidt tot een nieuwe functionaliteit van het actief of een duidelijke technische verandering die leidt tot levensduurverlenging. In alle andere gevallen komt groot onderhoud ten laste van de exploitatie of een daartoe gevormde voorziening.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. De kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief worden in maximaal 5 jaar afgeschreven. De afschrijving van geactiveerde kosten van onderzoek en ontwikkeling vindt plaats vanaf het jaar dat er uitgaven zijn gedaan (reeds het eerste jaar wordt een vol jaar afgeschreven). Afsluitkosten van opgenomen geldleningen en het saldo van (dis)agio worden niet afgeschreven maar direct ten laste van de exploitatie gebracht.

Materiële vaste activa

Artikel 59 van het BBV beschrijft het onderscheid tussen investeringen met een (beperkt) economisch nut en investeringen met uitsluitend maatschappelijk nut in de openbare ruimte. Investeringen die op enigerlei wijze kunnen leiden tot bijdragen aan het verwerven van inkomsten zijn investeringen met economisch nut. De vraag of de investering geheel kan worden terugverdiend, is niet relevant voor de classificatie.

In het kader van het BBV is het alleen mogelijk om investeringen met een maatschappelijk nut in één keer volledig ten laste te brengen van een hiervoor aanwezige reserve of voorziening. Zodra er sprake is van een investering met een economisch nut, is uitsluitend de brutomethode toegestaan. Dit wil zeggen dat de investering volledig moet worden geactiveerd. Indien een reserve of voorziening wordt aangewend ter gehele of gedeeltelijke dekking, kan dit slechts plaatsvinden door de kapitaallasten uit de betreffende reserve of voorziening te dekken.

- Investerings met economisch nut

Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht. Slijtende investeringen worden lineair afgeschreven in de verwachte gebruiksduur vanaf het begin van het boekjaar volgend op het jaar van ingebruikname. Op grond van het voorzichtigheidsprincipe wordt de restwaarde van een actief gesteld op nihil. Voor de gehanteerde afschrijvingstermijnen wordt verwezen naar de Nota waarderings- en afschrijvingsbeleid. Bij de waardering van een actief wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.

- Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

Dit zijn investeringen met betrekking tot infrastructurele werken in de openbare ruimte, zoals wegen, pleinen, bruggen, viaducten en parken. De ondergrond van deze werken wordt daarbij als integraal onderdeel van het werk beschouwd (en dus afgeschreven). Voor de afschrijvingstermijnen wordt verwezen naar de Nota waarderings- en afschrijvingsbeleid. Voor zover in voorkomende gevallen een snellere budgettaire dekking mogelijk is, wordt op dergelijke activa overigens (resultaatafhankelijk) extra afgeschreven.

Financiële vaste activa

Leningen u/g zijn opgenomen tegen nominale waarde. Indien van toepassing wordt een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingprijs vindt afwaardering plaats. Tot dusver is een dergelijke afwaardering niet noodzakelijk gebleken. De actuele waarde ligt ruim boven de verkrijgingprijs.

Geactiveerde bijdragen aan activa van derden zijn gewaardeerd op het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode waarin het betrokken actief van de derde op basis van door de gemeente gestelde voorwaarden moet bijdragen aan de publieke taak.

Vlottende activa

Voorraden

De bouwgronden in exploitatie zijn opgenomen als 'onderhanden werken' en gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijpmaken), de rentekosten en de administratie- en beheerskosten. Hierop worden ontvangsten uit grondverkoop en bijdragen van derden in mindering gebracht.

Winsten uit de grondexploitatie worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid (verwaarloosbaar risico) als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht. Voor zover uit de laatste kostprijsberekeningen (grexen) verliezen worden verwacht, wordt een beroep gedaan op de Reserve Grondexploitaties. De boekwaarde van de gronden wordt in dat geval verlaagd met deze verwachte verliezen. Voor deze verwachte verliezen wordt een voorziening gevormd.

De grondexploitaties worden periodiek getaxeerd en herzien.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Er is een voorziening gevormd voor verwachte oninbaarheid van vorderingen op cliënten van sociale zaken, waaraan in het verleden leenbijstand is vertrekt. In de jaarrekening is het saldo van deze voorziening op de betreffende vorderingen in mindering gebracht. Oninbare vorderingen van overige debiteuren worden direct ten laste van de exploitatie gebracht behalve bij uitzonderingen (zie hieronder).

Bij het opleggen van een belasting-/legesaanslag wordt ervan uitgegaan dat deze wordt betaald. Belastingplichtigen hebben de mogelijkheid bezwaar aan te tekenen tegen opgelegde vorderingen. De heffingsambtenaar doet uitspraak op een bezwaarschrift en verklaart deze (niet-) ontvankelijk en/ of (on)gegrond. In 2010 is tegen een in dat jaar opgelegd specifieke 'Aanslag-/beschikkingsbiljet 2008' bezwaar aangetekend. Dit bezwaar is ongegrond verklaard, waarna de belastingplichtige beroep aan heeft getekend bij de Rechtbank. Deze heeft in 2013 uitspraak gedaan. Hiertegen heeft de gemeente hoger beroep aangetekend bij het Gerechtshof. De uitspraak van het Gerechtshof in 2015 is voor zowel gemeente als belastingplichtige aanleiding geweest cassatieberoep aan te tekenen bij de Hoge Raad. Deze toetst of het hof het recht en de procesregels goed heeft uitgelegd en toegepast en of de uitspraak voldoende is onderbouwd. Naar verwachting doet de Hoge Raad eind 2016 uitspraak in deze zaak.

Liquide middelen en overlopende posten

Deze activa worden opgenomen tegen nominale waarde.

Vaste passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen wordt gewaardeerd tegen nominale waarde. In 2015 heeft de raad een Nota reserves en voorzieningen 2015-2018 vastgesteld. In deze nota worden de spelregels voor de vorming en het gebruik van de reserves en voorzieningen aangegeven.

Voorzieningen

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of tegen contante waarde. In 2015 heeft de raad een Nota reserves en voorzieningen vastgesteld. In deze nota worden de spelregels voor de vorming en het gebruik van de reserves en voorzieningen aangegeven.

Voor de berekening van de hoogte van de voorzieningen voor pensioenen en wachtgeld voor (voormalig) wethouders maken wij gebruik van een gespecialiseerd bureau. Eens per jaar ontvangen wij van hen een geactuarieerde stand van de gemeentelijke verplichting. Indien nodig passen wij de stand van de voorziening hierop aan.

Vaste schulden

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met de gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Borg en garantstellingen

Voor zover leningen door de gemeente gewaarborgd zijn, is het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar buiten telling opgenomen. Nadere informatie en een specificatie van de gewaarborgde schuldrestanten is opgenomen in de toelichting op de balans. In het verslagjaar zijn er geen betalingen gedaan als gevolg van de borgstellingen.

Resultaatbepaling

Algemeen

Bij het samenstellen van de winst- en verliesrekening is een bestendige gedragslijn in acht genomen. Baten en lasten van het boekjaar worden in de jaarrekening opgenomen, ongeacht of zij tot ontvangsten of uitgaven in het boekjaar hebben geleid. De nagekomen baten en lasten worden, in zoverre mogelijk, op de desbetreffende posten verantwoord.

Afschrijvingen

De afschrijvingen op materiële vaste activa worden gebaseerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Voor de gehanteerd afschrijvingstermijnen verwijzen wij u naar de Nota waarderings- en afschrijvingsbeleid 2015-2018.

Financiële baten en lasten

Rentebaten, Als rentebaten worden de (te) ontvangen rentevergoedingen op banktegoeden, deposito's en overige liquide middelen verantwoord.

Rentelasten, Onder deze post zijn de rentelasten met betrekking tot de schulden opgenomen.

Bijzondere baten en lasten

Als bijzondere baten en lasten worden aangemerkt de baten en lasten die niet uit de gewone bedrijfsuitoefening voortkomen.

Tenzij de baten en lasten van ondergeschikte betekenis zijn voor de beoordeling van het resultaat, worden zij naar aard en omvang toegelicht.

Stelselwijziging waardering voorziening voor tekorten grondexploitaties

Bij de grondexploitaties wordt vanaf 2016 geen rente meer toegerekend. Daarom is ervoor gekozen om de voorziening niet meer contant te maken. Het effect van een contant gemaakte voorziening tegen 2% zonder rentebijbeschrijving is dat jaarlijks de voorziening met 2% moet worden verhoogd waardoor feitelijk toch rente wordt toegevoegd aan de voorziening. Dat past niet goed bij de werkwijze met rente zoals die vanaf 2016 wordt gehanteerd. Aangezien een voorziening ook tegen eindwaarde gewaardeerd mag worden, hebben wij de voorziening gewaardeerd op eindwaarde.

3.2 Overzicht baten en lasten

Overzicht lasten en baten				begroting 2016 incl. wijzigingen		
Primitieve begroting 2016						
Omschrijving programma	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01: Vitale Dorpen in Midden-Delfland@2025	733.068	113.888	619.180	1.417.050	650.892	766.158
02: Bestuur en veiligheid	6.061.382	449.141	5.612.241	6.106.236	466.916	5.639.320
03: Beheer, verkeer en milieu	10.133.880	4.695.291	5.438.589	15.922.985	5.071.745	10.851.240
04: Onderwijs	2.221.631	233.508	1.988.123	2.208.020	258.858	1.949.162
05: Welzijn en Wmo	10.232.071	675.397	9.556.674	10.032.148	686.397	9.345.751
06: Economische- en sociale zaken	4.440.547	3.954.621	485.926	4.756.249	3.962.904	793.345
07: Ruimtelijke ordening, ontw. En volkshuisvesting	13.291.746	11.710.978	1.580.768	12.927.058	10.958.442	1.968.616
Afronding decimalen						
Subtotaal programma's	47.114.325	21.832.824	25.281.501	53.369.746	22.056.154	31.313.592
Omschrijving algemene dekkingsmiddelen						
Lokale middelen, waarvan besteding niet gebonden	592.919	4.004.848	-3.411.929	1.125.137	4.539.916	-3.414.779
Algemene uitkering	0	16.676.738	-16.676.738	0	17.012.266	-17.012.266
Dividend 911 913	94.311	42.500	51.811	94.311	70.559	23.752
Saldo financieringsfunctie 914	0	2.918.076	-2.918.076	0	2.934.255	-2.934.255
Saldo compensabele btw	0	0	0	0	0	0
Algemene baten en lasten (incl. onvoorzien)	70.000	0	70.000	70.000	0	70.000
Saldo kostenplaatsen	1.957	0	1.957	1.408.733	0	1.408.733
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	759.187	23.642.162	-22.882.975	2.698.181	24.556.996	-21.858.815
Gerealiseerde totaal saldo van lasten baten	47.873.512	45.474.986	2.398.526	56.067.927	46.613.150	9.454.777
Toevoeging/onttrekking aan reserves						
01: Vitale Dorpen in Midden-Delfland@2025	344	15.000	-14.656	156.825	267.995	-111.170
02: Bestuur en veiligheid	0	9.157	-9.157	13.158	17.824	-4.666
03: Beheer, verkeer en milieu	384.420	858.478	-474.058	254.086	6.241.783	-5.987.697
04: Onderwijs	211.936	669.777	-457.841	331.471	644.313	-312.842
05: Welzijn en Wmo	63.026	386.458	-323.432	663.048	670.579	-7.531
06: Economische- en sociale zaken	0	25.000	-25.000	0	30.560	-30.560
07: Ruimtelijke ordening, ontw. En volkshuisvesting	23.031	558.041	-535.010	128.650	933.403	-804.753
Algemene dekkingsmiddelen	473.312	1.102.244	-628.932	904.382	3.099.942	-2.195.560
Subtotaal mutaties aan reserves	1.156.069	3.624.155	-2.468.086	2.451.620	11.906.399	-9.454.779
Gerealiseerde resultaat	49.029.581	49.099.141	-69.560	58.519.547	58.519.549	0
Overzicht lasten en baten						
Realisatie 2016				realiteitsafwijking 2016		
Omschrijving programma	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01: Vitale Dorpen in Midden-Delfland@2025	1.694.340	1.041.419	652.921	-277.290	-390.527	113.237
02: Bestuur en veiligheid	6.179.845	474.008	5.705.836	-73.609	-7.092	-66.516
03: Beheer, verkeer en milieu	9.288.889	5.252.285	4.036.603	6.634.096	-180.540	6.814.637
04: Onderwijs	1.783.012	583.086	1.199.926	425.008	-324.228	749.236
05: Welzijn en Wmo	9.482.910	749.542	8.733.368	549.238	-63.145	612.383
06: Economische- en sociale zaken	4.650.505	3.891.753	758.752	105.744	71.151	34.593
07: Ruimtelijke ordening, ontw. En volkshuisvesting	8.211.751	6.560.025	1.651.726	4.715.307	4.398.417	316.890
Afronding decimalen			0	0	0	0
Subtotaal programma's	41.291.252	18.552.119	22.739.132	12.078.494	3.504.035	8.574.460
Omschrijving algemene dekkingsmiddelen						
Lokale middelen, waarvan besteding niet gebonden	1.202.934	4.597.805	-3.394.871	-77.797	-57.889	-19.908
Algemene uitkering	0	17.297.353	-17.297.353	0	-285.087	285.087
Dividend 911 913	10.500	70.509	-60.009	83.811	50	83.761
Saldo financieringsfunctie 914	0	724.006	-724.006	0	2.210.249	-2.210.249
Saldo compensabele btw	0	0	0	0	0	0
Algemene baten en lasten (incl. onvoorzien)	0	0	0	70.000	0	70.000
Saldo kostenplaatsen	561.600	0	561.600	847.133	0	847.133
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	1.775.034	22.689.672	-20.914.638	923.147	1.867.324	-944.177
Gerealiseerde totaal saldo van lasten baten	43.066.285	41.241.791	1.824.494	13.001.642	5.371.359	7.630.283
Toevoeging/onttrekking aan reserves						
01: Vitale Dorpen in Midden-Delfland@2025	156.825	217.995	-61.170	0	50.000	-50.000
02: Bestuur en veiligheid	13.158	9.157	4.001	0	8.667	-8.667
03: Beheer, verkeer en milieu	177.572	281.563	-103.991	76.514	5.960.220	-5.883.706
04: Onderwijs	15.119	268.048	-252.929	316.352	376.265	-59.913
05: Welzijn en Wmo	577.370	443.767	133.603	85.678	226.812	-141.134
06: Economische- en sociale zaken	0	30.560	-30.560	0	0	0
07: Ruimtelijke ordening, ontw. En volkshuisvesting	129.495	1.229.615	-1.100.120	-845	-296.212	295.367
Algemene dekkingsmiddelen	512.732	2.487.386	-1.974.654	391.650	612.556	-220.906
Subtotaal mutaties aan reserves	1.582.271	4.968.091	-3.385.820	869.349	6.938.308	-6.068.959
Gerealiseerde resultaat	44.648.557	46.209.882	-1.561.326	13.870.990	12.309.667	1.561.326

Begrotingsrechtmatigheid

Het door de raad vastgestelde controleprotocol schrijft voor dat moet worden getoetst in hoeverre eventuele begrotingsoverschrijdingen op de lasten worden gekwalificeerd als onrechtmatig. De programma's waarop een begrotingsoverschrijding heeft plaatsgevonden worden hieronder toegelicht. Per programma wordt hierna een toelichting op de overschrijdingen gegeven. Hierbij wordt tevens aangegeven of er sprake is van een onrechtmatige overschrijding en of deze meetelt in het oordeel van de accountant.

	Onrechtmatig (telt niet mee voor oordeel)	Onrechtmatig (telt mee voor oordeel)
Programma 01 Vitale Dorpen in Midden-Delfland (€ 277.290) De overschrijding van de lasten binnen dit programma houden volledig verband met de kosten voor de landschapstafel Hof van Delfland. Aangezien de landschapstafel geen aparte entiteit is, voeren wij de administratie hiervan. De uitgaven hiervoor worden volledig gedekt vanuit de bijdragen van de deelnemende partijen, zodat er geen sprake is van een begrotingsonrechtmatigheid.	X	
Programma 02 Bestuur en Veiligheid (€ 73.609) Uit de actualisatie blijkt dat er een hogere dotatie nodig is voor de huidige en toekomstige pensioenen van de wethouders. De overschrijding is onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel van de accountant. De actualisatie van de voorziening pensioenen wethouders wordt pas na het kalenderjaar opgemaakt.	X	
Algemene dekkingsmiddelen (€ 77.797) Er bleek een hogere reservering voor oninbare vorderingen noodzakelijk. De overschrijding is onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel van de accountant. De actualisatie van de voorziening oninbare vorderingen wordt pas na het kalenderjaar opgemaakt.	X	

3.2.1 Toelichting op het overzicht baten en lasten

Analyse begroting en realisatie

Voor een analyse verschillen per programma tussen begroot en realisatie zie: 'Wat mag het kosten/Wat heeft het gekost?' wordt verwezen naar hoofdstuk 2.1.1 tot en met hoofdstuk 2.1.8 van de programmaverantwoording.

Tevens is in hoofdstuk 2 is een cijfermatige analyse van de verschillen opgenomen.

Voor een aanvullende toelichting op de algemene dekkingsmiddelen, onvoorzien en incidentele baten en lasten wordt verwezen naar respectievelijk het Overzicht van algemene dekkingsmiddelen, Bedrag voor onvoorzien en het Overzicht van incidentele baten en lasten, die zijn opgenomen in deze jaarrekening.

3.2.2 Overzicht aanwending bedrag onvoorzien

Hier wordt inzicht gegeven in het gebruik van het geraamde bedrag voor onvoorzien. Het geraamde bedrag voor onvoorzien is als één post in de begroting opgenomen en niet verdeeld over de diverse programma's. Onvoorzien is een bijzondere post in de begroting. Deze begrote post (groot € 19.000) is in 2016 alleen gebruikt voor onvoorziene kosten voor juridisch advies.

3.2.3 Overzicht incidentele baten en lasten

Ingevolge artikel 28 van het Besluit begroting en verantwoording is in de toelichting op het overzicht baten en lasten een overzicht van de incidentele baten en lasten opgenomen. In 2016 zijn er de volgende incidentele baten en lasten geweest (bedragen boven € 50.000)

Overzicht incidentele baten en lasten

Incidentele lasten > € 50.000			Incidentele baten > € 50.000		
Programma:	Begroot	Werkelijk	Programma:	Begroot	Werkelijk
01. Midden-Delfland@2025 en ontwikkelingsvisies dorpen			01. Midden-Delfland@2025 en ontwikkelingsvisies dorpen		
- IODS grondinstrument	90.000	108.656	- IODS grondinstrument	90.000	108.656
- Subsidie Hippisch Kenniscentrum	50.000	50.000	- Subsidie Hippisch Kenniscentrum	50.000	50.000
- Duurzaam Boer Blijven	380.000	410.103	- Duurzaam Boer Blijven	380.000	410.104
02. Bestuur en Midden-Delfland			02. Bestuur en Midden-Delfland		
03. Beheer, verkeer en milieu			03. Beheer, verkeer en milieu		
- Herstelkosten aanleg glasvezelnetwerk (CIF)	64.655	61.636	- Bijdrage MRDH fietsenstalling Maasland Viaduct	50.000	0
- Onderhoud buitenruimte Harnaschpolder	113.800	0	- Afkoopsom onderhoud BHP	219.085	219.085
- Afrekening 2013-2015 Greenchoice	-63.000	-62.664			
- Afronding grondexploitatie CPIII	142.000	6.250			
- Verduurzaming gemeentelijke gebouwen	507.672	83.436			
04. Onderwijs			04. Onderwijs		
- Oprichting VVE 't Lint	50.000	50.000			
05. Welzijn en Wmo			05. Welzijn en Wmo		
- Projectsubsidie NTO	100.000	50.000			
- Projectkosten huisvesting statushouders	120.850	32.140			
- Transformatiebudget Sociaal Domein	50.000	16.739			
- Preventie budget Jeugd	50.000	24.015			
- Sociaal domein invoeringsbudget	139.626	139.626			
06. Economische en Sociale Zaken			06. Economische en Sociale Zaken		
07. Ruimtelijke ordening, Ontwikkeling en Volkshuisvesting			07. Ruimtelijke ordening, Ontwikkeling en Volkshuisvesting		
- Aanleg parkeerverharding Schipluiden	380.000	0	- Subsidie aanleg parkeerverharding Schipluiden	380.000	380.000
- Kn. begeleiding part. bouwinitiatieven (Rev. fund)	96.735	82.399	- Bijdrage begeleiding part. Bouwinitiatieven	80.580	22.453
- Verbinding Ackerdijksebos	200.000	200.000			
- Storting voorziening verliesnemingen grexten	67.800	384.000			
- Afwikkeling complexen	0	48.373			
Algemene dekkingsmiddelen			Algemene dekkingsmiddelen		
- Vakantiegeld naar voorziening	287.415	287.796	- Vakantiegeld naar voorziening	287.415	287.796
- Extra budget ivm wijzigingen BBV	80.000	41.080			
- Ontwikkeling ambtelijke organisatie	150.000	124.776			
- Klimaatverbetering gemeentehuis	50.000	50.000			
- Vervanging gemeentesecretaris	100.000	87.098			
- Knelpunten lopende projecten	150.000	71.092			
- Doorschuif dienstverlening I-projecten	69.000	69.000			
- Kosten begeleiding aanleg A4	266.210	298.390			
Mutaties reserves			Mutaties reserves		
- Doorschuiven co-financiering/ kwal.crit/geb.schak.	125.220	125.220	- Doorschuif gebiedsvisie	151.900	151.900
- Deel afkoopsom BHP naar 2017	105.285	105.285	- Afwikkeling complexen	142.000	54.623
- Budget ren. fietsenstalling Mslnd. Viaduct naar 2017	50.000	0	- Bijdrage CIF herstelkosten aanleg glasvezelnetwerk	64.655	61.636
- Overzetten res. Naar vz. Afvalstoffen	429.866	429.866	- Verduurzaming gemeentelijke gebouwen	507.672	83.436
- Overzetten res. Naar vz. Rioolheffing	4.978.158	4.978.158	- Overzetten res. naar voorz. Afvalstoffenheff.	429.866	429.866
			- Overzetten res. naar vz. Rioolheffing	4.978.158	4.978.158
			- Oprichting VVE 't Lint	50.000	50.000
			- Projectsubsidie NTO	100.000	50.000
			- Projectkosten huisvesting statushouders	120.850	32.140
			- Transformatiebudget Sociaal Domein	50.000	16.739
			- Preventie budget Jeugd	50.000	24.015
			- Sociaal domein invoeringsbudget	139.626	139.626
			- Begeleiding part. bouwinitiatieven (Rev. fund)	0	59.946
			- Verbinding Ackerdijksebos	200.000	200.000
			- Storting voorziening verliesnemingen grexten	67.800	384.000
			- Extra budget ivm wijzigingen BBV	80.000	41.080
			- Ontwikkeling ambtelijke organisatie	150.000	124.776
			- Klimaatverbetering gemeentehuis	50.000	50.000
			- Vervanging gemeentesecretaris en knelpunten		
			- lopende projecten	250.000	158.190
			- Doorschuif dienstverlening I-projecten	69.000	69.000
			- Kosten begeleiding aanleg A4	266.210	298.390
Totaal:	9.381.292	8.352.470	Totaal:	9.454.817	8.935.615
Saldo:	73.525	583.145			

Toelichting

(Bedragen zijn meer, dus meer lasten (nadeel) of meer baten (voordeel).

Programma 1

Lasten en baten IODS Grondinstrumenten

Vanuit de subsidiebijdrage van het Rijk voor de IODS-kwaliteitsprojecten is een bijdrage van € 13,2 miljoen bestemd voor het IODS-kwaliteitsproject 'Groen Ondernemen, een nieuwe landbouw'(onderdeel 'Grondinstrument'). De uitgaven in 2016 bedroegen € 108.656 en zijn ten laste gebracht van de subsidie.

Lasten en baten Subsidie Hippisch Kenniscentrum

In 2016 hebben wij een incidentele subsidie verleend van € 50.000 aan de Stichting Internationaal Hippisch Innovatie- en Kenniscentrum Metropool Rotterdam-Den Haag (SIHIK). Het projectbureau van de SIHIK gaat de komende jaren verschillende samenhangende activiteiten aanjagen voor het versterken van de hippische sector in de regio. De concrete subsidieaanvraag ziet toe op het ondersteunen van die activiteiten die bijdragen aan de gemeentelijke beleidsdoelen.

Lasten en baten Duurzaam Boer Blijven

In het kader van het IODS-convenant hebben wij een subsidie van in totaal €2.477.452 toegekend gekregen voor het project Duurzaam Boer Blijven. In 2016 is ten laste van deze subsidie € 410.104 besteed aan dit project.

Programma 3

Lasten herstelkosten aanleg glasvezelnetwerk (CIF)

Voor de aanleg van het glasvezelnetwerk in Midden-Delfland is een convenant gesloten met CIF B.V. Onderdeel van dit convenant was een vergoeding door CIF B.V aan de gemeente voor de achteruitgang van de bestrating en de voorbereiding-, toezicht en beheerkosten. In 2016 zijn voor de laatste keer kosten gemaakt ten laste van deze vergoeding.

Lasten onderhoud buitenruimte Harnaschpolder

Van Bedrijvenschap Harnaschpolder hebben wij in 2016 een bedrag ontvangen van ruim € 219.085 voor het beheer van de buitenruimte van bedrijventerrein Harnaschpolder in 2016 en 2017. In 2016 zijn uiteindelijk geen kosten gemaakt van dit budget, zodat dit via de resultaatbestemming wordt doorgeschoven naar 2017.

Lasten afrekening Greenchoice 2013-2015

In 2016 hebben wij een eindsfrekening ontvangen over de energiekosten 2013-2015.

Lasten afronding grondexploitatie CPIII

In de voorjaarsnota 2016 is een bedrag van € 142.000 bijgeraamd voor afrondende civiele werkzaamheden binnen de (afgesloten) grondexploitatie Commandeurspolder III. Deze kosten worden gedekt vanuit de reserve Afwikkeling Complexen. Binnen programma 3 is in dit kader een bedrag van € 6.250 besteed en binnen programma 7 een bedrag van € 48.373. In totaal is dus een bedrag van € 54.623 onttrokken aan de reserve.

Lasten verduurzaming gemeentelijke gebouwen

Één van de projecten uit het 'Duurzame Energieplan' is de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed. Hiervoor is in de begroting 2016-2019 een bedrag beschikbaar gesteld van € 507.672 ten laste van de reserve Investeringsprogramma. In 2016 is € 83.436 ten laste van dit budget besteed.

Baten bijdrage MRDH fietsenstalling Maasland Viaduct

Er is een subsidie ontvangen vanuit Metropoolregio Rotterdam - Den Haag voor het plaatsen van een fietsenstalling Maasland Viaduct.

Baten afkoopsom onderhoud BHP

Het Bedrijvenschap Harnaschpolder heeft in 2016 het onderhoud voor het toekomstig openbaar gebied afgekocht tot 2018.

Programma 4

Lasten oprichting VVE 't Lint

Vanuit de jaarrekening 2015 is een budget van € 50.000 doorgeschoven naar 2016 voor oprichting van een VVE MFA Het Lint. In de vergadering van 15 november 2016 heeft de gemeenteraad ingestemd met het voorstel tot oprichting.

Programma 5

Lasten projectsubsidie NTO

De Maaslandse IJvereniging en NTO hebben beide € 50.000 projectsubsidie gekregen. Voor NTO is dit gerealiseerd.

Lasten projectkosten huisvesting statushouders

Zie toelichting bij mutatie reserves.

Lasten transformatiebudget sociaal domein

Zie toelichting bij mutatie reserves.

Lasten preventie budget Jeugd

Zie toelichting bij mutatie reserves.

Lasten sociaal domein invoeringsbudget

Zie toelichting bij mutatie reserves.

Programma 7

Lasten en baten aanleg parkeerverharding Schipluiden

Voor de aanleg en groene inrichting van de recreatieve parkeervoorziening nabij de Abtsrechtseweg vanuit de IODS-overeenkomst hebben wij subsidie ontvangen van Rijkswaterstaat (€ 280.000) en Provincie Zuid-Holland (€ 100.000). De uitvoering heeft niet plaatsgevonden in 2016, zodat dit budget via de resultaatbestemming door wordt geschoven naar 2017.

Lasten en baten kosten begeleiding particulier initiatief

Deze lasten betreffen de gemeentelijke begeleiding van particuliere bouwinitiatieven. De baten hebben betrekking op het verhaal van deze kosten op de initiatiefnemers. Het saldo komt ten laste van de reserve opstartkosten begeleiding particuliere bouwinitiatieven (Revolving fund).

Lasten verbinding Ackerdijksebos

In 2011 hebben wij een bedrag ontvangen van € 2,2 mln. van Rijkswaterstaat voor afkoop van de legeskosten voor de aanleg het A4 tracé Delft-Schiedam. In die afkoop en de betaling is een bedrag van € 200.000 opgenomen dat bestemd is om uit te betalen aan de gemeente Delft. De uitbetaling heeft in 2016 plaatsgevonden. De bijdrage wordt ingezet voor de aanleg van een recreatieve route en een fietsbrug, te weten de fietsverbinding Ackersdijksebos-Technopolis. Dit project is onderdeel van de eerdergenoemde IODS-aanpak.

Lasten storting voorziening verliesnemings grex

Zie toelichting bij mutatie reserves.

Lasten afwikkeling grex

Zie toelichting 'Afronding grondexploitatie CPIII' (programma 3).

Programma Algemene dekkingsmiddelen

Lasten en baten vakantiegeld naar voorziening

Door een wettelijke wijziging moet er voor 2016 een voorziening worden getroffen voor het opgebouwde vakantiegeld. Door de invoering van het individueel keuze budget is deze voorziening eenmalig.

Lasten extra budget in verband met wijzigingen BBV

Zie toelichting bij mutatie reserves.

Lasten ontwikkeling ambtelijke organisatie

Zie toelichting bij mutatie reserves.

Lasten klimaatverbetering gemeentehuis

Zie toelichting bij mutatie reserves.

Lasten vervanging gemeentesecretaris

Zie toelichting bij mutatie reserves.

Lasten knelpunten lopende projecten

Zie toelichting bij mutatie reserves.

Lasten doorschuif dienstverlening I-projecten

Zie toelichting bij mutatie reserves.

Lasten kosten begeleiding A4

Zie toelichting bij mutatie reserves.

Mutaties reserves

Lasten doorschuiven co-financiering

Het budget voor co-financiering, kwaliteitscriteria buitengebied en gebiedsschakelaar (gebiedsvisie) is in 2015 doorgeschoven naar 2016, een gedeelte hiervan is bij de najaarsnota doorgeschoven naar 2017.

Lasten deel afkoopsom BHP naar 2017

Het Bedrijvenschap Harnaschpolder heeft in 2016 het onderhoud voor het toekomstig openbaar gebied afgekocht tot 2018. Het deel voor 2017 wordt doorgeschoven.

Lasten budget fietsenstalling Maasland viaduct naar 2017

Het budget voor de fietsenstalling wordt niet doorgeschoven naar 2017 omdat we hiervoor subsidie ontvangen.

Baten doorschuif gebiedsvisie

Het budget voor gebiedsvisie is in 2015 doorgeschoven naar 2016, dit is nu onttrokken aan de Algemene Reserve.

Baten afronding grex CPIII

In de voorjaarsnota 2016 is een bedrag van € 142.000 bijgeraamd voor afrondende civiele werkzaamheden binnen de (afgesloten) grondexploitatie Commandeurspolder III. Deze kosten worden gedekt vanuit de reserve Afwikkeling Complexen. Binnen programma 3 is in dit kader een bedrag van € 6.250 besteed en binnen programma 7 een bedrag van € 48.373. In totaal is dus een bedrag van € 54.623 onttrokken aan de reserve.

Baten bijdrage CIF herstelkosten glasvezelnetwerk

De bijdrage van CIF voor degeneratiekosten van de aanleg van het glasvezelnetwerk is in 2012 in de Algemene Reserve gestort. Van 2013 t/m 2016 is hiervoor een budget beschikbaar gesteld vanuit de Algemene Reserve voor herstelkosten.

Baten verduurzaming gemeentelijke gebouwen

Het restant van het budget verduurzaming gemeentelijke gebouwen uit de najaarsnota van 2015 van € 507.672, zijnde € 83.436 is doorgeschoven naar 2017.

Baten oprichting VVE 't Lint

Dit budget was doorgeschoven in de najaarsnota van 2015, de VVE is in 2016 opgericht.

Baten projectsubsidie

De Maaslandse IJvereniging en NTO hebben beide € 50.000 projectsubsidie gekregen. Voor NTO is dit gerealiseerd.

Baten projectkosten huisvesting statushouders

Voor personele inzet voor huisvesting van statushouders is € 120.850 beschikbaar gesteld uit de Algemene Reserve. Hiervan is € 32.140 gerealiseerd.

Baten transformatiebudget sociaal domein

Voor de transformatie van het sociaal domein is bij de najaarsnota van 2015 een budget van € 50.000 beschikbaar gesteld vanuit de Algemene Reserve. Hiervan is € 16.739 gerealiseerd.

Baten preventie budget Jeugd

Van het preventiebudget jeugd zijn de werkelijke kosten van € 24.015 onttrokken uit de algemene Reserve.

Het budget was doorgeschoven in de najaarsnota van 2015.

Baten sociaal domein invoeringsbudget

Het begrote budget voor invoering van het sociaal domein, doorgeschoven in 2015, uit de Algemene Reserve beschikbaar gesteld.

Baten begeleiding particulier bouwinitiatieven

Voor de begeleiding van particuliere bouwinitiatieven worden kosten van de gemeente berekend. De jaarlijkse overschotten worden in de reserve gestort, en verrekend met latere kosten.

Baten verbinding Ackerdijksebos

De reserve A4 is gevuld met de ontvangst van € 2.000.000 van Rijkswaterstaat in 2011. Dit bedrag is bestemd voor kosten van de gemeente Midden-Delfland en een doorbetaling van € 200.000 aan de gemeente Delft. De subsidie van € 200.000 is in 2016 doorbetaald aan de gemeente Delft voor de fiets- wandelverbinding.

Baten storting voorziening verliesneming grexen

Volgens de nieuwe BBV regels moet voor winst/verliesnemingen van grondexploitaties een voorziening getroffen worden. Het saldo van 2016 hebben we hierin gestort vanuit de reserve Compensatie dividenden en huuropbrengsten.

Baten extra budget in verband met wijzigingen BBV

Uit de Algemene Reserve is een bedrag beschikbaar gesteld voor extra personeelskosten op de afdeling financiën in verband met de wijzigingen in het BBV. Het werkelijk bestede bedrag van is onttrokken.

Baten ontwikkeling ambtelijke organisatie

Voor de ontwikkeling van de ambtelijke organisatie is € 150.000 uit de algemene Reserve beschikbaar gesteld, het werkelijk bestede bedrag van € 124.776 is onttrokken.

Baten klimaatverbetering gemeentehuis

Voor verbetering van het klimaat in het gemeentehuis is € 50.000 onttrokken uit de Algemene Reserve. Dit bedrag is met de bestemming van het resultaat van de jaarrekening 2015 beschikbaar gesteld.

Baten vervanging gemeentesecretaris en knelpunten lopende projecten.

Dit budget is bij de bestemming van het resultaat van de jaarrekening 2015 beschikbaar gesteld. Hiervan is €158.190 onttrokken aan de Algemene Reserve.

Baten doorschuif dienstverlening I-Projecten

Dit bedrag is bij de najaarsnota van 2015 doorgeschoven naar 2016. Het bedrag is nu onttrokken aan de Algemene Reserve.

Baten kosten begeleiding aanleg A4

De reserve A4 is gevuld met de ontvangst van € 2.000.000 van Rijkswaterstaat van in 2011. Dit bedrag is bestemd voor kosten van de gemeente Midden-Delfland en een doorbetaling van € 200.000 aan de gemeente Delft. De kosten van begeleiding van de aanleg van de A4 worden uit deze reserve gehaald.

Overzicht uitsplitsing incidentele en structurele lasten en baten

Overzicht lasten en baten	Realisatie 2016			Incidenteel 2016			Structureel 2016		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Omschrijving programma									
01: Vitale Dorpen in Midden-Delfland@2025	1.694.340	1.041.419	652.921	568.759	568.760	-1	1.125.581	472.659	652.922
02: Bestuur en veiligheid	6.179.845	474.008	5.705.836	0	0	0	6.179.845	474.008	5.705.836
03: Beheer, verkeer en milieu	9.288.889	5.252.285	4.036.603	88.658	219.085	-130.427	9.200.231	5.033.200	4.167.030
04: Onderwijs	1.783.012	583.086	1.199.926	50.000	0	50.000	1.733.012	583.086	1.149.926
05: Welzijn en Wmo	9.482.910	749.542	8.733.368	262.520	0	262.520	9.220.390	749.542	8.470.848
06: Economische- en sociale zaken	4.650.505	3.891.753	758.752	0	0	0	4.650.505	3.891.753	758.752
07: Ruimtelijke ordening, ontw. En volkshuisvesting	8.211.751	6.560.025	1.651.726	714.772	402.453	312.319	7.496.979	6.157.572	1.339.407
Afronding decimalen									
Subtotaal programma's	41.291.252	18.552.119	22.739.132	1.684.709	1.190.298	494.411	39.606.543	17.361.821	22.244.721
Omschrijving algemene dekkingsmiddelen									
Lokale middelen, waarvan besteding niet gebonden is	1.202.934	4.597.805	-3.394.871	1.029.232	287.796	741.436	173.702	4.310.009	-4.136.307
Algemene uitkering	0	17.297.353	-17.297.353	0	0	0	0	17.297.353	-17.297.353
Dividend 911 913	10.500	70.509	-60.009			0	10.500	70.509	-60.009
Saldo financieringsfunctie 914	0	724.006	-724.006			0	0	724.006	-724.006
Saldo compensabele btw						0	0	0	0
Algemene baten en lasten (incl. onvoorzien)						0	0	0	0
Saldo kostenplaatsen	561.600	0	561.600			0	561.600	0	561.600
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	1.775.034	22.689.672	-20.914.638	1.029.232	287.796	741.436	745.802	22.401.876	-21.656.074
Gerealiseerde totaal saldo van lasten baten	43.066.285	41.241.791	1.824.494	2.713.941	1.478.094	1.235.847	40.352.344	39.763.697	588.647
Toevoeging/onttrekking aan reserves									
Reserve mutaties 2016	1.582.271	4.968.091	-3.385.820	230.505	2.049.497	-1.818.992	1.351.766	2.918.594	-1.566.828
Gerealiseerde resultaat	44.648.557	46.209.882	-1.561.326	2.944.446	3.527.591	-583.145	41.704.111	42.682.291	-978.181

3.2.4 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Het is volgens de WNT verplicht om voor gemeentesecretarissen en griffiers een melding van hun inkomen te maken. Deze wet verbiedt dat bestuurders in de (semi)publieke sector meer verdienen dan 100 procent van het ministersalaris. Deze grens is de zogenoemde WNT-norm: € 179.000 (2015: € 178.000). In 2016 is dit maximum overschreden door de gemeentesecretaris. De overschrijding is het gevolg van de uitbetaling van niet opgenomen vakantiedagen (€ 19.345,44). Door toepassing van het WNT overgangsrecht leidt deze overschrijding echter niet tot een onverschuldigde betaling.

Financiële verantwoording topfunctionarissen:

naam	beloning (incl. onkosten-vergoeding)	voorziening voor op termijn betaalbare beloningen	totaal	functie	duur en omvang van het dienstverband in het boekjaar
P.T. Veenman				secretaris	36 uur sinds 1-9-2000 tot 4-2016
2015	€97.418	€19.737	€117.155		
2016	€50.855	€3.039	€53.894		
A. de Vos				griffier	36 uur sinds 1-4-1987
2015	€73.604	€13.997	€92.601		
2016	€ 76.040	€ 8.053	€ 84.093		

3.3 Balans

Balans per 31 december

ACTIVA	Ultimo 2016	Ultimo 2015
Vaste activa		
<i>Immateriële vaste activa</i>		
- Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	-	-
- Kosten van onderzoek en ontwikkeling	-	-
<i>Materiële vaste activa</i>	62.730.580	55.709.418
- Investerings met een economisch nut		
• gronden uitgegeven in erfpacht	7.596.935	1.588.657
• overige investeringen met een economisch nut	39.263.552	38.519.775
- Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	10.333.503	10.348.414
- Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut	5.536.590	5.252.572
<i>Financiële vaste activa</i>	10.860.177	11.061.584
- Kapitaalverstrekkingen aan:		
• deelnemingen	1.332.261	1.332.261
• gemeenschappelijke regelingen	164.550	164.550
• overige verbonden partijen		
- Leningen aan:		
• woningbouwcorporaties		
• openbare lichamen (wet fido)		
• deelnemingen		
• overige verbonden partijen		
- Overige langlopende leningen u/g	9.363.366	9.564.773
- Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden	0	0
Totaal vaste activa	73.590.757	66.771.001
Viottende activa		
<i>Voorraden</i>	13.792.516	23.704.563
- Grond- en hulpstoffen:		
• niet in exploitatie genomen bouwgronden	-0	4.832.496
• overige grond- en hulpstoffen	2.435.945	2.404.105
- Onderhanden werk, waaronder gronden in exploitatie	11.356.571	16.467.962
- Gereed product en handelsgoederen		
- Vooruitbetalingen		
<i>Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar</i>	15.217.140	17.327.825
- Vorderingen op openbare lichamen	2.804.710	975.715
- Verstrekte kasgeldleningen	-	-
- Rekening-courantverhoudingen met niet financiële instellingen	10.389.302	13.764.979
- Overige vorderingen	2.023.128	2.587.131
- Overige uitzettingen	-	
<i>Liquide middelen</i>	107.266	536.925
- Kassaldi	5.794	7.759
- Banksaldi	101.472	529.166
<i>Overlopende activa</i>	3.013.628	2.998.526
Totaal viottende activa	32.130.549	44.567.839
Totaal-generaal	105.721.307	111.338.840

Balans per 31 december

PASSIVA	Ultimo 2016	Ultimo 2015
Vaste passiva		
<i>Eigen vermogen</i>	69.357.220	76.589.736
- Algemene reserve	6.625.944	6.605.547
- Bestemmingsreserves		
• Voor equalisatie van tarieven	1.430.447	6.838.470
• Overige bestemmingsreserves	59.739.503	61.376.797
- Nog te bestemmen resultaat	1.561.326	1.768.922
<i>Voorzieningen</i>	10.524.957	4.284.668
- Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	10.524.957	4.284.668
<i>Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer</i>	1.172.189	1.390.679
- Obligatieleningen		
- Onderhandse leningen van:		
• binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	272.268	326.721
• binnenlandse banken en overige financiële instellingen	807.729	889.410
• binnenlandse bedrijven	-	-
• overige binnenlandse sectoren	91.683	174.040
• buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	-	-
- Waarborgsommen	509	509
- Verplichtingen uit hoofde van financial-lease overeenkomsten	-	-
Totaal vaste passiva	81.054.366	82.265.083
Viottende passiva		
<i>Netto viottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar</i>	6.090.539	10.536.793
- Kasgeldleningen	-	7.000.000
- Banksaldi	1.563.180	
- Overige schulden	4.527.359	3.536.793
<i>Overlopende passiva</i>	18.576.402	18.536.965
Totaal viottende passiva	24.666.941	29.073.758
Totaal-generaal	105.721.307	111.338.841
Gewaarborgde geldleningen	14.547.974	22.603.109
Garantstellingen	28.272.288	30.276.437
Totaal	42.820.263	52.879.547

3.3.1 Toelichting op de balans

Toelichting op de balans per 31 december 2016**ACTIVA**

VASTE ACTIVA

Materiële vaste activa

De post materiële activa wordt onderscheiden in:

	2016	2015
Investerings met een economisch nut	46.860.487	40.108.431
Investerings met een economisch nut , waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	10.333.503	10.348.414
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	5.536.590	5.252.572
	62.730.579	55.709.418

De investeringen met een **economisch nut** kunnen als volgt worden onderverdeeld:

<u>Boekwaarde ultimo</u>	2016	2015
Gronden en terreinen	15.123.277	7.362.408
Woonruimten	241.422	249.469
Bedrijfsgebouwen	25.515.805	26.546.961
Vervoermiddelen	172.844	45.587
Machines, apparaten en installaties	2.424.265	2.560.142
Overige materiële vaste activa	3.382.874	3.343.864
	46.860.487	40.108.431

Onderstaand overzicht geeft het verloop van de boekwaarde weer van de investeringen met een economisch nut:

	Boekwaarde 1-1-2016	Investing	Desinves- tering	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2016
Gronden en terreinen	7.362.408	7.760.869			15.123.277
Woonruimten	249.469			8.047	241.422
Bedrijfsgebouwen	26.546.961	19.868		1.051.024	25.515.805
Vervoermiddelen	45.587	146.106		18.849	172.844
Machines, apparaten en installaties	2.560.142	29.122		164.999	2.424.265
Overige materiële vaste activa	3.343.864	618.469		579.459	3.382.874
	40.108.431	8.574.434	-	1.822.378	46.860.487

De belangrijkste in het boekjaar gedane investeringen en de daarvoor van derden ontvangen bijdragen staan in onderstaande overzichten vermeld:

	Totaal beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk besteed 2016	Totaal besteed t.l.v. krediet	Afschrijvings- termijn
Grondruilbank	6.120.000	1.332.621	1.878.621	geen afschrijving
Grondkosten en bouwrijp maken Kreekzone Zuid	410.543	130.675	130.675	geen afschrijving
Grond in erfpacht	5.047.789	4.570.878	7.523.089	geen afschrijving
Vervangen Vrachtwagen groot + kipper/kraan	135.000	136.526	136.526	10 jaar liniair
Versnipperaar	29.000	29.122	29.122	10 jaar liniair
Vervanging hardware automatisering 2014	244.185	64.188	190.570	5 jaar liniair
Implementatie DMS	83.977	46.421	86.898	5 jaar liniair
Informatiebeleidsplan 2015	55.000	26.237	56.536	5 jaar liniair
Uitbreiding SV Den Hoorn	650.000	415.730	415.730	30 jaar liniair
	Totaal beschikbaar gesteld krediet	Ontvangen van derden 2016	Totaal besteed t.l.v. krediet	Afschrijvings- termijn
	-	-	-	-

De WOZ-waarde van het oude gemeentehuis Maasland bedroeg € 617.000. De boekwaarde bedraagt € 186.000

De investeringen in de openbare ruimte met een **economisch nut**, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven, kunnen als volgt worden onderverdeeld:

<u>Boekwaarde ultimo</u>	2016	2015
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	9.851.395	9.865.969
Overige materiële vaste activa	482.108	482.445
	10.333.503	10.348.414

Onderstaand overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met een met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven weer:

	Boekwaarde 1-1-2016	Investing	Desinves- tering	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2016
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	9.865.969	285.710		300.284	9.851.395
Overige materiële vaste activa	482.445	5.807		6.144	482.108
	10.348.414	291.517	-	306.428	10.333.503

In onderstaand overzicht zijn de in het boekjaar gedane investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

	Totaal beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk besteed 2016	Totaal besteed t.l.v. krediet	Afschrijvings- termijn
Vervanging pompen hoofdgemalen (GRP) 2014	141.000	37.987	100.873	15 jaar liniair
Vervanging pompunits drukriolering (GRP) 2015	200.000	19.217	89.079	15 jaar liniair
Vervangen vrijvervalriolering 2015	208.000	103.896	185.769	45 jaar liniair
Vervanging pompunits drukriolering (GRP 2016)	52.500	60.686	60.686	15 jaar liniair
Vervangen vrijvervalriolering 2016 (GRP 2016)	212.000	56.425	56.425	45 jaar liniair

De investeringen in de openbare ruimte met een **maatschappelijk nut** kunnen als volgt worden onderverdeeld:

<u>Boekwaarde ultimo</u>	2016	2015
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	5.314.809	4.981.402
Overige materiële vaste activa	221.781	271.170
	5.536.590	5.252.572

Onderstaand overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut weer:

	Boekwaarde 1-1-2016	Investering	Desinves- teringen	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2016
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	4.981.402	1.006.749	403.387	269.955	5.314.809
Overige materiële vaste activa	271.170			49.390	221.781
	5.252.572	1.006.749	403.387	319.345	5.536.590

In onderstaand overzicht zijn de in het boekjaar gedane investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut en de daarvoor van derden ontvangen bijdragen vermeld:

	Totaal beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk besteed 2016	Totaal besteed t.l.v. krediet	Afschrijvings- termijn
Vervangen Kluisheulbrug	264.500	42.694	236.491	80 jaar liniair
Vervaging Stakenbrug	412.000	49.423	49.423	80 jaar liniair
Vervanging lichtmasten 2016	140.000	68.072	68.072	30 jaar liniair
Vervanging lichtmasten 2015	0	176.675	176.675	30 jaar liniair
Aanleg Zuidhoornseweg Hooipolder	-171.419	169.377	340.796	geen afschrijving
Reconstructie Veenakkerweg	350.000	280.692	280.692	20 jaar liniair
Reconstructie Kasteellaan	50.000	48.324	48.324	20 jaar liniair
Reconstructie speelvoorzieningen 2015	66.600	66.776	66.776	13 jaar liniair
Reconstructie speelvoorzieningen 2016	84.000	59.082	59.082	13 jaar liniair

Financiële vaste activa

Het verloop van de financiële vaste activa gedurende het jaar 2015 wordt in onderstaand overzicht weergegeven:

	Boekwaarde 01-01-2016	Investeringen	Desinves- teringen	Aflossingen/ Afschrijvingen	Afwaar- deringen	Boekwaarde 31-12-2016
Kapitaalverstrekkingen aan:						
- deelnemingen t.w.						
Waterbedrijf Evides N.V.	1.088.159	-	-	-	-	1.088.159
N.V. Holding Nutsbedrijf Westland	123.428	-	-	-	-	123.428
N.V. Bank Nederlandsche Gemeenten	120.674	-	-	-	-	120.674
- gemeenschappelijke regelingen						
Regionaal Reinigingsbedrijf Avalex	164.550	-	-	-	-	164.550
Overige langlopende leningen:						
- renteloze lening v.v. Schipluiden	63.521	-	-	4.538	-	58.983
- renteloze lening clubaccommodatie SV Den Hoorn	30.840	-	-	6.168	-	24.672
- renteloze lening HV DIOS Den Hoorn	19.500	-	-	3.900	-	15.600
- renteloze lening Belangenvereniging Oude Campspolder	20.000	-	-	-	-	20.000
Grond in erfpacht	15	37				52
- fixeleningen Royal Bank of Scotland	7.714.264	-	-	-	-	7.714.264
- fixelening Nederlandse Waterschaps- bank	1.361.341	-	-	-	-	1.361.341
- APG Investments Services Garantie						
Fonds	97.750	-	-	97.750	-	-
- leenbijstand BBZ	232.054			109.809		122.245
- leenbijstand WWB (bijzondere bijstand)	25.488	20.721				46.209
	11.061.584	20.758	-	222.165	-	10.860.177

Op de uitgezette gelden bij Royal Bank of Scotland ontvangen wij jaarlijks 8,15% rente. Deze lening wordt afgelost in 2038. Het is niet waarschijnlijk dat wij, gezien de huidige rentestand, deze gelden weer tegen dit rentepercentage kunnen wegzetten.

VLOTTENDE ACTIVA

Vorraden

De in de balans vermelde voorraden zijn als volgt te specificeren:

Grond- en hulpstoffen, gespecificeerd naar:

- niet in exploitatie genomen bouwgronden

- overige grond- en hulpstoffen

	2016	2015
	-0	4.832.496
	2.435.945	2.404.105
Totaal A:	2.435.945	7.236.601
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	11.356.571	16.467.962
Totaal B:	11.356.571	16.467.962
Totaal A + B:	13.792.516	23.704.563

A: Van de nog niet in exploitatie genomen bouwgronden wordt het volgende overzicht worden gegeven:

	Boekwaarde 01-01-2016	Saldo mutaties	Winst- neming	Naar gronden in exploitatie	Voorziening t.b.v. verlies	Boekwaarde 31-12-2016
Complex 23 Harnaschpolder - Noord-West Hoek	15.194-	15.194				0
Complex 24 Kreekzone Look-West	1.726.225	-1.726.225		0	-	-0
Complex 31 Vastgoedzone Den Hoorn	3.121.465	0		-3.121.465	-	-0
Totaal A:	4.832.496	1.711.031-	-	-3.121.465	-	0-

B: Van de bouwgronden in exploitatie wordt van het verloop in 2016 het volgende overzicht gegeven:

	Boekwaarde 01-01-2016	Investering	opname in exploitatie	Winst uitname	Voorziening t.b.v. verlies	Balanswaarde 31-12-2016
Complex 2 Keenenburg III	148.833-	6.826	-	-	-	142.007-
Complex 4 Harnaschpolder - Look-West Noord*	5.727.535	-6.521.854	-	173.192	-	621.127-
Complex 8 Harnaschpolder - Look-West	-163.808	-	-	163.808	-	0
Complex 13 Hooipolder	-312.841	697.902	-	-	-	385.061
Complex 14 Centrumontwikkeling Den Hoorn	295.934	504.570	-	-	516.000-	284.504
Complex 17 Keenenburg V	1.463.241	-1.517.501	-	-	-	54.260-
Complex 18 Commandeurspolder III	282.367	-282.367	-	-	-	0-
Complex 22 Ruimte voor Ruimte	8.677.772	-1.019.313	-	-	-	7.658.459
Complex 24 Kreekzone	-	0	-	-	-	-
Complex 31 Vastgoedzone Den Hoorn	-	138.967	3.121.465	-	-	3.260.432
Complex 47 Spreeuwennest Maasland	646.594	-373.454	-	-	-	273.140
Complex 50 Commandeurspolder IV	-	312.368	-	-	-	312.368
Totaal B:	16.467.962	-8.053.856	3.121.465	337.000	-516.000	11.356.571

Voor een nadere toelichting op de grondexploitaties wordt verwezen naar programma 7 (Ruimtelijke ordening, Ontwikkeling en Volkshuisvesting, alsmede de paragraaf Grondbeleid).

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De in de balans opgenomen uitzettingen met een looptijd van één jaar of minder worden als volgt gespecificeerd:

	Saldo 31-12-2016	Voorziening oninbaarheid	Gecorr. saldo 31-12-2016	Gecorr. Saldo 31-12-2015
Vorderingen op openbare lichamen	6.174.421	3.369.711	2.804.710	975.715
Rekening-courantverhoudingen met het Rijk	10.389.302	-	10.389.302	13.764.979
Overige vorderingen	4.099.957	2.076.829	2.023.128	2.587.131
	20.663.680	5.446.540	15.217.140	17.327.825

Bij de vorderingen op openbare lichamen is sprake van een onzekerheid. De reden hiervan is toegelicht in hoofdstuk 3.1

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (x€ 1.000)

Verslagjaar				
Drempelbedrag	359,05134			
	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	163	170	198	124
Ruimte onder het drempelbedrag	196	189	161	235
Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
Berekening drempelbedrag	Verslagjaar			
Begrotingstotaal verslagjaar	47.874			
Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	47.874			
Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
Drempelbedrag	359,05134			
Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	Verslagjaar			
	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	14.824	15.501	18.252	11.392
Dagen in het kwartaal	91	91	92	92
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	163	170	198	124

Liquide middelen

Het saldo liquide middelen bestaat uit de volgende componenten:

	2016	2015
Kassaldi:		
- Kas afdeling Burgerzaken	5.794	7.743
- Voorschotkas bodedienst	0	15
Banksaldi:		
- Bank Nederlandse Gemeenten	8	437.938
- Rabobank	101.463	91.228
	107.266	536.925

Overlopende activa

De specificatie van de post overlopende activa is als volgt:

	Saldo 31-12-2016	Voorziening oninbaarheid	Gecorr. saldo 31-12-2016	Gecorr. Saldo 31-12-2015
Van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen			-	1.257.597
Vooruitbetaalde bedragen / Nog te ontvangen bedragen	3.013.628		3.013.628	1.740.929
Nog te ontvangen bedragen				
	3.013.628		3.013.628	2.998.526

In de vooruitbetaalde bedragen is een bedrag opgenomen van € 0,86 mln die per 31 december nog niet betaald was.

PASSIVA

VASTE PASSIVA

Eigen vermogen

Het in de balans opgenomen Eigen Vermogen bestaat uit de volgende posten:

	2016	2015
Algemene reserve	6.625.944	6.605.547
Bestemmingsreserves:		
- Voor egalisatie van tarieven	1.430.447	6.838.470
- Overige bestemmingsreserves	59.739.503	61.376.797
Resultaat na bestemming	1.561.326	1.768.922
	69.357.220	76.589.736

Het verloop in 2016 wordt in onderstaand overzicht per reserve weergegeven.

	Saldo 01-01-2016	Bestemming resultaat boekjaar	Toevoegingen	Onttrekkingen	Vermindering ter dekking afschrijving	Saldo 31-12-2016
Algemene reserve	6.605.547	1.197.922		1.177.525		6.625.944
Bestemmingsreserves voor egalisatie van tarieven:						
- Egalisatiereserve afvalstoffenheffing	0					-
- Egalisatiereserve rioolrechten	-					-
- Egalisatiereserve bouwleges	1.430.447					1.430.447
Overige bestemmingsreserves:						
- Reserve Sociaal Domein		571.000				571.000
- Nutsreserve	12.856.141		5.238			12.861.379
- Reserve ontwikkeling Harnaschpolder	844.642			131.473		713.169
- Dekkingsreserve gemeentehuis	13.054.988			501.414		12.553.574
- Investeringsreserve	2.283.453		32.019			2.315.472
- Reserve monumenten	200.667		3.010	18.558		185.119
- Reserve Midden-Delfland	34.012		510	26.095		8.427
- Reserve Grondexploitatie	0					0
- Reserve Compensatie dividenden en huuropbrengsten	16.555.955		3.998	384.000		16.175.953
- Reserve jeugd	108.059		1.621			109.680
- Reserve A4	498.390			498.390		0
- Reserve investeringsprogramma	3.770.211			234.226		3.535.985
- Reserve Revolving Fund particuliere bou	61.317		920	59.946		2.290
- Reserve Noodhulpvangnet	71.440			5.560		65.880
- Reserve Fonds sociale woningbouw	166.903		11.969			178.872
- Reserve afwikkeling complexen	765.365			54.623		710.742
- Reserve liquidatiesaldo Stadgewest Haa	44.545		13.158	30.583		27.120
- Dekkingsreserve	8.938.617		19.869	355.738		8.602.747
- Reserve herwaardering deelnemingen	1.122.093					1.122.093
	74.820.814	1.768.922	92.312	3.478.131	-	67.795.894
Voorgesteld bestemming resultaat:						
Algemene reserve						1.561.326
						69.357.220

Toelichting doel en mutaties reserves

Algemeen

Het beleid met betrekking tot de reserves is vastgelegd in de Nota Reserves en Voorzieningen. Daarbij wordt o.a. onderscheid gemaakt tussen geblokkeerde en niet-geblokkeerde reserves. Van de geblokkeerde reserves komt de rente geheel of gedeeltelijk ten gunste van de exploitatie. Gedetailleerde specificaties met betrekking tot het verloop van de reserves zijn opgenomen in het overzicht Reserves en Voorzieningen dat als bijlage is opgenomen in de jaarstukken.

Algemene reserve (Niet geblokkeerd)	Doel:	Een buffer voor nadelige (en voordelige) saldi op de programmarekening, alsmede een bedrag voor mogelijke toekomstige risico's.
	Bestemming resultaat 2015	Ingevolge het besluit van de raad d.d. 24 mei 2016 is het positieve resultaat 2015 ad € 1.197.922 toegevoegd aan de algemene reserve en € 571.000 toegevoegd aan de reserve Sociaal Domein.
Bestemmingsreserves voor egalisatie van tarieven:		
Egalisatiereserve afvalstoffenheffing (Niet geblokkeerd)	Doel:	Het via storten of onttrekken van het verschil tussen reinigingskosten (inclusief BTW) en afvalstoffenheffing egaliseren van de kosten c.q. tarieven.
Egalisatiereserve rioolrechten (Niet geblokkeerd)	Doel:	Het via storten of onttrekken van het verschil tussen rioleringskosten (inclusief BTW) en rioolrechten egaliseren van de kosten c.q. tarieven.
Egalisatiereserve bouwleges (Niet geblokkeerd)	Doel:	Het nivelleren van wegvallende legesopbrengsten vanaf 2012.
Overige bestemmingsreserves: Nutsreserve (Geblokkeerd)	Doel:	Het middels gedeeltelijke benutting van de rente door de gewone dienst, en eventueel gedeeltelijk bijschrijven van de rente op de reserve (en eventueel andere bestemmingen), creëren van een zekere mate waarde vaste inkomstenbron voor de exploitatie.
Reserve ontwikkeling Harnaschpolder (Geblokkeerd)	Doel:	Dekking van bestuurskosten die voortvloeien uit de ontwikkeling van de Harnaschpolder en waarvoor gelden vanuit de grondexploitatie beschikbaar komen.
Dekkingsreserve gemeentehuis	Doel:	Dekking investeringskosten van een nieuw gemeentehuis in de kern Schipluiden.
Investeringsreserve (Niet geblokkeerd)	Doel:	Dekking van grote investeringen waarvan de lasten niet binnen de exploitatie kunnen worden opgevangen.
Reserve monumenten (Niet geblokkeerd)	Doel:	Het egaliseren van overschotten en tekorten op het jaarlijkse subsidiebudget voor gemeentelijke monumenten en het subsidiëren van eigenaren van een monument op basis van de gemeentelijke subsidieverordening.
Egalisatiereserve BTW compensatiefonds (Geblokkeerd)	Doel:	Het bedrag dat van het Rijk is ontvangen voor het BTW-bestanddeel in oude investeringen. Vanaf 2004 komt het in een periode van 10 jaar ten gunste van de exploitatie.
Reserve Midden-Delfland (Niet geblokkeerd)	Doel:	Nog nader in te vullen beleidsontwikkeling voor Midden-Delfland.
Reserve Grondexploitaties (Niet geblokkeerd)	Doel:	Het afdekken van de risico's van de (mogelijke) toekomstige verliezen op de grondexploitaties.
Reserve compensatie dividenden en huuropbrengsten (Geblokkeerd)	Doel:	Compenseren weggevallen dividend CAIW in verband met verkoop kabelbedrijf, verminderen dividendafhankelijkheid en compenseren van de huuropbrengst van benzinepompen.
Reserve A4 (Niet geblokkeerd)	Doel:	In deze reserve wordt de afkoop door Rijkswaterstaat voor de A4 gestort. De door de gemeente te maken kosten worden uit deze reserve gedekt.
Reserve Jeugd (Niet geblokkeerd)	Doel:	Reserveren van rijksbijdragen voor ontwikkelingskosten CJG
Dekkingsreserve (Geblokkeerd)	Doel:	Het ten gunste van de exploitatie compenseren van de kapitaallasten van daartoe door de raad aangewezen en inmiddels gerealiseerde of in uitvoering zijnde projecten.
Reserve investeringsprogramma (Niet geblokkeerd)	Doel:	Het uitvoeren van investeringen die voortvloeien uit het collegeprogramma.
Reserve opstartkosten begeleiding particuliere bouwinitiatieven (Niet geblokkeerd)	Doel:	Het ondersteunen van kleine particuliere bouwinitiatieven.
Reserve Noodhulp-vangnet (Niet geblokkeerd)	Doel:	Creëren van noodhulp voor schrijnende gevallen.
Fonds sociale woningbouw (Niet geblokkeerd)	Doel:	Afkoopsommen van sociale woningbouw inzetten voor sociale woningbouw op andere locaties.
Reserve herwaardering deelnemingen	Doel:	De gemeentelijke deelnemingen zijn op de balans opgenomen tegen de nominale waarde bij het onderdeel kapitaalverstrekkingen van de financiële vaste activa. De boekwaarde van de deelnemingen is echter lager dan de nominale waarde. Het verschil is als herwaarderingsreserve op de balans opgenomen. Omdat de boekwaarde als uitgangspunt is genomen voor de kapitaallasten, is de herwaarderingsreserve geen reserve waarover beschikt kan worden. Deze wijze van registreren is louter bedoeld om het verschil tussen boekwaarde en nominale waarde zichtbaar te maken.

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen in 2016 wordt in onderstaand overzicht weergegeven.

	Saldo 01-01-2016	Toevoegingen	Vrijval	Aanwending	Saldo 31-12-2016
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's:					
- Voorziening pensioenen voormalige wethouders	1.404.988	213.552		42.592	1.575.948
- Voorziening wachtgeldten voormalige wethouders	383.089			105.954	277.135
- Voorziening tekort bijdrage Bedrijfschap	2.461.700	43.300			2.505.000
- Voorziening aanloopkosten fusie GGD Haaglanden	34.892				34.892
- Voorziening afvalstoffenheffing	429.866	48.671			478.537
- Voorziening rioolrechten	4.978.158	675.288			5.653.445
	4.284.668	980.811	-	148.547	10.524.957

Toelichting doel en mutaties voorzieningen

Algemeen	In de kolom Vrijval zijn de bedragen opgenomen die ten gunste van de rekening van baten en lasten zijn vrijgevallen. Alle aanwendingen van de voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de betreffende voorziening gebracht. Gedetailleerde specificaties met betrekking tot het verloop van de voorzieningen zijn opgenomen in het overzicht Reserves en Voorzieningen dat als bijlage is opgenomen in de jaarstukken.		
Voorziening pensioenen voormalige wethouders	Doel:	Het dekken van de pensioenverplichtingen aan voormalige wethouders.	
Voorziening wachtgeldten voormalige wethouders	Doel:	Het dekken van de wachtgeldverplichtingen aan voormalige wethouders.	
Voorziening tekort bijdrage Bedrijfschap	Doel:	Geformaliseerde maximale bijdrage in het tekort van het Bedrijfschap Harnaschpolder.	
Voorziening aanloopkosten fusie GGD Haaglanden	Doel:	Het dekken van hoger uitvallen van personele frictiekosten, verkoop van het GGD-gebouw in Zoetermeer en de aanloopkosten voor de vorming van de GGD Zuid-Holland Zuid.	
Voorziening afvalstoffenheffing	Doel:	Het via storten of onttrekken van het verschil tussen reinigingskosten en afvalstoffenheffing egaliseren van de kosten cq. Tarieven.	
Voorziening rioolrechten	Doel:	Het via storten of onttrekken van het verschil tussen rioleringskosten en rioolrechten egaliseren van kosten cq. tarieven.	
Voorziening Grondexploitaties	Doel:	Opvangen van de te verwachten verliezen in de grondexploitaties.	

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

	2016	2015
Onderhandse leningen van:		
Binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	272.268	326.721
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	807.729	889.410
Overige binnenlandse sectoren	91.683	174.040
	1.171.680	1.390.171
Waarborgsommen	509	509
	1.172.189	1.390.679

In onderstaand overzicht wordt het verloop weergegeven van de vaste schulden over het jaar 2016.

	Saldo 01-01-2016	Vermeerdering	Aflossingen	Saldo 31-12-2016
Onderhandse leningen van:				
- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	326.721	-	54.453	272.268
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	889.410	-	81.681	807.729
- overige binnenlandse sectoren	174.040		82.356	91.683
Waarborgsommen	509	-	-	509
	1.390.679	-	218.490	1.172.189

De totale rentelast voor het jaar 2016 met betrekking tot de vaste schulden bedraagt € 57.059 (2015: € 147.000). Dit komt overeen met de voor 2016 begrote rentelast.

VLOTTENDE PASSIVA

Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

	2016	2015
Schulden korter dan één jaar:		
- Kasgeldleningen	-	7.000.000
- Banksaldi:		
Bank Nederlandse Gemeenten	1.563.180	-
- Overige schulden	4.527.359	3.536.793
	6.090.539	10.536.793

Overlopende passiva

De specificatie van de post overlopende passiva is als volgt:

	2016	2015
Vooruit ontvangen bedragen	16.445.908	17.401.791
Nog te betalen bedragen	2.130.493	1.135.175
	18.576.401	18.536.965

Onder de vooruit ontvangen bedragen zijn eveneens opgenomen de zogenaamde uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel. In het verslagjaar was het verloop van deze uitkeringen als volgt:

	Saldo 01-01-2016	Toevoegingen	Bestedingen	Saldo 31-12-2016
- Geluidskwaliteitskaart	27.807			27.807
- I.S.V.-3 Geluid	123.049			123.049
- Tijdelijke uitkering schuldhelpverlening 2011	3.458		3.458	0
- Middelen VSV-convenant	-1.983	1.983		0
- Onderwijs Achterstandenbeleid	30.401	15.955	33.683	12.673
- Jeugdwerkloosheid 2e tranche	104.576		68.568	36.008
- Rijksbijdrage IODS kwaliteitsprojecten 1e tranche	16.603.165		893.346	15.709.819
- Storting egalisatiefonds De Hofstede	25.000			25.000
- Depot Burgerdijkseweg PZH dioxine	284.118		67.991	216.127
- Subsidie Hof van Delfland Poorten	11.587	178.528	180.540	9.575
- Bijdrage opbouw Landschapstafel	186.668			186.668
	17.397.846	196.466	1.247.587	16.346.725

Waarborgen en garanties

Het in de balans opgenomen bedrag voor verstrekte waarborgen aan natuurlijke- en rechtspersonen wordt als volgt naar de aard van de geldlening gespecificeerd:

Geldnemer	Aard / Omschrijving	Oorspronkelijk bedrag	Percentage Borgstelling	Restant begin jaar	Restant eind jaar
Particulier woningbezit	Gewaarborgde geldleningen	9.467.152	100%	1.063.951	653.632
Woningstichtingen	Gewaarborgde geldleningen	5.445.363	100%	2.896.931	2.087.266
Woningstichtingen	Gewaarborgde geldleningen	37.357.097	50%	30.276.437	28.272.288
Overige instellingen	Gewaarborgde geldleningen /	8.583.919	div.	18.642.227	11.807.076
		60.853.530		52.879.547	42.820.263

Buiten de balanstelling is een bedrag opgenomen voor de mogelijke risico's op verstrekte garanties en gewaarborgde leningen. Voor 2015 gaat dit om de volgende risico's. In de paragraaf financiering is dit nader toegelicht.

	Omschrijving:	Garantiebedrag
Particulier woningbezit	Gewaarborgde geldleningen tot 1 januari 1995	653.632
Woningstichting Delft (DUWO)	Geldleningen met borging door het WSW en gemeentelijke achtervang	1.430.542
Stichting Wonen Midden-Delfland	Geldleningen met borging door het WSW en gemeentelijke achtervang	26.841.747
Stichting Wonen Midden-Delfland	Volledig gewaarborgde geldleningen	2.087.266
Bedrijfsvereniging Harnaschpolder*	Gewaarborgde geldlening	7.333.333
M.V.V. '27	Gewaarborgde geldleningen	100.882
VV Schipluiden	Gewaarborgde geldleningen	167.288
LTC Keenenburg	Gewaarborgde geldlening	68.834
TV De Commandeur	Gewaarborgde geldlening	146.987
SV Den Hoorn	Gewaarborgde geldlening	50.200
Handbalvereniging D.I.O.S.	Gewaarborgde geldlening	20.000
Gezondheidscentrum Den Hoorn BV	Gewaarborgde geldlening	1.683.551
Stichting Exploitatie Vastgoed	Gewaarborgde geldlening	2.236.000
Kinderopvang Midden-Delfland		
		42.820.263

Langlopende financiële verplichtingen

De gemeente is voor een aantal toekomstige jaren verbonden aan verschillende, niet uit de balans blijken financiële verplichtingen. Hieronder volgt een opsomming van de belangrijkste van deze verplichtingen:

a. Centric	Onderhoudsabonnement voor hard- en software
b. Centraal Beheer	diverse verzekeringen
c. ICT DVO	samenwerkingsovereenkomst ICT
d. Meyra	Meerjarig onderhoudscontract t.b.v. hulpmiddelen en de aanschaf van hulpmiddelen.
e. Superlease	lease vervoersmiddelen
f. Werkse!	uitvoering Wet Sociale Werkvoorziening
g. Medipoint	wachtkamerovereenkomst WMO
h. BNP Paribas	lease printers
i. Prontophot	pasfotohokje
j. Cyclomedia	licentieovereenkomst cyclorama en globespotter
k. Kyocera	servicecontract printers

3.3.2 Single information, Single audit (SiSa)

Ingevolge artikel 58a van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is sinds het verantwoordingsjaar 2006 het principe van Single information, Single audit (SiSa) van toepassing.

Met SiSa wordt beoogd voor specifieke uitkeringen de verantwoordings- en controlelasten voor gemeenten, provincies en gemeenschappelijke regelingen te verminderen. Om hieraan uitvoering te geven wordt door het Rijk per specifieke uitkering minder verantwoordingsinformatie en controle gevraagd. Bovendien wordt aangesloten bij het reguliere jaarrekeningproces van de medeoverheden en wordt de (rechtmatigheids)controle en verantwoording volledig geïntegreerd in de rechtmatigheidcontrole van de jaarrekening. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) vervult namens het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) de intermediaire rol tussen medeoverheden en vakdepartementen. Gemeenten, provincies en gemeenschappelijke regelingen verstrekken hun verantwoordingsinformatie jaarlijks vóór 15 juli elektronisch aan het CBS.

Voor het verantwoordingsjaar 2015 geldt SiSa voor ruim 100 specifieke uitkeringen. Voor de gemeente Midden-Delfland betreft dit de navolgende uitkeringen.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)

1. Onderwijs achterstandenbeleid 2011-2014 (OAB)

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)

1. Wet Sociale Werkvoorzieningen (Wsw)
2. Gebundelde uitkering (WWB+WIJ+IOAW+IOAZ+levensonderhoud beginnende zelfstandigen Bbz 2004+WWIK)
3. Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud startende zelfstandigen)

De verplichte bijlage met verantwoordingsinformatie over de hiervoor genoemde specifieke uitkeringen is hierna opgenomen.

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2017

OCW	D9	Onderwijsachterstanden beleid 2011-2017 (OAB)	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en voegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	
			Aard controle R Indicatornummer: D9 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 02	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 03	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 04		
			€ 0	€ 33.683	€ 0	€ 30.401		
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeen tedeel 2016	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06
			€ 1.551.871	€ 27.538	€ 88.590	€ 63	€ 0	€ 0
		Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	
			I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	I.7 Participatiewet (PW)	I.7 Participatiewet (PW)	
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 12
			€ 11.235	€ 7.525	€ 0	€ 17.507	€ 0	Ja

SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeent edeel 2016 Besluit	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06
			€ 192	€ 32.096	€ 218	€ 28.006	€ 10.734	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee			
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09			
			€ 0	€ 0	Ja			
SZW	G3A	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_totaal 2015 Besluit	Hieronder per regel één gemeente(code) uit (jaar T-1) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Besteding (jaar T-1) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T-1) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T-1) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T-1) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T-1) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3A / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 05	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 06
			1 061842 Gemeente Midden- Delfland	€ 3.763	€ 0	€ 0	€ 70.619	€ 0
			Hieronder verschijnt de gemeente(code) conform de keuzes gemaakt bij G3A / 01 In de kolommen hiernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Besteding (jaar T-1) Bob	Baten (jaar T-1) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T-1) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004		
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3A / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 08	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 09	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 10		
			1 061842 Gemeente Midden- Delfland	€ 0	€ 0	€ 0		

4 BIJLAGEN

4.1 Staat van reserves en voorzieningen

Naam van de reserve of de voorziening	Dienstjaar (2016)			Verminderen	Saldo einde boekjaar	Waarvan belegd bij de gemeente	Toelichting
	Saldo begin boekjaar	Toegevoegde rente	Vermeerderingen				
A. Algemene reserves							
Algemene gemeentelijke reserve	8.374.469	n.v.t.	918.960	2.667.484,89	6.625.944	6.625.944	De rente wordt volledig ten gunste van de exploitatie gebracht.
Doel: Buffer voor nadelige exploitatiesaldi na resultaatbestemming, alsmede voor calamiteiten							Saldo per 31 december 2015 6.605.547,06
							Positief resultaat jaarrekening 2015 1.768.922,00
Voor 2016 ligt een claim op de Algemene reserve voor: Dekking risico Bedrijvenschap Harnaspolder € 1.220.250							Saldo per 1-1-2016 8.374.469,06
							<u>Vermeerderingen:</u>
							Correctie jaar 2014 en 2015 irt BAG inzet 14.000
							Doorschuiven co-financiering, kwaliteitscriteria 125.220
							Doorschuiven gebieds- en ondernemerskracht 31.095
							Overhevelen restantbudget dienstverlening I-projecten 25.000
							Doorschuiven budget parkeerplaatsen CP Den Hoom 50.000
							Doorschuiven deel afkoopsom onderhoud BHP naar 2017 27.000
							Doorschuiven deel afkoopsom onderhoud BHP naar 2017 55.035
							Doorschuiven deel afkoopsom onderhoud BHP naar 2017 23.250
							Doorschuiven budget CP Schipluiden 100.000
							Invoering installatieverantwoordelijke naar 2017 18.000
							Saldo najaarsnota 450.360
							<u>totaal 918.960</u>
							<u>Verminderen:</u>
							Aanleg CIF (degeneratie + beheer) 64.655
							Ontwikkeling ambtelijke organisatie 124.776
							Subsidies kunst en cultuur 19.572
							Instandhouding skateroutenetwerk (10 jr t/m 2024) 10.665
							Preventiebudget jeugd, volwassenzorg en welzijn 24.015
							Frictiekosten personeel 67.707
							herinrichting openbare buitenruimte Schipluiden 100.000
							Parkeren Den Hoom 50.000
							Transformatiebudget 16.739
							Doorschuiven co-financiering, kwaliteitscriteria 151.900
							Doorschuiven deel budget Dienstverlening I-projecten 69.000
							oprichting vve Het Lint 50.000
							Aanpassing klimaatbeheersing MFA naar dekkingsres. 15.119
							Aanpassing klimaatbeheersing MFA naar dekkingsres. 4.749
							Budget sociaal domein WMO en Jeugd 139.626
							Salaris en inhuurbudget BAG 16.000
							Budget Landelijke kwaliteitscriteria 38.281
							Kerkpolderbrug en fietsbrug Lotsweg 40.660
							Onderhoud begraafplaatsen 10.735
							Vervanging gemeentesecretaris 87.098
							Knelpunten lopende projecten 71.092
							Uitvoering Maaslandse poort 10.745
							Klimaatverbetering gemeentehuis 50.000
							Kwaliteitsprojecten gebiedsvisie 40.000
							Inhuur tvb omgevingswet BMH 41.000
							Inhuur BAG inzet belastingen 24.000
							Storting tekort voorziening bedrijvenschap 43.300
							Extra personeel afd. financiën ivm wijziging BBV 41.080
							Dekking meerkosten infozuilen trekvaartroute 6.300
							Personele inzet tbv huisvesting statushouders 32.140
							Saldo voorjaarsnota 1.206.530
							<u>Totaal 2.667.485</u>
Totaal A Algemene reserves	8.374.469	0	918.960	2.667.484,89	6.625.944	6.625.944	
B. Bestemmingsreserves							
Nutsreserve	12.856.141	n.v.t.	5.238		12.861.379	3.688.025	Een deel van de reserve is extern belegd.
Doel: Het creëren van een waardevaste inkomstenbron voor de exploitatie							De rente hiervan komt ten gunste van de exploitatie.
							<u>Vermeerderingen:</u>
							Afkoopsommen eigen graven 5.238

Naam van de reserve of de voorziening	Dienstjaar (2016)			Verminderen	Saldo einde boekjaar	Waarvan belegd bij de gemeente	Toelichting
	Saldo begin boekjaar	Toegevoegde rente	Vermeerderingen				
Reserve ontwikkeling Harnaspolder Doel: Dekking bestuurskosten die voortvloeien uit de ontwikkeling van de polder en waarvoor gelden vanuit de grondexploitaties beschikbaar komen	844.642	n.v.t.		131.473,00	713.169	713.169	Verminderen: aandeel gemeentelijke bestuurskosten 211.473 vermindern onttrekking met 10.000 per jaar <u>-80.000</u> totaal 131.473 Toegevoegde rente over saldo per 1 januari 32.019
Investeringsreserve Doel: Dekking van geplande investeringen waarvan de lasten niet binnen de exploitatie opgevangen kunnen worden. In de begroting wordt aangegeven voor welke investeringen een claim op de reserve wordt gelegd. - Geoormerkte gelden voor frontbebouwing langs de Gaag (1997) - Aansluiting / oprit A4 bij Harnaspolder - Aansluiting Woudseknop* - Groenontwikkeling Zwethzone - Recreatieve verbindingen in de Harnaspolder* - Plankosten verkeersvisie Maasland - Onbestemde middelen (vrije ruimte) * Reserves aangewezen als dekking projecten locatieontwikkeling Voor de hierna genoemde investeringen zijn inmiddels kredieten beschikbaar gesteld. De feitelijke afloop van deze investeringen loopt via de dekkingsreserve.	63.438 994.632 92.958 413.979 546.938 13.700 8.964	952 14.919 1.394 6.210 8.204 206 134			64.389 1.009.552 94.352 420.188 555.142 13.906 9.099	64.389 1.009.552 94.352 420.188 555.142 13.906 9.099	
721072 - Reconstructie kruising oude veiling <i>Subtotaal investeringsreserve</i>	148.844,05 2.283.453	32.019	0	-	148.844 2.315.472	148.844 2.315.472	
Reserve Monumenten Doel: Het ondersteunen van onderhoud van monumenten buiten de exploitatie	200.667	3.010		18.557,60	185.119	185.119	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari 3.010 Verminderen subsidie monumenten <u>18.558</u> 18.558
Reserve Sociaal Domein Doel: Opvangen budgettaire fluctuaties en onvoorziene uitgaven lange termijn.		0	571.000		571.000	571.000	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari 0 Vermeerdering: Storting uit jaarrekening 2015 571.000
Egalisatiereserve Bouwleges Doel: Ter nivellering van de wegvallende leges vanaf 2012	1.430.447	n.v.t.			1.430.447	1.430.447	
Reserve Midden-Delfland Doel: Nog nader in te vullen beleidsontwikkeling Midden-Delfland	34.012	510		26.095,00	8.427	8.427	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari 510 Vermindering Onttrekking tbv uitvoeringsprogramma 15.000 Onttrekking gebieds- en ondernemingskracht <u>11.095</u> 26.095
Reserve Grondexploitaties Doel: Het afdekken van de risico's van de (mogelijke) toekomstige verliezen op de diverse grondexploitaties	0	0			0	0	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari 0

Naam van de reserve of de voorziening	Dienstjaar (2016)			Verminderingen	Saldo einde boekjaar	Waarvan belegd bij de gemeente	Toelichting
	Saldo begin boekjaar	Toegevoegde rente	Vermeerderingen				
Compensatie dividenden en huuropbrengst Doel: Compenseren wegevalen dividend CAIW ivm verkoop aandelen Verminderen dividendafhankelijkheid Compenseren huuropbrengst bezinepompen	16.555.954	n.v.t.	3.998	384.000,00	16.175.952	16.175.952	Vermindering Storting in voorziening grondexploitaties 384.000 Vermeerderingen Correctie winstneming grondexploitaties 3.998
Reserve Jeugd Doel: Reserveren van rijksbijdragen voor ontwikkelingskosten CJG	108.059	1.621			109.680	109.680	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari 1.621
Reserve A4 Doel: Dekken van uitgaven voor de A4	498.390	n.v.t.		498.390,00	0	0	Vermindering Onttrekking voor medew. Locatieontwikkeling 98.390 Fiets-wanderverbinding Akerdijksebos aan Delft 200.000 Onttrekking overige kosten 100.000 Onttrekking extra kosten 100.000 Totaal 498.390
Reserve Investeringsprogramma Doel: Uitvoeren van investeringen die voortvloeien uit het collegeprogramma	3.770.211	n.v.t.		234.226,00	3.535.985	3.535.985	Vermindering Onttrekking t.b.v. M.O.P. 71.000 Friciekosten 24.790 Investeringssubsidie NTO Maasland 50.000 Investeringssubsidie Maaslandse IJvereniging 0 Stimuleringsbijdrage asbestdaken 5.000 Verduurzaming gemeentelijke gebouwen 83.436 234.226
Reserve opstartkosten begeleiding particuliere bouwinitiatieven Doel: Ondersteunen van kleine particuliere bouwinitiatieven	61.317	920		59.946,48	2.290	2.290	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari 920 Vermindering saldo particuliere bouwplannen 59.946
Reserve Noodhulp-vangnet Doel: Creëren van noodhulp voor schrijnende gevallen	71.440	n.v.t.		5.560,00	65.880	65.880	Vermindering Armoedemonitor en ink. Effectrapportage KWIZ 5.560
Fonds Sociale Woningbouw Doel: Afkoopsommen sociale woningbouw inzetten voor sociale woningbouw op andere locaties.	166.903	2.504	9.466		178.872	178.872	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari 2.504 Vermeerdering Storting boetebedrag 9.466
Reserve afwikkeling complexen Doel: Onderbrengen van budgetten vanuit grexen voor activiteiten die op termijn uitgevoerd gaan worden, zodat de grexen afgesloten kunnen worden.	765.366	n.v.t.		54.622,86	710.743	710.743	Vermindering afroning complexen 54.623
Reserve Liquidatiesaldo Stadsgewest Haaglanden Doel: Het positieve liquidatiesaldo van het Stadsgewest Haaglanden te reserveren voor personeelskosten en nieuwe vormen van regionale samenwerking	44.545		13.158	30.583,00	27.120	27.120	Vermindering Deel salarislasten overname 9.157 Onttrekking voorjaarsnota 21.426 30.583 Vermeerdering Storting ontvangst SGH 13.158
Reserve Herwaardering deelnemingen Doel: Uit oogpunt van inzicht en presentatie zijn aan de debetzijde van de balans de deelnemingen tegen de nominale waarde opgenomen. Vóór 2004 werd op de nominale waarde van de deelnemingen afgeschreven. Deze afschrijvingen zijn via de jaarresultaten met de Algemene reserve verrekend. In 2005 is daar de waardetoeename van de aandelen Europort aan toegevoegd.	1.122.093	n.v.t.			1.122.093	1.122.093	
Totaal B Bestemmingsreserves	46.221.663	40.584	602.860	6.851.477,41	40.013.629	30.840.275	

Naam van de reserve of de voorziening	Dienstjaar (2016)			Verminderen	Saldo einde boekjaar	Waarvan belegd bij de gemeente	Toelichting
	Saldo begin boekjaar	Toegevoegde rente	Vermeerderingen				
C. Dekkingsreserves							
Dekkingsreserve gemeentehuis	13.054.988			501.414,00	12.553.574	12.553.574	Verminderen:
Doel: Realisatie van een nieuw gemeentehuis							kapitaallasten gemeentehuis 501.414
Dekkingsreserve							Vermeerderingen:
Doel: Het ten gunste van het exploitatieresultaat compenseren van de kapitaallasten van daartoe door de raad aangewezen en inmiddels gerealiseerde of in uitvoering zijnde projecten. De volgende investeringen zijn daartoe aangewezen:							uit investeringsreserve 19.869
							Verminderen:
							vrijval t.g.v. exploitatie 355.739
721072 - Reconstructie Oude Veiling Maasland	83.830		0	6.044,40	77.785	77.785	
742139 - Aankoop 4 schoolwoningen (8 lokalen)	1.350.000			50.000,00	1.300.000	1.300.000	
742189 - Realisatie multifunctionele accommodatie Den Hoom (MFA)	3.487.500			112.500,00	3.375.000	3.375.000	
742322 - Nieuwbouw PC-basisschool Maasland	1.334.139			40.428,43	1.293.710	1.293.710	
753001 - Realisatie sporthal Schipluiden	251.674			20.000,00	231.674	231.674	
753021 - Extra (kunstgras)speelveld MVV'27	100.037			32.277,00	67.760	67.760	
753031 - Aanleg kunstgrasveld (3x)	1.074.912			76.108,60	998.803	998.803	
753032/3-Sportvloer DIOS	23.042			3.898,68	19.143	19.143	
754104 Overkapping tussen Schilpen en Tavenu	333.735			14.481,72	319.254	319.254	
742331 Aanpak klimaatproblemen MFA onderwijs	769.662		15.119	-	784.782	784.782	
765001 Aanpak klimaatproblemen MFA kinderopvang	130.086		4.749	-	134.835	134.835	
<i>subtotaal dekkingsreserve</i>	<i>8.938.617</i>	<i>0</i>	<i>19.869</i>	<i>355.738,83</i>	<i>8.602.746</i>	<i>8.602.746</i>	
Totaal C Dekkingsreserves	21.993.604	0	19.869	857.152,83	21.156.320	21.156.320	

Naam van de reserve of de voorziening	Dienstjaar (2016)			Verminderen	Saldo einde boekjaar	Waarvan belegd bij de gemeente	Toelichting
	Saldo begin boekjaar	Toegevoegde rente	Vermeerderingen				
D. Voorzieningen							
Voorziening dubieuze debiteuren Soza Doel: Oninbare debiteuren waaraan leenbijstand is verleend	51.101	n.v.t.	53.650	51.101,46	53.650	53.650	
Voorziening dubieuze debiteuren Doel: Geheel of gedeeltelijk oninbare debiteuren	327.655	n.v.t.			327.655	327.655	
Voorziening pensioenen voormalig wethouders Doel: Het dekken van de uitkeringen en pensioenen aan voormalige wethouders	1.404.988	n.v.t.	213.552	42.592,28	1.575.948	1.575.948	Vermeerderingen: toevoeging conform actuariële waardeberekening 205.262 storting APPA pensioen via salaris <u>8.291</u> totaal 213.552 Verminderen: betaalde pensioenaanspraken 42.592
Voorziening wachtgeld voormalig wethouders Doel: Het dekken van de uitkeringen en pensioenen aan voormalige wethouders	383.089	n.v.t.	0	105.954,40	277.135	277.135	Verminderen: betaalde wachtgeld 105.954 Vermeerderingen: storting wachtgeld 0
Voorziening bijdrage tekort Bedrijvenschap Doel: Geformaliseerde maximale bijdrage in het tekort van het schap	2.461.700	n.v.t.	43.300	-	2.505.000	2.505.000	Vermeerderingen: Extra storting uit algemene reserve 43.300 Verminderen: Dekking tekort bij afsluiting grex Bedrijvenschap HP
Voorziening risicomanagement Doel: Het afdekken van risico's	4.475.667	n.v.t.	643.218		5.118.885	5.118.885	
Voorziening aanloopkosten fusie GGD Haaglanden Doel: opvangen van aanloopkosten fusie GGD Haaglanden	34.892	n.v.t.		-	34.892	34.892	Verminderen: Tijdelijke extra bijdrage (2014 t/m 2017) 0
Voorziening afvalstoffenheffing Doel: Het via storten of onttrekken van het verschil tussen reinigingskosten en afvalstoffenheffing egaliseren van de kosten cq tarieven	429.866	n.v.t.	48.671		478.537	478.537	Vermeerderingen/verminderingen: Saldo kosten/opbrengsten functie 721 (zgn. gesloten ci) 48.671
Voorziening rioolrechten Doel: Het via storten of onttrekken van het verschil tussen rioleringskosten en rioolrechten egaliseren van de kosten cq tarieven	4.978.158	n.v.t.	675.288		5.653.446	5.653.446	Vermeerderingen/verminderingen: Saldo kosten/opbrengsten functie 722 (zgn. gesloten ci) 675.288
Voorziening vakantiegeld personeel Doel: Reservering vakantiegeld voor gelijkmatige verdeling van de kosten.			287.796		287.796	287.796	Vermeerderingen: Storting uit salarissen 287.796
Voorziening Grondexploitaties Doel: Opvangen van verlies in de grondexploitaties			384.000				Vermeerderingen: Storting uit reserve compensatie dividenden en huuropbn 384.000
Totaal D Voorzieningen	14.547.116	0	2.349.476	199.648,14	16.312.944	16.312.944	
Totaal A + B + C Reserves	71.181.713	40.584	1.541.688	4.968.091,66	67.795.893	58.622.539	
Totaal reserves en voorzieningen (excl deelnemingen)	85.728.829	40.584	3.891.165	5.167.739,80	84.108.837	74.935.483	

4.2 Overzicht begrotingswijzigingen

Overzicht begrotingswijzigingen 2016

		exploitatie	- = nadeel	
Omschrijving	lasten/baten	2016	Raadsvergadering d.d.	
Beginstand primitieve begroting		64.960		
Begrotingswijziging 1:				
1e wijziging begroting	lasten	3.137		
1e wijziging begroting	baten	-57.399		
Gecorrigeerde stand begroting na nr 1		10.698	10 november 2015	
Begrotingswijziging nr 2:				
2e wijziging begroting	lasten	0		
2e wijziging begroting	baten	0		
Gecorrigeerde stand begroting na nr 2		10.698	15 december 2015	
Begrotingswijziging nr 3:				
3e wijziging begroting	lasten	0		
3e wijziging begroting	baten	0		
Gecorrigeerde stand begroting na nr 3		10.698	10 november 2015	
Begrotingswijziging nr 4:				
4e wijziging begroting	lasten	0		
4e wijziging begroting	baten	-195.000		
Gecorrigeerde stand begroting na nr 4		-184.302	22 maart 2016	
Begrotingswijziging nr 5:				
Gevolgen jaarrekening 2015	lasten	-1.090.446		
Gevolgen jaarrekening 2015	baten	883.423		
Gecorrigeerde stand begroting na nr 5		-391.325	26 mei 2016	
Begrotingswijziging nr 6:				
Voorjaarsnota 2016	lasten	514.096		
Voorjaarsnota 2016	baten	-122.771		
Gecorrigeerde stand begroting na nr 6		0	28 juni 2016	
Begrotingswijziging nr 7:				
Najaarsnota 2016	lasten	7.492.569		
Najaarsnota 2016	baten	-7.492.569		
Gecorrigeerde stand begroting na nr 7		0	13 december 2016	

4.3 Incidentele subsidies

organisatie	Activiteit	bedrag	Datum aanvraag	Datum Toekenning
Bibliotheek Maassluis-Midden-Delfland	Training taalvrijwilligers en taalmaatjes	€ 1.000	29-08-16	01-09-2016
Alzheimercafe	Deelname Alzheimercafe's	€ 250	30-06-16	12-07-2016
Korfbalvereniging ODO Maasland	schoolkorfbaltoernooi	€ 499	06-12-16	19-12-16
DIOS Lentefeest	lentefeest	€ 250	10-05-16	01-06-16
Maaslandse Harmonie	Proeflessen voor de jeugd	€ 349	01-09-16	12-09-16
Harmonievereniging Euterpe	Proeflessen voor de jeugd	€ 399	01-09-16	12-09-16
SWMD	mantelzorgers	€ 15.000	25-04-16	voorlopig
Hist Ver Maasland / De Schilpen	website / tentoonstelling	€ 4.750	15-01-15	18-02-16
Comité Concerten 't Woudt	zomeravondconcerten	€ 3.000	31-03-16	29-04-16
St. Promotie Groen Midden-Delfland	toneelstuk Bruiloft van Vermeer en keramiekvoorstelling	€ 2.000	01-03-16	14-04-16
Wdance	Danslessen aan schoolkinderen	€ 73	30-05-16	01-06-16
St. Kunst en Cultuur Den Hoorn	Kennismakingslessen voor basisschoolkinderen	€ 465	07-07-16	12-07-16
Halloween in Maasland	Halloween in Maasland	€ 650	14-03-16	28-04-16
Cultuurstek Den Hoorn	Kassie naar de schuur	€ 5.000	24-03-16	28-04-16
Cultuurstek Den Hoorn	Montmartre in Den Hoorn	€ 2.000	24-03-16	28-04-16
Historische Vereniging Oud-Schipluiden	Tentoonstelling wonen in een monument	€ 2.000	30-03-16	28-04-16
Historische Vereniging Oud-Schipluiden/Schilpen	plaquette / herinnering voor predikant Hambrouck	€ 250	14-07-16	26-08-16
Live in Maasland/Kreatief, kunst en leren	Zondagmiddag optredens	€ 4.000	15-03-16	28-04-16
Comité Concerten 't Woudt	Masterclass met concert	€ 3.000	31-03-16	28-04-16
Big Band The Harmony Masters	muziek- en dansavond	€ 750	22-03-16	01-06-16
Sint(t)huis Maasland	Sinterklaasfeest	€ 750	11-03-16	28-04-16
Delft Chamber Muziekfestival	Incidentele subsidie kunst	€ 3.000	18-10-16	21-12-16
SEMD / Cult Royale	Cult Royale	€ 1.000	01-09-16	13-09-16
St. Kinderspeelzaal	Training en scholing t.b.v. VVE	€ 7.978	24-03-16	17-05-16
Stichting Schrijverscollectief Westland	Uitbrengen Atlas van het Westland	€ 1.300	20-12-16	21-12-16
Harlekijn Opvang & Dienstverlening	Training en scholing t.b.v. VVE	€ 7.978	17-02-16	17-05-16
Stichting Regionaal Geschiedkundig onderzoek	onderzoek naar en publicatie over burgemeester Du Boeuff	€ 250	13-07-16	26-08-16
TV Maasland	tennisclinics	€ 101	29-08-16	01-09-16
Stichting De Dorpshoeve Schipluiden	koningsdagactiviteiten	€ 636	14-04-16	18-04-16
GV Schipluiden	Gymkamp	€ 500	11-11-16	25-11-16
Scouting Maasland	opleiding/cursus leiding	€ 486	14-03-16	29-03-16
VvE De Schout Den Hoorn	vergadering vrijwilligersvereniging	€ 147	05-02-16	
Pieter van Foreest	laagdrempelig ontmoetingscentrum	€13.725	30-06-15	16-12-15
Historische Vereniging Maasland	Overdracht Commandeur	€ 1.328	21-01-16	08-02-16
Bewonersvereniging Oude Veiling	declaratie zaalhuur	€ 147	05-09-16	17-10-16
St. Welzijn E25	individuele begeleidingstrajecten jongeren	€32.500		Voorlopig

4.4 Rapportage Interbestuurlijk Toezicht

Het college heeft een bestuursovereenkomst afgesloten met de provincie Zuid-Holland in het kader van het interbestuurlijk toezicht dat door de provincie wordt uitgeoefend op de gemeente. De gemeente heeft zich verplicht om vanaf de jaarrekening 2013 onderstaande gegevens op te nemen in de jaarrekening. De "stoplichtkleuren" zijn volledig afkomstig uit het toezichtkader van de provincie.

Financiën	Groen / Oranje / Rood (inkleuren)	TOELICHTING (korte en bondige tekst)	
Er is structureel en reëel begrotingsevenwicht			
Is er reden voor extra aandacht?			
Ruimtelijke ordening	Groen/Oranje/Rood	TOELICHTING	
De gemeente voldoet aan de in de Wet ruimtelijke ordening opgenomen verplichtingen inzake bestemmingsplannen, beheersverordeningen en structuurvisies		Daar voldoet de gemeente Midden-Delfland aan.	
Is er reden voor extra aandacht?	Nee		
Omgevingsrecht			
Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving Milieu, Bouwen en Wonen	Groen/Oranje/Rood	TOELICHTING	
De gemeente beschikt over een vastgestelde Verordening VTH		Deze verordening is in concept klaar. Bestuurlijke besluitvorming wordt verwacht in het eerste halfjaar 2017.	
Is er reden voor extra aandacht?	Nee		
Monumentenzorg	Groen/Oranje/Rood	TOELICHTING	
De gemeente beschikt over een deskundige adviescommissie m.b.t. de (rijks)monumenten		Daar voldoet de gemeente Midden-Delfland aan.	
Is er reden voor extra aandacht?			
Archief- en informatiebeheer	Groen/Oranje/Rood	TOELICHTING	
Het archief- en informatiebeheer zijn op orde		Het archief- en informatiebeheer is grotendeels op orde. De algemene 'kleur' is oranje. Het papieren archief is op orde. Het digitale archief kan nog beter worden georganiseerd met betrekking tot digitaal werken, vervanging en overbrenging. Wat duurzaamheid van digitale informatie betreft: Er wordt gewerkt aan een kwaliteitssysteem. Een metadataschema is nog niet in ontwikkeling. Dit kan worden aangemerkt als taakverwaarlozing.	
Is er reden voor extra aandacht?			
Huisvesting Vergunninghouders	Groen/Oranje/Rood	TOELICHTING	
Er is volledig en tijdig voldaan aan de halfjaartaakstelling en er is geen achterstand		Gevraagde informatie	Stand van zaken
		Voorsprong per 1 januari van het verantwoordingsjaar	4
		Fase interventieladder op 1 januari	taakstelling gerealiseerd
		Taakstelling eerste halfjaar van het verantwoordingsjaar	22
		In het eerste halfjaar gehuisveste vergunninghouders	8
		Achterstand per 1 juli van het verantwoordingsjaar	10
		Fase interventieladder op 1 juli	signaleren
		Taakstelling tweede halfjaar van het verantwoordingsjaar	26
		In het tweede halfjaar gehuisveste vergunninghouders	16
		Achterstand per 31 december van het verantwoordingsjaar	20
		Fase interventieladder op 31 december	signaleren
		eventuele toelichting	
Is er reden voor extra aandacht?	Nee		